

Η Ελληνική Οικονομία

3/13

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 73, Οκτώβριος 2013

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2013 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

<p>Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977) http://www.iobe.gr</p>
--

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΕΙ ΡΗΞΕΙΣ ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ	7
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	11
<i>Μικρή επιβράδυνση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2013</i>	11
<i>Σημαντική εξασθένιση της ύφεσης στην Ελλάδα στο δεύτερο τρίμηνο του 2013</i>	12
<i>Συνέχιση της εξασθένισης της ύφεσης στο τρίτο τρίμηνο φέτος – πιθανή νέα κλιμάκωσή της στο τελευταίο τρίμηνο του 2013</i>	13
<i>Διατηρείται ο περιορισμός του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού στο πρώτο οκτάμηνο του τρέχοντος έτους</i>	15
<i>Εντείνονται οι πιέσεις από την υποχώρηση της ζήτησης στο δείκτη τιμών καταναλωτή</i>	17
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	19
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	19
<i>Το Παγκόσμιο Περιβάλλον</i>	19
<i>Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης</i>	24
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	30
A) Οικονομικό κλίμα	30
B) Δημοσιονομικές εξελίξεις	38
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	43
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις.....	43
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας	60
3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	72
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	77
3.5 Τιμές Καταναλωτή	85
<i>Πρόσφατες εξελίξεις</i>	86
<i>Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις</i>	89
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	92
<i>Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών</i>	92
<i>Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων</i>	93
<i>Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών</i>	93
<i>Αποτίμηση</i>	95
4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΚΠΟΜΠΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΕΚΤΕΘΕΙΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ «ΔΙΑΡΡΟΗΣ ΑΝΘΡΑΚΑ» ("CARBON LEAKAGE")	99
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	107

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την τρίτη έκθεσή του για το 2013, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται σε μια κρίσιμη περίοδο για την Ελλάδα, καθώς βρίσκονται εν εξελίξει οι διαπραγματεύσεις με την τρόικα για τα δημοσιονομικά μέτρα της περιόδου 2014-2016, κατά τη διάρκεια της οποίας αναμένεται να ολοκληρωθεί η δημοσιονομική προσαρμογή της χώρας, καθώς και για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του χρέους της. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες**, ενώ συνοδεύεται από το **Παράρτημα** διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται **κείμενο σχετικά με τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας στη συνέχεια 2013 και στις αρχές του 2014, συνεκτιμώντας τη μέχρι τώρα πορεία της στο τρέχον έτος και τις διεθνείς συνθήκες**. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** στο πρώτο εξάμηνο του 2013, με βάση την πλέον πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ, καθώς και στοιχεία άλλων διεθνών φορέων β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα στο τρίτο τρίμηνο, βάσει των πλέον πρόσφατων αποτελεσμάτων των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE γ) την ανάλυση της **υλοποίησης του Κρατικού Προϋπολογισμού** και του **προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης** στο οκτάμηνο Ιανουαρίου – Αυγούστου, όπως επίσης και την παρουσίαση του **προσχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2014**.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας μέχρι τα μέσα του 2013. Χαρτογραφείται καταρχάς το τρέχον **μακροοικονομικό περιβάλλον** και παρουσιάζονται οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές του. Καταγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς παραγωγικούς τομείς** το πρώτο εξάμηνο ή επτάμηνο του 2013, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα στοιχείων, ενώ παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στη φετινή περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην **αγορά εργασίας** στο αρχικό εξάμηνο του 2013. Επίσης, αναλύεται η πορεία του **πληθωρισμού** στο διάστημα Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την πορεία του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών** στο πρώτο επτάμηνο του 2013.

Στην **τέταρτη ενότητα** παρουσιάζεται **μελέτη του IOBE** για τις οικονομικές επιπτώσεις του έμμεσου κόστους εκπομπών σε κλάδους εκτεθειμένους σε διαρροή άνθρακα.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 09/10/2013.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στις αρχές Ιανουαρίου του 2014.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΕΙ ΡΗΞΕΙΣ ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται πολύ κοντά σε **σημείο σταθεροποίησης**. Ανεξάρτητα από τις επιμέρους και τεχνικής φύσης αναλύσεις για τις λεπτομέρειες των μετρήσεων και των προβλέψεων, τα δίδυμα ελλείμματα που συνόψιζαν τις χρόνιες παθογένειες της οικονομίας, το δημοσιονομικό και του εξωτερικού ισοζυγίου, πλησιάζουν σε σημείο εξισορρόπησης, οι τιμές αποκλιμακώνονται, ενώ η επί εξαιτία ύφεση επίσης φαίνεται ότι σταδιακά φτάνει στο τέλος της. Αυτή η σταθεροποίηση της οικονομίας δεν σηματοδοτεί μόνο ότι το καταστροφικό για την οικονομία σενάριο έχει πλέον απομακρυνθεί, αλλά αποτελεί την απαραίτητη **βάση για κάθε βελτίωση από τώρα και στο εξής**.

Ασφαλώς, και σε καμία περίπτωση η σταθεροποίηση που έχει επιτευχθεί δεν πρέπει να τεθεί σε κίνδυνο. Η άποψη ότι μπορεί να επιτευχθεί ανάπτυξη μέσω συστηματικών ελλειμμάτων, όπως στο παρελθόν, είναι αφελής και επικίνδυνη. **Η ελληνική κοινωνία και οικονομία θα πρέπει να αποδεχθούν την προσαρμογή τους σε δυο βασικούς κανόνες και να υπολογίζουν ότι θα κινούνται κάτω από τους αντίστοιχους περιορισμούς: ότι η αύξηση της κατανάλωσης συνολικά θα ακολουθεί την αύξηση της παραγωγικότητας και ότι ο δημόσιος τομέας δεν θα μπορεί να δαπανά χρήματα που δεν έχει.** Αυτή η προσαρμογή, και η συνακόλουθη πειθαρχία, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα εξυγίανσης, καθώς θα καταστήσει άμεσο ζητούμενο την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Όμως η στιγμή επιβάλει βαθύτερη και ευρύτερη αξιολόγηση και προβληματισμό. Πρέπει να τονισθεί ότι αν, επιτέλους, οι απαραίτητες διορθωτικές μεταρρυθμίσεις δεν προωθηθούν, με σαφήνεια, επιμονή και με την αίσθηση του απολύτως επείγοντος, η ελληνική οικονομία κινδυνεύει για πολύ μακρό χρόνο να κινείται «οριζόντια», με πολύ ασθενείς ρυθμούς ανάπτυξης και με εισοδήματα και παραγωγικότητα καθηλωμένα σε χαμηλά επίπεδα.

Όσον αφορά στη μακροοικονομική εικόνα, **η πορεία του δεύτερου τριμήνου του 2013 ήταν συνολικά καλύτερη από την αναμενόμενη**. Η εικόνα του ΑΕΠ αναμένεται βελτιωμένη και κατά το τρίτο τρίμηνο (εν μέρει λόγω των θετικών εξελίξεων στον τουρισμό) και ασθενέστερη στο τελευταίο τρίμηνο του έτους. Με δεδομένη πάντως τη συνολική εικόνα του εξαμήνου, όπως εξηγείται στην έκθεση δικαιολογείται πλέον μια προσαρμογή της συνολικής πρόβλεψης για την ύφεση στο σύνολο του έτους. Αυτή αναμένεται ότι θα κινηθεί στην περιοχή του 4%, αν και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του τρέχοντος οικονομικού περιβάλλοντος και οι περισσότεροι δευτερεύοντες δείκτες δείχνουν ότι μάλλον η ύφεση θα είναι κατά λίγο μεγαλύτερη από αυτό το επίπεδο. Στη συνέχεια και επίσης με βάση τις πιο πρόσφατες αναθεωρήσεις και προβολές, το πιθανότερο είναι ότι η ύφεση περίπου θα μηδενισθεί στο 2014. Όμως υπάρχουν σημαντικές αβεβαιότητες και εκκρεμότητες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν είτε σε ασθενέστερη ή υπό προϋποθέσεις σε καλύτερη πορεία από αυτή. Ποια είναι λοιπόν τα κύρια ποιοτικά χαρακτηριστικά της πρόσφατης προσαρμογής, τι σημαίνουν για το επόμενο διάστημα και ποιες σχετικές προτάσεις πολιτικής είναι ενδεδειγμένες;

Στη θετική πλευρά, το κύριο (και επίσης πολύ ελπιδοφόρο για το μέλλον) πρόσφατο χαρακτηριστικό είναι η αύξηση της τουριστικής κίνησης. **Με την εγχώρια ζήτηση να βρίσκεται υπό συνεχή πίεση, και το σχετικά πολύ αργό αναπροσανατολισμό των παραγωγών αγαθών προς τις αγορές του εξωτερικού, ο τουρισμός παίζει σημαντικό ρόλο στην αποκλιμάκωση της συνολικής ύφεσης.** Αν δεν υπάρξουν απρόβλεπτες δυσμενείς εξωτερικές εξελίξεις, θα συνεχίσει να παίζει αυτό τον ρόλο και στο άμεσο μέλλον. Όσον αφορά στη μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά το δεύτερο τρίμηνο, αυτή ήταν μικρότερη από την αναμενόμενη. Μια πιθανή εξήγηση θα μπορούσε να είναι ότι ένα μη καταγεγραμμένο μέρος των εισοδημάτων παραμένει ανθεκτικό στην κρίση και με τα πρώτα σημάδια σταθεροποίησης επιστρέφει στην κατανάλωση. Γενικότερα η ευεργετική επίδραση της σταδιακής σταθεροποίησης και της ανάκαμψης των προσδοκιών σε μια οικονομία που βρίσκεται σε ύφεση επί τόσο μακρύ διάστημα δεν πρέπει να υποτιμάται.

Αναφορικά με την ιδιωτική κατανάλωση, σημειώνουμε ότι συνεχίζει να υποχωρεί αλλά και ταυτόχρονα να αποτελεί τον κύριο παράγοντα του ΑΕΠ. Υπό αυτές τις συνθήκες, η συνεχιζόμενη ύφεση δεν αποτελεί έκπληξη και, περίπου ως αποτέλεσμα απλής αριθμητικής, **η έξοδος από αυτή δεν θα είναι εφικτή χωρίς μια σταθεροποίηση και σταδιακή αύξηση (και) των καταναλωτικών δαπανών.** Όσο αφορά τώρα τις τιμές αγαθών και υπηρεσιών, καταγράφεται πλέον μια συστηματική αποκλιμάκωση. Η πολύ σημαντική μείωση του κόστους εργασίας και κυρίως αυτή της ζήτησης, οδηγεί πλέον - αν και με μεγάλη καθυστέρηση - και σε μείωση των τιμών σε ευρύ φάσμα κλάδων. Η εξέλιξη κρίνεται ως θετική και κρίσιμη, αν και με συνεχιζόμενη πίεση στις σχετικές τιμές καθίσταται δυσχερέστερος ο χειρισμός των, σε κάθε επίπεδο, συσσωρευμένων χρεών.

Τα κύρια σημεία ανησυχίας αφορούν την **ιδιαίτερα ασθενή δυναμική των επενδύσεων και των εξαγωγών.** Με την παραγωγή συνολικά σε υποχώρηση, η αύξηση της ανεργίας είναι φυσικό επακόλουθο. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι η θετική δυναμική του εξωτερικού ισοζυγίου εμφανίζεται πολύ ασθενέστερη αν αφαιρέσει κανείς παράγοντες που μάλλον δεν μπορούν να θεωρηθούν ως συστηματικοί, όπως και ειδικότερα τις εξαγωγές καυσίμων. Συνολικά, στη διετία, η εικόνα των εξαγωγών αγαθών σε σταθερές τιμές εμφανίζεται στάσιμη.

Αν λοιπόν το ζητούμενο είναι μια στροφή προς εξωστρεφή και νέα επιχειρηματικότητα και τις αντίστοιχες επενδύσεις που θα την στηρίζουν, ως συνθήκη για ένα συστηματικά υγιές εξωτερικό ισοζύγιο, ο στόχος δεν έχει επιτευχθεί. Η πολύ σημαντική μείωση του κόστους εργασίας όπως και αυτή της εγχώριας ζήτησης δεν ήταν επαρκείς συνθήκες ώστε να στραφούν οι επιχειρήσεις προς το εξωτερικό. Σε ένα βαθμό αυτό είναι αναμενόμενο: τα παραγωγικά υποδείγματα αλλάζουν μόνο σταδιακά. Οι επιχειρήσεις χρειάζονται χρόνο να εμπεδώσουν το νέο πλαίσιο που διαμορφώνεται και στη συνέχεια να προσαρμοσθούν και μετασχηματιστούν ανάλογα. Αυτός ο μετασχηματισμός εξαρτάται και εκφράζεται σε μεγάλο βαθμό από νέες επενδύσεις και όσο οι επενδύσεις αυτές είναι σε πολύ

χαμηλό επίπεδο, οι θετικές εξελίξεις θα παρατηρούνται μόνο με ιδιαίτερα αργό ρυθμό. Οι επενδύσεις αυτές βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο για τρεις τουλάχιστον λόγους, την έλλειψη χρηματοδότησης με ευνοϊκούς όρους, την ύπαρξη αργού παραγωγικού δυναμικού σε πολλούς κλάδους, αλλά κυρίως την έως τώρα πολύ έντονη αβεβαιότητα, τόσο σε μακροοικονομικό επίπεδο όσο και σε αυτό των φορολογικών και άλλων επιμέρους πολιτικών.

Ουσιαστική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας από τη σημερινή αφετηρία μπορεί να αποτελέσει μόνο ένα σταδιακά αυξανόμενο **επενδυτικό κύμα**, τόσο από επιχειρήσεις που ήδη δραστηριοποιούνται στην αγορά αλλά και από νέα επιχειρηματικότητα. Αυτές οι επενδύσεις θα εκφράσουν τη ρήξη με τις πρακτικές του παρελθόντος, της σε πολύ μεγάλο βαθμό κρατικοδίαιτης ανταγωνιστικότητας και του χαμηλού βαθμού ανταγωνισμού και καινοτομίας και θα οδηγήσουν σταδιακά σε αύξηση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών και στην υποκατάσταση εισαγωγών. **Ο ρόλος της οικονομικής πολιτικής δεν θα πρέπει να είναι η υποκατάσταση της επιχειρηματικότητας, αντίθετα είναι απολύτως κρίσιμο η πολιτική να εκφράσει με σαφήνεια ότι θα υπάρχει πλέον πλήρης κατανόηση των διακριτών ρόλων και της απόστασης και ουδετερότητας που πρέπει να τηρείται.** Επιπλέον, οι επιμέρους προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής ώστε να υποβοηθηθούν οι επενδύσεις πρέπει να είναι, πρώτον η δημιουργία συνθηκών για τη σταδιακή εξομάλυνση των όρων χρηματοδότησης, δεύτερον η συγκράτηση της μείωσης της εσωτερικής ιδιωτικής κατανάλωσης, τρίτον η αποτελεσματική χρήση δημόσιων επενδύσεων για έργα απαραίτητης βασικής υποδομής και τέταρτον η προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ιδίως αυτών που αποσαφηνίζουν τις σχέσεις του δημοσίου τομέα από τη μια πλευρά και των πολιτών και επιχειρήσεων από την άλλη. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις θα πρέπει φυσικά να συμπεριλαμβάνουν από δεκαετίες ζητούμενα όπως ένα σταθερό και απλό φορολογικό σύστημα, την ουσιαστική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής, και τη λειτουργική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στις δημόσιες υπηρεσίες.

Ανακεφαλαιώνοντας, η ελληνική οικονομία που βρέθηκε σε πλήρη ανισορροπία και διήνυσε διαστήματα ελεύθερης πτώσης από το 2009 έχει αποφύγει την κατάρρευση. Από αυτήν την οπτική, το άρρητο αλλά σαφές συμβόλαιο ανάμεσα στην ελληνική πλευρά (που ανέλαβε το βάρος της δημοσιονομικής προσαρμογής) και στους εταίρους και πιστωτές (που ανέλαβαν τη διαχείριση του ήδη συσσωρευμένου χρέους) ήταν επιτυχές και κρίσιμο. Όμως, με κοινή ευθύνη και των δύο πλευρών δεν έχει υπάρξει μια μεταρρυθμιστική δυναμική. Επιμέρους προσπάθειες υπήρξαν, αλλά ήταν αποσπασματικές και χωρίς την απαιτούμενη ευρεία στήριξη. Έτσι, επί της ουσίας η οικονομία είναι κατά το ένα τέταρτο μικρότερη από την αρχή της ύφεσης ενώ εκκρεμεί το αίτημα του μετασχηματισμού της παραγωγικής της δομής.

Δικαιούται κανείς να σχολιάσει ότι οι έως τώρα προσαρμογές έγιναν υπό τον αμφίπλευρο κίνδυνο μιας ανεξέλεγκτης ελληνικής χρεοκοπίας και της μετάδοσής της σε άλλα τμήματα της Ευρωζώνης. Τώρα που προσεγγίζεται ένα σημείο σταθεροποι-

ησης και ο αρχικός κίνδυνος έχει απομακρυνθεί, θα είναι από κάθε πλευρά αποτυχία της πολιτικής να θεωρηθεί ότι το έργο έχει ολοκληρωθεί. **Από την ελληνική πλευρά, θα είναι απογοητευτικό και επικίνδυνο να μην αποτελέσει η κρίση την πραγματική ευκαιρία για να διορθωθούν οι βαθιές δομικές παθογένειες που διαχρονικά οδήγησαν σε χαμηλή ανταγωνιστικότητα και ελλείμματα.** Αλλά και από την πλευρά της Ευρωζώνης, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, η λύση δεν μπορεί να εξαντλείται στην απομόνωση και τη δημοσιονομική πειθαρχία των λιγότερο ανταγωνιστικών και περισσότερο χρεωμένων μελών, ιδίως όταν η νομισματική πολιτική που ακολουθείται δεν αντανάκλα απαραίτητα τις προτεραιότητες των ασθενέστερων μελών. Μια κοινά επωφελής λύση θα μπορούσαν να είναι κατάλληλα σχεδιασμένα και ευρείας κλίμακας πρόσθετα προγράμματα χρηματοδότησης μεταρρυθμιστικών και αναπτυξιακών έργων, σε συμφωνία και κοινό σχεδιασμό με τους εταίρους. **Αυτά θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας, επαναδιατύπωση των κανόνων, και επίσης σε μια έμμεση αλλά σαφή σταδιακή ελάφρυνση του πραγματικού βάρους του χρέους,** εδραιώνοντας την επιλογή της ανάπτυξης αντί της στασιμότητας και της επιστροφής στο παρελθόν.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μικρή επιβράδυνση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2013

Κατά το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους κυριάρχησαν στην παγκόσμια οικονομία δύο αντίρροπες μεταξύ τους τάσεις: Στις αναπτυγμένες οικονομίες σημειώθηκε είτε μικρή επιτάχυνση των αναπτυξιακών ρυθμών, είτε ανάσχεση της ύφεσης, ενώ οι αναπτυσσόμενες απώλεσαν εκ νέου μέρος της αναπτυξιακής δυναμικής τους. Η ελαφρώς μεγαλύτερη άνοδος του ΑΕΠ στις ΗΠΑ (1,6% έναντι 1,3% στο πρώτο τρίμηνο φέτος), η ανάσχεση της ύφεσης στην Ευρωζώνη (στο 0,5%) ύστερα από πέντε τρίμηνα συνεχούς κλιμάκωσής της και η επιστροφή της Ιαπωνίας σε αναπτυξιακή τροχιά (+0,9%), τόνωσαν την οικονομική δραστηριότητα στις ανεπτυγμένες οικονομίες. Στις ΗΠΑ η επιτάχυνση προήλθε από την ανάκαμψη του στεγαστικού τομέα και τη διατήρηση της χρηματοδοτικής υποστήριξης στην οικονομία της, ενώ οι εξαγωγές έδωσαν ώθηση στις οικονομίες της Ευρωζώνης, υπεραντισταθμίζοντας τις πιέσεις σε αυτές από τις εφαρμοζόμενες πολιτικές δημοσιονομικής εξυγίανσης. Στο σύνολο των χωρών του G20 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,6%, έναντι 2,2% στο αρχικό τρίμηνο του 2013.

Στον αντίποδα, η μεγέθυνση στις αναπτυσσόμενες οικονομίες επιβραδύνθηκε περαιτέρω κατά το β' τρίμηνο, κυρίως στη Ρωσία (1,2% από 1,6% στο αρχικό τρίμηνο), λόγω της εκτεταμένης αποκλιμάκωσης της εξαγωγικής της ζήτησης και της διεύρυνσης των εκροών κεφαλαίων, και στην Ινδία (4,4% από 4,8%). Μικρότερη

υποχώρηση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ σημειώθηκε στην Κίνα (7,5% έναντι 7,7%). Έτσι, συνολικά η παγκόσμια οικονομία κατά το πρώτο εξάμηνο σύμφωνα με το ΔΝΤ, κινήθηκε στην περιοχή του 2,5%, όσο και κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2012.

Η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας αναμένεται να συνεχιστεί στις ανεπτυγμένες οικονομίες στο υπόλοιπο του 2013. Ωστόσο, υφίστανται σημαντικές αβεβαιότητες, προερχόμενες κυρίως από τις δημοσιονομικές εξελίξεις στις ΗΠΑ και την απόρριψη του προϋπολογισμού για το 2014. Οι συνέπειες μιας αποτυχίας επίτευξης συμφωνίας για το ανώτατο όριο χρέους της γενικής κυβέρνησης είναι δύσκολο να εκτιμηθούν. Εφόσον όμως δεν επέλθει αδιέξοδο, η επιτάχυνση της οικονομίας των ΗΠΑ αναμένεται να συνεχιστεί και ο ρυθμός ανάπτυξής της το 2013 θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 1,6%. Στην Ευρωζώνη κομβικό σημείο θα αποτελέσουν οι διαπραγματεύσεις για την ανάγκη συνέχισης της χρηματοδότησης προς την Ελλάδα και την Πορτογαλία. Η διαδικασία σχηματισμού κυβέρνησης στη Γερμανία, που ενδέχεται να απαιτήσει μεγαλύτερο χρόνο από ότι αναμενόταν, ίσως οδηγήσει σε καθυστέρηση στις σχετικές αποφάσεις. Ωστόσο αυτές οι εξελίξεις δεν αναμένεται να αποτρέψουν την περαιτέρω ήπια εξασθένιση της ύφεσης στην Ευρωζώνη, που μάλλον θα είναι χαμηλότερη από πέρυσι (-0,4% έναντι -0,6%).

Σε ότι αφορά τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, εκτιμάται επιτάχυνση της μεγέθυνσής τους στη συνέχεια της χρονιάς, κυρίως στα ασιατικά κράτη. Η εξέλιξη όμως αυτή δεν θα αποτρέψει την ηπιότερη ανάπτυξή τους φέτος λόγω του άσχημου πρώτου εξαμήνου, κατά περίπου 4,5%, έναντι 5,1% το 2012. **Δεδομένων των νέων τάσεων στις οικονομικές ζώνες παγκοσμίως, θεωρείται ως πλέον πιθανή η υποχώρηση του ρυθμού μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας ελαφρώς χαμηλότερα του 3,0%, από 3,2% πέρυσι.**

Σημαντική εξασθένιση της ύφεσης στην Ελλάδα στο δεύτερο τρίμηνο του 2013

Υποχώρηση της τάξης του 3,8% παρουσίασε το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, έναντι πτώσης -5,6% στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και -6,4% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2012. Η επιβράδυνση αυτή είναι η πλέον εκτεταμένη από την έναρξη της ύφεσης στην Ελλάδα το 2008. **Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του 2013 το ΑΕΠ ήταν 4,7% χαμηλότερο σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2012, κατά την οποία υποχωρούσε κατά 6,6%.** Η αποκλιμάκωση της ύφεσης προήλθε κυρίως από τη μικρότερη πτώση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών και από τις καλύτερες επιδόσεις του εξωτερικού τομέα.

Αναλυτικότερα, παρά τις επιδράσεις των δημοσιονομικών μέτρων στα εισοδήματα των δημοσίων υπαλλήλων και των συνταξιούχων και την έναρξη της εκτεταμένης α-

ναδιάρθρωσης στην απασχόληση του δημόσιου τομέα, η έντονη υποχώρηση της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών στο αρχικό τρίμηνο φέτος (-8,7%) μετριάστηκε, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου στο 7,5%, έναντι μείωσης κατά 9,1% ένα χρόνο πριν. Παραπλήσια ήταν και η τάση των καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου τομέα, η περιστολή των οποίων έφτασε το 7,4% στην περίοδο Ιανουαρίου – Ιουνίου φέτος, όταν στο αντίστοιχο διάστημα του 2012 ήταν στα επίπεδα του 2011 (-0,2%). Έντονη αντιστροφή της τάσης σημειώθηκε στο σχηματισμό κεφαλαίου μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων του τρέχοντος έτους, εξαιτίας αποκλειστικά της διαφορετικής μεταβολής στο σχηματισμό αποθεμάτων: ενώ η συρρίκνωση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου σε σχέση με το 2012 παρέμεινε κοντά στο 11,0% καθ' όλο το πρώτο εξάμηνο φέτος, η δημιουργία αποθεμάτων ήταν πολύ μεγαλύτερη από ότι πέρυσι στο αρχικό τρίμηνο (+€1,08 δισεκ.), ενώ έλαβε χώρα ρευστοποίησή τους στο δεύτερο τρίμηνο (-€269 εκατ.). Ακολούθως, οι συνολικές επενδύσεις υπολείπονταν κατά 4,6% στο πρώτο μισό του 2013 του περυσινού τους επιπέδου, τότε όμως η μείωσή τους ήταν κατακόρυφη (-25,2%).

Στην πλευρά του εξωτερικού τομέα της ελληνικής οικονομίας, οι εξαγωγές αγαθών παρέμειναν σε ανοδική τροχιά, με μέση αύξηση 4,0%, ελαφρώς υψηλότερη από ότι στο ίδιο διάστημα πέρυσι (+2,5%). Επισημαίνεται πάντως ότι η αύξησή τους οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη διεύρυνση των εξαγωγών πετρελαιοειδών, καθώς πέραν αυτής της κατηγορίας προϊόντων,

μόνο η διεθνής ζήτηση για αγροτικά προϊόντα ενισχύεται. Παρά τη σημαντική ενίσχυση του διεθνούς τουρισμού από τον Μάιο που οδήγησε σε αποκλιμάκωση της κάμψης των εξαγωγών υπηρεσιών στο δεύτερο τρίμηνο (όχι όμως και σε άνοδό τους), η εκτεταμένη συρρίκνωσή τους στην προηγούμενη περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου οδήγησε σε οριακή μείωση του συνόλου των εξαγωγών κατά το πρώτο εξάμηνο (-0,6%), σε συνέχεια της σταθεροποίησής τους το 2012 (+0,1%). **Επισημαίνεται ότι οι αποπληθωρισμένες συνολικές εξαγωγές (σε σταθερές τιμές 2005) στο πρώτο εξάμηνο του έτους βρίσκονται από το 2010 στα ίδια επίπεδα (περίπου €19 δισεκ.).** Στην πλευρά των εισαγωγών κλιμακώθηκε η εξασθένιση της ζήτησης, διαμορφώνοντας την υποχώρησή τους στο 9,8% κατά το πρώτο εξάμηνο και επιτρέποντας τη νέα, σημαντική συρρίκνωση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα κατά 43%, μόλις στα €2,9 δισεκ. (€17,5 δισεκ. το 2008).

Συνέχιση της εξασθένισης της ύφεσης στο τρίτο τρίμηνο φέτος – πιθανή νέα κλιμάκωσή της στο τελευταίο τρίμηνο του 2013

Η υλοποίηση των διαρθρωτικών αλλαγών στο δημόσιο τομέα, πολλές εκ των οποίων είχαν καθυστερήσει, καθώς και οι διαπραγματεύσεις με την τρόικα για τη συνέχιση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής στην περίοδο 2014-2016, διαμορφώνουν κατά κύριο λόγο τις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα στο υπόλοιπο του 2013. Κρίσιμα σημεία των σχετικών πολιτικών διεργασιών ενδε-

χομένως θα αποτελέσουν η ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2014-2017, όπως επίσης και του Προϋπολογισμού του 2014.

Πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα των δημόσιων υπαλλήλων και των συνταξιούχων θα ασκηθούν από την ολοκλήρωση των περικοπών (επιδόματα αδείας – Χριστουγέννων), περιορίζοντας περαιτέρω την αγοραστική δύναμή τους, ενώ η συσσώρευση πληρωμών φορολογικών υποχρεώσεων στην περίοδο Σεπτεμβρίου – Δεκεμβρίου θα μειώσει τη ρευστότητα όλων των νοικοκυριών. Εξάλλου, η εκτεταμένη αναδιάρθρωση του κράτους από τα τέλη του β' τριμήνου, σε επιχειρήσεις που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του και μέσω του προγράμματος κινητικότητας, παρότι είναι επιβεβλημένη και λαμβάνει χώρα με καθυστέρηση, δημιουργεί υψηλή αβεβαιότητα στους εργαζόμενους που αφορά ως προς τα εισοδήματά τους, με δυσμενείς επίσης συνέπειες στην κατανάλωσή τους. Τις περιοριστικές επιδράσεις στις **καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών** θα μετριάσουν η αναμενόμενη μικρή περαιτέρω κάμψη της ανεργίας στο τρίτο τρίμηνο και η αρκετά χαμηλή βάση σύγκρισης στο τελευταίο τρίμηνο του 2012. Ακολούθως, **η ιδιωτική κατανάλωση θα υποχωρήσει στο δεύτερο εξάμηνο περισσότερο από ότι στο β' τρίμηνο (-6,3%), όμως η μείωσή της στο σύνολο του έτους θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 7,2%, θα είναι δηλαδή μικρότερης έκτασης από ότι το 2012 (-9,1%).**

Βεβαίως, η εκτεταμένη αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα θα επενεργήσει περιορι-

στικά κυρίως στη **δημόσια κατανάλωση**. Περικοπές στις καταναλωτικές δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού μάλλον θα προέλθουν από τη διαφαινόμενη συνέχιση της επιτάχυνσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων που ξεκίνησε τον Ιούλιο μέχρι τα τέλη του έτους. Καθώς η επίτευξη του στόχου δαπανών του ΚΠ στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου προήλθε σε μεγάλο βαθμό από την υποεκτέλεση κατά €1,3 δισεκ. του ΠΔΕ, η μεγαλύτερη υλοποίησή του στη συνέχεια του 2013 θα απαιτήσει συγκράτηση της δημόσιας κατανάλωσης, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος μείωσης των δαπανών του προϋπολογισμού. Από την άλλη πλευρά, σημαντική τεχνική ανάσχεση της υποχώρησης των δημόσιων καταναλωτικών δαπανών θα προκληθεί στο τρίτο τρίμηνο από το χαμηλό επίπεδο τους στο ίδιο τρίμηνο πέρυσι. Τούτων δεδομένων, **οι περικοπές στη δημόσια κατανάλωση θα επιβραδυνθούν ελαφρώς το τρέχον εξάμηνο, ενώ θα είναι της τάξης του 6,0% φέτος, μεγαλύτερες σε σύγκριση με πέρυσι (-4,2%)**.

Η αναμενόμενη επιτάχυνση του ΠΔΕ θα επενεργήσει θετικά στην παραγωγική δραστηριότητα μέσα από την τόνωση των **επενδύσεων**. Δεδομένης της υποεκτέλεσής του στο πρώτο εξάμηνο του 2013 (μόλις €1,8 δισεκ. από τα €6,6 δισεκ. που είναι ο αναθεωρημένος στόχος στο προσχέδιο του ΚΠ για το 2014), εκτιμάται ότι περίπου το 70% του ΠΔΕ για το 2013 θα υλοποιηθεί κατά το τρέχον εξάμηνο. Δεν αναμένεται όμως μεγαλύτερη υποστήριξη των επενδύσεων από το δη-

μόσιο τομέα σε αυτό το χρονικό διάστημα μέσω του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων-παραχωρήσεων, η υλοποίηση του οποίου στο εννιάμηνο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου υπολείπεται αρκετά των στόχων που είχαν τεθεί για φέτος. Στο σκέλος των ιδιωτικών επενδύσεων, η έντονη πτώση στην οικοδομική δραστηριότητα θα συνεχιστεί, αλλά θα είναι μικρότερης έκτασης από ότι στο πρώτο εξάμηνο του έτους. Αποτρεπτικά στην υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων θα συνεχίσουν να επενεργούν η πολύ χαμηλή ζήτηση εγχωρίως, η πιστωτική στενότητα, τουλάχιστον μέχρι να αξιολογηθεί εκ νέου η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και το υψηλό κόστος ενέργειας. Υποτονικό σε σχέση με τις αρχές του τρέχοντος έτους είναι στη συνέχειά του και το διεθνές ενδιαφέρον για άμεσες επενδύσεις. Εκτός αυτών των τρεχουσών επιδράσεων, σημαντική τεχνική ανάσχεση στο σχηματισμό κεφαλαίου θα προέλθει από το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο αποθεμάτων στο τελευταίο τρίμηνο του 2012. **Συνισταμένη των διαφορετικών προοπτικών στις επιμέρους συνιστώσες της επενδυτικής δραστηριότητας αναμένεται ότι θα είναι η κλιμάκωση της πτώσης των επενδύσεων στο τρέχον εξάμηνο, που θα διαμορφώσει τη συρρικνωσή τους για όλο το 2013 στην περιοχή του 9%, αισθητά πάντως χαμηλότερα από ότι το 2012 (-17,6%)**.

Στον αντίποδα, θετικές εξελίξεις αναμένονται από τον εξωτερικό τομέα, πρωτίτως από την ενίσχυση των εξαγωγών και όχι από την πτώση των εισαγωγών, όπως

συνέβη στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου. Ο διεθνής τουρισμός παραμένει σε ανοδική τροχιά και στο τρίτο καθοριστικό τρίμηνο (+11,0% οι διεθνείς αφίξεις στα μεγαλύτερα αεροδρόμια σε αυτό το διάστημα, +13,9% το πλεόνασμα του ισοζυγίου Ταξιδιωτικών Πληρωμών τον Ιούλιο) και θα οδηγήσει σε άνοδο των εξαγωγών υπηρεσιών τουλάχιστον στο τρίτο τρίμηνο, αύξηση που αναμένεται να συμβάλει σε θετικό πρόσημο στις εξαγωγές υπηρεσιών σε όλο το δεύτερο εξάμηνο. Σε ήπια ανοδική τροχιά θα παραμείνουν οι εξαγωγές αγαθών συμπεριλαμβανομένων των πετρελαιοειδών, λόγω της υποχώρησης της ύφεσης στην Ευρωζώνη, που ήδη έχει αυξήσει αισθητά φέτος την απορρόφηση ελληνικών εξαγωγών, καθώς και της έντονης ενίσχυσης της ζήτησης από την Τουρκία και από ορισμένες χώρες της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. **Η άνοδος των εξαγωγών στο δεύτερο εξάμηνο θα υπεραντισταθμίσει τη μικρή πτώση τους στο πρώτο, οδηγώντας σε αύξησή τους το 2013 κατά περίπου 1,5%, εν αντιθέσει με τη μείωσή τους κατά 2,4% πέρυσι.** Σε πτωτική τροχιά θα παραμείνουν οι **εισαγωγές**, ενδεχομένως με λίγο μεγαλύτερη ταχύτητα από ότι στο αρχικό τρίμηνο του 2013, αντανακλώντας τη νέα εξασθένιση της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, για τους ίδιους λόγους που αναφέρθηκαν και στην κατανάλωσή τους. **Έτσι, η υποχώρηση των εισαγωγών θα διαμορφωθεί σε οριακά διψήφιο ποσοστό φέτος, σε συνέχεια της πτώσης τους κατά 13,9% το 2012.**

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω, πλέον πρόσφατες τάσεις σε βασικά μεγέθη που επηρεάζουν τις συνιστώσες του ΑΕΠ, το IOBE εκτιμά ότι η ύφεση της ελληνικής οικονομίας το τρέχον έτος θα διαμορφωθεί λίγο πάνω από το 4%, στην περιοχή του 4,1-4,2%.

Διατηρείται ο περιορισμός του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού στο πρώτο οκτάμηνο του τρέχοντος έτους

Το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού διαμορφώθηκε στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος €10 δισεκ. χαμηλότερα από ότι στην ίδια περίοδο του 2012, στα €2,5 δισεκ. Η μείωση των πληρωμών για τόκους λόγω του PSI, κατά €5,7 δισεκ., αποτέλεσε τη βασική αιτία περιορισμού του ελλείμματος, όπως επίσης και η περιστολή των πρωτογενών δαπανών κατά €2,4 δισεκ. μέσω περικοπών σε αποδοχές, συντάξεις και κοινωνικές δαπάνες. Και τα έσοδα ενισχύθηκαν (+1,8 δισεκ.), συμβάλλοντας στην επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος €2,9 δισεκ. Όμως η αύξησή τους προήλθε από την υψηλότερη εισροή πόρων του ΠΔΕ (+€1,5 δισεκ.), τη μείωση των επιστροφών φόρων (€1,2 δισεκ.) και την είσπραξη €2,2 δισεκ. από ANFAs και SMPs. Αφαιρώντας την επίδραση αυτών των μεγεθών, τα έσοδα στο αρχικό οκτάμηνο φέτος ήταν κατά €1,9 δισεκ. λιγότερα από ότι πέρυσι. Πάντως η υστέρηση των εσόδων έναντι του στόχου μείωσής τους κατά 3,6% στον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2013 αναμένεται να περιοριστεί από τη συσσώρευση πληρωμών φόρων στο

τελευταίο τρίμηνο του έτους (φόρος εισοδήματος, ΦΑΠ, ΕΕΤΑ).

Σε ότι αφορά τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2014, στο προσχέδιό του το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης (κατά ΕΣΛ-95) προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί το 2014 στα €4,3 δισεκ. ή 2,4% του ΑΕΠ, όσο περίπου και το 2013 (€4,4 δισεκ. ή 2,4% του ΑΕΠ). Ωστόσο, καθώς οι διαπραγματεύσεις με την τρόικα επί των δημοσιονομικών μέτρων της περιόδου 2014-2016 δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί, δεν διευκρινίζεται στο προσχέδιο εάν για την επίτευξη του ύψους ελλείμματος που έχει τεθεί ως στόχος απαιτείται η διεύρυνση εφαρμογής υφιστάμενων μέτρων (ως προς τη διάρκεια, τη φορολογητέα ύλη, τους φορολογικούς συντελεστές κ.λπ.) ή/και η λήψη νέων.

Ως προς την εξέλιξη του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης το 2014, θα σημειωθεί οριακή υποχώρησή του σε σχέση με το 2013, μόλις κατά €1,6 δισεκ. ή 1,0% του ΑΕΠ. Στο προσχέδιο πάντως δεν αναλύεται η επίδραση στο χρέος από τη φετινή υλοποίηση, όπως επίσης και από τους στόχους για το επόμενο έτος του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων- παραχωρήσεων.

Οριακή υποχώρηση της ανεργίας, σε υψηλά επίπεδα σε ολόκληρο το έτος

Η σημαντική αποκλιμάκωση της ύφεσης επηρεάζει και την αγορά εργασίας, καθώς η **ανεργία** υποχώρησε στο 27,1% στο δεύτερο τρίμηνο από 27,4% το αμέσως προηγούμενο, σημειώνοντας εξασθένιση για πρώτη φορά από το δεύτερο τρίμηνο

του 2009. Στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου φέτος η ανεργία έφτασε το 27,2% του εργατικού δυναμικού, 4,2 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι ένα χρόνο πριν. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ., η τόνωση της απασχόλησης σε αυτή την περίοδο προήλθε και από τη διεύρυνσή της στον κλάδο της Δημόσιας Διοίκησης-Άμυνας-Υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης κατά περίπου 10 χιλ. θέσεις εργασίας, που ήταν η μεγαλύτερη σε απόλυτο μέγεθος μεταξύ 21 βασικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας και μάλλον οφείλεται σε εποχική απασχόληση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. **Η αύξηση του διεθνούς τουρισμού από τον Μάιο δεν άσκησε θετικές επενέργειες στην απασχόληση, τουλάχιστον στο συγκεκριμένο τρίμηνο**, καθώς οι **θέσεις εργασίας** στις Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης ήταν κατά 3,6% (ή κατά 9,8 χιλ.) **λιγότερες** σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012.

Η αναμενόμενη αποκλιμάκωση της πτώσης του ΑΕΠ και στο τρίτο τρίμηνο, εκτιμάται ότι χαλάρωσε περαιτέρω - τουλάχιστον πρόσκαιρα- τις πιέσεις στην απασχόληση. Η αυξημένη διεθνής τουριστική κίνηση οδήγησε τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε συναφείς με τον τουρισμό δραστηριότητες σε ήπια αύξηση της απασχόλησής τους κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ διατηρήθηκαν και οι θετικές επενέργειες από την εποχική απασχόληση στο δημόσιο τομέα. Από την άλλη πλευρά, στο καταληκτικό τρίμηνο του έτους, οπότε και η επίδραση των πα-

ραπάνω ανασχετικών στην άνοδο της ανεργίας παραγόντων θα ολοκληρωθεί, προβλέπεται επιστροφή της ανεργίας σε ανοδική τροχιά. Η δημιουργία θέσεων στον ιδιωτικό τομέα είναι περιορισμένη, με την εγχώρια ζήτηση σε υποχώρηση, ενώ και η πραγματοποίηση ξένων άμεσων επενδύσεων παραμένει ακόμα μικρής κλίμακας. Περιορισμός της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα αναμένεται και λόγω της δέσμευσης έναντι της τρόικας για μείωσή της κατά 4.000 θέσεις εργασίας φέτος, εκτός εάν η υλοποίησή της μετατεθεί για τις αρχές του 2014. Την άνοδο της ανεργίας θα μετριάσουν τα περισσότερα σε σχέση με το παρελθόν προγράμματα του ΟΑΕΔ για την απασχόληση ανέργων. **Η ανακοπή της ανόδου της ανεργίας στο δεύτερο τρίμηνο και κατά πάσα πιθανότητα στους καλοκαιρινούς μήνες, έως και τον Σεπτέμβριο, οδηγεί το IOBE σε εκτίμηση για μέση ανεργία φέτος της τάξης του 27,5%, από 24,2% το 2012.**

Εντείνονται οι πιέσεις από την υποχώρηση της ζήτησης στο δείκτη τιμών καταναλωτή

Η εξασθενημένη ζήτηση των νοικοκυριών, αλλά και οι διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας, συνεχίζουν να ασκούν περιοριστικές πιέσεις στις τιμές. Έτσι στο εννιάμηνο σημειώνεται αποπληθωρισμός 0,5%, σε αντίθεση με την αύξηση τιμών κατά 1,6% ένα χρόνο πριν. Η επίδραση των παραπάνω παραγόντων στις τιμές θα συνεχιστεί σε όλη τη διάρκεια του 2013, ενώ πρόσθετες επιπτώσεις στη ζήτηση στα τέλη του 2013 αναμένονται από την κατάργηση του επιδόματος των Χριστου-

γέννων για τους υπαλλήλους του δημόσιου τομέα και τους συνταξιούχους. Η συσσώρευση πληρωμών φορολογικών υποχρεώσεων στην περίοδο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου (φόροι εισοδήματος, ΕΕΤΑ, ΦΑΠ) θα περιορίσει περαιτέρω το διαθέσιμο εισόδημα. Επίσης, από τον Οκτώβριο δε θα υφίσταται και η όποια αυξητική επίδραση ασκούσε στο ΓΔΤΚ η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης για οικιακή χρήση τον περασμένο χειμώνα. Όλοι αυτοί οι παράγοντες θα ενισχύσουν τις αποπληθωριστικές τάσεις. Περιορισμένης έκτασης ανάσχεση στην πτώση του ΓΔΤΚ μπορεί να προέλθει προσεχώς από ενδεχόμενη αύξηση των τιμών στα εισιτήρια των αστικών συγκοινωνιών στην Αθήνα. **Ακολούθως, η πτώση του ΓΔΚ θα επιταχυνθεί στο καταληκτικό τρίμηνο του τρέχοντος έτους, διαμορφώνοντας το ρυθμό μεταβολής του το 2013 στο αρνητικό πεδίο τιμών, στην περιοχή του -0,6%, αντί αύξησής του κατά 1,5% το 2012.**

Ειδική Μελέτη IOBE: «Οικονομικές επιπτώσεις από τη μετακύλιση του κόστους αγοράς δικαιωμάτων CO₂ στις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας προς τους κλάδους που είναι εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα»

Το IOBE εκπονεί μελέτη με σκοπό τον ποσοτικό προσδιορισμό των επιπτώσεων στην ελληνική οικονομία από τη μετακύλιση του πρόσθετου κόστους αγοράς δικαιωμάτων εκπομπής CO₂ στις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας. Η ανάλυση επικεντρώνεται στους κλάδους που έχουν αναγνω-

ριστεί ως εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα» λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών και κατά συνέπεια αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα επιδείνωσης της ανταγωνιστικότητάς τους από την αύξηση των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας.

Από τα αποτελέσματα της μελέτης προκύπτει ότι οι οικονομικές επιπτώσεις από το αυξημένο έμμεσο κόστος εκπομπών σε κλάδους της ελληνικής βιομηχανίας είναι σημαντικές. Ακόμα και με τις σημερινές σχετικά χαμηλές τιμές των δικαιωμάτων (κοντά σε 5 €/tCO₂), περίπου €95 εκατ. προστιθέμενης αξίας, €15 εκατ. φορολογικών εσόδων και πάνω από 1.900 θέσεις εργασίας χάνονται λόγω της έμμεσης «διαρροής άνθρακα». Αυτές οι απώλειες διευρύνονται σε περίπτωση ανόδου της τιμής των δικαιωμάτων.

Σε μεγάλο βαθμό οι αρνητικές συνέπειες μπορούν να αποφευχθούν με ένα μηχανο-

-ισμό αντιστάθμισης του έμμεσου κόστους εκπομπών στους κλάδους που είναι εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα». Μηχανισμοί για αυτό το σκοπό έχουν ήδη τεθεί σε ισχύ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως στη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Νορβηγία. Το κόστος ενός τέτοιου μηχανισμού αντισταθμίζεται σε μεγάλο βαθμό από την αποφυγή απώλειας φορολογικών εσόδων λόγω ακριβώς της «διαρροής άνθρακα». Έτσι, με μια σχετικά μικρή επιβάρυνση ή/και με θετικό συνολικά δημοσιονομικό αποτέλεσμα, η Πολιτεία έχει τη δυνατότητα να προστατέψει πολλές θέσεις εργασίας σε στρατηγικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας, προσπάθεια που είναι εξίσου σημαντική με την προσέλκυση νέων επενδύσεων στη χώρα μας.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Η τελευταία έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για την παγκόσμια οικονομία¹ προβλέπει ήπια επιβράδυνση της μεγέθυνσής της για το 2013 σε σχέση με πέρυσι, εκτίμηση που αποτελεί επί τα χείρω αναθεώρηση της προηγούμενης πρόσφατης πρόβλεψής του² αλλά και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³, καθώς αμφότεροι οι διεθνείς οργανισμοί υποστήριζαν στις εκθέσεις τους πως φέτος θα επικρατήσουν τάσεις σταθεροποίησης της παγκόσμιας ανάπτυξης στο επίπεδο του 2012. Ειδικότερα, στην έκθεση προβλέπεται μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας φέτος κατά 2,9%, έναντι 3,2% το 2012. Βασικές αιτίες της επί τα χείρω αναθεώρησης συνιστούν κυρίως η παρατεταμένη κρίση χρέους στην Ευρώπη, οι δημοσιονομικοί περιορισμοί σε άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες, όπως στις ΗΠΑ, και η αποδυνάμωση της εγχώριας ζήτησής τους, όπως και η επιβράδυνση των ρυθμών μεγέθυνσης στις αναδυόμενες οικονομίες. Για το 2014 εκτιμάται ήπια επιτάχυνση της ανάπτυξης παγκοσμίως, στο 3,6%, από 3,8% όμως στην προηγούμενη έκθεση. Εκ των παραπάνω μεγεθών, καθίσταται σαφές ότι επιστροφή της παγκόσμιας οικονομίας σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης δεν θα είναι άμεση.

Βεβαίως, και οι τελευταίες προβλέψεις χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητες που σχετίζονται κυρίως με τις πρόσφατες εξελίξεις στις ΗΠΑ, αναφορικά με την απόρριψη του σχεδίου του προϋπολογισμού για το 2014 και οι επιπτώσεις της (προσωρινό κλείσιμο πολλών ομοσπονδιακών υπηρεσιών), όπως επίσης και τις κρίσιμες διαπραγματεύσεις στο Κογκρέσο μέχρι τα μέσα με τέλη Οκτωβρίου σχετικά με την έγκριση ενός νέου ανώτατου ορίου χρέους της γενικής κυβέρνησης. Οι άμεσες επιπτώσεις της μη έγκρισης του προϋπολογισμού για τον επόμενο χρόνο περιλαμβάνουν την προσωρινή διακοπή λειτουργίας πολλών ομοσπονδιακών υπηρεσιών (όπως υπηρεσίες άμυνας, υπηρεσίες πολιτισμού, ερευνητικά κέντρα υγείας κλπ), οδηγώντας στην προσωρινή απόλυση 700.000 περίπου δημόσιων υπαλλήλων. Οι άμεσες επιπτώσεις σε διεθνές επίπεδο έγκεινται στη μείωση των τιμών πετρελαίου, στην υποχώρηση της τιμής του δολαρίου, στην πτώση που καταγραφόταν επί τουλάχιστον δύο εβδομάδες στο δείκτη Dow Jones του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, αλλά και στην υποχώρηση των χρηματιστηριακών δεικτών διεθνώς, όπως για παράδειγμα στις ασιατικές αγορές. Παρόλα αυτά, ο αντίκτυπος από μια προσωρινή διακοπή ομοσπονδιακών υπηρεσιών είναι μηδαμινός σε σχέση με τον κίνδυνο που ελλοχεύει από μια ενδεχόμενη διαφωνία στο Κογκρέσο αναφορικά με τη θέσπιση νέου ορίου στο χρέος. Ένα τέτοιο δυσμενές σενάριο, που θα οδηγούσε σε άμεση, άτακτη χρεοκοπία τις ΗΠΑ θα επέφερε

¹ World Economic Outlook Update, IMF, October 2013

² World Economic Outlook, IMF, July 2013

³ European Economic Forecast, Spring 2013, European Commission, May 2013

εκτεταμένες αρνητικές οικονομικές συνέπειες σε διεθνές επίπεδο.

Από την άλλη πλευρά, στην ΕΕ, διαφαίνεται μία τάση ανάσχεσης της ύφεσης και σταδιακής επιστροφής σε έστω ήπιους ρυθμούς ανάπτυξης στο προσεχές διάστημα. Μεταξύ των πρόσφατων πολιτικο-οικονομικών γεγονότων οι γερμανικές εκλογές αποτελούν το βασικότερο εστία εξέλιξεων. Η ενδυνάμωση του κυβερνώντος χριστιανοδημοκρατικού κόμματος αλλά ταυτόχρονα και η αδυναμία του να σχηματίσει κυβέρνηση σε σύντομο χρονικό διάστημα, όπως στις προηγούμενες εκλογές, λόγω της μη εισόδου στη βουλή του έτερου κόμματος που απάρτιζε τον μέχρι πρότινος κυβερνητικό συνασπισμό (φιλελεύθεροι), δημιουργούν μία σύνθετη πολιτική κατάσταση στην πιο ισχυρή οικονομία της ΕΕ. Και τούτο διότι μοναδική λύση για το σχηματισμό κυβέρνησης φαίνεται να αποτελεί ένας «μεγάλος» κυβερνητικός συνασπισμός (χριστιανοδημοκράτες – σοσιαλδημοκράτες), του οποίου όμως η επίτευξη ενδεχομένως να απαιτήσει 2-3 μήνες. Ωστόσο, εντός του συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος ενδεχομένως να πρέπει να ληφθούν κρίσιμες αποφάσεις σε επίπεδο Ευρωζώνης και ΕΕ, όπως αυτές σχετικά με τη βιωσιμότητα του χρέους σε οικονομίες της περιφέρειας, αλλά και με τη νομοθέτηση για την υλοποίηση των αποφάσεων του καλοκαιριού που σχετίζονται με την ευρωπαϊκή τραπεζική ένωση, θέματα που αναλύονται εκτενώς στην επόμενη υποενότητα που εστιάζει στις οικονομίες της Ευρωζώνης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με τις μακροοικονομικές επιδόσεις των πιο σημαντικών οικονομικών περιφερειών και χωρών παγκοσμίως στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 και τις προβλέψεις για το σύνολο του τρέχοντος έτους αλλά και του επόμενου έτους:

Το ΑΕΠ στις **ΗΠΑ** κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2013 αυξήθηκε κατά 1,6% σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, παρουσιάζοντας μικρή επιτάχυνση σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους (1,3%). Έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου, το ΑΕΠ στην αμερικάνικη οικονομία σημείωσε μικρή αύξηση, κατά 0,6%. Αυτή η επιτάχυνση οφείλεται πρωτίστως στη βελτίωση της ιδιωτικής ζήτησης, μέσω της δυναμικής ανάκαμψης του στεγαστικού τομέα αλλά και της διατήρησης της χρηματοδοτικής υποστήριξης της πραγματικής οικονομίας, ενώ θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη εάν δεν την περιόριζε η υλοποίηση μεγαλύτερων δημοσιονομικών περικοπών. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στις πρόσφατες εκτιμήσεις του καταλήγει σε ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ 1,6% στο σύνολο του τρέχοντος έτους, ενώ για το 2014 αναμένεται επιτάχυνση της ανάπτυξης, στο 2,6%. Βεβαίως, όπως ήδη επισημάνθηκε, οι προβλέψεις αυτές εμπεριέχουν σημαντικές αβεβαιότητες που προκύπτουν από ζητήματα όπως το εάν οι ΗΠΑ θα αποφύγουν τον κίνδυνο δημοσιονομικού κενού από τον οποίο απειλούνται περισσότερο από κάθε άλλη φορά, όπως προαναφέρθηκε, εάν η δημοσιονομική εξυγίανση στις ΗΠΑ θα συνεχίσει να εφαρμόζεται με σχετικά ήπιους ρυθμούς, όπως επίσης από το

κατά πόσο θα υπάρξει αλλαγή ρότας ως προς τη χαλαρή νομισματική πολιτική που μέχρι τώρα ασκεί η κεντρική τράπεζα. Σε ό,τι αφορά την αγορά εργασίας, το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διατηρηθεί σε όχι χαμηλά (για τις ΗΠΑ) επίπεδα, καθώς αναμένεται στα τέλη του 2013 να προσεγγίσει το 7,2%, ενώ στα τέλη του 2014 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί οριακά κάτω από το όριο του 7%, στο 6,8%.

Στην **Ιαπωνία** το ΑΕΠ κατέγραψε άνοδο κατά 0,9% το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012, ενώ συγκριτικά με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο αυξήθηκε κατά 0,6%. Στο σύνολο του 2013 αναμένεται ανάπτυξη της τάξης του 2,0%, ενώ για το 2014 προβλέπεται επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ, στο 1,2%. Πάντως, η ανάπτυξη στην Ιαπωνία το τρέχον έτος φαίνεται τελικά ότι θα είναι ισχυρότερη από ότι αρχικά αναμενόταν, γεγονός που οφείλεται πρωτίστως στην σημαντική συμβολή της ιδιωτικής καταναλωτικής ζήτησης, αλλά και των καθαρών εξαγωγών, ενώ συμβάλλει σε αυτή την εξέλιξη και η βελτίωση της καταναλωτικής και της επιχειρηματικής εμπιστοσύνης. Η αποδυνάμωση του γιεν φαίνεται πως ενίσχυσε σημαντικά την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, ενώ η επιθετική νομισματική πολιτική με την αύξηση των επιτοκίων αναμένεται να συγκρατήσει τον πληθωρισμό.

Στη **Κίνα** ο ρυθμός ανάπτυξης εκτιμάται πως θα διαμορφωθεί τελικά στο 7,6% στο σύνολο του τρέχοντος έτους, έναντι προηγούμενων προβλέψεων που εκτιμούσαν πως θα κυμανθεί μεταξύ 7,8% και 8,1%.

Για το 2014 προβλέπεται περαιτέρω επιβράδυνση της αύξησης του ΑΕΠ, στο 7,3%, έναντι προηγούμενης περισσότερο αισιόδοξης εκτίμησης, για μεγέθυνση της τάξης του 7,7%. Σε ό,τι αφορά τις τάσεις πρόδρομων δεικτών, τον Ιούνιο ο δείκτης PMI (purchasing manager's index) στη μεταποίηση σημείωσε αρνητική μεταβολή και διαμορφώθηκε στις 48,2 μονάδες (έναντι 49,2 μονάδων τον αμέσως προηγούμενο μήνα), εξέλιξη που υποδηλώνει μικρή υποχώρηση της μεταποιητικής δραστηριότητας στην Κίνα τους προσεχείς μήνες. Ο αντίστοιχος δείκτης στον τομέα των υπηρεσιών εμφάνισε οριακή ενίσχυση (από 51,2 μονάδες τον Μάιο, στο 51,3 τον Ιούνιο). Η ελαφρά αποδυνάμωση της οικονομικής δραστηριότητας αντανakλά κυρίως την ασθενή ζήτηση από την Ευρώπη και την επιβράδυνση της ανάπτυξης των εγχώριων δαπανών για υποδομές, καθώς και για άλλες μορφές επενδύσεων. Επιπλέον, παρά τη σημαντική αύξηση που έχει παρατηρηθεί στην προσφορά πιστώσεων, αυτή δεν έχει, τουλάχιστον προς το παρόν, θετικές επενέργειες στην οικονομική ανάπτυξη, οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι μεγάλο μέρος του δανεισμού κατευθύνεται σε δραστηριότητες που δεν ευνοούν την ταχύρυθμη οικονομική ανάπτυξη. Μία πιθανή αιτία ενδεχομένως είναι ότι οι εμπορικές τράπεζες, οι οποίες έχουν δημόσιο χαρακτήρα, τόσο ως προς τα επιτόκια καταθέσεων αλλά και δανεισμού, υποχρεώνονται να δανείζουν με πολύ χαμηλά επιτόκια δημόσιους οργανισμούς που πραγματοποιούν μεγάλης κλίμακας επενδύσεις. Αυτοί οι περιορισμοί δημιουργούν πολύ χαμηλά περιθώρια κέρδους. Εξαιτίας τους έχει αναπτυχθεί ένα σκιώδες

τραπεζικό σύστημα στη Κίνα από τις τράπεζες, μέσω εναλλακτικών καναλιών πιστωτικής παρέμβασης για να καλύψουν την υπερβάλλουσα πιστωτική ζήτηση (π.χ. WMPs: Wealth Management Products⁴).

Το ΑΕΠ στη **Ρωσία** στο σύνολο του 2013 αναμένεται πλέον να σημειώσει αύξηση της τάξης του 1,5%, σημαντικά χαμηλότερη από ότι αναμενόταν μόλις το περασμένο καλοκαίρι από το ΔΝΤ (2,5%). Για το 2014 εκτιμάται προς το παρόν ότι ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ θα επανέλθει στο 3,0%, κοντά δηλαδή στα επίπεδα του 2012. Η επιβράδυνση της οικονομικής μεγέθυνσης οφείλεται κυρίως στη μειωμένη διεθνή ζήτηση για τις εξαγωγές της Ρωσίας. Βασική κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της Ρωσίας αποτελεί το τρέχον έτος κυρίως η ιδιωτική κατανάλωση, καθώς οι καταναλωτές φαίνεται πως επωφελούνται από τη σημαντική βελτίωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας, από τις αυξήσεις στα επίπεδα των εισοδημάτων και από την εύκολη πρόσβαση σε δανεισμό. Η νομισματική πολιτική των υψηλών επιτοκίων από τη κεντρική τράπεζα συνεχίζεται για ένατο διαδοχικό μήνα, προκειμένου να μειωθεί ο πληθωρισμός, ωστόσο έχει αντίκτυπο στο κόστος χρηματοδότησης των επιχειρήσεων.

Με βάση τους πρόδρομους δείκτες οικονομικού κλίματος που εκτιμά σε τριμηνιαία βάση το ινστιτούτο IFO, το οικονομικό περιβάλλον παγκοσμίως φαίνεται να παρουσιάζει ήπια επιδείνωση στο τρίτο τρίμηνο του 2013, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί κατά 2,7 μονάδες, μετά από περίπου ένα χρόνο συνεχούς βελτίωσης (πίνακας 2.2). Έτσι, ο δείκτης επανήλθε στο επίπεδο που βρισκόταν κατά το αρχικό τρίμηνο φέτος, στις 94,1 μονάδες, ελαφρώς χαμηλότερα των 96 μονάδων που είναι ο μακροχρόνιος μέσος όρος του στην περίοδο 1997-2012. Η υποχώρηση του δείκτη προήλθε από τη μικρή έκταση επιδείνωση των εκτιμήσεων για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση και για τις οικονομικές προοπτικές τους επόμενους έξι μήνες. Όπως όμως θα φανεί από την παράθεση των εξελίξεων στις επιμέρους γεωγραφικές ζώνες, αυτές οι τάσεις δεν είναι γενικευμένες, αλλά έχουν έντονη περιφερειακή διάσταση.

Συνεπώς, φαίνεται πως η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας δεν παρουσιάζει ακόμα μια ισχυρή δυναμική. Ωστόσο, τα σημάδια σταθεροποίησης της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας φαίνεται δεν υποχωρούν.

⁴ Τα WMP's λειτουργούν όπως τα ομόλογα σε ό,τι αφορά την καθορισμένη ημερομηνία λήξης με διάρκεια τουλάχιστον 6 μήνες και το πολύ 3 έτη. Αυτά δανείζονται σε εταιρίες «εμπιστοσύνης» με υψηλότερα επιτόκια και με τέτοιο τρόπο ώστε να μην καταγράφονται στους ισολογισμούς των τραπεζών.

τρέχουσα οικονομική κατάσταση συγκριτικά με το προηγούμενο τρίμηνο. Ωστόσο οι αξιολογήσεις από τους εμπειρογνώμονες για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση παραμένουν ακόμα μη- ενθαρρυντικές.

Αντιθέτως στην **Ασία** παρατηρείται μια κατακόρυφη πτώση του δείκτη οικονομικού κλίματος το γ' τρίμηνο φέτος, στις 89,5 μονάδες, έναντι 106,1 μονάδων στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Έτσι, ύστερα από την υψηλότερη τιμή που κατέγραψε ο δείκτης από τα τέλη του 2010 στο προηγούμενο τρίμηνο, στο τρίτο τρίμηνο η τιμή του επέστρεψε κοντά στο μακροχρόνιο μέσο όρο των 90,0 μονάδων. Σε αυτή την ισχυρή αυτή επιδείνωση συντέλεσαν οι δυσσίωνες προσδοκίες για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση και για τη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη στη Κίνα.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η Ευρωζώνη και η ΕΕ παρουσίασαν στο δεύτερο τρίμηνο φέτος σημάδια ανάδρασης στην ύφεση για πρώτη φορά από τις αρχές του 2012, οπότε και αυτή εκδηλώθηκε. Συγκεκριμένα, σημειώθηκε επιβράδυνση της πτώσης του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη και σταθεροποίηση του στην ΕΕ μετά από πέντε και τέσσερα τρίμηνα αντιστοίχως συνεχούς, αν και ιδιαίτερα ήπιας, κλιμάκωσής της. Στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου το ΑΕΠ της Ευρωζώνης υποχώρησε κατά 0,5% σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2012, έναντι πτώσης της τάξης του 1,1% στο αρχικό τρίμηνο φέτος. Σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο η μεταβολή του ΑΕΠ είχε θετικό πρόσημο (+0,3%), ύστερα από έξι διαδοχικά τρίμηνα κατά τα οποία βρισκόταν σε αρνητικό έδαφος.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/11	IV/11	I/12	II/12	III/12	IV/12	I/13	II/13	III/13
Οικονομικό Κλίμα	97,7	78,7	82,4	95,0	85,1	82,4	94,1	96,8	94,1
Παρούσα Κατάσταση	99,1	86,0	84,1	87,9	78,5	76,6	80,4	84,1	82,2
Προσδοκίες	96,5	71,9	80,7	101,8	91,2	87,7	107,0	108,8	105,3

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES Vol.12, No. 03/ August 2013

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/11	IV/11	I/12	II/12	III/12	IV/12	I/13	II/13	III/13
Βόρεια Αμερική	81,2	69,5	87,9	95,4	81,2	80,3	86,2	87,0	93,7
Ευρώπη	103,9	80,6	81,6	96,1	86,4	80,6	90,3	93,2	99,0
Ασία	94,7	77,2	74,6	90,4	83,3	81,6	97,4	106,1	89,5

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES Vol.12, No. 03/ August 2013

Στην ΕΕ το ΑΕΠ παρέμεινε αμετάβλητο στο δεύτερο τρίμηνο σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι, σε αντίθεση με την κάμψη του κατά 0,7% στο τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου του τρέχοντος έτους, ενώ μεταξύ των δύο πρώτων φετινών τριμήνων ενισχύθηκε κατά 0,4%.⁵ Κατόπιν αυτών των θετικών εξελίξεων, η ύφεση στην Ευρωζώνη στο σύνολο του 2013 εκτιμάται πως θα διαμορφωθεί οριακά χαμηλότερα των περυσινών της επιπέδων στις πλέον πρόσφατες εκθέσεις διεθνών οργανισμών, στο 0,4% από 0,6% το 2012⁶. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναμένεται πλέον σταθεροποίηση. Για το επόμενο έτος όμως οι εκτιμήσεις καταλήγουν σε ανάκαμψη σε αμφότερες τις ζώνες, της τάξης του 1,0% στην Ευρωζώνη και του 1,3% στην ΕΕ.

Η ανάσχεση της πτώσης του ΑΕΠ άσκησε θετικές επιδράσεις και στην αγορά εργασίας. Η ανεργία υποχώρησε για πρώτη φορά τα τελευταία δύο χρόνια στο δεύτερο τρίμηνο σε αμφότερες Ευρωζώνη και ΕΕ, στο 11,9% και 10,7% στο αντίστοιχα, από 12,6% και 11,3%.

Εκ των 25 χωρών-μελών της ΕΕ για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη του ΑΕΠ στο δεύτερο τρίμηνο, περίπου οι μισές χώρες (13) εμφάνισαν έστω και οριακούς ρυθμούς ανάπτυξης. Οι χώρες που παρουσίασαν τη μεγαλύτερη αύξηση του ΑΕΠ ήταν η Λετονία (4,3%), η Λιθουανία (4,2%), το Ηνωμένο Βασίλειο (1,5%), η Εσθονία (1,4%), η Ρουμανία (1,4%) και η Πολωνία (1,1%). Στον αντίποδα, οι χώρες με την

υψηλότερη ύφεση σε αυτό χρονικό διάστημα ήταν η Κύπρος (-5,2%), η Ελλάδα (-4,6%), η Σλοβενία (-2,2%), η Πορτογαλία (-2,0%) και η Ιταλία (-2,0%).

Στο πεδίο των πολιτικοοικονομικών εξελίξεων, το καλοκαίρι και στις αρχές του φθινοπώρου παρατηρήθηκαν αναταραχές πολιτικής, νομοθετικής και δικαστικής φύσης -όχι όμως μεγάλης κλίμακας- σε χώρες της Ευρωζώνης, κυρίως στην Ιταλία, στην Ελλάδα και στην Πορτογαλία, που τελευταία φαίνεται πως εξομαλύνονται, τουλάχιστον προσωρινά. Η σημαντικότερη πολιτικοοικονομική εξέλιξη κρίνεται πως ήταν οι εκλογές στη Γερμανία, με την εκ νέου ανάδειξη του κυβερνώντος χριστιανοδημοκρατικού κόμματος στην πρώτη θέση. Ωστόσο, τα αποτελέσματα των εκλογών ως προς τα κόμματα που εισέρχονται στη βουλή και την κοινοβουλευτική τους δύναμη αφενός υποδηλώνουν την αδυναμία συγκρότησης κυβέρνησης συνασπισμού από τους απερχόμενους κυβερνητικούς εταίρους, χριστιανοδημοκράτες και φιλελεύθερους, καθώς οι δεύτεροι δεν έλαβαν το ποσοστό που απαιτείται για κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, αφετέρου αναδεικνύουν ως μοναδική λύση για το σχηματισμό κυβέρνησης τη συγκρότησή της από τα δύο μεγαλύτερα κόμματα (χριστιανοδημοκράτες – σοσιαλδημοκράτες). Ωστόσο για την ολοκλήρωση των σχετικών διαδικασιών σε αυτή την περίπτωση (εσωκομματικών, διαπραγματεύσεων μεταξύ των κομμάτων) ενδεχομένως να απαιτηθεί χρονικό διάστημα που εκτείνεται μέχρι τον προσεχή Ιανουάριο. Όμως στη συγκεκριμένη περίοδο πρέπει να ληφθούν κρίσιμες αποφάσεις στο εσωτε-

⁵ Eurostat, news release 130/2013

⁶ World Economic Outlook, IMF, October 2013

ρικό της Γερμανίας και σε επίπεδο Ευρωζώνης για την υλοποίηση των συμφωνηθέντων μέτρων του Ιουνίου αναφορικά με την εξυγίανση των εθνικών τραπεζικών συστημάτων, όπως επίσης και για την αντιμετώπιση της βιωσιμότητας του χρέους σε χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας που εφαρμόζουν προγράμματα αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής.

Πιο συγκεκριμένα, εντός του Οκτωβρίου το γερμανικό κοινοβούλιο θα πρέπει να λάβει αποφάσεις αναφορικά με την καθιέρωση του μηχανισμού OMT (Outright Monetary Transactions) από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Το συγκεκριμένο ζήτημα παρουσιάζει αυξημένη κρισιμότητα, καθώς σε περίπτωση που εγκριθεί η ύπαρξη και λειτουργία του μηχανισμού από τις χώρες της Ευρωζώνης, η ΕΚΤ θα έχει τη δυνατότητα να αγοράσει ομόλογα στις δευτερογενείς αγορές ομολόγων που εκδίδονται από χώρες-μέλη της με σημαντικά προβλήματα χρέους. Έτσι, στην περίπτωση που μια χώρα ζητήσει χρηματοοικονομική βοήθεια, η ΕΚΤ μέσω του προγράμματος OMT και με την αξιοποίηση του ήδη υφιστάμενου μηχανισμού ESM θα μπορεί να αγοράσει δεκαετή κρατικά ομόλογα που λήγουν σε 1 με 3 έτη, με την προϋπόθεση ότι οι χώρες αυτές που εκδίδουν τα ομόλογα θα συμφωνήσουν στην λήψη και εφαρμογή συγκεκριμένων οικονομικών μέτρων. Με αυτόν τον τρόπο το κόστος δανειοδότησης θα μειωθεί για τις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα εξυπηρέτησης του χρέους τους, ενώ αναμένεται να καμφθεί σε κάποιο βαθμό η διστακτικότητα των επενδυτών να εξαγοράσουν ομόλογα αυτών των χωρών

από τις αγορές, περιορίζοντας ακολουθώντας τις πιθανές εστίες διαταραχών στην Ευρωζώνη.

Στο προσεχές διάστημα αναμένεται να επαναξιολογηθεί και η ανάγκη μιας παρέμβασης για την Ελλάδα προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους της (π.χ. με τη μορφή νέων μειώσεων επιτοκίων, ενδεχομένως και πρόσθετου κουρέματος). Όμως και για την Πορτογαλία θα πρέπει άμεσα να αποφασισθεί το εάν θα συνεχίσει να χρηματοδοτείται από την τρόικα ΕΕ-ΕΚΤ-ΔΝΤ το κράτος της κατά τα επόμενα τρία χρόνια. Η πολιτική κρίση που προσφάτως φαινόταν πως θα ξεσπάσει στην Ιταλία φαίνεται πως έλαβε τέλος, μέσω της παροχής ψήφου εμπιστοσύνης στην ιταλική κυβέρνηση. Σε γενικές γραμμές η αναμενόμενη επιστροφή της Ευρωζώνης στην ανάπτυξη αποτελεί ένα ιδιαίτερα θετικό σημάδι, ωστόσο οι οίκοι πιστοληπτικής αξιολόγησης παραμένουν επιφυλακτικοί απέναντι στις δυνατότητες εξόδου από την ύφεση.

Πληρέστερη πληροφόρηση για τη δυναμική των οικονομικών της Ευρωζώνης και της ΕΕ το προσεχές διάστημα προκύπτει από την ανάλυση των τάσεων στα βασικά συνθετικά στοιχεία του ΑΕΠ τους (πίνακας 2.4).

Συγκεκριμένα, στην επιστροφή σε ρυθμούς ανάπτυξης σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο σε αμφότερες τις ζώνες συνέβαλαν κυρίως οι **εξαγωγές** (αυξήθηκαν κατά 1,6% στην Ευρωζώνη και κατά 1,7% στην ΕΕ). Στο σύνολο του τρέχοντος έτους η άνοδος των εξαγωγών εκτιμάται πως θα προσεγγίσει το 2,2%

στην Ευρωζώνη και το 2,0% στην ΕΕ. Στον αντίποδα, στο έτερο σκέλος του εμπορικού ισοζυγίου, τις **εισαγωγές**, σημειώθηκε αύξηση 1,4% στην Ευρωζώνη και 1,2% στην ΕΕ έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Το 2013 η μεταβολή των εισαγωγών προβλέπεται πως θα κινηθεί σε θετικό έδαφος, έστω και οριακά, καθώς αναμένεται να αυξηθούν κατά 0,5% στην Ευρωζώνη και κατά 0,8% στην ΕΕ. Έτσι, η καθαρή εξωτερική ζήτηση θα συνεχίσει και το 2013 να έχει θετική συμβολή στο ΑΕΠ.

Η **ιδιωτική κατανάλωση** κατέγραψε οριακή άνοδο κατά 0,2% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο σε αμφότερες τις ζώνες. Η κατανάλωση των νοικοκυριών αναμένεται να υποχωρήσει σε μικρό βαθμό στο σύνολο του τρέχοντος έτους, κατά 0,9% στην Ευρωζώνη και 0,4% στην ΕΕ. Αναφορικά με τη **δημόσια κατανάλωση**, οι τελευταίες διαθέσιμες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δείχνουν ότι δεν θα μεταβληθεί το 2013 στην Ευρωζώνη, εξέλιξη που αποτυπώνει πρωτίστως τις περιοριστικές επιδράσεις των αυστηρών πολιτικών δημοσιονομικής εξυγίανσης που εφαρμόζονται σε πολλές χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας, ενώ αναμένεται να καταγράψει οριακή άνοδο στην ΕΕ, της τάξης του 0,2%.

Ως προς τις τάσεις στις **επενδύσεις**, αυξήθηκαν οριακά έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου, κατά 0,3% και 0,4% στην ΕΖ-17 και στην ΕΕ αντίστοιχα, ύστερα όμως από μειώσεις κατά 2,2% και 1,8% σε εκείνο το τρίμηνο. Ως εκ τούτου, πλέον αναμένεται επιβράδυνση της πτώσης των επενδύσεων το 2013 σε σύγκρι-

ση με το προηγούμενο έτος, στο 2,6% στην ΕΖ-17 (από 4,1% το 2012) και στο 1,7% στην ΕΕ (από 2,8% πέρυσι). Το αρνητικό πρόσημο στη μεταβολή των επενδύσεων προκαλούν σε μεγάλο βαθμό η χαμηλή τελική ζήτηση και η πιστωτική ασφυξία προς μη-πιστωτικούς οργανισμούς, που είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη στις χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας που καταβάλλουν προσπάθειες δημοσιονομικής εξυγίανσης. Στο δεύτερο εξάμηνο του 2013 αναμένεται σταδιακή ανάκαμψη των επενδύσεων, που θα προέρχεται πρωτίστως από τις επενδύσεις σε εξοπλισμό, ενώ οι επενδύσεις στον τομέα των κατασκευών εκτιμάται πως θα συνεχίσουν να είναι περιορισμένες.

Σε ότι αφορά τις εξελίξεις στην **απασχόληση**, στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε κατά 1,0% στην Ευρωζώνη και 0,4% στην ΕΕ σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, ενώ σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο η απασχόληση ήταν ουσιαστικά αμετάβλητη σε αμφότερες τις ζώνες (-0,1% στην ΕΖ-17, σταθερότητα στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Τα ποσοστά **ανεργίας** παρουσιάζουν σημαντική επιδείνωση τα τελευταία δύο έτη, λόγω της διαρκώς φθίνουσας οικονομικής δραστηριότητας και των αλληπάλληλων διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας, οι οποίες υλοποιούνται σε αρκετά κράτη-μέλη της Ευρωζώνης. Παρά την επιβράδυνση στο δεύτερο τρίμηνο, το ποσοστό ανεργίας στην ΕΖ-17 αναμένεται να διευρυνθεί στο 12,3% το 2013, από 11,4% πέρυσι,

σύμφωνα με την πλέον πρόσφατη πρόβλεψη του ΔΝΤ.

Στο πεδίο του **πληθωρισμού**, σημειώθηκε τον Σεπτέμβριο νέα υποχώρηση στην Ευρωζώνη, στο 1,1%, από 1,3% τον Αύγουστο, ρυθμός μεταβολής των τιμών που είναι ο χαμηλότερος των τελευταίων 3,5 ετών, από τον Φεβρουάριο του 2010. Η επιβράδυνση του πληθωρισμού οφείλεται κυρίως στις τιμές ενέργειας και στο χαμηλότερο ρυθμό αύξησης των τιμών σε τρόφιμα, αλκοόλ και προϊόντα καπνού. Ο στόχος της ΕΚΤ είναι ο πληθωρισμός να σταθεροποιηθεί χαμηλότερα του 2,0% αλλά κοντά σε αυτό το επίπεδο. Οι εκτιμήσεις της για το σύνολο του 2013 δείχνουν πως ο πληθωρισμός τελικά θα διαμορφωθεί ελαφρώς χαμηλότερα, μεταξύ 1,4% και 1,6%. Σε οριακά υψηλότερα επίπεδο θα διαμορφωθεί στην ΕΕ, μεταξύ 1,7% και 1,8%.

Σε ό,τι αφορά τις **δημοσιονομικές επι**

δόσεις, αρχίζουν να γίνονται περισσότερο αισθητά τα αποτελέσματα της αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής σε αρκετές χώρες της ΕΖ-17, κυρίως σε όρους μείωσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων: το 2013 αναμένεται περιορισμός του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στην Ευρωζώνη οριακά κάτω του 3% του ΑΕΠ (από 3,7% πέρυσι). Παρόμοιες τάσεις φαίνεται πως θα επικρατούν στην ΕΕ, με αποτέλεσμα τη μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στο 3,4% το 2013, έναντι 4,0% το 2012. Στον αντίποδα, η συνέχιση της ύφεσης, κυρίως στην ευρωπαϊκή περιφέρεια και οι υψηλές δαπάνες για τόκους, αναμένεται να οδηγήσουν σε αύξηση του χρέους γενικής κυβέρνησης ως ποσοστού του ΑΕΠ στο 95,5% στην ΕΖ-17 το τρέχον έτος (από 92,7% το 2012). Για τους ίδιους λόγους, το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στην ΕΕ προβλέπεται να διαμορφωθεί φέτος στο 89,8% του ΑΕΠ, αντί 86,9% που έφτανε την προηγούμενη χρονιά.

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

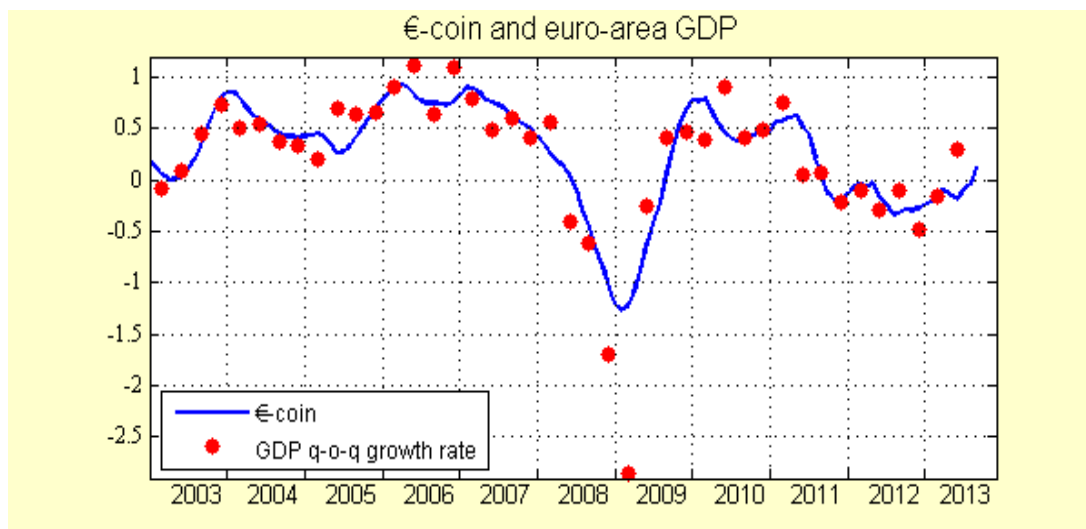
	ΕΕ			Ευρωζώνη		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
ΑΕΠ*	-0,2	0,0	1,3	-0,6	-0,4	1,0
Ιδιωτική Κατανάλωση	-0,7	-0,4	1,0	-1,3	-0,9	0,7
Δημόσια Κατανάλωση	0,1	0,2	0,4	-0,4	0,0	0,5
Επενδύσεις	-2,8	-1,7	2,6	-4,1	-2,6	2,3
Απασχόληση	-0,3	-0,4	0,4	-0,9	-0,7	0,3
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	10,5	11,1	11,1	11,4	12,2	12,1
Πληθωρισμός	2,6	1,8	1,7	2,5	1,6	1,5
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	2,3	2,0	4,9	2,7	2,2	4,9
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	-0,3	0,8	4,5	-0,9	0,5	4,7
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-4,0	-3,4	-3,2	-3,7	-2,9	-2,8
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	86,9	89,8	90,6	92,7	95,5	96,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	0,9	1,6	1,9	1,8	2,5	2,7

Πηγή: European Economic Forecast, Spring 2013, European Commission, May 2013

*Πηγή: World Economic Outlook, IMF, October 2013

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org) και Bank of Italy

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-28 & Ευρωζώνης (1990-2013=100)*

Μήνας	Οκτ-12	Νοε-12	Δεκ-12	Ιαν-13	Φεβ-13	Μαρ-13	Απρ-13	Μάι-13	Ιουν-13	Ιουλ-13	Αυγ-13	Σεπτ-13
ΕΕ-28	87,1	89,1	89,3	91,0	91,5	91,5	89,7	90,9	92,6	95,0	98,2	100,6
Ευρωζώνη	85,4	86,9	88,0	89,7	90,5	90,1	88,6	89,5	91,3	92,5	95,3	96,9

* Οι σταθμίσεις των χωρών και η χρονοσειρά στο δείκτη στην ΕΕ έχουν αναθεωρηθεί λόγω της ένταξης σε αυτή της Κροατίας από την 1η Ιουλίου 2013

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), Σεπτέμβριος 2013

Η βελτίωση του οικονομικού κλίματος στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ και τα σημάδια ανάσχεσης της ύφεσης κατά το τρέχον έτος και επιστροφής στην ανάπτυξη το 2014 αποτυπώνονται σε πρόδρομους δείκτες που αναλύονται παρακάτω, όπως ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας €-COIN και ο δείκτης οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN). Αναλυτικότερα, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 2.1, ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας €-COIN⁷ για την Ευρωζώνη

παρουσιάζει για πρώτη φορά τον μήνα Σεπτέμβριο θετική επίδοση (0,12), ύστερα από συνεχείς αρνητικές επιδόσεις τα τελευταία δύο χρόνια (από τον Νοέμβριο του 2011). Αυτή σημαντική αλλαγή τάσης εκπορεύεται κυρίως από την ισχυρή βελτίωση στην εμπιστοσύνη των νοικοκυριών όσο και στην επιχειρηματική εμπιστοσύνη.

Τέλος, ο δείκτης οικονομικού κλίματος που εκτιμά σε μηνιαία βάση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG EGFIN) συνεχίζει και τον Σεπτέμβριο την ανοδική πορεία που ξεκίνησε από τον Μάιο του 2013. Ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε στις 96,9 μονάδες, παρουσι-

⁷ Το ερευνητικό κέντρο Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των

τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

άζοντας ενίσχυση κατά 1,6 μονάδες έναντι του προηγούμενου μήνα. Η άνοδος του προήλθε κυρίως από βελτιωμένη εμπιστοσύνη που καταγράφεται σε όλους τους επιχειρηματικούς τομείς. Η καταναλωτική εμπιστοσύνη επίσης παρέμεινε στην ανοδική τροχιά η οποία ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2012. Ισχυρότερη εμφανίζεται η μηνιαία αύξηση στην ευρύτερη ζώνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με το σχετικό δείκτη να αυξάνεται κατά 2,4 μονάδες. Είναι αξιοσημείωτο πως η διαμόρφωση του δείκτη οικονομικού κλίματος στην ΕΕ στις 100,6 μονάδες τον Σεπτέμβριο συνιστά επίδοση μεγαλύτερη του μακροχρόνιου μέσου όρου του στην περίοδο 1990-2010 για πρώτη φορά από τον Ιούλιο του 2011.

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A) Οικονομικό κλίμα

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που εκτιμούνται βάσει αυτών αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και για την πορεία του ΑΕΠ. Αναλυτικότερα:

Το τρίτο τρίμηνο του 2013, επικρατούν σταθεροποιητικές τάσεις στο γενικό δείκτη οικονομικού κλίματος, με βελτίωση των προσδοκιών στις Κατασκευές και τις

Υπηρεσίες, αλλά και επιδείνωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Τους καλοκαιρινούς μήνες κυριάρχησαν στις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις οι διαπραγματεύσεις για την καταβολή της επόμενης δόσης του δανείου από την τρόικα, που δεν αποτέλεσαν -όπως στο παρελθόν- εστία τριβών με τους δανειστές, ενώ έλαβε μεγάλες διαστάσεις η αναδιάρθρωση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, σε επιχειρήσεις που βρίσκονται υπό τον έλεγχό του και μέσω του προγράμματος κινητικότητας, προξενώντας τις αντιδράσεις τουλάχιστον του τμήματος της κοινωνίας που άμεσα επηρεάζεται από αυτή. Η συνέχιση των περικοπών στα εισοδήματα δημοσίων υπαλλήλων και συνταξιούχων (επίδομα αδειάς) και η συσσώρευση πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων από τον Σεπτέμβριο για τη μεγάλη πλειοψηφία των φυσικών προσώπων, δεν επέτρεψαν τη συνέχιση της υποχώρησης της απαισιοδοξίας κατά το δεύτερο τρίμηνο από την πλευρά καταναλωτών και στους επόμενους τρεις μήνες.

Από την άλλη πλευρά, η αυξημένη τουριστική κίνηση επηρέασε θετικά πολλές συναφείς με τον τουρισμό δραστηριότητες. Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, αλλά και οι διαδικασίες συγχωνεύσεων / εξαγορών στον τραπεζικό χώρο πραγματοποιήθηκαν χωρίς προβλήματα, ενώ παρά την έντονη αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η έκθεση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος στην ΕΚΤ περιορίστηκε σημαντικά. Όμως η παροχή ρευστότητας στην οικονομία συνεχίζει να περιορίζεται, επενεργώντας ανασχετικά στην ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων

και στις επενδύσεις, τάση που δεν αναμένεται να αντιστραφεί πριν το κρίσιμο stress test του ερχόμενου Δεκεμβρίου. Το πλέον σημαντικό γεγονός της προηγούμενης περιόδου είναι η σημαντική επιβράδυνση της ύφεσης σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, για πρώτη φορά από το 2009, αν και αναμένεται νέα κλιμάκωσή της προς το τέλος του έτους. Παρόλα αυτά, αρκετές είναι οι επιχειρήσεις πλέον που συμφωνούν ότι είτε λόγω εξωγενών παραμέτρων και διάθεσης των πιστωτών για ηπιότερη δημοσιονομική προσαρμογή, είτε λόγω περαιτέρω άμβλυνσης των διαφορών μορφών αβεβαιότητας που κυριαρχούσαν στην ελληνική οικονομία, η έξοδος από τον υφεσιακό κύκλο πλησιάζει. Η έκταση όμως και ο βαθμός στον οποίο η εκτιμώμενη σταθεροποίηση της οικονομίας θα οδηγήσει στη συνέχεια σε βιώσιμη μεγέθυνση, παραμένει κομβικό ζήτημα που σχετίζεται με πλήθος άλλων παραμέτρων, όπως η προσέλκυση παραγωγικών επενδύσεων από το εξωτερικό που δημιουργούν θέσεις εργασίας, η βελτίωση των οικονομικών συνθηκών στην Ευρωζώνη που είναι ο σημαντικότερος εξαγωγικός προορισμός.

Εντός αυτού του πλαισίου, **ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα διαμορφώθηκε το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου στις 91,3 μονάδες, οριακά χαμηλότερα σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, ενώ συγκριτικά με το αντίστοιχο περσινό διάστημα (79,7 μονάδες κατά μέσο όρο) έχει βελτιωθεί σημαντικά.** Έτσι, το οικονομικό κλίμα στην Ελλάδα παραμένει επί της ουσίας

στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, **βελτιώθηκε τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ-28 το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο.** Έτσι, ο σχετικός δείκτης ανήλθε στις 97,9 και 94,9 μονάδες σε ΕΕ-28 και Ευρωζώνη αντίστοιχα (από 91,1 και 89,8), υψηλότερα και σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι (88,3 και 87,4 μονάδες αντίστοιχα στις δύο ζώνες).

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα βελτιώνονται το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο κυρίως στις Κατασκευές (κατά 14 μονάδες) και λιγότερο στις Υπηρεσίες (κατά 6 μονάδες). Στο Λιανικό Εμπόριο, ο σχετικός δείκτης υποχώρησε οριακά, ενώ στη Βιομηχανία καταγράφηκε σταθερότητα σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Τέλος, στην Καταναλωτική Εμπιστοσύνη, ο σχετικός δείκτης εξασθενεί οριακά το υπό εξέταση τρίμηνο.

Όμως σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι δείκτες έχουν αυξηθεί σημαντικά σε όλους τους παραγωγικούς τομείς: ο σχετικός δείκτης στη Βιομηχανία ανακάμπτει κατά 13 μονάδες, στο Λιανικό Εμπόριο κατά 9, στις Κατασκευές κατά 32 και στις Υπηρεσίες κατά 20 μονάδες. Αντιθέτως, σημειώθηκε υποχώρηση στην Καταναλωτική Εμπιστοσύνη στο τρίτο τρίμηνο σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα υποχώρησε το τρί-

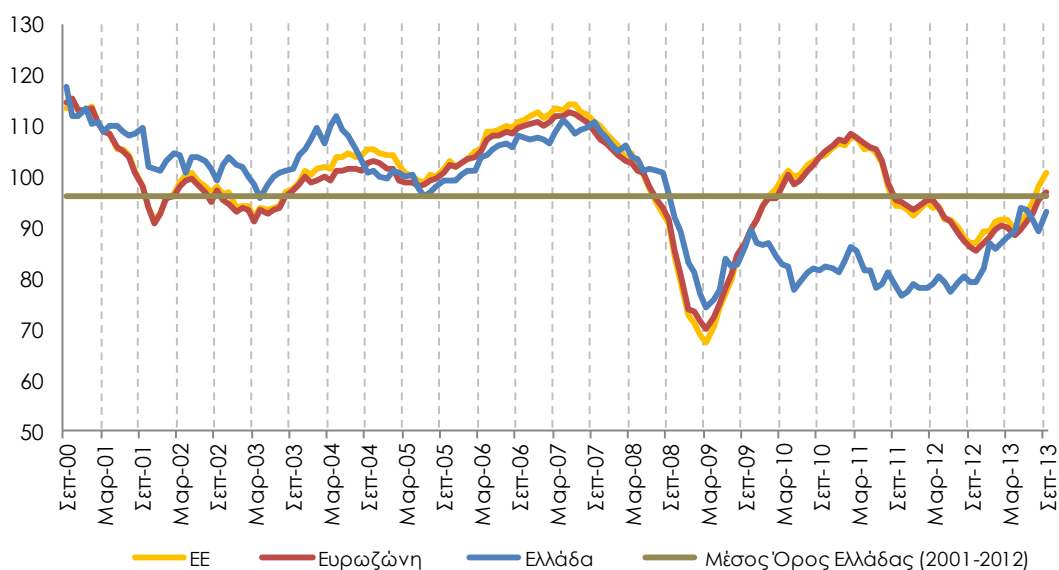
μηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου κατά 6 μονάδες σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, με το μέσο όρο του να διαμορφώνεται στις -73,2 μονάδες, χαμηλότερα έναντι και της αντίστοιχης επίδοσής του πριν ένα χρόνο (-68,5 μονάδες). Η εμπιστοσύνη των πολιτών που εμφάνιζε σημάδια σταθεροποίησης από τα τέλη του περασμένου έτους και στο πρώτο εξάμηνο φέτος, φαίνεται να κάμπτεται ξανά από τον Ιούλιο και μετά, με τους Έλληνες καταναλωτές να παραμένουν σταθερά τα τελευταία 3½ χρόνια οι πιο απαισιόδοξοι Ευρωπαίοι. Στον αντίποδα, οι αντίστοιχοι ευρωπαϊκοί δείκτες βελτιώθηκαν το εξεταζόμενο τρίμηνο βελτιώνονται σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο κατά 6 μονάδες στην ΕΕ και κατά 5 σχεδόν μονάδες στην Ευρωζώνη, φθάνοντας τις -13,1 και -16,0 μονάδες αντίστοιχα, υψηλότερα και σε

σχέση με τα περυσινά επίπεδα (κατά 9 και 8 μονάδες αντίστοιχα).

Οι τάσεις στα επιμέρους στοιχεία του δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης είναι αρνητικές το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο. Συγκεκριμένα, οι αρνητικές προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους και την οικονομική κατάσταση της χώρας το επόμενο 12μηνο εντείνονται περαιτέρω, ενώ επιδείνωση παρουσιάζει και ο δείκτης για την εξέλιξη της ανεργίας, με τις σχετικές προβλέψεις να βαίνουν ακόμη πιο δυσοίωνες. Παραπλήσια εξέλιξη παρουσιάζει και η πρόθεση για αποταμίευση το εξεταζόμενο τρίμηνο, που υποχωρεί σε σχέση με το προηγούμενο, αγγίζοντας μάλιστα ιστορικά χαμηλά επίπεδα στα μέσα του εξεταζόμενου τριμήνου.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: ΕΕ-28, Ευρωζώνη και Ελλάδα, (1990-2012=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

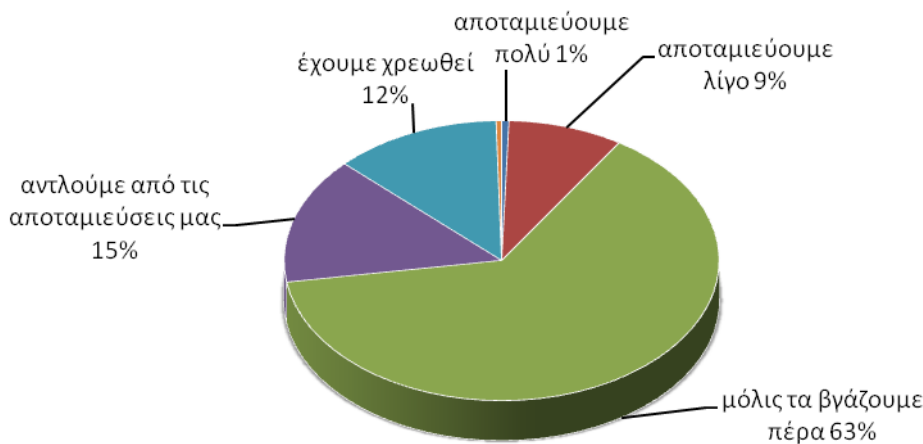
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Συγκεκριμένα, το ποσοστό εκείνων που είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους αυξάνεται ελαφρά, στο 75% το υπό εξέταση τρίμηνο, με το 16% να κρίνει ότι αυτή θα παραμείνει αμετάβλητη. Επίσης, σχεδόν τα 4/5 των Ελλήνων καταναλωτών (από 75%) διατυπώνουν δυσσίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 11% να κρίνει ότι θα παραμείνει στα ίδια επίπεδα (από 13%). Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, σχεδόν τα 9/10 των νοικοκυριών θεωρούν ως μη πιθανή ή καθόλου πιθανή την αποταμίευσή τους το επόμενο 12μηνο, με το σχετικό δείκτη να μεταβάλλεται ήπια μεν, στις -78 (από -76) μονάδες κατά μέσο όρο, αλλά κοντά στο διαχρονικά ελάχιστο επίπεδό του. Οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας το επόμενο 12-μηνο παραμένουν δυσμενείς, παρά τη μικρή βελτίωση που κατέγραψαν τον Σεπτέμβριο, αφού ο σχετικός δείκτης επιδεινώθηκε

σημαντικά τον Ιούλιο, έλκοντας προς τα πάνω το μέσο όρο του τριμήνου (+78 μονάδες). Ο δείκτης της προβλεπόμενης ανεργίας στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2012 βρισκόταν σε λιγότερο δυσμενή επίπεδα, στις +73 μονάδες κατά μέσο όρο. Και εδώ, σχεδόν 9 στους 10 καταναλωτές αναμένουν άνοδο της ανεργίας το επόμενο διάστημα, ενώ τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρει ότι είναι «χρωμένο» μειώθηκε περαιτέρω κατά το τρίτο τρίμηνο, στο 12% (από 16% στο προηγούμενο τρίμηνο και 22% στο πρώτο τρίμηνο του έτους). Το 10% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι αποταμιεύει λίγο ή πολύ λίγο (από 8%), ενώ τέλος, αυξάνεται στο 63% κατά μέσο όρο (από 59%), το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα», με το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» να περιορίζεται ελαφρά, στο 15%, από 17%.

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, (μέσος όρος % Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2013)

Πίνακας 2.6
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	ΕΕ-28*	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27,5
2003	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39,4
2004	103,3	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-25,8
2005	100,8	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-33,8
2006	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33,3
2007	111,0	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28,5
2008	93,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46,0
2009	79,3	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-45,7
2010	101,2	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63,4
2011	100,3	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74,1
2012	90,9	80,0	77,2	43,2	57,1	54,8	-74,8
Ιαν-12	92,8	74,9	71,4	36,4	56,0	54,2	-80,1
Φεβ-12	93,9	74,9	71,6	43,4	52,7	53,4	-83,5
Μαρ-12	93,2	75,7	75,7	33,2	51,9	55,2	-79,3
Απρ-12	93,2	77,3	81,6	40,8	52,4	56,1	-78,7
Μάι-12	90,4	76,0	77,1	36,5	58,2	57,4	-75,8
Ιουν-12	90,4	74,1	74,1	40,0	58,2	53,0	-70,4
Ιουλ-12	89,0	76,1	73,5	46,3	62,7	52,9	-64,7
Αυγ-12	87,0	77,0	75,8	52,0	67,4	54,9	-65,2
Σεπ-12	86,1	76,1	80,9	44,3	58,4	59,9	-75,6
Οκτ-12	86,1	75,8	80,9	58,3	51,1	52,2	-77,5
Νοε-12	88,1	79,0	80,3	51,1	56,2	52,5	-74,1
Δεκ-12	89,3	86,9	83,6	35,6	59,4	55,8	-72,1
Ιαν-13	90,8	85,8	83,7	38,5	62,6	58,9	-71,9
Φεβ-13	92,0	86,9	84,4	55,0	60,3	62,3	-71,4
Μαρ-13	91,4	88,1	87,1	47,1	64,2	60,4	-71,2
Απρ-13	89,7	89,2	90,3	61,5	65,4	61,9	-71,8
Μάι-13	90,8	93,8	92,6	65,7	79,5	69,3	-63,4
Ιουν-13	92,6	93,5	88,8	69,5	73,9	79,2	-66,5
Ιουλ-13	95,0	91,7	86,2	72,3	72,4	76,1	-70,9
Αυγ-13	98,2	89,2	88,0	75,9	72,9	76,0	-76,6
Σεπ-13	100,6	93,1	96,1	89,7	69,4	75,9	-72,2

* Οι σταθμίσεις των χωρών και η χρονοσειρά στο δείκτη στην ΕΕ έχουν αναθεωρηθεί λόγω της ένταξης σε αυτή της Κροατίας από την 1^η Ιουλίου 2013

Πηγές: ¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ²ΙΟΒΕ

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη **Βιομηχανία** το τρίτο τρίμηνο του 2013 διαμορφώνεται στα ίδια επίπεδα σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο, στις 90,1 μονάδες, σαφώς υψηλότερα όμως σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή του επίδοση (76,7 μονάδες). Από τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής το εξεταζόμενο τρίμηνο υποχωρούν σημαντικά, με το σχετικό δείκτη να δια-

τηρεί μεν το θετικό του πρόσημο, να υποχωρεί δε στις +6 μονάδες κατά μέσο όρο (από +14). Από την άλλη πλευρά, λιγότερο δυσμενείς βαίνουν οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (-29 από -35 μονάδες ο σχετικός δείκτης), ενώ οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμων προϊόντων παραμένουν αμετάβλητες, με το σχετικό δείκτη να κινείται εκ νέου στις +2 μονάδες. Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι τάσεις είναι μικ-

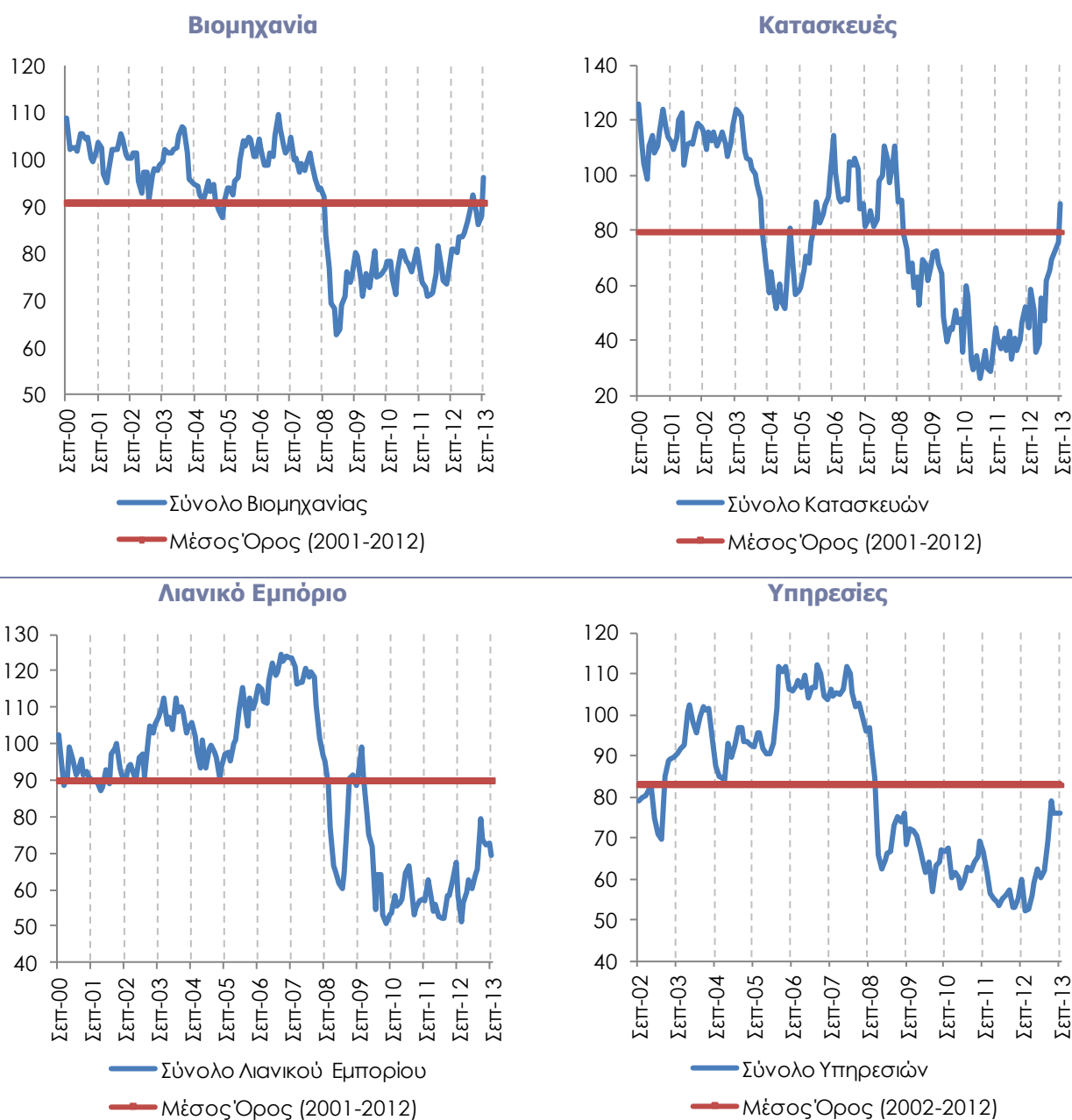
τές στις μεταβλητές που αφορούν στις εξαγωγές: στην τρέχουσα εξαγωγική δραστηριότητα του τομέα, στις παραγγελίες και στη ζήτηση εξωτερικού, οι σχετικοί μέσοι δείκτες του τρίτου τριμήνου βελτιώνονται, όμως οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου βαίνουν δυσμενέστερες (στις +6 από +19 μονάδες το μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο). Ως προς την απασχόληση, το αρνητικό ισοζύγιο στις σχετικές προβλέψεις για τον τομέα εξομαλύνεται κατά το εξεταζόμενο διάστημα, φθάνοντας στις -5 μονάδες κατά μέσο όρο (από -12), επίδοση υψηλότερη σε σύγκριση και με το μέσο όρο του τρίτου τριμήνου του 2012 (-13 μονάδες). Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού βρίσκεται σχετικά χαμηλά, αλλά μεταβάλλεται θετικά κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο, στο 67% (από 64,7%), επίπεδο επίσης ανώτερο από εκείνο στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012 (63,8%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής διαμορφώνονται κατά μέσο όρο στους 3,6 (από 4,2 μήνες το προηγούμενο τρίμηνο και 3,9 το αντίστοιχο περυσινό).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το υπό εξέταση χρονικό διάστημα υποχωρεί οριακά, στις 71,5 μονάδες από 72,9 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο (και 62,9 μονάδες στο τρίτο τρίμηνο του 2012). Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα της μικρής βελτίωσης που καταγράφεται στις πολύ χαμηλές τρέχουσες πωλήσεις, η οποία όμως αντισταθμίζεται από ίδιας έκτασης μείωση στο δείκτη των προβλεπόμενων πωλήσεων. Συγκεκριμένα, ο δείκτης εκτιμήσεων για

τις τρέχουσες πωλήσεις κερδίζει 4 μονάδες και διαμορφώνεται στις -39, ενώ στις προβλεπόμενες πωλήσεις των επιχειρήσεων ο σχετικός αρνητικός δείκτης διευρύνεται κατά 3 μονάδες, φθάνοντας τις -27 μονάδες κατά μέσο όρο. Το 44% των επιχειρήσεων κρίνει ότι οι πωλήσεις του θα μειωθούν το προσεχές διάστημα, ενώ ένα 17% (από 20%) προβλέπει άνοδο. Ο αρνητικός δείκτης των αποθεμάτων κάμπτεται ελαφρά, στις -3 μονάδες κατά μέσο όρο (από -8), ελαφρώς υψηλότερα έναντι της αντίστοιχης τιμής του ένα χρόνο πριν (-6 μονάδες). Οι αρνητικές προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές βελτιώνονται, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -27 από -35 μονάδες, ενώ σε ότι αφορά την απασχόληση στον τομέα, το ισοζύγιο ανέρχεται το τρίτο τρίμηνο του έτους στις 10 μονάδες, καταγράφοντας σημαντική άνοδο τόσο σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (-14 μονάδες), όσο και σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012 (-38 μονάδες). Τέλος, σε όρους τιμών, κυριαρχούν σταθερά οι αποπληθωριστικές προσδοκίες, οι οποίες εξομαλύνονται ελαφρά σε σύγκριση με τα επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου, εκφραζόμενες από το ¼ των επιχειρήσεων (από 28%), έναντι των προσδοκιών ανόδου, τις οποίες υιοθετεί εκ νέου το χαμηλό 3%. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, καταγράφεται άνοδος των επιχειρηματικών προσδοκιών το εξεταζόμενο τρίμηνο στα Είδη οικιακού εξοπλισμού και οριακή βελτίωση στα Πολυκαταστήματα.

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

Πηγή: ΙΟΒΕ

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** το υπό εξέταση διάστημα κερδίζουν έδαφος σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο, με το σχετικό ισοζύγιο να αυξάνεται στις +79,3 μονάδες (από +65,6), επίδοση αισθητά υψηλότερη έναντι και της περυσινής κατά την ίδια περίοδο (47,6 μονάδες). Από τις βασικές με-

ταβλητές του δείκτη, τόσο οι έντονα αρνητικές προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος εργασιών τους, όσο και ο δείκτης απασχόλησης του τομέα βελτιώνονται, κερδίζοντας αντίστοιχα 15 και 12 μονάδες το υπό εξέταση τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο (στις -50 και +2 μονάδες τα σχετικά ισοζύγια, από -73

και -35 μονάδες το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι). Μάλιστα, το ισοζύγιο της απασχόλησης κινείται σε θετικό πεδίο τιμών για πρώτη φορά την τελευταία πενταετία, με το 35% (από 26%) των επιχειρήσεων να αναμένει αύξηση των θέσεων εργασίας και το 33% (από 36%) μείωσή τους. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών τους κερδίζουν επίσης έδαφος, καθώς το σχετικό ισοζύγιο κινείται 10 μονάδες υψηλότερα, παραμένοντας όμως σε αρνητικά επίπεδα (στις -8 από -31 μονάδες το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο). Σε συνάρτηση με τη βελτίωση στους δείκτες προγράμματος εργασιών, οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα αυξάνονται ελαφρά στους 11,1 (από 10,7), ενώ το ισοζύγιο των προβλεπόμενων τιμών σημειώνει πτώση στις -38 μονάδες (από -27 μονάδες κατά μέσο όρο το δεύτερο τρίμηνο). Τέλος, ένα 11% (από 9%) των επιχειρήσεων αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του, ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 34% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο την ανεπαρκή χρηματοδότηση, το 39% τη χαμηλή ζήτηση και ένα 28% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας και η ύφεση, η υψηλή φορολογία και η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, οι μεγάλες εκπτώσεις, κ.ά.

Ανά κλάδο, οι προσδοκίες μεταβάλλονται θετικά, αλλά ήπια στις Ίδιωτικές Κατασκευές (43,5 από 40,4 μονάδες), και αισθητά στις Κατασκευές Δημοσίων Έργων, όπου ο σχετικός δείκτης το τρίτο τρίμηνο του έτους διαμορφώνεται στις 97,1 μονάδες

(από 77,6), που είναι και η καλύτερη επίδοσή του τα τελευταία πέντε χρόνια.

Στις **Υπηρεσίες**, ο μέσος Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου κινείται ανοδικά, φθάνοντας στις 76,0 μονάδες (από 70,1 μονάδες το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο), ανώτερα σε σχέση και με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (55,9 μονάδες). Η άνοδος εκπορεύεται από τη βελτίωση στις εκτιμήσεις για τις τρέχουσες βασικές μεταβλητές του δείκτη, αφού οι προβλέψεις σχετικά με τη ζήτηση του τομέα χάνουν έδαφος το τρέχον τρίμηνο (στις -9 μονάδες το σχετικό ισοζύγιο κατά μέσο όρο, από -3 το προηγούμενο διάστημα). Αντίθετα, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση και δραστηριότητα των επιχειρήσεων βελτιώνονται, με τους σχετικούς δείκτες να κινούνται αντίστοιχα στις -6 και -1 μονάδες (από -13 και -21 μον. αντίστοιχα το προηγούμενο διάστημα και από -29 και -34 μον. πέρυσι). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, στα ίδια επίπεδα παραμένουν οι προβλέψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται εκ νέου στις -18 μονάδες κατά μέσο όρο. Ως προς τις τιμές, οι προσδοκίες παραμένουν έντονα αποπληθωριστικές και στο ίδιο επίπεδο με εκείνες του προηγούμενου τριμήνου, με το 23% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους και το συντριπτικό 76% σταθερότητα. Τέλος, αυξάνεται οριακά στο 14% (από 12%) αυτό το τρίμηνο το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία, με το 33% των ερωτηθέντων να δηλώνουν την ανεπάρκεια ζήτησης ως το βασικότερο

εμπόδιο στη λειτουργία τους, το 40% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης, το 6% την ανεπάρκεια εργατικού δυναμικού και το 21% τους εγχώριους παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, τη διεθνή συγκυρία, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών, την άνοδο της εγκληματικότητας κ.ά. Στους δείκτες για τους εξεταζόμενους κλάδους των υπηρεσιών, καταγράφεται άνοδος κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους στα Ξενοδοχεία - Εστιατόρια – Ταξιδιωτικά Πρακτορεία, τις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες και τις Χερσαίες μεταφορές.

B) Δημοσιονομικές εξελίξεις

ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

(Ιανουάριος-Αύγουστος)

Στο πρώτο οκτάμηνο του έτους ο Κρατικός Προϋπολογισμός παρουσίασε έλλειμμα €2,5 δισεκ., έναντι €12,5 δισεκ. την αντίστοιχη περίοδο του 2012. Αυτή η μείωση των €10 δισεκ. οφείλεται περί το ήμισυ (€5,7 δισεκ.) στη μείωση των πληρωμών για τόκους, λόγω του PSI, και στη σημαντική βελτίωση του πρωτογενούς ισοζυγίου κατά €4,3 δισεκ., από έλλειμμα €1,4 δισεκ. σε πλεόνασμα €2,9 δισεκ. Σημειώνεται ότι οι ενδεικτικοί στόχοι⁸ για καθαρό και πρωτογενές έλλειμμα σε αυτό το χρονικό διάστημα ήταν €9,3 δισεκ. και €2,6 δισεκ. αντιστοίχως, συνεπώς τα έως τώρα αποτελέσματα είναι πολύ καλύτερα του αναμενομένου.

⁸ Όπως προκύπτουν από την Εισηγητική Έκθεση για τον Κρατικό Προϋπολογισμό 2013, σ. 108.

Δαπάνες

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.7, οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού περιορίστηκαν €2,4 δισεκ. Η μείωση αυτή προέκυψε κυρίως από τις εξής μεταβολές:

α) Μείωση των δαπανών για αποδοχές και συντάξεις κατά €1.159 εκατ. Η μείωση αυτή αντιστοιχεί σε ρυθμό -8,6%, ο οποίος υπολείπεται ελαφρώς του ετήσιου ρυθμού-στόχου (-9,8%).

β) Μείωση των δαπανών για τη χρηματοδότηση κοινωνικών δαπανών κατά €1.960 εκατ. Η μείωση αυτή είναι πολύ υψηλότερη από αυτή που προβλέπεται σε ετήσια βάση στον Προϋπολογισμό και αναμένεται να υποχωρήσει, καθώς οι χρηματοδοτικές ανάγκες των ασφαλιστικών ταμείων θα αυξάνονται στη διάρκεια του έτους.

γ) Αύξηση των λειτουργικών και λοιπών δαπανών κατά €605 εκατ. (+13,9% έναντι ετήσιου στόχου σταθεροποίησής τους).

δ) Αύξηση των αποδιδόμενων πόρων προς τους ΟΤΑ, ύψους €101 εκατ., ή 4,5%, ποσοστό σχεδόν μισό του ετήσιου στόχου.

Συγχρόνως, ελαφρά μείωση €71 εκατ. (-2,7%) παρουσιάζουν οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, με το ρυθμό μείωσης να υποχωρεί στη διάρκεια του 2013 και σταδιακά να πλησιάζει τον ετήσιο στόχο σταθεροποίησής τους. Παρ' όλα αυτά, ο βαθμός υλοποίησης είναι χαμηλός σε σχέση με το σύνολο του έ-

τους και θα πρέπει να περιμένουμε τους τελευταίους μήνες για να έχουμε σαφή εικόνα της έκτασης του ΠΔΕ το 2013.

Γενικά, οι ενδείξεις είναι ότι οι δαπάνες θα συγκρατηθούν σε επίπεδα καλύτερα από τα προϋπολογισθέντα, παρά τον κίνδυνο υπερβάσεων στο ασφαλιστικό σύστημα και τις δαπάνες του ΕΟΠΥΥ.

Έσοδα

Όπως προκύπτει από τα προσωρινά αποτελέσματα του ΓΛΚ, κατά το πρώτο οκτάμηνο του έτους τα έσοδα του Κρατικού προϋπολογισμού αυξήθηκαν κατά €1,8 δισεκ. σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012, ή με ρυθμό 5,4%, έναντι ετήσιου στόχου σταθεροποίησής τους (-0,1%). Ωστόσο η καλύτερη της επιδιωκόμενης επίδοση οφείλεται κυρίως στην αυ-

ξημένη εισροή πόρων του ΠΔΕ (+€1,5 δισεκ.), τη μείωση των επιστροφών φόρων (€1,2 δισεκ.) και την είσπραξη €2,2 δισεκ. από ANFAs και SMPs. Χωρίς τις τρεις παραπάνω πηγές τα έσοδα θα ήταν χαμηλότερα κατά €1,9 δισ. σε σχέση με το οκτάμηνο του 2012 (βλέπε Πίνακα 2.8).

Ασφαλέστερη, ίσως, εικόνα δίνει η πορεία των φορολογικών εσόδων (προ επιστροφών), τα οποία παρουσιάζονται χαμηλότερα κατά €3,2 δισεκ. σε σχέση με πέρυσι και υπολείπονται του στόχου του οκταμήνου κατά περίπου €700 εκατ. Όλες οι κατηγορίες φορολογικών εσόδων, εκτός των εισπράξεων παλαιών οφειλών παρουσιάζουν μείωση, λόγω της συνεχιζόμενης πτώσης των εισοδημάτων και της οικονομικής δραστηριότητας, με τη σημαντικότερη απόκλιση από τον ετήσιο στόχο να εμφανίζεται στους φόρους κατανάλωσης.

Πίνακας 2.7

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιανουάριος - Αύγουστος

(€ εκατ.)	2012	2013	Μεταβολή 2013/12	Δ% 8μηνο 2013/12	Δ% ετή- σιος στό- χος
ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΡΑΤΙΚΟΥ Π/Υ	45.586	37.395	-8.191	-18,0%	-7,4%
ΤΟΚΟΙ	11.070	5.363	-5.707	-51,6%	-27,2%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΡΑΤΙΚΟΥ Π/Υ	34.516	32.032	-2.484	-7,2%	-3,1%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ Τ.Π.	31.901	29.488	-2.413	-7,6%	-3,5%
ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	13.420	12.262	-1.159	-8,6%	-9,8%
Μισθοί	8.484	7.714	-770	-9,1%	-9,1%
Λοιπές παροχές	635	681	46	7,2%	5,3%
Συντάξεις	4.302	3.867	-434	-10,1%	-12,2%
ΑΣΦΑΛΙΣΗ, ΠΕΡΙΘ., ΚΟΙΝ. ΠΡΟΣΤ.	11.875	9.915	-1.960	-16,5%	-6,7%
Επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	10.169	8.409	-1.760	-17,3%	-13,1%
Επιχορήγηση στον ΟΑΕΔ	344	316	-27	-7,9%	-5,8%
Κοινωνική προστασία	518	277	-241	-46,5%	38,1%
Επιχορηγήσεις νοσοκομείων κ.λπ.	844	912	68	8,1%	
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑ- ΝΕΣ	4.362	4.967	605	13,9%	0,0%
Επιχορηγήσεις	989	1.148	159	16,1%	-0,2%
Καταναλωτικές δαπάνες	834	721	-113	-13,5%	-8,4%
Αντικριζόμενες δαπάνες	1.915	2.057	143	7,5%	3,0%
Λοιπές δαπάνες *	625	1.041	416	66,5%	6,0%
ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	2.243	2.344	101	4,5%	8,7%
Π.Δ.Ε.	2.615	2.544	-71	-2,7%	0,0%

* Περιλαμβάνουν δαπάνες υπό κατανομή, εξοφλιστικές δαπάνες και πληρωμές εγγυήσεων.

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού, Αύγουστος 2013, ΥΠ.ΟΙΚ., Σεπτέμβριος 2013

Οι αποκλίσεις αυτές οφείλονται κυρίως στους φόρους πετρελαιοειδών (ΦΠΑ και ΕΦΚ), ενώ οι εισπράξεις φόρων καπνού βρίσκονται πολύ κοντά στο σχετικό στόχο και η πορεία του ΦΠΑ (πλην των ανωτέρω κατηγοριών), αν και υπολείπεται του αντιστοίχου περυσινού του επιπέδου, αποτελεί μάλλον ευχάριστη έκπληξη, δεδομένου ότι υπερβαίνει το στόχο του οκταμήνου (ίσως και λόγω της αυξημένης διεθνούς τουριστικής κίνησης, παρά τη μείωση των συντελεστών ΦΠΑ στην εστίαση).

Πάντως, η υστέρηση των εσόδων αναμένεται να αποκατασταθεί, τουλάχιστον εν μέρει, μέχρι το τέλος του έτους, δεδομένης της φετινής καθυστέρησης στην εισπραξη του φόρου εισοδήματος, καθώς και

στην πραγματοποίηση των πληρωμών του ΦΑΠ.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

(Ιανουάριος-Αύγουστος)

Όπως προκύπτει από τα ανακοινωθέντα αποτελέσματα του οκταμήνου για τη Γενική Κυβέρνηση, το καθαρό έλλειμμα σε ταμειακή βάση διαμορφώθηκε σε €3,9 δισεκ., έναντι €9,8 δισ.. την αντίστοιχη περίοδο του 2012.

Αυτή η υποχώρηση οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στη μείωση των πληρωμών για τόκους κατά €5,8 δισεκ., καθώς το πρωτογενές ισοζύγιο βελτιώθηκε ελαφρώς, παρουσιάζοντας πλεόνασμα €1,8 δισεκ., έναντι €1,6 δισεκ. την αντίστοιχη περυσινή περίοδο.

Πίνακας 2.8

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιανουάριος - Αύγουστος

(€ εκατ.)	2012	2013	Μεταβολή 2013/12	Δ% 8μηνο 2013/12	Δ% Ετήσιος στόχος
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ ΚΡΑΤ. Π/Υ	33.102	34.893	1.791	5,4%	-0,1%
ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠ.	30.639	30.913	274	0,9%	-3,3%
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ ΤΑΚΤ. ΠΡΟΫΠ.	2.397	1.167	-1.230	-51,3%	-8,5%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ ΤΑΚΤ. ΠΡΟΫΠ.	33.036	32.081	-955	-2,9%	-3,6%
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	30.461	27.241	-3.220	-10,6%	-5,2%
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	13.435	11.606	-1.829	-13,6%	-4,6%
<i>Φόροι εισοδήματος</i>	<i>8.075</i>	<i>6.521</i>	<i>-1.554</i>	<i>-19,2%</i>	<i>-16,9%</i>
<i>Φόροι στην περιουσία</i>	<i>2.030</i>	<i>1.789</i>	<i>-241</i>	<i>-11,9%</i>	<i>11,2%</i>
<i>Άμεσοι φόροι Π.Ο.Ε</i>	<i>1.410</i>	<i>2.003</i>	<i>593</i>	<i>42,1%</i>	<i>82,5%</i>
<i>Λοιποί άμεσοι φόροι</i>	<i>1.920</i>	<i>1.293</i>	<i>-627</i>	<i>-32,6%</i>	<i>-17,6%</i>
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	17.026	15.634	-1.392	-8,2%	-5,7%
<i>Φόροι συναλλαγών</i>	<i>10.725</i>	<i>9.809</i>	<i>-916</i>	<i>-8,5%</i>	<i>-8,4%</i>
<i>Φόροι κατανάλωσης</i>	<i>5.746</i>	<i>5.176</i>	<i>-570</i>	<i>-9,9%</i>	<i>-1,3%</i>
<i>Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ</i>	<i>338</i>	<i>419</i>	<i>81</i>	<i>23,9%</i>	<i>-3,7%</i>
<i>Λοιποί έμμεσοι φόροι</i>	<i>217</i>	<i>231</i>	<i>14</i>	<i>6,2%</i>	<i>-8,4%</i>
ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	2.575	4.840	2.265	88,0%	13,6%
ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε.	34	47	13	37,7%	-3,9%
ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	965	3.170	2.205	228,5%	33,3%
ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	0	65	65		473,3%
ΛΟΙΠΑ	1.576	1.558	-18	-1,2%	-3,6%
Π.Δ.Ε.	2.463	3.980	1.517	61,6%	42,6%

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού, Αύγουστος 2013, ΥΠ.ΟΙΚ., Σεπτέμβριος 2013

Πάντως, σε εθνικολογιστική βάση, αναμένεται σαφής βελτίωση και του πρωτογενούς ισοζυγίου.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.9, το πρωτογενές πλεόνασμα πριν την ταμειακή προσαρμογή έχει βελτιωθεί σημαντικά, από €554 εκατ. το 2012, σε περίπου €6,1 δισεκ. το 2013. Η εκτεταμένη ενίσχυση του προέρχεται αποκλειστικά από την πλευρά των δαπανών, αφού τα έσοδα παρουσιάζουν μείωση της τάξης των €752 εκατ., με σημαντικότερη αυτή στα έσοδα των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (προ κρατικών επιχορηγήσεων). Από την άλλη πλευρά, οι πρωτογενείς δαπάνες

(χωρίς την εξόφληση των ληξιπροθέσμων οφειλών) σημείωσαν μείωση €6,3 δισεκ., παρότι σημειώθηκε αύξησή τους προς τους ΟΤΑ κατά €413 εκατ.

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2014

Σύμφωνα με το Προσχέδιο Προϋπολογισμού που κατέθεσε η Κυβέρνηση, το 2013 το Καθαρό Έλλειμμα (κατά ΕΣΛ95) προβλέπεται να διαμορφωθεί στα €4,4 δισεκ. (ή 2,4% του ΑΕΠ), ελαφρώς μικρότερο του στόχου των €4,8 δισεκ. (2,6%) και πολύ μικρότερο του 2012 (€11,6 δισεκ. ή 6% του ΑΕΠ).

Πίνακας 2.9

Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης, Ιανουάριος - Αύγουστος
(€ εκατ.)

2012	ΕΣΟΔΑ	ΔΑΠΑΝΕΣ	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΙΣΟΖΥΓΙΟ
ΚΠ	33.103	20.475	14.041	-1.413
ΝΠ	2.285	2.528	-1.311	1.068
ΟΤΑ	2.190	4.106	-2.259	343
ΟΚΑ	15.957	25.872	-10.471	556
ΣΥΝΟΛΟ	53.535	52.981	0	554
Προσαρμογή ΕΣΛ	0	145	-1.171	-1.026
ΣΥΝΟΛΟ	53.535	53.126	-1.171	1.580

2013	ΕΣΟΔΑ	ΔΑΠΑΝΕΣ	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΙΣΟΖΥΓΙΟ
ΚΠ	34.893	13.727	18.488	2.678
ΝΠ	1.932	2.857	-1.997	1.072
ΟΤΑ	1.366	4.519	-3.694	541
ΟΚΑ	14.592	25.586	-12.797	1.803
ΣΥΝΟΛΟ	52.783	46.689	0	6.094
Προσαρμογή ΕΣΛ	0	5.008	-695	4.313
ΣΥΝΟΛΟ	52.783	51.697	-695	1.781

Μεταβολή 2013/12	ΕΣΟΔΑ	ΔΑΠΑΝΕΣ	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΙΣΟΖΥΓΙΟ
ΚΠ	1.790	-6.748	4.447	4.091
ΝΠ	-353	329	-686	4
ΟΤΑ	-824	413	-1.435	198
ΟΚΑ	-1.365	-286	-2.326	1.247
ΣΥΝΟΛΟ	-752	-6.292	0	5.540
Προσαρμογή ΕΣΛ	0	4.863	476	5.339
ΣΥΝΟΛΟ	-752	-1.429	476	201

Πηγή: Δελτίο Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Αύγουστος 2013, ΥΠ.ΟΙΚ., Σεπτέμβριος 2013

Στο ίδιο, περίπου, επίπεδο αναμένεται να διαμορφωθεί και το 2014 (€4,3 δισ. ή 2,4% του ΑΕΠ).

Περισσότερο βελτιωμένο φαίνεται το πρωτογενές ισοζύγιο, το οποίο από ελλειμματικό κατά €1,9 δισεκ. το 2012, παρουσιάζει πλεόνασμα €3,4 δισεκ. το 2013 και €5,3 δισεκ. το 2014. Σε όρους του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος, όπου δεν λαμβάνονται υπ' όψη τα έσοδα που εισπράττονται από ANFAs και SMPs, το πρωτογενές έλλειμμα του 2012 ανήλθε σε €2,6 δισεκ. (1,3% του ΑΕΠ), ενώ για το 2013 και το 2014 προβλέπονται πλεονάσματα €344 εκατ. (0,2%) και €2,8 δισεκ. (1,6%), αντιστοίχως. Οι εκτιμήσεις, τόσο

για το 2013, όσο και για το 2014, είναι ότι οι προβλέψεις είναι μάλλον συντηρητικές και εφ' όσον εφαρμοστούν οι πολιτικές που ήδη έχουν σχεδιαστεί τα πλεονάσματα θα είναι υψηλότερα, γεγονός που θα βοηθήσει σημαντικά στην αποκατάσταση της αξιοπιστίας της ελληνικής οικονομίας και στη .

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η μείωση του δημόσιου χρέους το 2014, όχι μόνο ως ποσοστό του ΑΕΠ, αλλά και για πρώτη φορά σε απόλυτες τιμές (περί τα €2 δισεκ.). Συνοπτικά, το Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2014 προβλέπει την εξέλιξη των μεγεθών που παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.10.

Πίνακας 2.10

Καθαρό και Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης			
(€ εκατ.)	2012	2013	2014
ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ Π/Υ	48.173	46.990	49.544
Επιστροφές φόρων	3.323	3.624	2.789
Άμεσοι φόροι	21.096	19.172	21.335
Έμμεσοι φόροι	26.083	24.628	24.529
Μη φορολογικά έσοδα	4015	3981	3980
Έσοδα ANFAs & SMPs	303	2.833	2.489
ΠΔΕ	3.601	5.136	5.002
ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ Π/Υ	61.499	52.572	49.449
Πρωτογενείς δαπάνες	47.529	44.726	41.947
Μισθοί και συντάξεις	20.511	18.543	18.410
Κοινωνική ασφάλιση	17.134	15.935	13.271
Λειτουργικές κ.ά.	6.410	6.622	5.428
Αποδόσεις εσόδων	3.474	3.526	3.718
Αποθεματικό	0	100	1.120
Προμήθειες-Εγγυήσεις-Εξοπλισμοί	1.747	1.746	1.352
Τόκοι	12.224	6.100	6.150
ΠΔΕ	6.114	6.650	7.000
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	2.830	-6.098	-4.875
Καθαρό Ισοζύγιο Κράτους	-13.009	-13.194	-6.778
Καθαρό Ισοζύγιο Ν.Π.	1.870	999	997
Καθαρό Ισοζύγιο ΔΕΚΟ	1.144	590	463
Καθαρό Ισοζύγιο ΟΤΑ	647	1.319	654
Καθαρό Ισοζύγιο ΟΚΑ	-2.233	5.856	344
Καθαρό Ισοζύγιο Γενικής Κυβ.	-11.581	-4.430	-4.320
(% του ΑΕΠ)	-6,0%	-2,4%	-2,4%
Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβ.	-1.920	3.449	5.344
(% του ΑΕΠ)	-1,0%	1,9%	2,9%
ΑΕΠ	193.749	182.911	183.089

Πηγή: Προσχέδιο Προϋπολογισμού 2014, ΥΠ.ΟΙΚ., Οκτώβριος 2014

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας υποχώρησε στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 κατά 3,8%, έναντι σαφώς μεγαλύτερης πτώσης, της τάξης του 5,6%, στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και μείωσης κατά 6,4% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2012, σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ. Η επιβράδυνση της πτώσης του ΑΕΠ που έλαβε χώρα στο συγκεκριμένο τρίμηνο και ήταν μεγαλύτερη της αναμενόμενης, είναι η πλέον εκτεταμένη από την έναρξη της ύφεσης στην Ελλάδα το 2008. Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του 2013 το ΑΕΠ είναι 4,7% χαμηλότερο έναντι του επιπέδου του στο ίδιο διάστημα του 2012, κατά το οποίο όμως ασκούσαν σε αυτό μεγαλύτερες περιοριστικές πιέσεις της τάξης του 6,6%. Οπώς θα αναλυθεί παρακάτω, η ανάσχεση της ύφεσης οφείλεται στη μικρότερη μείωση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών και στις εξαγωγικές επιδόσεις, ιδίως στο σκέλος των εξαγωγών αγαθών. Η αναμενόμενη σημαντική ενίσχυση του διεθνούς τουρισμού φέτος, που άρχισε να αποτυπώνεται στα σχετικά μεγέθη (διεθνείς αφίξεις, ισοζύγιο τουριστικών πληρωμών) από τον Μάιο και αποτελεί μια εκ των σημαντικότερων οικονομικών εξελίξεων εγχωρίως για το

2013, δεν απέτρεψε την πτώση των εξαγωγών υπηρεσιών.

Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες σημαντικές κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα κατά το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, σημειώθηκε έντονη κλιμάκωση των διαρθρωτικών αλλαγών στο δημόσιο τομέα, με έμφαση στην αναδιάρθρωση της απασχόλησής του (δευτεροβάθμια εκπαίδευση, νοσοκομεία, δημοτική αστυνομία) αλλά και επιχειρήσεων που ελέγχονται από το κράτος. Στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων, ο διαγωνισμός για τη ΔΕΠΑ, που αποτελούσε μια εκ των μεγαλύτερων από πλευράς προϋπολογισμένων εσόδων προγραμματισμένη αποκρατικοποίηση για το τρέχον έτος, κηρύχθηκε άγονος. Στον αντίποδα, ολοκληρώθηκαν με επιτυχία οι διαγωνισμοί για τον ΟΠΑΠ και για τη ΔΕΣΦΑ. Οι διαπραγματεύσεις για τη λήψη του τελευταίου τμήματος της τρίτης δόσης του δεύτερου δανείου ολοκληρώθηκαν μετά από σύντομη διάρκεια στις αρχές Μαΐου, καθώς κομβικά ζητήματα όπως τα δημοσιονομικά μέτρα για το 2013 είχαν ήδη διευθετηθεί.

Περνώντας στις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013, οι βασικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012 παρουσιάζονται -όπως και κατά το πρώτο τρίμηνο φέτος- στην πορεία των επενδύσεων και της δημόσιας κατανάλωσης. Η **συρρίκνωση του ΑΕΠ στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους ο-**

φείλεται πρωτίστως στην εκτεταμένη υποχώρηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, δεδομένου ότι αυτή συνεχίζεται για πέμπτο έτος. Σταθερή κλιμάκωση παρουσιάζουν κατά τα δύο τρίμηνα οι περικοπές στη δημόσια κατανάλωση. Οι επενδύσεις περιορίζονται για ακόμα ένα χρόνο, αλλά σε πολύ μικρότερη έκταση από ότι πέρυσι, καθώς αυξήθηκαν στο πρώτο τρίμηνο εξαιτίας του σχηματισμού αποθεμάτων. Στο πεδίο του εξωτερικού τομέα της οικονομίας, η νέα μείωση του ελλείμματός του προέρχεται από τη συνεχώς συρρικνωμένη ζήτηση για εισαγωγές, αφού οι εξαγωγές δεν αυξάνονται, παρά την άνοδο των εξαγωγών αγαθών και την αυξημένη διεθνή τουριστική κίνηση.

Αναλυτικότερα, η **συνολική εγχώρια καταναλωτική δαπάνη υπολειπόταν στο αρχικό εξάμηνο του 2013 κατά 7,5% του επιπέδου της στην αντίστοιχη περίοδο του 2012, κατά την οποία σημείωνε πτώση παραπλήσιας έκτασης (-7,4%).** Σε αντίθεση όμως με πέρυσι, όταν μόνο η καταναλωτική ζήτηση των νοικοκυριών παρουσίαζε απότομη κάμψη (-9,1%) και οι καταναλωτικές δαπάνες του κράτους ουσιαστικά ήταν αμετάβλητες (-0,2%), φέτος υποχωρούν αμφότερες οι βασικές συνιστώσες της εγχώριας κατανάλωσης και μάλιστα στον ίδιο βαθμό, κατά 7,5% και 7,4% αντίστοιχα. Ομοιότητες μεταξύ τους υφίστανται και ως προς την εξέλιξη της πτώσης τους στα δύο πρώτα τρίμηνα του 2013, καθώς αυτή περιορίστηκε από την περιοχή του 8,7% στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου στο 6,1%-6,3% κατά το αμέσως επόμενο τρίμηνο. **Ακολούθως, τα νοικοκυριά έχουν συμπίεσει τα κα-**

ταναλωτικά έξοδά τους σχεδόν κατά το ¼ (-24,2% ή €17,9 δισεκ.) από τις αρχές του 2010, όταν ξεκίνησε η δημοσιονομική προσαρμογή, όμως η περυσινή της δημόσιας κατανάλωσης εξαιτίας της είναι σαφώς ηπιότερη (-15,6% ή €2,8 δισεκ.).

Σημαντική αποκλιμάκωση παρουσιάζει η μείωση των επενδύσεων στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου, αφού δεν ξεπέρασε το 4,6% από 25,2% στην ίδια περίοδο του 2012, ενώ η υποχώρησή τους είναι η χαμηλότερη της τελευταίας εξαετίας, στη διάρκεια της οποίας οι επενδύσεις παραμένουν σε πτωτική τροχιά. Από την άλλη πλευρά, η ανοδική τάση που επικράτησε στις επενδύσεις στο τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου φέτος (+8,5%), εξαιτίας αποκλειστικά της σημαντικής διαφοράς στη δημιουργία αποθεμάτων σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, αντιστράφηκε πλήρως στο επόμενο τρίμηνο (-15,2%). Σε αμφότερα τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2013 ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου συρρικνώθηκε κατά περίπου 11%, εξαιτίας κυρίως της νέας κατακόρυφης πτώσης της κατασκευής κατοικιών, με αποτέλεσμα να βρίσκεται πλέον περίπου στο 1/3 του επιπέδου του το 2007 (-64,0%). Κατά συνέπεια, η διαφορά στη δημιουργία αποθεμάτων καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την εξέλιξη των επενδύσεων, που ήταν θετική και υψηλή στο αρχικό τρίμηνο του τρέχοντος έτους (+€1,08 δισεκ.) και αρνητική χωρίς να λάβει μεγάλη έκταση στο δεύτερο τρίμηνο (-€269 εκατ.).

Στο σκέλος των τάσεων στις βασικές κατηγορίες παγίου κεφαλαίου, η **κατασκευή κατοικιών παραμένει για δεύτερο έτος**

εκείνη με την ευρύτερη πτώση μεταξύ όσων παρουσιάζουν υποχώρηση, η οποία φθάνει το 35,6%. Από το 2008 οπότε και ξεκίνησε η φθίνουσα πορεία της οικοδομικής δραστηριότητας για οικιστικούς σκοπούς, αυτή έχει απολέσει το 84,8% του προϊόντος της. Έπονται σε πτώση τα μεταλλικά προϊόντα - μηχανήματα (-9,2%) τα οποία κατά την προηγούμενη διετία είχαν επιδείξει σχετική ανθεκτικότητα στις πιέσεις που ασκούνταν συνολικά στο σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου, και τα άλλα προϊόντα (-2,1%). Σταθεροποιητικές τάσεις επικρατούν στα αγροτικά μηχανήματα, όπου οι επενδύσεις διαμορφώθηκαν φέτος στο ίδιο επίπεδο με το περυσινό και στον εξοπλισμό μεταφορών (+1,0%) μετά την εκτεταμένη μείωση στο πρώτο εξάμηνο του 2012 (-34,2%). Οι λοιπές κατασκευές, που έχουν μαζί με τα μεταλλικά προϊόντα-μηχανήματα τα μεγαλύτερα μερίδια στο σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου, είναι η μοναδική κατηγορία στην οποία σημειώθηκε αύξηση, της τάξης του 3,8%.

Σημαντική βελτίωση εμφανίζει για πέμπτο έτος στο πρώτο εξάμηνο το ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα της οικονομίας. Όπως και πέρυσι, αυτή προκαλείται αποκλειστικά από την εξασθένιση της εισαγωγικής ζήτησης, καθώς δεν αυξάνονται οι εξαγωγές. Η μείωση των εισαγωγών κλιμακώθηκε στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, φθάνοντας το 11,8% από 7,7% το προηγούμενο τρίμηνο, συνεχίζει όμως να έχει ελαφρώς μικρότερη έκταση από ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2012, 9,8% έναντι 13,9%. Ενώ πέρυσι οι εισαγωγές υπηρεσιών περιορίζονταν πε-

ρισσότερο από ότι οι εισαγωγές αγαθών (-15,5% έναντι -7,4%), φέτος οι δεύτερες συρρικνώνονται με ρυθμό υπερδιπλάσιο αυτού των πρώτων (-7,9% έναντι -16,9%).

Παρά την αύξηση των εξαγωγών αγαθών σε αμφότερα τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2013 και την απότομη αποκλιμάκωση της μείωσης των εξαγωγών υπηρεσιών στο δεύτερο τρίμηνο, **οι συνολικές εξαγωγές στην περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος υπολείπονταν κατά 0,6% του αντίστοιχου περυσινού τους επιπέδου,** το οποίο ήταν οριακά αυξημένο σε σχέση με το 2011 (+0,4%). **Όπως είχε επισημανθεί στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE, οι αποπληθωρισμένες συνολικές εξαγωγές (σε σταθερές τιμές 2005) βρίσκονται από το 2010 στα ίδια επίπεδα (€19,1-19,2 δισεκ.), ενώ σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2008 είναι 17,4% χαμηλότερες.** Δεδομένου ότι οι εξαγωγές αγαθών διευρύνθηκαν κατά 4,0% στο αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους, η υποχώρηση του συνόλου των εξαγωγών προήλθε από την κάμψη των εξαγωγών υπηρεσιών (-6,3%). Πάρα ταύτα, η αποκλιμάκωση των εισαγωγών διαμόρφωσε το **έλλειμμα του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα σε εθνικολογιο-στικούς όρους στα €2,9 δισεκ., 43,9% χαμηλότερα από ότι πέρυσι.**

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, **η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής περιορίστηκε στο πρώτο μισό του 2013 ελαφρώς λιγότερο από ότι η συνολική εγχώρια ζήτηση, κατά -4,4% έναντι -4,7%,** ενώ η πτώση της ήταν σαφώς μικ-

ρότερη από ότι ένα χρόνο πριν (-6,4%). Η διάσταση σε σχέση με την ευρύτερη πτώση του ΑΕΠ οφείλεται στην πολύ μεγαλύτερη μείωση των πληρωμών φόρων επί των προϊόντων, που προστίθενται στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, προκειμένου να υπολογιστεί το ΑΕΠ (ενώ αφαιρούνται οι επιδοτήσεις). **Η κατακόρυφη πτώση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου σε κατοικίες αντανakλάται στο προϊόν του Κατασκευαστικού κλάδου, το οποίο συρρικνώθηκε κατά 13,6%, κάμψη που είναι –όπως και το 2012- η εντονότερη μεταξύ βασικών τομέων της ελληνικής οικονομίας,** αν και ελαφρώς μικρότερη της αντίστοιχης περυσινής (-15,6%). Η δεύτερη ευρύτερη εξασθένιση παραγωγικής δραστηριότητας μεταξύ των κυριότερων τομέων σημειώνεται στην Ενημέρωση-επικοινωνία (-12,5%). Έπονται το Χονδρικό-λιανικό εμπόριο, Επισκευές οχημάτων-μοτοσικλετών και Υπηρεσίες παροχής καταλύματος – εστίασης (-9,6%) που ένα χρόνο νωρίτερα παρουσίαζε την υψηλότερη ύφεση (-14,9%), οι Χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες (-9,2%, σε συνέχεια του -7,1% πέρυσι) και οι επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες (-8,8%). Κάμψη της τάξης του 3,6% παρουσιάζει ο πρωτογενής τομέας, ελαφρώς υψηλότερη από ότι στο αρχικό εξάμηνο του 2012 (-2,1%). Στον αντίποδα, πλήρης ανάσχεση των πτωτικών τάσεων σημειώνεται στη Βιομηχανία, της οποίας το προϊόν αυξήθηκε κατά 0,3%, αντί μείωσης 4,3% πέρυσι. Σταθεροποιείται η δραστηριότητα στη Διαχείριση ακίνητης περιουσίας (+0,1%) και στις Τέχνες – διασκέδαση - ψυχαγωγία (+0,3%).

Η συνέχιση της ύφεσης με σχετικά υψηλή ένταση στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου είχε πρόσθετο αντίκτυπο στην απασχόληση, η οποία υποχώρησε κατά 5,3%, ηπιότερα πάντως από ότι στις αρχές του 2012 (-8,6%). Η ανάσχεση της μείωσης της απασχόλησης κλιμακώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο, κατά τη διάρκεια του οποίου έφτασε το 4,2%, ρυθμός που είναι περίπου ο μισός εκείνου στο ίδιο τρίμηνο του 2012 (-8,7%). Αυτή η εξέλιξη οφείλεται πρωτίστως στην αύξηση της απασχόλησης στους τομείς δημόσιας διοίκησης-άμυνας-κοινωνικής ασφάλισης, ενημέρωσης-επικοινωνίας, καθώς και στην περιβαλλοντική βιομηχανία. Παρά τη σημαντική αύξηση του διεθνούς τουρισμού από τις αρχές του δεύτερου τριμήνου, η απασχόληση στις υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης περιορίστηκε σε αυτή την περίοδο κατά 3,6%, ελαφρώς ηπιότερα από ότι η εγχώρια απασχόληση. **Η ηπιότερη συρρίκνωση της απασχόλησης στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου επιβράδυνε την αύξηση της ανεργίας στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, διαμορφώνοντάς τη στο 27,3%, από 23,1% ένα χρόνο πριν. Επιπλέον, οδήγησε για πρώτη φορά από το δεύτερο τρίμηνο του 2009 σε μικρή πτώση της ανεργίας μεταξύ διαδοχικών τριμήνων, από το 27,4% στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους στο 27,1% στο επόμενο.**

Η περαιτέρω αποδυνάμωση της καταναλωτικής ζήτησης στο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, σε συνδυασμό με τη μη επιβολή προγραμματισμένων αυξήσεων σε τιμές (ηλεκτρικό ρεύμα) κλιμάκωσαν ελαφρώς τη μείωση του Γενικού Δείκτη Τιμών Κατανα-

λωτή που ξεκίνησε τον Μάρτιο, με αποτέλεσμα να σημειωθεί αποπληθωρισμός της τάξης του 0,5%, έναντι πληθωρισμού 1,5% στο αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. **Στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου του 2013 ο ΓΔΤΚ υποχώρησε κατά 0,2%, ενώ ένα χρόνο αυξανόταν με μέσο ρυθμό 1,8%.**

Συνοψίζοντας, η ελληνική οικονομία δέχεται στο πρώτο εξάμηνο του 2013 ταυτόχρονες, αντίθετες επιδράσεις. Από τη μια πλευρά, το διεθνές επενδυτικό ενδιαφέρον σταδιακά αναθερμαίνεται, ενώ και οι εξαγωγές δεν πλήττονται, παρότι το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον είναι δυσμενές, με διάφορες εστίες πιθανών διαταραχών (πχ. ΗΠΑ, Ευρωζώνη, Μέση Ανατολή).

Μάλιστα, ορισμένα σκέλη του εξωτερικού τομέα όπως οι τουριστικές υπηρεσίες εμφανίζουν σημαντικό δυναμισμό. Επιπρόσθετα, η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών βρίσκεται σε γενικές γραμμές εντός στόχων. Όμως στον αντίποδα, η δημοσιονομική προσαρμογή συνεχίζει να ασκεί υψηλές πιέσεις στη ζήτηση των νοικοκυριών και του κράτους. Σημαντικές καθυστερήσεις παρουσιάζονται στην υλοποίηση του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων-παραχωρήσεων που καθυστερούν τις αντίστοιχες ζωτικής σημασίας για την αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας επενδύσεις.

Η εκτεταμένη αναδιάρθρωση του κράτους που ξεκίνησε στα τέλη του β' τριμήνου, σε επιχειρήσεις που βρίσκονται υπό τον έλεγχό του και μέσω του προγράμματος κινητικότητας, παρότι είναι επιβεβλημένη και λαμβάνει χώρα με καθυστέρηση, ενδεχομένως να μη γίνεται σε όλες τις περιπτώσεις με

την καλύτερη δυνατή προεργασία, ενώ αναπόφευκτα δημιουργεί αβεβαιότητες στους εργαζομένους που αφορά και αποτελεί εστία κοινωνικοπολιτικών εντάσεων και διενέξεων. Πάρα ταύτα, από τα παραπάνω καθίστανται σαφή τα εξής: πρώτον, σε αντίθεση με το σχετικά πρόσφατο παρελθόν, πλέον επηρεάζουν την ελληνική οικονομία συγκεκριμένες δυνάμεις που μπορούν να την οδηγήσουν σε ανάκαμψη εντός των επόμενων τριμήνων και δεύτερον, έχει παρέλθει η έντονη αναβλητικότητα που παρατηρούσαν τα προηγούμενα χρόνια στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων στο κράτος.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Όπως είχε επισημανθεί σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE κατά το τρέχον έτος, η υλοποίηση των προγραμματισμένων στο ΜΠΔΣ 2013-2016 διαρθρωτικών αλλαγών στο δημόσιο τομέα, οι περισσότερες εκ των οποίων είχαν αναβληθεί τα προηγούμενα χρόνια, καθώς και οι διαπραγματεύσεις με την τρόικα για τη συνέχιση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής στην περίοδο 2014-2016, θα αποτελέσουν τους βασικούς παράγοντες διαμόρφωσης της κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων και συνθηκών στην Ελλάδα κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2013. Κρίσιμα σημεία των σχετικών πολιτικών διεργασιών στο εσωτερικό της χώρας ενδεχομένως θα αποτελέσουν η ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2014-2017, όπως επίσης και του Προϋπολογισμού του 2014, που αμφότερα θα συνταχθούν στη βάση των αποτελεσμάτων των διαπραγματεύσεων με την τρόικα. Σε ότι αφορά τις επιδράσεις αμιγώς εξωγενών παραγόν-

των, η ενίσχυση του διεθνούς τουρισμού και η υποχώρηση της ύφεσης στην Ευρωζώνη σε πολύ χαμηλά επίπεδα (-0,5% στο β' τρίμηνο από -1,1% στο αμέσως προηγούμενο), που είναι ο βασικός εξαγωγικός

προορισμός των ελληνικών προϊόντων, και η ενδεχόμενη οριακή ανάπτυξη της μέχρι το τέλος του 2013 ευνοούν την τόνωση της εγχώριας παραγωγής από την εξωτερική ζήτηση.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (σταθερές τιμές 2005)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2001	165.023	4,2%	146.095	4,1%	38.908	-3,9%	39.522	0,0%	59.274	4,2%
2002	170.700	5,2%	153.724	5,2%	39.399	1,3%	36.205	-8,4%	58.532	-1,3%
2003	180.847	2,4%	157.479	2,4%	46.687	18,5%	37.262	2,9%	60.267	3,0%
2004	188.746	3,8%	163.422	3,8%	45.578	-2,4%	43.712	17,3%	63.682	5,7%
2005	193.049	3,8%	169.662	3,8%	41.321	-9,3%	44.807	2,5%	62.741	-1,5%
2006	203.688	4,1%	176.612	4,1%	50.048	21,1%	46.739	4,3%	69.711	11,1%
2007	210.895	4,3%	184.176	4,3%	56.524	12,9%	50.066	7,1%	79.820	14,5%
α' 2008	49.525	0,1%	47.982	3,1%	11.243	-11,4%	10.170	5,7%	19.863	2,6%
β' 2008	53.148	0,1%	48.142	3,3%	12.864	-0,6%	12.955	4,6%	20.806	10,5%
γ' 2008	55.247	-0,1%	47.219	2,9%	11.894	-9,5%	16.902	5,2%	20.771	4,8%
δ' 2008	52.522	-0,9%	46.091	2,2%	14.671	-17,4%	10.871	-9,3%	19.095	-12,4%
2008*	210.443	-0,2%	189.436	2,9%	50.672	-10,4%	50.899	1,7%	80.535	0,9%
α' 2009	47.439	-4,2%	45.860	-4,4%	9.258	-17,7%	8.296	-18,4%	16.017	-19,4%
β' 2009	51.254	-3,6%	47.727	-0,9%	9.072	-29,5%	10.368	-20,0%	15.961	-23,3%
γ' 2009	53.607	-3,0%	47.941	1,5%	8.526	-28,3%	13.378	-20,9%	16.279	-21,6%
δ' 2009	51.543	-1,9%	47.396	2,8%	11.135	-24,1%	8.973	-17,5%	16.004	-16,2%
2009*	203.843	-3,1%	188.924	-0,3%	37.992	-25,0%	41.014	-19,4%	64.261	-20,2%
α' 2010	46.972	-1,0%	46.939	2,4%	7.305	-21,1%	8.310	0,2%	15.707	-1,9%
β' 2010	49.816	-2,8%	44.856	-6,0%	8.979	-1,0%	10.826	4,4%	14.828	-7,1%
γ' 2010	50.064	-6,6%	43.437	-9,4%	7.916	-7,2%	13.677	2,2%	14.829	-8,9%
δ' 2010	46.916	-9,0%	40.884	-13,7%	10642	-4,4%	10328	15,1%	14932	-6,7%
2010*	193.768	-4,9%	176.116	-6,8%	34.842	-8,3%	43.142	5,2%	60.297	-6,2%
α' 2011	42.840	-8,8%	41.632	-11,3%	7.180	-1,7%	8.282	-0,3%	14.274	-9,1%
β' 2011	45.889	-7,9%	41.433	-7,6%	7.576	-15,6%	10.922	0,9%	14.051	-5,2%
γ' 2011	48.072	-4,0%	41.932	-3,5%	6.229	-21,3%	14.278	4,4%	14.406	-2,9%
δ' 2011	43.201	-7,9%	38.424	-6,0%	8.138	-23,5%	9.801	-5,1%	13.141	-12,0%
2011*	180.001	-7,1%	163.421	-7,2%	29.124	-16,4%	43.282	0,3%	55.871	-7,3%
α' 2012	39.954	-6,7%	38.512	-7,5%	4.947	-31,1%	8.626	4,1%	12.152	-14,9%
β' 2012	42.951	-6,4%	38.406	-7,3%	6.092	-19,6%	10.594	-3,0%	12.234	-12,9%
γ' 2012	44.873	-6,7%	38.227	-8,8%	4.429	-28,9%	13.674	-4,2%	11.718	-18,7%
δ' 2012	40.737	-5,7%	34.947	-9,0%	8.535	4,9%	9.334	-4,8%	12.074	-8,1%
2012*	168.515	-6,4%	150.093	-8,2%	24.003	-17,6%	42.227	-2,4%	48.179	-13,8%
α' 2013	37.704	-5,6%	35.149	-8,7%	5.368	8,5%	8.410	-2,5%	11.215	-7,7%
β' 2013	41.318	-3,8%	35.995	-6,3%	5.163	-15,2%	10.694	0,9%	10.786	-11,8%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Σεπτέμβριος 2013, ΕΛ.ΣΤΑΤ

Πιο συγκεκριμένα, η αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα που βρίσκεται στο επίκεντρο της κυβερνητικής πολιτικής ήδη από τα τέλη του δεύτερου τριμήνου, θα αποτελέσει μια εκ των βασικών πολιτικών επιδιώξεων όχι μόνο στη διάρκεια του 2013, αλλά τουλάχιστον και κατά το 2014, καθώς έχουν προγραμματιστεί 14.000 απολύσεις εργαζομένων μέχρι το τέλος του, ενώ θα συνεχιστεί και το επόμενο έτος, με απώτερο στόχο τον περιορισμό της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα κατά τουλάχιστον 150.000 άτομα στο σύνολο της περιόδου 2011-2015. Άλλωστε, η πορεία υλοποίησής της και τα δημοσιονομικά μέτρα για την προσεχή τριετία αποτελούν τα μείζονα θέματα των διαπραγματεύσεων με την τρόικα προκειμένου να εγκριθεί η λήψη της επόμενης δόσης του δεύτερου δανείου. Από τη διαπραγματευτική διαδικασία ενδεχομένως να προκύψει μια μικρή παράταση για τις σχετικές ενέργειες των οποίων η ολοκλήρωση είχε προγραμματιστεί να γίνει μέχρι το τέλος αυτού του χρόνου στην επικαιροποίηση του δεύτερου Μνημονίου τον Ιούλιο (κινητικότητα συνολικά 25.000 εργαζομένων, οργανόγραμμα για 450.000 θέσεις εργασίας στο δημόσιο τομέα, 4.000 απολύσεις). Βεβαίως, οι εκτεταμένες αλλαγές που λαμβάνουν χώρα δημιουργούν αβεβαιότητα σε όσους αφορούν, ενώ είναι πιθανό σε ορισμένες περιπτώσεις να επηρεάσουν και τα εισοδήματά τους. Συνεπώς, εκτός από την περιστολή των δημοσίων δαπανών και τον εξορθολογισμό της λειτουργίας του κράτους, που αποτελούν τα βασικά ζητούμενα των τρεχουσών μεταρρυθμίσεων στο δημόσιο τομέα, θα υπάρξουν περιοριστικές επιδράσεις στο

διαθέσιμο εισόδημά ή/και στην καταναλωτική ροπή των νοικοκυριών με απασχολούμενους σε αυτόν, που θα προσαρμοσούν σε χαμηλότερα επίπεδα τα καταναλωτικά τους έξοδα.

Σε ότι αφορά τα μη προσδιορισμένα δημοσιονομικά μέτρα για την περίοδο 2014-2016, μέρος του δημοσιονομικού κενού εκτιμάται ότι καλυφθεί από τη συνέχιση ήδη εφαρμοζόμενων μέτρων των οποίων είχε προβλεφθεί η κατάργηση εντός της συγκεκριμένης τριετίας, όπως της ειδικής εισφοράς κοινωνικής αλληλεγγύης της οποίας προς το παρόν η εφαρμογή ολοκληρώνεται το 2014 και αποφέρει έσοδα ύψους περίπου €1,2 δισεκ. ετησίως, καθώς και από τη σημαντική διεύρυνση της φορολογικής βάσης σε φόρους που έχουν ήδη επιβληθεί, όπως οι φόροι στα ακίνητα. Περαιτέρω προσαρμογές αναμένεται να πραγματοποιηθούν και στις δαπάνες των φορέων κοινωνικής ασφάλισης (πχ. αυστηροποίηση των κριτηρίων για τη χορήγηση επιδομάτων). Καθώς οι διαπραγματεύσεις της κυβέρνησης με την τρόικα επί των πρόσθετων δημοσιονομικών παρεμβάσεων δεν είχαν ολοκληρωθεί μέχρι την έκδοση της παρούσας τριμηνιαίας έκθεσης του IOBE, στο προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού που δόθηκε στη δημοσιότητα δεν αναφέρονταν πρόσθετα μέτρα για το 2014, ενώ τα μέτρα για το σύνολο της περιόδου 2014-2016 θα περιληφθούν στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2014-2017.

Πάντως, ανεξάρτητα από τη διαδικασία οριστικοποίησης των δημοσιονομικών παρεμβάσεων, θεωρείται πιθανό οι διαπραγματεύσεις ΕΕ-ΔΝΤ για τη βιωσιμότητα του

δημόσιου χρέους να είναι παρατεταμένες, εξαιτίας της μεταξύ τους διάστασης στα κριτήρια αξιολόγησης της βιωσιμότητας και των διαφορετικών προσεγγίσεων ως προς τις παρεμβάσεις που είναι αναγκαίες για την επίτευξή της, αλλά ενδεχομένως και από το γεγονός ότι στη Γερμανία δε θα έχει σχηματιστεί κυβέρνηση που να μπορεί να λάβει σχετικές αποφάσεις.

Ωστόσο, η προτεραιότητα που δίνεται από την κυβερνητική πολιτική στην εφαρμογή αναγκαίων εδώ και δεκαετίες διαρθρωτικών αλλαγών στο κράτος δεν πρέπει να αποτελέσει δικαιολογία για τη μετάθεση στο μέλλον των μεταρρυθμίσεων στο θεσμικό πλαίσιο και τη λειτουργία σημαντικών για την ελληνική οικονομία κλάδων και επαγγελμάτων, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν καταλύτη για την ανάπτυξή τους, αλλά και γενικότερα ενός συνολικού σχεδίου για την ανάπτυξη της Ελλάδας μέσο-μακροπρόθεσμα. Τουναντίον, καθώς η χώρα διανύει το έκτο έτος συνεχούς ύφεσης, στο τέλος του οποίου θα έχει απολέσει περίπου το 23,5% του ΑΕΠ της το 2007, με σημαντικά τμήματα του ανθρώπινου και του φυσικού κεφαλαίου της να παραμένουν αναξιοποίητα επί σειρά ετών και να έχουν απαξιωθεί σε μεγάλο βαθμό, είναι εξίσου απαραίτητη με την εξυγίανση και την ορθολογικοποίηση της λειτουργίας του κράτους -εάν όχι περισσότερο από αυτή- η εφαρμογή πολιτικών που θα διευκολύνουν τη δραστηριοποίηση επιχειρήσεων και μεμονωμένων επαγγελματιών σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων στο οποίο εξακολουθούν να υφίστανται φραγμοί και εμπόδια και ευρύτερα, η απλοποίηση των διαδικασιών για την ιδ-

ρυση και λειτουργία επιχειρήσεων. Η διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας θα συμβάλει και στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων, μέσω της αύξησης των φορολογικών εσόδων και της μείωσης του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Για αυτό το σκοπό, η κυβέρνηση οφείλει να υλοποιήσει συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής που έχουν ήδη γίνει ή θα κατατεθούν στο μέλλον από μελέτες που πραγματοποιήθηκαν ή θα γίνουν για λογαριασμό των εκάστοτε δημόσιων φορέων στις αρμοδιότητες των οποίων περιλαμβάνονται ο σχεδιασμός ή/και ο έλεγχος τήρησης του ρυθμιστικού πλαισίου κλάδων και επαγγελμάτων, η διεκπεραίωση διαδικασιών που σχετίζονται με την έναρξη μιας επιχείρησης, τη λειτουργία και τη λύση της κ.α. Παράλληλα, πρέπει να πραγματοποιηθούν όλες οι δευτερεύουσες ρυθμίσεις για την εφαρμογή ήδη ψηφισμένων νόμων και διατάξεων για την απελευθέρωση αγορών και δραστηριοτήτων, καθώς και για την απλοποίηση των συναλλαγών των επιχειρήσεων.

Προσκόμματα στην απελευθέρωση αγορών προϊόντων και υπηρεσιών δημιουργούνται και από την περιορισμένη υλοποίηση του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων-παραχωρήσεων, που έχουν ως συνέπεια καθυστερήσεις στις αντίστοιχες ζωτικής σημασίας για την αναδιάρθρωση και την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας επενδύσεις. Στο πρώτο εννιάμηνο είχαν ολοκληρωθεί η πώληση του ΟΠΑΠ, της ΔΕΣΦΑ, ορισμένων κτιρίων που άνηκαν στο ελληνικό κράτος στην Ελλάδα και το εξωτερικό, η παραχώρηση της έκτασης στην Κασσιόπη της Κέρκυρας και του IBC. Ακο-

λούθως, ο στόχος εσόδων από απόκρατικοποιήσεις το 2013 αναμένεται να αναθεωρηθεί στον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2014 σημαντικά χαμηλότερα από τα €2,6 δισεκ. που προβλέπονταν στον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2013.

Μικρή συμβολή στην επενδυτική δραστηριότητα έχουν και οι ξένες άμεσες επενδύσεις. Το κύμα ανακοίνωσης επενδυτικών πρωτοβουλιών από πολυεθνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα που σημειώθηκε ιδίως στο αρχικό τρίμηνο του τρέχοντος έτους δε συνεχίστηκε στα επόμενα τρίμηνα. Στα σχετικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος καταγράφεται σημαντική συρρίκνωση των ξένων άμεσων επενδύσεων. Στο σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου – Ιουλίου φέτος οι καθαρές ξένες άμεσες επενδύσεις ήταν κατά 55% λιγότερες από ότι στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012, καθώς δεν ξεπέρασαν τα €910 εκατ., από €2,05 δισεκ. ένα χρόνο πριν⁹.

Τις επενδυτικές διαθέσεις των επιχειρήσεων στην Ελλάδα πλήττει, εκτός της αναιμικής εγχώριας ζήτησης και η δυσκολία πρόσβασης σε πηγές ρευστότητας. Παρότι η ανακεφαλαιοποίηση των τεσσάρων μεγαλύτερων τραπεζικών ιδρυμάτων ολοκληρώθηκε και βρίσκεται σε εξέλιξη η ίδια διαδικασία για τις μικρότερες, η μεγάλη πλειονότητα των τραπεζών αναμένεται να λάβει αποφάσεις σχετικά με την πιστωτική τους πολιτική μετά την πραγματοποίηση του stress test στα τέλη του 2013. Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση αξιολόγησης του προγράμματος

της Ελλάδας από το ΔΝΤ, τα τραπεζικά ιδρύματα χρησιμοποίησαν τα κεφάλαια που τους είχαν διατεθεί μέχρι τα τέλη Μαΐου στο πλαίσιο της ανακεφαλαιοποίησης για την κάλυψη της έκθεσής τους στην ΕΚΤ¹⁰. Σε κάθε περίπτωση, σε αυτές τις αποφάσεις θα συνεκτιμηθούν οι τελικές ρυθμίσεις για τους πλειστηριασμούς πρώτης κατοικίας των δανειοληπτών που δεν εξυπηρετούν τις υποχρεώσεις τους, αλλά και οι απαιτήσεις της εναρμόνισης με τους όρους για την τραπεζική ενοποίηση στην ΕΕ. Πάντως, ως μια εκ των πρώτων ενδείξεων της ευρωστίας των μεγαλύτερων τραπεζών μετά την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησής τους θεωρείται η μείωση του μέσου επιτοκίου επιχειρηματικών δανείων για ποσά άνω του €1 εκατ. με συγκεκριμένη διάρκεια και με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως ένα έτος κατά 52 μονάδες βάσης στο δίμηνο Ιουλίου – Αυγούστου (από 6,01% σε 5,49%), καθώς και των επιτοκίων προθεσμιακών καταθέσεων νοικοκυριών με διάρκεια έως ένα έτος κατά 41 μονάδες βάσης (από 2,51% σε 2,1%)¹¹.

Τα οξύτατα προβλήματα στη λειτουργία των επιχειρήσεων από την έλλειψη ρευστότητας αμβλύνει σε μικρό βαθμό η πληρωμή των ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους προς τους ιδιώτες. Στην περίοδο Δεκεμβρίου 2012-Σεπτεμβρίου 2013 πληρώθηκαν οφειλές ύψους €4,9 δισεκ., ενώ έχει εγκριθεί η χρηματοδότηση αιτημάτων των φορέων ύψους επιπλέον €900

⁹ Επισημαίνεται ότι εισροή ξένων άμεσων επενδύσεων ύψους €2,3 δισεκ. το 2012 και €585 εκατ. φέτος προήλθε από συμμετοχή της Credit Agricole σε διαδοχικές αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου της Αγροτικής Τράπεζας

¹⁰ Greece, Third Review Under the Extended Arrangement Under the Extended Facility, IMF, June 2013

¹¹ Τραπεζικά επιτόκια καταθέσεων και δανείων, Ιούλιος και Αύγουστος 2013, ΤΤΕ

εκατ¹². Όμως, όπως έχει επανειλημμένα επισημανθεί, η συνέχιση δημιουργίας από το κράτος ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων με σχετικά υψηλούς ρυθμούς, απαλείφει σε μεγάλο βαθμό τις θετικές επιδράσεις των πληρωμών που προαναφέρθηκαν. Φέτος τον Ιούλιο οι ληξιπρόθεσμες οφειλές σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης έφταναν τα €6,1 δισεκ.¹³, έναντι €7,9 δισεκ. τον αντίστοιχο μήνα του 2012.

Στην πλευρά των θετικών προοπτικών για την ελληνική οικονομία στο δεύτερο εξάμηνο του 2013 βρίσκονται οι εξελίξεις στις εξαγωγές, ιδιαίτερα στις εξαγωγές υπηρεσιών λόγω της ενίσχυσης του διεθνούς τουρισμού. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία η διεθνής τουριστική κίνηση παραμένει σε υψηλά επίπεδα στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου, με τις αφίξεις από το εξωτερικό στα 13 μεγαλύτερα αεροδρόμια της χώρας να είναι 11% υψηλότερες από ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι, ξεπερνώντας τα 6,8 εκατ. επισκέπτες (από 6,16 εκατ.). Περίπου 11,4 εκατ. άτομα έφθασαν στην Ελλάδα στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου μέσω των μεγαλύτερων αεροδρομίων, έναντι 10,3 εκατ. στην ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους (+10,2%). Η αύξηση του διεθνούς τουρισμού αποτυπώνεται και στο πλεόνασμα του Ισοζυγίου Ταξιδιωτικών Υπηρεσιών, το οποίο ήταν τον Ιούλιο 13,9% υψηλότερο έναντι του ίδιου μήνα του 2012. Από την αρχή του έτους έως τον Ιούλιο η μέση άνοδος του φθάνει το 22,2%, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση

του στα €4,65 δισεκ. από €3,8 δισεκ. Αναθέρμανση της ζήτησης αναμένεται και στο σκέλος των εξαγωγών αγαθών, καθώς η ύφεση στην Ευρωζώνη υποχώρησε από το δεύτερο τρίμηνο και είναι αρκετά πιθανή η επιστροφή σε οριακή ανάπτυξη μέχρι το τέλος του 2013.

Περνώντας στις ενδείξεις για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας το δεύτερο εξάμηνο από τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία για βασικά τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας και μακροοικονομικά μεγέθη, παρατηρείται σε ορισμένους κλάδους ανάκαμψη της πτώσης σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο. Συνέχιση της βελτίωσης ή εξασθένιση της υποχώρησης σημειώνεται κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, σε μεγέθη στα οποία η επίδραση της διεθνούς ζήτησης είναι σημαντική. Αναλυτικότερα, μετά τη σχετικά σταθερή μικρή μείωση της βιομηχανικής παραγωγής κατά το περασμένο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου (-1,3%) έναντι του ίδιου τριμήνου του 2012, τον Ιούλιο σημειώθηκε η εντονότερη κάμψη της κατά το 2013, η οποία έφτασε το 8,1% και εν πολλοίς διατηρήθηκε τον Αύγουστο (-7,2%). Η κλιμάκωση της πτώσης προήλθε κυρίως από την καθίζηση στην Παραγωγή Ηλεκτρισμού (-19,6%), με τα Ορυχεία-Λατομεία και τη Μεταποίηση να παρουσιάζουν αρκετά μικρότερη πτώση (-5,2% και -4,3% αντίστοιχα). Αυτή η εξέλιξη είναι συναφής με την πορεία των παραγγελιών στη Μεταποίηση το αμέσως προηγούμενο χρονικό διάστημα, καθώς αυτές περιορίστηκαν σε αμφοτέρους τους μήνες Μάιο και Ιούνιο κατά περισσότερο από 10% (Μ.Ο:-11,9%) μετά την άνοδο του

¹² Ανακοίνωση για τη διαδικασία αποπληρωμής ληξιπρόθεσμων οφειλών, ΥΠ.ΟΙΚ., 02/10/2013

¹³ Στοιχεία Γενικής Κυβέρνησης, Αύγουστος 2012 και 2013, ΥΠ.ΟΙΚ.

Απριλίου (+2,5%), με το μέγεθος της συρρίκνωσής τους να μη διαφέρει ουσιαστικά μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής αγοράς. Από την άλλη πλευρά, η μικρή αύξηση των νέων παραγγελιών των Ιουλίου, κατά 0,8%, θεωρείται ένδειξη αποκλιμάκωσης της μείωσης στους επόμενους μήνες, η έκταση και η διάρκεια της οποίας όμως θα εξαρτηθούν από τη συνέχιση της καλής πορείας των παραγγελιών. Σε ότι αφορά την οικοδομική δραστηριότητα - μέγεθος που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το σχηματισμό πάγιο κεφαλαίου- η υποχώρησή της φαίνεται να σταθεροποιείται στην περιοχή του 20-25% σε όρους επιφάνειας στα τέλη του δεύτερου τριμήνου και στις αρχές του τρίτου, που είναι αρκετά μικρότερη από την κατακόρυφη μείωση κατά 43% στο αρχικό τρίμηνο του 2013.

Από την πλευρά των δεικτών που αντανακλούν τη δυναμική της καταναλωτικής ζήτησης, εγχώριας και διεθνούς για ελληνικά προϊόντα, ο όγκος του λιανικού εμπορίου ήταν 14,0% χαμηλότερος τον Ιούλιο σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2012, με την πτώση του να επιστρέφει στο επίπεδο του πρώτου τριμήνου του 2013 (-12,6%), μετά την αποκλιμάκωση του δεύτερου τριμήνου (-8,4%). Η επανάκαμψη ισχυρών πιέσεων στο λιανικό εμπόριο το συγκεκριμένο μήνα, παρά τις ευκαιρίες αγορών που δημιουργούνται εξαιτίας των εκπτώσεων, θεωρείται ένδειξη της ιδιαίτερα εξασθενημένης αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών. Στην εξωτερική αγορά, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (περιλαμβανομένων των πετρελαιοειδών) ήταν τον Ιούλιο 7,7% υ-

ψηλότερες έναντι του ίδιου μήνα πέρυσι, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤΤΕ, εξαιτίας πρωτίστως της αύξησης των εξαγωγών προϊόντων (+13,5%), καθώς η άνοδος των εξαγωγών υπηρεσιών ήταν σαφώς μικρότερη (+4,7%). Όμως, η άνοδος αμφοτέρων ήταν πολύ μεγαλύτερη από ότι στο δεύτερο τρίμηνο (+2,8% και +0,2% αντίστοιχα). Σε συνδυασμό με την οριακή άνοδο των εισαγωγών τον Ιούλιο (+0,4%), που προήλθε αποκλειστικά από τις εισαγωγές προϊόντων (+1,2%), το αποτέλεσμα (πλεόνασμα) του σχετικού ισοζυγίου βελτιώθηκε κατά 45,5% ή περίπου €406 εκατ., άνοδος η οποία παρότι ήταν ιδιαίτερα σημαντική υπολειπόταν αυτής στο β' τρίμηνο (+125%), κατά το οποίο οι εισαγωγές περιορίστηκαν αισθητά. Σε κάθε περίπτωση, υφίσταται σταδιακή κλιμάκωση της αύξησης των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών σε τρέχουσες τιμές, η οποία αναμένεται να αποτυπωθεί και στο ΑΕΠ του τρίτου τριμήνου.

Η εξασθένηση της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών κατά το τρίτο τρίμηνο που καταγράφεται στον όγκο του λιανικού εμπορίου αποτυπώνεται και στην επιτάχυνση της πτώσης των τιμών στο δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου. Ο ΓΔΤΚ υποχώρησε σε αυτό το δίμηνο έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου κατά 1,0%, ενώ στο β' τρίμηνο η πτώση του ήταν της τάξης του 0,5%. Τον Αύγουστο ο απόπληθωρισμός ξεπέρασε για πρώτη φορά το 1,0%, φθάνοντας το 1,3%, εξέλιξη όμως που εν μέρει οφείλεται στην ελαφρώς υψηλότερη βάση σύγκρισης του δευτέρου τριμήνου του περυσινού Αύγουστο, όταν

είχε διακοπεί προσωρινά η επιβράδυνση του πληθωρισμού.

Η νέα αποδυνάμωση της **καταναλωτικής ζήτησης του ιδιωτικού τομέα**, μετά την ηπιότερη υποχώρησή της στο δεύτερο τρίμηνο, εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί καθ' όλη τη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου φέτος και θα οξυνθεί ιδιαίτερα στο καταληκτικό τρίμηνο του έτους. Κατά τους μήνες Ιούλιο-Αύγουστο θα γίνει αισθητή η επίδραση στις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών από την κατάργηση του επιδόματος αδείας στους δημόσιους υπαλλήλους και στους συνταξιούχους, όπως και τον Δεκέμβριο του επιδόματος Χριστουγέννων. Όπως ήδη επισημάνθηκε, η διαδικασία αναδιάρθρωσης στο δημόσιο τομέα, είτε σε επιχειρήσεις που βρίσκονται υπό τον έλεγχό του, είτε μέσω του προγράμματος κινητικότητας, δημιουργεί αβεβαιότητα στους εργαζόμενους που αφορά, ενώ σε ορισμένους εξ' αυτών θα έχει αντίκτυπο στα εισοδήματά τους, επενεργώντας σε κάθε περίπτωση περιοριστικά στην καταναλωτική ροπή τους. Αισθητές από το τρέχον εξάμηνο θα αρχίσουν να γίνονται οι επιδράσεις της ολοκλήρωσης των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας με τη λήξη της ΕΓΣΣΕ και της μετενέργειάς της. Πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα και ακολούθως στις καταναλωτικές δυνατότητες θα ασκηθούν και από τη συσσώρευση πληρωμών φόρων στο τετράμηνο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου (φόρος εισοδήματος, ΕΕΤΑ, ΦΑΠ). Την υποχώρηση της κατανάλωσης του ιδιωτικού τομέα θα συγκρατήσουν η μικρή κάμψη της ανεργίας και η αρκετά χαμηλή βάση σύγκρισης στο τελευταίο τρίμηνο

του 2012. Ακολούθως, **η ιδιωτική κατανάλωση εκτιμάται ότι θα υποχωρήσει στο τρέχον εξάμηνο περισσότερο από ότι στο β' τρίμηνο (-6,3%), με αποτέλεσμα η μείωσή της στο σύνολο του έτους να διαμορφωθεί στην περιοχή του 7,2%, λιγότερο ωστόσο από ότι αναμενόταν σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία (~- 9,0%).**

Σε ότι αφορά τις εξελίξεις στο έτερο σκέλος της εγχώριας κατανάλωσης, περιοριστικά στη **δημόσια κατανάλωση** κατά το δεύτερο εξάμηνο θα επενεργήσει η τρέχουσα διαδικασία αναδιάρθρωσης του δημόσιου τομέα. Δεν αποκλείονται μικρές περαιτέρω περικοπές στις καταναλωτικές δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού εφόσον η εκτέλεση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), εφόσον αυτή τελικά κινηθεί κοντά στο αναθεωρημένο για φέτος ύψος της στο προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2014 (€6,6 δισεκ.), καθώς η επίτευξη του στόχου δαπανών του ΚΠ στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου οφείλεται κατά κύριο λόγο στην υποεκτέλεση κατά €1,3 δισεκ. του ΠΔΕ. Από την άλλη πλευρά, το σχετικά χαμηλό επίπεδο καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου τομέα στο τρίτο τρίμηνο του 2012 αναμένεται να επιφέρει τεχνική ανάσχεση της μείωσής τους κατά την αντίστοιχη φετινή περίοδο. Τούτων δεδομένων, **παραμένει η εκτίμηση για μικρή επιβράδυνση των περικοπών στη δημόσια κατανάλωση το τρέχον εξάμηνο και υποχώρηση το 2013 της τάξης του 6,0%.**

Η αναμενόμενη επιτάχυνση της υλοποίησης του Προγράμματος Επενδύσεων στο εξάμηνο Ιουλίου – Δεκεμβρίου, που ήδη αποτυπώνεται στα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού των μηνών Ιουλίου και Αυγούστου θα τονώσει **την επενδυτική δραστηριότητα από το δημόσιου τομέα** σε σχέση με το αναιμικό επίπεδο της στο αρχικό εξάμηνο του 2013 (μόλις €1,8 δισεκ.). Εκτιμάται ότι περίπου το 70% του ΠΔΕ για το 2013 θα υλοποιηθεί κατά το τρέχον εξάμηνο. Στον αντίποδα, χαμηλότερη της αρχικώς αναμενόμενης αναμένεται να είναι η περαιτέρω συμβολή του δημόσιου τομέα στις επενδύσεις μέσω του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων-παραχωρήσεων, η υλοποίηση του οποίου υπολείπεται σε μεγάλο βαθμό των σχετικών στόχων που είχαν τεθεί για φέτος.

Στο σκέλος των **ιδιωτικών επενδύσεων**, η σημαντική υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας θα συνεχιστεί στο δεύτερο εξάμηνο του 2013, αλλά με ρυθμούς χαμηλότερους από ότι στο πρώτο τρίμηνό του (~-43% σε όρους επιφάνειας), όπως αναμενόταν από την προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE, πλησίον αυτών στη μεγαλύτερη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου (-20 έως -25%). Η παραμένουσα σε πτωτική τροχιά και στο εξάμηνο Ιουλίου-Δεκεμβρίου εγχώρια ζήτηση, η οποία θα αντισταθμιστεί σε μικρό βαθμό από την αύξηση των προερχόμενων από το εξωτερικό παραγγελιών, κυρίως από την Ευρωζώνη που μάλλον εξέρχεται της ύφεσης, θα αποτελέσει το βασικό ανασταλτικό παράγοντα των επενδυτικών αποφάσεων επιχειρήσεων που

ήδη βρίσκονται στην Ελλάδα. Εφόσον όμως η άνοδος των εξαγωγών προϊόντων που ξεκίνησε σε μικρή έκταση το τελευταίο τρίμηνο του 2012 συνεχιστεί τουλάχιστον με το ρυθμό του αρχικού εξαμήνου του 2013 έως το τέλος του, θα αποτελέσει ισχυρό κίνητρο για την πραγματοποίηση επενδύσεων από τις εξαγωγικές επιχειρήσεις το 2014.

Ιδιαίτερα αποτρεπτικά στην υλοποίηση επενδύσεων από τις υφιστάμενες επιχειρήσεις θα εξακολουθήσουν να επενεργούν παράμετροι του επιχειρηματικού περιβάλλοντος όπως το υψηλό κόστος ενέργειας, σε σύγκριση και με γειτονικές χώρες (πχ. Βουλγαρία), ιδίως του φυσικού αερίου, αλλά και η μεγάλη στενότητα πηγών ρευστότητας που, όπως προαναφέρθηκε, δεν θα υποχωρήσει τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 2013. Άλλωστε, από τις αρχές του έτους έχει αυξηθεί ο αριθμός των επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων και ορισμένες από τις μεγαλύτερες εγχωρίως, που έχουν προχωρήσει σε μεταφορά είτε της έδρας τους, είτε της παραγωγής τους, ακόμα και σε αναστολή της λειτουργίας τους ή σε κλείσιμο εξαιτίας αυτών των παραγόντων.

Όθηση στην επενδυτική δραστηριότητα στο υπόλοιπο του έτους δεν αναμένεται ούτε από τις ξένες άμεσες επενδύσεις, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Πέραν των επιδράσεων από τα τρέχοντα δεδομένα και εξελίξεις, σημαντική τεχνική επίδραση στην τάση του σχηματισμού κεφαλαίου και μάλιστα ανασχετική θα έχει το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο αποθεμάτων στο τελευταίο τρίμηνο του 2012. **Συνισταμένη των διαφορετικών προοπτικών στις**

επιμέρους συνιστώσες της επενδυτικής δραστηριότητας αναμένεται ότι θα είναι η κλιμάκωση της πτώσης των επενδύσεων στο τρέχον εξάμηνο, που θα διαμορφώσει τη συρρίκνωσή τους για όλο το 2013 στην περιοχή του 9,0%.

Αντιθέτως, συνέχιση των θετικών τάσεων του πρώτου εξαμήνου και ισχυροποίησή τους αναμένεται στον **εξωτερικό τομέα** της οικονομίας, προερχόμενη κυρίως από την ενίσχυση των εξαγωγών και όχι από την πτώση των εισαγωγών, όπως συνέβη στο περασμένο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου. Ο αρκετά υψηλότερος σε σύγκριση με πέρυσι διεθνής τουρισμός θα οδηγήσει σε άνοδο των εξαγωγών υπηρεσιών τουλάχιστον στο τρίτο τρίμηνο, για πρώτη φορά από το πρώτο τρίμηνο του 2012, αύξηση που μάλλον θα διατηρήσει το θετικό πρόσημο στις εξαγωγές υπηρεσιών σε όλο το δεύτερο εξάμηνο. Σε ανοδική τροχιά θα παραμείνουν οι εξαγωγές αγαθών, επωφελούμενες της καλύτερης των οικονομικών συνθηκών στην Ευρωζώνη, καθώς και της έντονης ενίσχυσης της ζήτησης από την Τουρκία (+28,9% στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου, πρώτος εξαγωγικός προορισμός με €1,8 δισεκ.) και από ορισμένες χώρες της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής (+17,3%). **Η αύξηση σε αμφότερα τα σκέλη των εξαγωγών στο δεύτερο εξάμηνο θα υπεραντισταθμίσει τη μικρή μείωση του συνόλου τους στο προηγούμενο εξάμηνο (-0,6%), οδηγώντας σε άνοδο της τάξης του 1,5% το 2013.**

Σε πτωτική τροχιά θα παραμείνουν οι **εισαγωγές**, μάλλον με λίγο μεγαλύτερη ταχύτητα από ότι στην περίοδο Ιανουαρίου – Ιουνίου, αντανακλώντας τη νέα εξασθένιση της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, για τους ίδιους λόγους που αναφέρθηκαν και στην κατανάλωσή τους. Η αναιμική επενδυτική δραστηριότητα θα έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο στις εισαγωγές μηχανημάτων και εξοπλισμού, τάση που ήδη αποτυπώθηκε στα στοιχεία των δύο πρώτων τριμήνων. Ακολούθως, **προβλέπεται οι ροές εισαγωγών να περιοριστούν κατά οριακά διψήφιο ποσοστό φέτος έναντι του επιπέδου τους το 2012.**

Ανακεφαλαιώνοντας τις προβλέψεις για τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ στη συνέχεια του 2013, εκτιμάται ότι θα συνεχίσουν να ασκούνται υψηλές πιέσεις στις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών λόγω των περικοπών στα εισοδήματα των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα και των συνταξιούχων, της αναδιάρθρωσης του κράτους, των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας και της συσσώρευσης φορολογικών υποχρεώσεων. Τον περιορισμό τους θα συγκρατήσει σε επίπεδα ελαφρώς υψηλότερα των αναμενόμενων νωρίτερα φέτος η μικρή υποχώρηση της ανεργίας στο δεύτερο και στο τρίτο τρίμηνο. Η εκτεταμένη αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα από τα τέλη του δεύτερου τριμήνου θα επενεργήσει περιοριστικά κυρίως στη δημόσια κατανάλωση, η μείωση της οποίας θα ανασχεθεί από το χαμηλό επίπεδο της στο τρίτο τρίμηνο του 2012, με αποτέλεσμα να μειωθεί

στο τρέχον εξάμηνο λιγότερο από ότι στο πρώτο του 2013.

Ποικίλες επιδράσεις θα ασκηθούν την ίδια περίοδο στην επενδύσεις, ορισμένες εξ' αυτών αντίρροπες μεταξύ τους. Από την πλευρά του δημόσιου τομέα, η διαφαινόμενη επιτάχυνση του ΠΔΕ θα τονώσει την επενδυτική δραστηριότητα σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο, δεν αναμένεται όμως περαιτέρω ενίσχυσή της μέσω του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων- παραχωρήσεων, η υλοποίηση του οποίου υπολείπεται αρκετά των στόχων που είχαν τεθεί για φέτος. Σε ότι αφορά τις ιδιωτικές επενδύσεις, η πτώση στην οικοδομική δραστηριότητα θα παραμείνει σε υψηλά επίπεδα, θα είναι όμως ηπιότερη από ότι στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Ιουνίου. Αποτρεπτικά στην υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων από επιχειρήσεις που βρίσκονται στην Ελλάδα θα συνεχίσουν να επενεργούν τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του τρέχοντος έτους η πολύ χαμηλή ζήτηση εγχωρίως, η πιστωτική στενότητα έως ότου ολοκληρωθεί η ανακεφαλαιοποίηση και αξιολογηθεί η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και το υψηλό κόστος ενέργειας. Την υποχώρηση των επενδύσεων θα μετριάσει σε μικρό βαθμό η σχετικά σταθερή φέτος αύξηση της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από το εξωτερικό. Υποτονικό σε σχέση με τις αρχές του τρέχοντος έτους είναι στη συνέχειά του το διεθνές ενδιαφέρον για άμεσες επενδύσεις. Από την από κοινού επίδραση των παραπάνω παραγόντων η υποχώρηση των επενδύσεων θα κλιμακωθεί μέχρι τα τέλη του 2013. Στον αντίποδα, θετικές εξελίξεις αναμένονται από τον εξωτερικό

τομέα, πρωτίστως μέσω της διεύρυνσης των εξαγωγών, από την άνοδο του διεθνούς τουρισμού και την ανάκαμψη της ζήτησης από χώρες της Ευρωζώνης. Στη βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου θα συμβάλλει και η κλιμάκωση της πτώσης των εισαγωγών. **Συνεκτιμώντας τα παραπάνω, πλέον πρόσφατα δεδομένα για τις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ και τις τάσεις σε αυτά, το IOBE εκτιμά ότι η ύφεση της ελληνικής οικονομίας το τρέχον έτος, θα διαμορφωθεί λίγο πάνω από το 4%, στην περιοχή του 4,1-4,2%. (Πίνακας 3.2).**

Καθώς η εξέλιξη της απασχόλησης στην Ελλάδα εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από την οικονομική ύφεση, η αποκλιμάκωση της πτώσης του ΑΕΠ πέραν του τριμήνου Απριλίου-Ιουνίου, στο αμέσως επόμενο τρίμηνο, θα χαλαρώσει - τουλάχιστον πρόσκαιρα- τις έντονες πιέσεις που ασκούνταν στην απασχόληση μέχρι και το αρχικό τρίμηνο του 2013. Η διατήρηση θετικού ισοζυγίου προσλήψεων - απολύσεων τους καλοκαιρινούς μήνες, έστω μικρής έκτασης, θα προέλθει από την εποχική απασχόληση που θα προξενήσει η μεγαλύτερη της περυσινής διεθνής τουριστική κίνηση, καθώς και από την εποχική απασχόληση στο δημόσιο τομέα, η συμβολή της οποίας στη μείωση της ανεργίας έγινε αισθητή ήδη από το δεύτερο τρίμηνο, όπως προκύπτει από τα σχετικά επίσημα στοιχεία (αναλυτικότερα στην ενότητα 3.4). Επισημαίνεται πάντως ότι η ενίσχυση της απασχόλησης που σημειώθηκε βάσει των στοιχείων της ΕΛ.ΣΤΑΤ. το δεύτερο τρίμηνο σε ορισμένους κλάδους (Ενημέρωσης-Επικοινωνίας,

Παροχής ηλεκτρικού ρεύματος- φυσικού αερίου) είναι δυσερμήνευτη, καθώς για καθέναν εξ' αυτών δεν συνέτρεξε κάποια θετική εξέλιξη.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2005)

	2011	2012	2013	2014
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	-7,1	-6,4	-4,2	0,6
Ιδιωτική Κατανάλωση	-7,7	-9,1	-6,9	-1,6
Δημόσια Κατανάλωση	-5,2	-4,2	-4,0	-6,2
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-19,6	-19,2	-4,0	8,4
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	0,3	-2,4	3,0	4,6
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-7,4	-13,8	-6,4	-1,9
Απασχόληση	-5,6	-8,3	-3,5	0,6
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	-3,4	-4,2	-7,0	-1,5
Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	-2,4	-6,4	-6,3	-1,5
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	3,1	1,0	-0,8	-0,4
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-10,1	-10,4	-6,1	-1,1
Καθαρές Εξαγωγές	2,4	3,6	2,7	1,8
Αποθέματα	-0,4	0,0	0,4	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-9,4	-6,3	-4,1	-3,3
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-11,7	-5,3	-2,8	-1,7
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	170,3	156,9	175,5	175,0
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	16,5	22,8	25,5	24,5

Πηγή: The Second Economic Adjustment Programme for Greece - Third Review, Occasional Papers no 159, European Commission, July 2013

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2012- 2014 (σε σταθερές αγοραίες τιμές 2005, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
ΑΕΠ	-6,4	-4,0	0,6	-6,4	-4,2	0,6	-6,4	-4,8	-1,2	-6,4	-4,2	0,6
Τελική Ζήτηση	:	:	:	-7,9	-5,7	-0,3	:	:	:	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-9,1	-6,7	-1,6	-9,1	-6,9	-1,6	-9,1	-7,0	-4,5	-9,1	-6,9	-1,6
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	1,0	-0,8	-0,4	1,0	-0,8	-0,4	1,0	-0,7	-1,7	1,0	:	:
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	:	:	:	-19,2	-4,0	8,4	-19,2	-7,7	-2,5	-19,2	-4,0	8,4
Ανεργία (%)	22,8*	25,5*	24,5*	22,8	25,5	24,5	24,2	27,8	28,4	24,2	27,0	26,0
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-6,0	-2,6	-2,4	-6,3	-4,1	-3,3	-10,0	-4,1	-3,5	-6,3	-4,1	-3,2
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-5,3	-2,8	-1,7	-3,4	-1,1	0,9	-3,4	-0,8	-0,3
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	156,9	175,5	174,5	156,9	175,5	175,0	157,0	175,1	180,6	156,9	175,7	174,0

Πηγές: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2014, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2013 – The Second Economic Adjustment Programme for Greece - Third Review, Occasional Papers no 159, European Commission, July 2013 - OECD Economic Outlook No. 93, May 2013 – Greece, Fourth Review Under the Extended Arrangement Under the Extended Facility, IMF, July 2013

Από την άλλη πλευρά, στο καταληκτικό τρίμηνο του έτους, οπότε και η επίδραση των παραπάνω ανασχετικών στην άνοδο της ανεργίας παραγόντων θα ολοκληρωθεί, προβλέπεται επιστροφή της σε ανοδική τροχιά. Η δημιουργία θέσεων στον ιδιωτικό τομέα το φθινόπωρο εκτιμάται ότι θα είναι περιορισμένη, καθώς η εγχώρια ζήτηση θα συνεχίσει να υποχωρεί, ενώ η πραγματοποίηση ξένων άμεσων επενδύσεων παραμένει μικρής κλίμακας. Υποχώρηση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, πέραν της εποχικά δημιουργούμενης, αναμένεται και λόγω της δέσμευσης έναντι της τρόικας για περιορισμό της κατά 4.000 θέσεις εργασίας φέτος. Την άνοδο της ανεργίας θα μετριάσουν τα περισσότερα σε σχέση με το παρελθόν προγράμματα του ΟΑΕΔ για την απασχόληση ανέργων. **Λαμβάνοντας υπόψη την ανακοπή της ανόδου της ανεργίας στο δεύτερο τρίμηνο και τις θετικές προοπτικές που διαγράφονται για την απασχόληση τους καλοκαιρινούς μήνες, η εκτίμηση του IOBE για τη μέση ανεργία φέτος διαμορφώνεται στην περιοχή του 27,5%, από 24,2% το 2012.**

Όπως στα προηγούμενα τρίμηνα του 2013, οι πιέσεις στις τιμές από την εξασθενημένη ζήτηση των νοικοκυριών, λόγω κυρίως των χαμηλότερων εισοδημάτων τους από τις περικοπές στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής και τις διارθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας, θα συνεχιστούν στο τελευταίο τρίμηνο του. Σημαντικές επιπτώσεις στη ζήτηση στα τέλη του 2013 αναμένονται από την κατάργηση του επιδόματος των Χρισ-

τουγέννων για τους υπαλλήλους του δημόσιου τομέα και τους συνταξιούχους. Η συσσώρευση πληρωμών φορολογικών υποχρεώσεων στην περίοδο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου (φόροι εισοδήματος, ΕΕΤΑ, ΦΑΠ) θα περιορίσει περαιτέρω το διαθέσιμο εισόδημα. Από τον Οκτώβριο δε θα υφίσταται και η όποια αυξητική επίδραση ασκούσε στο ΓΔΚ η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης για οικιακή χρήση καθ' όλο τον περασμένο χειμώνα, ενώ και οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου βρίσκονται φέτος σε ελαφρώς χαμηλότερα των περυσινών επίπεδα. Όλοι αυτοί οι παράγοντες θα ενισχύσουν τις αποπληθωριστικές τάσεις. Μικρή ανάσχεση στην πτώση του ΓΔΚ μπορεί να προέλθει προσεχώς από ενδεχόμενη αύξηση των τιμών στα εισιτήρια των αστικών συγκοινωνιών στην Αθήνα. **Υπό το σύνολο των επιδράσεων που προαναφέρθηκαν, ο ρυθμός μεταβολής του ΓΔΚ θα είναι αρνητικός το 2013, στην περιοχή του -0,6%, αντί αύξησής του κατά 1,5% το 2012.**

Ανακεφαλαιώνοντας, η σημαντική ανάσχεση της πτώσης του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, για πρώτη φορά από την έναρξη της ύφεσης το 2008, αν και είναι πρόωρο να θεωρηθεί μια σταθερή τάση, εντούτοις αποτελεί το πρώτο σαφές δείγμα των δυνατοτήτων που έχει η ελληνική οικονομία: παρότι παραμένει σε εντατική δημοσιονομική προσαρμογή, αξιοποιώντας όλες τις διارθρωτικές αλλαγές που έχουν λάβει χώρα σε αυτή τα τελευταία 3,5 χρόνια δείχνει ότι μπορεί να κινητοποιήσει το παραγωγικό δυναμικό της στην κατεύθυνση

της ένταξης της σε τροχιά ανάκαμψης. Παρά το γεγονός ότι μεγάλο μέρος του ανθρώπινου και του φυσικού της κεφαλαίου έχει τεθεί εκτός παραγωγικής διαδικασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα και ένα άλλο, επίσης σημαντικό τμήμα αμφοτέρων βρίσκεται σε διαδικασία ριζικού μετασχηματισμού, κυρίως μέσω της εκτεταμένης αλλαγής των δυνατοτήτων και της δραστηριότητάς του, ήδη επιτυγχάνονται οι πρώτες εκτεταμένες προσαρμογές τους, η μετάβασή τους σε ένα νέο παραγωγικό υπόδειγμα, το οποίο αναθερμαίνει τη λειτουργία της ελληνικής οικονομίας. Η συνέχιση-επέκταση του μετασχηματισμού και της προσαρμογής θα επιτρέψει στην ελληνική οικονομία, καθιστώντας την παραγωγική, καινοτόμο και διεθνώς ελκυστική, τη σταδιακή διαφυγή της, ενδεχομένως και εντός των προσεχών τριμήνων, από την παρατεταμένη και παραλυτική για την οικονομία και την κοινωνία ύφεση.

Τούτων δεδομένων, ενισχύεται περαιτέρω η ήδη αναδειχθείσα σημασία πραγματοποίησης των διαρθρωτικών αλλαγών που χρειάζεται η ελληνική οικονομία, όχι μόνο στο δημόσιο τομέα, ο οποίος τους τελευταίους μήνες βρίσκεται στη «δίνη» μιας τέτοιας διαδικασίας, αλλά και στη λειτουργία των αγορών παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών από τον ιδιωτικό τομέα. Και σε αυτά τα πεδία υφίστανται δυνάμεις που ανθίστανται σθεναρά στην πραγματοποίηση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων. Όμως τα αποτελέσματα των πρώτων προσπαθειών προς αυτή την κατεύθυνση που αποτυπώνονται στην εξασθένιση της ύφεσης, αλλά και στην ανακοπή της ανόδου της ανεργίας, πρέπει να αποτελέσουν

πηγή έμπνευσης και αποφασιστικότητας για τους ιθύνοντες, προκειμένου άμεσα να προχωρήσουν στην πραγματοποίηση των μεταρρυθμίσεων που δεν έχουν ολοκληρωθεί / ξεκινήσει. Διαφορετικά, υπάρχει υψηλός κίνδυνος ότι μέχρι τώρα καταφέρθηκε και άρχισε να αποδίδει να χαθεί οριστικά.

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία, καθώς και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα από το 1981. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μια ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Επιβράδυνση παρουσιάζει η συρρίκνωση της ελληνικής βιομηχανίας στο πρώτο επτάμηνο του 2013 με το δείκτη παραγωγής της να είναι κατά 3,2% χαμηλότερος από ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2012, όταν υποχώρουσε κατά 4,9%. Η κάμψη της μείωσης της παραγωγής προήλθε κυρίως από το επίπεδο της στο δεύτερο τρίμηνο, που ήταν μόλις 1,3% χαμηλότερο

του αντίστοιχου περυσινού. Όμως τον Ιούλιο σημειώθηκε απότομη κλιμάκωση της πτώσης, στο 8,1%, που είναι και το υψηλότερο επίπεδο κατά το 2013.

Η βιομηχανική παραγωγή περιορίζεται και στην Ευρωζώνη στην περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου, με ελαφρώς χαμηλότερους ρυθμούς, κατά 2,5% σε συνέχεια παραπλήσιων απωλειών, της τάξης του 2,2% κατά την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι.

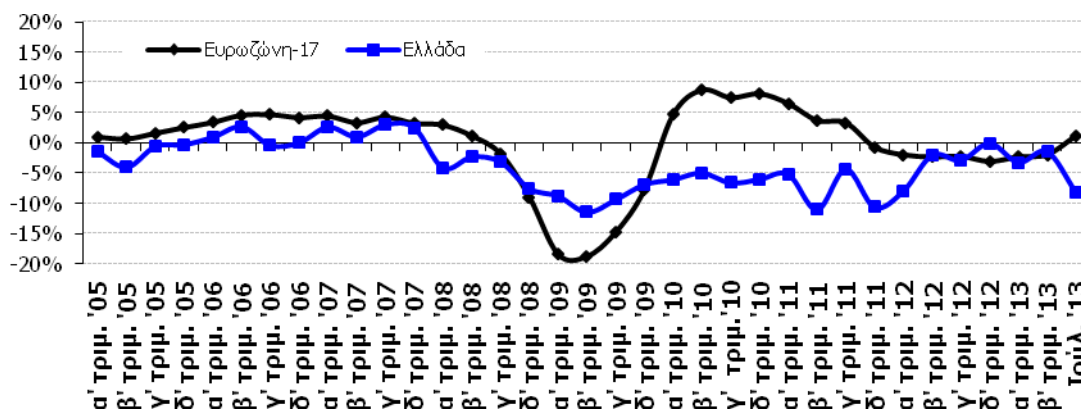
Μεταξύ βασικών βιομηχανικών κλάδων, το προϊόν υποχωρεί στον **ηλεκτρισμό**, κατά -11,0%, έναντι πολύ μικρότερης μείωσης κατά 1,8% πέρυσι, ενώ στα ορυχεία-λατομεία η μείωση φθάνει το 9,0%, όταν στο αντίστοιχο διάστημα του 2012 κυριαρχούσαν σταθεροποιητικές τάσεις στον κλάδο (+0,2%). Ηπιότερη ήταν η κάμψη στην **παροχή νερού** (-2,0%, έναντι όμως ανόδου 1,5% πέρυσι, ενώ η **μεταποίηση** είναι ο μοναδικός βασικός κλάδος στον οποίο η παραγωγή βρίσκεται κοντά στα περυσινά επίπεδα (-0,2%), μετά τις απώλειες της τάξης του 6,7% το 2012.

Αναλυτικότερα, ύφεση καταγράφεται σε όλους τους υποκλάδους των **Ορυχείων-Λατομείων**, σε δύο εξ' αυτών σημειώνεται ευρύτερη πτώση από ότι πέρυσι. Η μεγαλύτερη υποχώρηση εμφανίζεται στον υποκλάδο εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη (-12,2% αντί αύξησης κατά 8,2% στο πρώτο επτάμηνο του 2012) και στον υποκλάδο άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου (-6,9% σε σχέση με -5,5% πέρυσι). Σημαντική κάμψη της μείωσης παρουσιάζει ο κλάδος των λοιπών εξορυκτικών δραστηριοτήτων, καθώς δεν ξεπέρασε 2,1% (αντί -16,2% πέρυσι) αλλά και ο κλάδος της εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων (-1,4% σε σχέση με -4,6% το 2012).

Στη **μεταποίηση** η αποκλιμάκωση της ύφεσης σε σχέση με πέρυσι εκτείνεται στην πλειονότητα των δραστηριοτήτων που υπάγονται σε αυτή, καθώς 19 στους 24 υποκλάδους της παρουσιάζουν ηπιότερη συρρίκνωση σε σχέση με το πρώτο επτάμηνο του 2012.

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17 Π.Μ.(%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ /Eurostat

Αναλυτικότερα, σαφώς μικρότερη υποχώρηση σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό επτάμηνο εμφανίζει ο κλάδος των ειδών υπόδησης-δέρματα (οριακή κάμψη 0,2% έναντι -38,5% πέρυσι), ο κλάδος εξοπλισμού μεταφορών (-11,8% αντί -41,4%), η παραγωγή μη μεταλλικών ορυκτών (-1,2% σε σχέση με -22,4% ένα χρόνο πριν) και οι κλωστοϋφαντουργικές ύλες (-9,8% έναντι -24,4%). Η παραγωγή ξύλου και φελλού υποχωρεί και φέτος σε μεγάλο βαθμό, κατά 19,9%, αλλά λιγότερο από ότι το 2012 (-34,4%). Οι απώλειες στον κλάδο εκτυπώσεων και αναπαραγωγής προεγγεγραμμένων περιορίστηκαν φέτος στο ήμισυ των περυσινών (-12,5% αντί -25,7%), ενώ στις λοιπές μεταποιητικές δραστηριότητες έφτασαν το 5,5%, από 16,2%. Η παραγωγή πλαστικών προϊόντων ήταν μόλις 0,9% χαμηλότερη της περυσινής στο ίδιο χρονικό διάστημα, όταν όμως υποχώρουσε κατά 11,2%, ενώ στα είδη ένδυσης η κάμψη δεν ξεπέρασε το 1,7% (έναντι -11,8%) και στα ποτά το 0,8% (από 8,3%).

Στον αντίποδα, στους κλάδους δηλαδή των οποίων η παραγωγή συρρικνώθηκε με εντονότερο ρυθμό κατά το πρώτο επτάμηνο του 2013 κατατάσσονται η επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων εξοπλισμού (-14,9% από -10,0% πέρυσι), οι κατασκευές μεταλλικών προϊόντων (-13,6% σε σχέση με -10,7%) και η παραγωγή βασικών μετάλλων (-6,5% φέτος αντί -6,3% το 2012).

Στις πέντε μεταποιητικές δραστηριότητες που σημείωσαν αύξηση της παραγωγής τους συγκαταλέγονται τα παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα (+13,2%, σε συνέ-

χεια ελαφρώς ταχύτερης ανόδου 17,0% το 2012), η παραγωγή μηχανημάτων-ειδών εξοπλισμού (+5,3% αντί εκτεταμένης υποχώρησης 29,8% ένα χρόνο πριν), τα βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και φάρμακα, (+10,6% αντί -6,4%), τα είδη χαρτιού (+2,7% αντί -12,7%) και η παραγωγή χημικών ειδών, που ενισχύθηκε οριακά, κατά, 1,5%, έναντι απωλειών 13,2% πέρυσι.

Ευρύτερα, οι κλάδοι που σχετίζονται με διαρκή καταναλωτικά αγαθά εμφάνισαν εκ νέου απώλειες κατά 15,1% (έναντι εντονότερης κάμψης κατά 19,7% στο πρώτο επτάμηνο πέρυσι) αντανακλώνοντας τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Παρόμοιος ρυθμός συρρίκνωσης εμφανίζεται και στα κεφαλαιουχικά αγαθά (-15,0% αντί -14,9% το 2012). Στον αντίποδα οι απώλειες περιορίστηκαν αισθητά στα μη διαρκή καταναλωτικά, στο 0,4% έναντι 7,2% ένα χρόνο πριν.

Κατασκευές

Η μείωση της δραστηριότητας στον κλάδο των κατασκευών ήταν σαφώς ηπιότερη στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές υποχώρησε κατά 5,2%, έναντι κατακόρυφης πτώσης 26,9% στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2012. Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζεται και στους επιμέρους δείκτες που διαμορφώνουν τον παραπάνω δείκτη. Ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων μειώθηκε κατά 16,7% σε σχέση με έντονη κάμψη -30,7% την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Παρόμοια είναι η εικόνα και στο δείκτη παραγωγής έργων πολιτι-

κού μηχανικού, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί κατά το πρώτο εξάμηνο μόλις 2,5% σε συνέχεια συρρίκνωσης κατά 17,6% το πρώτο εξάμηνο του 2012.

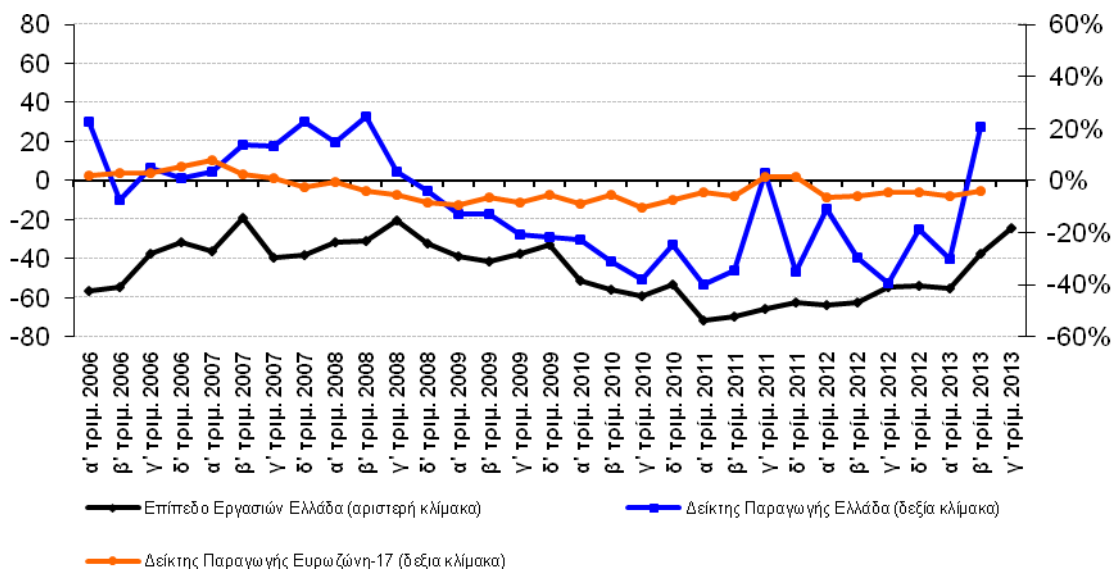
Παραπλήσια πτώση παρουσίασε στο πρώτο εξάμηνο και ο σχετικός δείκτης στην Ευρωζώνη, κατά 4,9%, ρυθμός που είναι ελαφρώς χαμηλότερος από ότι το 2012 (-6,3%).

Ειδικότερα σε ότι αφορά την οικοδομική δραστηριότητα στην Ελλάδα, ο αριθμός αδειών κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους υποχώρησε 40,0% σε σχέση με πέρυσι (7.940 νέες άδειες έναντι 13.231 ένα χρόνο πριν). Παράλληλα, τόσο ο δείκτης όγκου όσο και ο δείκτης επιφάνειας συρρικνώνονται κατά 37,3% και 40,0% αντίστοιχα. Η παραμένουσα γενικευμένη ύφεση αντανακλάται στο ότι ο αριθμός των αδειών συρρικνώνεται σημαντικά σε όλες

ανεξαιρέτως τις περιφέρειες κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους. Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη κάμψη εμφανίζεται στην Ήπειρο (-57,4%), ενώ ακολουθούν η περιφέρεια Ιονίων Νήσων (47,4%), η Δυτική Μακεδονία (-46,2%), η Αν. Μακεδονία – Θράκη (-45,8%) και το Νότιο Αιγαίο (-45,2%). Ελαφρώς μικρότερη συρρίκνωση του αριθμού νέων αδειών εμφανίζεται στις περιφέρειες Πελοποννήσου (-34,5%) και Αττικής (-35,2%). Τέλος, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύονται από την τράπεζα της Ελλάδος, οι συναλλαγές οικιστικών ακινήτων κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012 με τη διαμεσολάβηση χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων συνέχισαν να περιορίζονται σε μεγάλο βαθμό, κατά 26,6%, όμως πριν ένα χρόνο η πτώση τους έφθανε το 52,2%.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Eurostat

Παράλληλα, η αξία των συναλλαγών περιορίστηκε εκ νέου κατά 35,7% σε συνέχεια σημαντικών απωλειών που ξεπέρασαν το 49,7% το αντίστοιχο εξάμηνο του 2012. Μείωση καταγράφεται και στα επιτόκια των στεγαστικών δανείων, καθώς το επιτόκιο στεγαστικών δανείων άνω των 5 ετών υποχώρησε στο 3,13% τον Αύγουστο του 2013 καταγράφοντας μείωση της τάξης του 0,6% σε σχέση με τον Ιούλιο.

Λιανικό Εμπόριο

Ο δείκτης όγκου παραμένει σε πτωτική τροχιά στο σύνολο του πρώτου επταμήνου του 2013 αντανακλώντας τη συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και ακολούθως της αγοραστικής τους δύναμης και στο τρέχον έτος. Από την άλλη πλευρά, φέτος σημειώνεται μικρή επιβράδυνση της πτώσης του. Αναλυτικότερα, κατά το πρώτο επτάμηνο του 2013 ο γενικός δείκτης υποχώρησε εκ νέου κατά 11,0% σε συνέχεια μείωσης κατά 11,8% στο ίδιο επτάμηνο πέρυσι. Πάντως, ενώ η πτώση του στο αρχικό τρίμηνο του 2013 ήταν της τάξης του 11,4% έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου, υποχώρησε ελαφρώς στο δεύτερο τρίμηνο, στο 8,4%. Ωστόσο κλιμακώθηκε εκ νέου τον Ιούλιο, στο 14,0%,

Η μικρή ανάσχεση το τρέχον έτος της υψηλής ύφεσης του 2012 στο λιανικό εμπόριο εκτείνεται στην πλειονότητα των βασικών κλάδων του και δεν οφείλεται στις επιδόσεις πολύ λίγων εξ' αυτών, γεγονός που θα ήταν αρκετά πιθανό να είναι συγκυριακό. Εξ' αυτών των γενικευμένων εξελίξεων στο λιανικό εμπόριο διαφαίνεται

μία μικρότερη αποδυνάμωση της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών φέτος από ότι πέρυσι.

Στους κλάδους με τη μεγαλύτερη συρρίκνωση κατά το πρώτο επτάμηνο του 2013 συγκαταλέγονται τα φαρμακευτικά-καλλυντικά είδη (-14,6% έναντι απωλειών 10,5% ένα χρόνο πριν), τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (-11,9% σε συνέχεια ηπιότερης συρρίκνωσης κατά -6,3%), τα έπιπλα-ηλεκτρικά είδη-οικιακός εξοπλισμός (-11,4% έναντι -15,2%). Ακολουθούν τα καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων που οι πωλήσεις τους συρρικνώνονται κατά 9,7% (αντί εντονότερης κάμψης κατά 14,5% την αντίστοιχη περυσινή περίοδο) καθώς και τα πολυκαταστήματα των οποίων ο τζίρος περιορίζεται κατά 9,6% σε σχέση με το αντίστοιχο πρώτο επτάμηνο του 2012 (-7,3%). Ηπιότερη ύφεση σε σχέση με πέρυσι καταγράφεται στον κλάδο της ένδυσης-υπόδησης, όπου ο κύκλος εργασιών περιορίζεται κατά -7,4% (-22,5% το 2012), στα τρόφιμα-ποτά-καπνικά είδη (-4,3% αντί -16,3%) και στα βιβλία-χαρτικά είδη (-1,9% έναντι -16,1%).

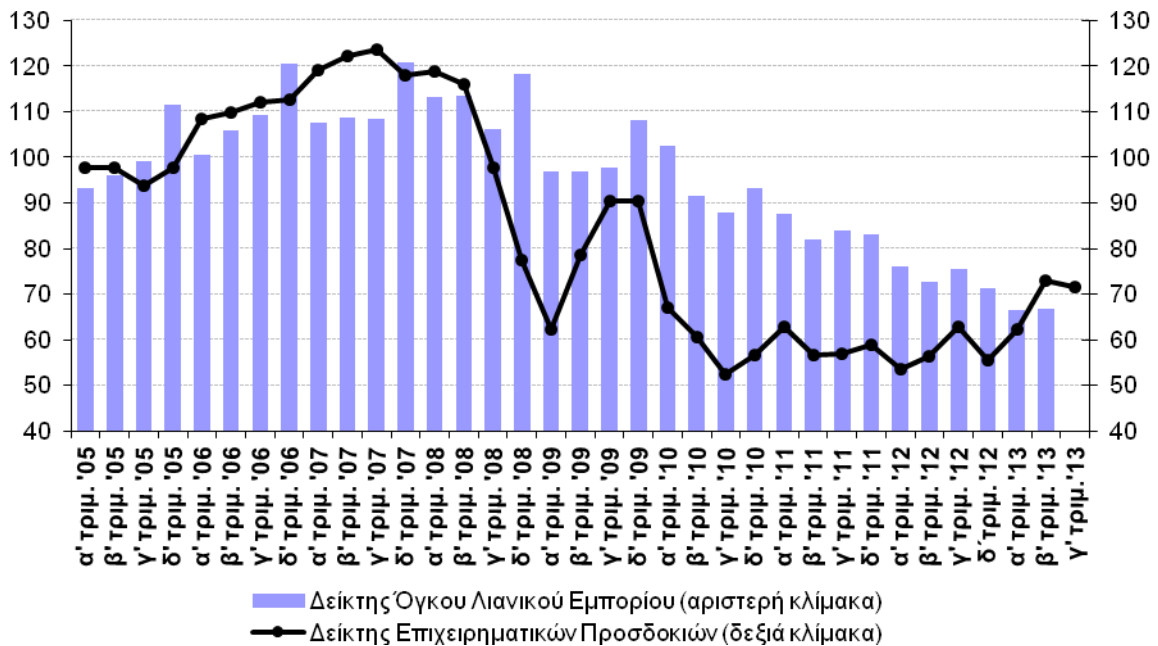
Η μικρή εξασθένιση της ύφεσης στο λιανικό εμπόριο σε σχέση με πέρυσι κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου, πριν τη νέα κλιμάκωσή της τον Ιούλιο, έχει αποτυπωθεί από την αρχή του έτους στους **πρόδρομους δείκτες των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE**. Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών του κλάδου παρουσίασε σημαντική άνοδο στο διάστημα Ιανουαρίου – Μαΐου. Έκτοτε όμως και μέχρι τον Σεπτέμβριο κινείται ελαφρώς πτωτικά, εξέλιξη που κρίνεται

ότι αποτελεί ένδειξη εκ νέου όξυνσης της πτώσης του όγκου στο δεύτερο εξάμηνο φέτος. Αυτή η αλλαγή στην τάση συνάδει και με τη διεύρυνση της υποχώρησής του τον Ιούλιο. Πάντως στο σύνολο του πρώτου εννιαμήνου οι προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο είναι σαφώς λιγότερο απαισιόδοξες από ότι στην ίδια περίοδο του 2012. Αναλυτικότερα, ο γενικός δείκτης **επιχειρηματικών προσδοκιών** στο λιανικό εμπόριο ενισχύεται κατά 19,6% (έναντι υποχώρησης κατά -2,2% την αντίστοιχη περίοδο πέρσι). Στους επιμέρους υποκλά-

δους, σημαντικά λιγότερο απαισιόδοξες είναι οι επιχειρήσεις στα υφάσματα-ένδυση-υπόδηση, καθώς ο δείκτης ενισχύεται κατά 24,4% σε σχέση με το περυσινό αντίστοιχο εννιάμηνο αλλά και στα πολυκαταστήματα (19,8% αντί -13,5%). Αντιθέτως, η απαισιοδοξία εντείνεται εκ νέου στα τρόφιμα-ποτά-καπνός καθώς ο δείκτης υποχωρεί περαιτέρω το τρέχον έτος κατά σχεδόν 13% (σε συνέχεια πολύ μικρότερων απωλειών το 2012, της τάξης του 2,0%).

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων Λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	α' επτάμ. 2011	α' επτάμ. 2012	α' επτάμ. 2013	Μεταβολή α' επταμή- νου '12/'11	Μεταβολή α' επταμή- νου '13/'12
Γενικός Δείκτης	85,0	75,0	66,8	-11,8%	-11,0%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	84,7	75,2	66,8	-11,3%	-11,1%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	97,7	91,5	80,6	-6,3%	-11,9%
Πολυκαταστήματα	97,6	90,5	81,8	30,4%	-9,6%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	69,4	59,3	53,6	-23,9%	-9,7%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	77,9	65,1	62,4	-34,8%	-4,3%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	99,9	89,3	76,3	20,3%	-14,6%
Ένδυση-Υπόδηση	74,3	57,9	53,6	-15,2%	-14,5%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	73,9	62,7	55,6	-16,1%	-12,1%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	75,3	63,2	62,0	-16,1%	-1,9%

Πηγή: IOBE

Πίνακας 3.5

Κλαδικό Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκίων στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν.- Σεπ. 2011	Ιαν.- Σεπ. 2012	Ιαν. – Σεπ. 2013	ΠΜ Ιαν.-Σεπ. '12/'11	ΠΜ Ιαν.-Σεπ. '13/'12
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	78,3	76,7	66,8	-2,0%	-12,9%
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	58,2	57,9	72	-0,5%	24,4%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	47,0	59,6	63	26,8%	5,7%
Οχήματα-Ανταλλακτικά	60,2	58,6	79	-2,7%	34,8%
Πολυκαταστήματα	57,9	50,1	60	-13,5%	19,8%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	58,9	57,6	68,9	-2,2%	19,6%

Πηγή: IOBE

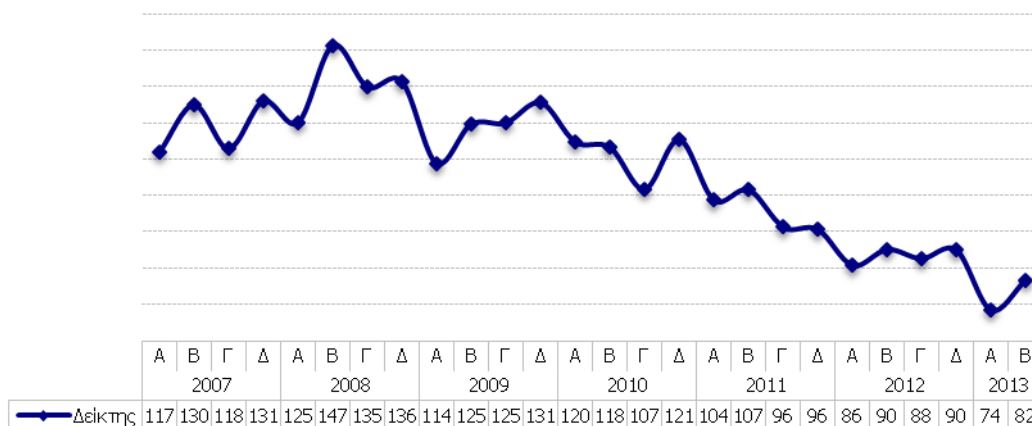
Στα στοιχεία της αγοράς, η έντονη υποχώρηση των προηγούμενων ετών εξασθενεί, καθώς οι πωλήσεις επιβατικών στο πρώτο εννιάμηνο του 2013 υστερούν μόλις κατά 3,1% σε σχέση με τα περσινά επίπεδα, όταν είχε καταγραφεί κατακόρυφη μείωση -42,5%, ακολουθώντας μια επίσης έντονη πτώση το 2011, της τάξης του 35,7%. Επιπλέον, επισημαίνεται ότι πέρα από τη μέση ελαφρώς πτωτική τάση στο διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου φέτος, στους 5 από τους 9 μήνες του 2013 καταγράφεται αύξηση των πωλήσεων.

Χονδρικό Εμπόριο

Η μειωμένη ζήτηση στο λιανικό εμπόριο συμπαρασύρει και τον τζίρο του χονδρικού εμπορίου. Όμως, όπως και στο λιανικό εμπόριο, σημειώνεται εξασθένιση της πτώσης. Ενδεικτικά, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013, ο γενικός δείκτης κύκλου εργασιών ήταν 11,8% χαμηλότερος από ότι στην ίδια περίοδο του 2012, όταν περιοριζόταν με υψηλότερο ρυθμό (-16,4%). Κατά το β' τρίμηνο του 2013 η πτώση δεν ξεπέρασε το 9,4%, έναντι 15,4% στο ίδιο τρίμηνο πέρυσι και ο δείκτης διαμορφώθηκε στις 82 μονάδες.

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

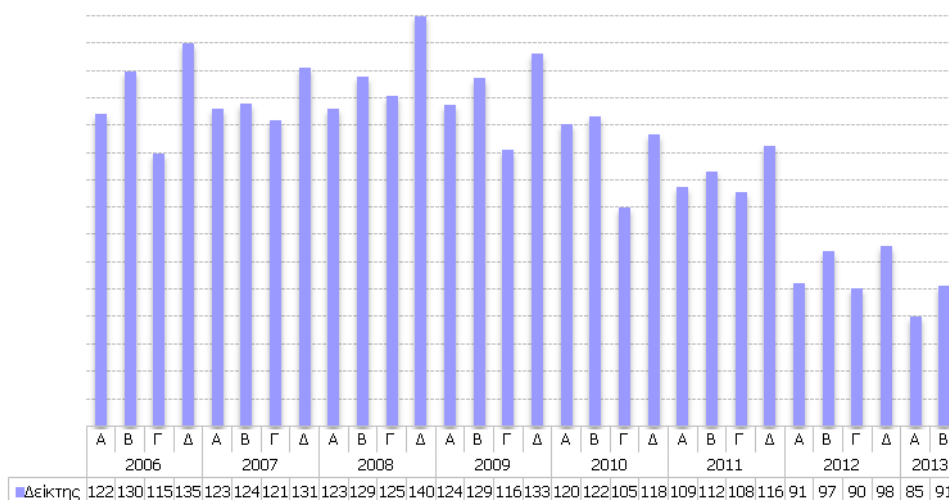
Ο τομέας των υπηρεσιών, που είχε πρωτοστατήσει στην ταχύρυθμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας στην περίοδο 1994-2007, συνεχίζει να πλήττεται από την οικονομική ύφεση στο β' τρίμηνο του 2013. Πάρα ταύτα, στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο σημειώθηκε σταθεροποίηση της υποχώρησης της δραστηριότητας σε αρκετούς κλάδους στα επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου.

Κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2013 ο κύκλος εργασιών συρρικνώνεται στην πλειονότητα των κλάδων των υπηρεσιών, με 11 από τους 14 εξ' αυτών να καταγράφουν σημαντικές απώλειες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012. Η μεγαλύτερη υποχώρηση σημειώθηκε στις υπηρεσίες **άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων** (κλάδος 74) όπου ο κύκλος εργασιών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2013 περιορίστηκε με υπερδιπλάσιο ρυθμό από ότι στην ίδια περίοδο πέρυσι (-36,4% αντί -14,3%). Η κάμψη στον κατασκευαστικό τομέα στο σύνολο του

πρώτου εξαμήνου, παρά τη μεγάλη ενίσχυση των έργων πολιτικού μηχανικού στο χρονικό διάστημα Απριλίου-Ιουνίου ανακλάται και στον κλάδο **δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών** (κλάδος 71), καθώς ο τζίρος του συρρικνώθηκε κατά 20,9% σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2012, όταν οι απώλειες ήταν σαφώς πιο περιορισμένες (-4,3%). Η ζήτηση εξακολουθεί να εξασθενεί στον κλάδο **επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφόρησης** (κλάδος 63), με τον κύκλο εργασιών να είναι 20,2% χαμηλότερος φέτος από ότι στο αρχικό εξάμηνο του 2012, σε συνέχεια ηπιότερης μείωσης, της τάξης του 7,2%, την ίδια περίοδο πέρυσι. Συρρίκνωση κατά 19,2% εμφανίζει και ο κλάδος **υπηρεσιών διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης** (κλάδος 73), παραπλήσιας έκτασης με τις περυσινές, με αποτέλεσμα ο δείκτης του να διαμορφωθεί στο ιστορικά χαμηλό επίπεδο των 34,2 μονάδων.

Διάγραμμα 3.5

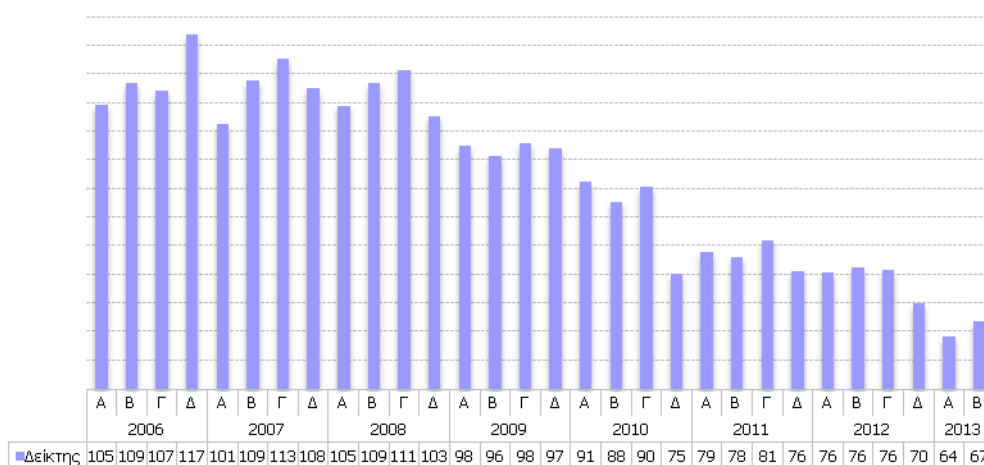
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.6

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Εξίσου έντονη υποχώρηση καταγράφεται στον κλάδο **υπηρεσιών διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων υποστή-**

ριξης προς τις επιχειρήσεις (κλάδος 82), καθώς έφτασε το 18,7% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο, όταν η πτώση του δεν ξεπερνούσε το 3,1% .

Πίνακας 3.6

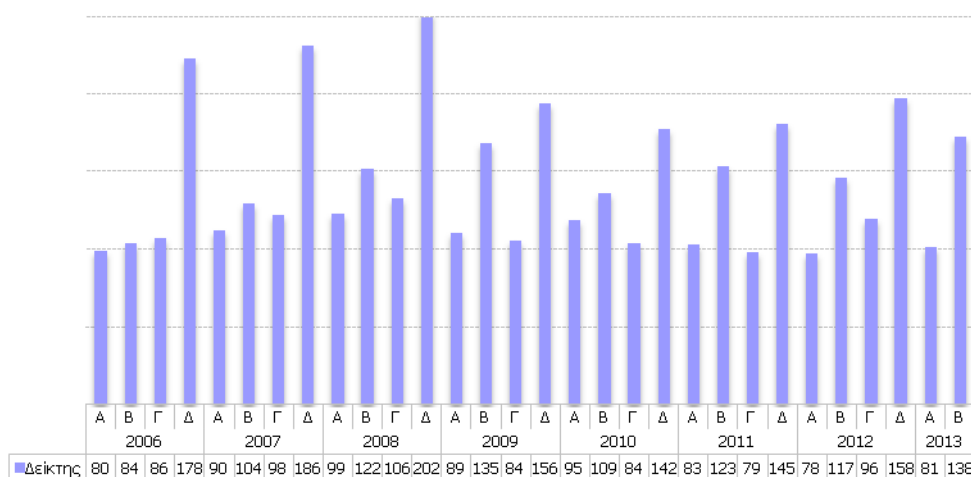
Δείκτες Κύκλου Εργασιών (Ετήσια Μεταβολή – 2005=100)

	Ιαν.-Ιούν. 2011	Ιαν.-Ιούν. 2012	Ιαν.-Ιούν. 2013	ΠΜ '12/'11	ΠΜ '13/'12
Εμπόριο Αυτοκινήτου	42,0	27,7	26,0	-34,0%	-6,1%
Μεταφορές Χερσαίες και μέσω Αγωγών	80,8	82,7	75,0	2,4%	-9,3%
Πλωτές Μεταφορές	69,2	59,4	54,3	-14,2%	-8,6%
Αεροπορικές Μεταφορές	88,7	82,0	86,2	-7,6%	5,1%
Υποστηρικτικές προς τις Μεταφορές Υπηρεσίες & Υπηρεσίες Αποθήκευσης	62,6	58,0	54,3	-7,3%	-6,4%
Ταξιδιωτικά Πρακτορεία	59,2	36,2	35,2	-38,9%	-2,8%
Ταχυδρομικές και Ταχυμεταφορικές Δραστηριότητες	110,3	94,2	88,0	-14,6%	-6,6%
Εκδοτικές Δραστηριότητες	59,5	44,8	38,3	-24,8%	-14,4%
Τηλεπικοινωνίες	78,5	75,9	65,5	-3,3%	-13,7%
Πληροφορική	66,8	58,8	49,3	-12,1%	-16,1%
Επεξεργασία Δεδομένων	175,5	170,1	134,2	-3,1%	-21,1%
Νομικές, Λογιστικές, Συμβουλευτικές Υπηρεσίες	102,6	97,2	109,4	-5,3%	12,6%
Αρχιτέκτονες, Μηχανικοί	63,8	57,1	48,3	-10,6%	-15,3%
Διαφήμιση, Έρευνα Αγοράς, Δημοσκοπήσεις	51,3	43,5	33,8	-15,2%	-22,2%
Διοικητικές Δραστηριότητες Γραφείου	67,0	64,1	53,0	-4,4%	-17,3%
Τουρισμός	72,2	56,4	55,3	-21,9%	-2,0%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Νομικών, Λογιστικών & παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Οι πιέσεις που δέχεται το διαθέσιμο εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών και το τρέχον έτος, αλλά και η εξασθένηση της

οικονομικής δραστηριότητας και των συναλλαγών αποτυπώνονται εν μέρει και στο τζίρο του κλάδου **υπηρεσιών τηλε-**

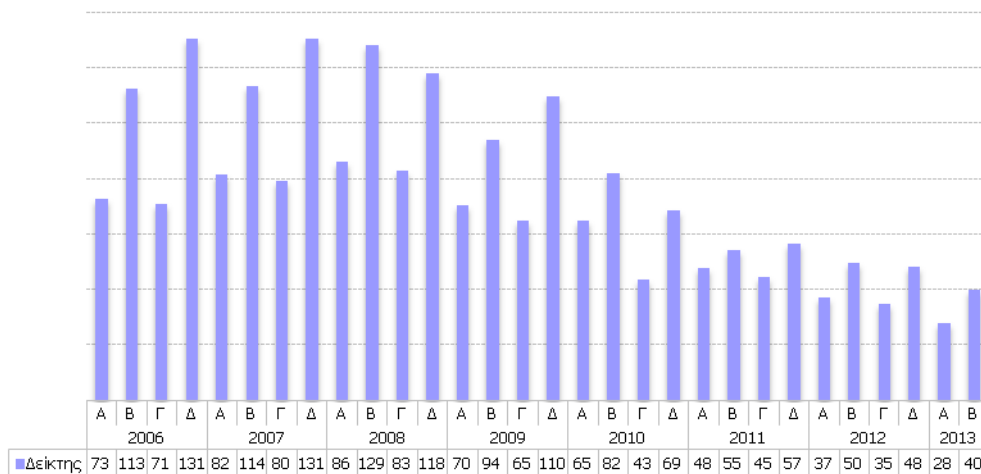
πικοινωνιών (κλάδος 61), ο οποίος συρρικνώθηκε κατά 15,2%, έναντι οριακών απωλειών της τάξης του 1,5% κατά την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Από την άλλη μεριά, η ζήτηση για **υπηρεσίες πληροφορικής** (κλάδος 62) εξακολουθεί να υποχωρεί φέτος με ρυθμό παρόμοιο με αυτόν στο πρώτο εξάμηνο του 2012 (-13,7% αντί -13,0%).

Ο κύκλος εργασιών στις **δραστηριότητες καθαρισμού** (κλάδος 81.2), περιορίστηκε εκ νέου, καθώς συρρικνώθηκε κατά 11,2%, πτώση η οποία προστέθηκε στην περυσινή κατά 16,0% στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του 2012. Ηπιότερες των περυσινών απώλειες καταγράφονται στις **υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων** (κλάδος 53), των οποίων ο τζίρος μειώθηκε κατά 7,3% (έναντι διπλάσιων απωλειών 14,6% πέρυσι).

Στον αντίποδα, ορισμένοι κλάδοι εμφανίζουν στο πρώτο εξάμηνο του 2013 αύξηση του κύκλου εργασιών τους, ύστερα από περίοδο μακράς ύφεσης. Αναλυτικότερα, οι υπηρεσίες **νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων και οι δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης** (σωρευτικός κλάδος 69 & 70.2) επανήλθαν, τουλάχιστον πρόσκαιρα, σε αναπτυξιακή τροχιά, καθώς ο κύκλος εργασιών τους ενισχύθηκε κατά 11,1%, υπεραντισταθμίζοντας τις απώλειες κατά 3,7% ένα χρόνο πριν. Παράλληλα, τα πρωτοφανή επίπεδα της ανεργίας στην Ελλάδα έχουν πυροδοτήσει την αύξηση του κύκλου εργασιών στις **υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικές με την απασχόληση** (κλάδος 78), ο οποίος συμβάλλει στη «ζεύξη» προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, με τον κύκλο εργασιών του να ανέρχεται με ρυθμό 6,2%, μεγαλύτερων των περυσινών απωλειών κατά 4,2%.

Διάγραμμα 3.8

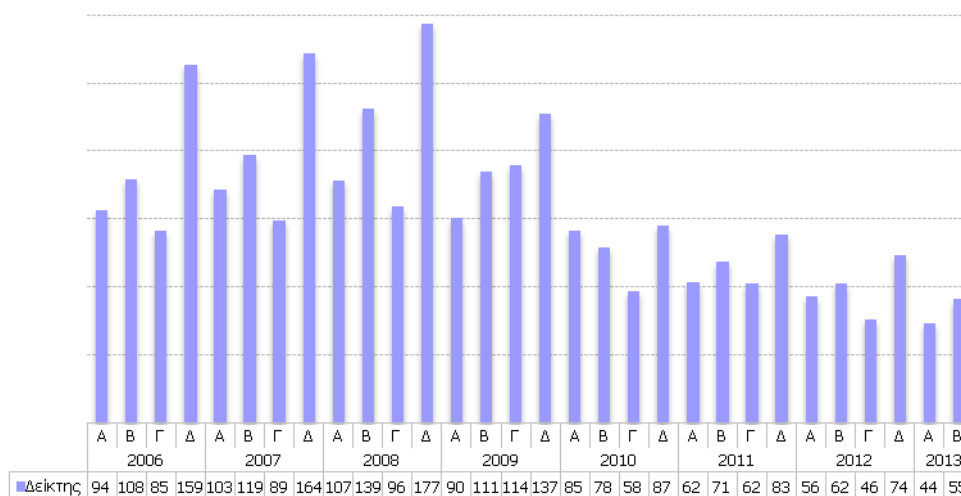
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (Κλάδος 73)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.9

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Όπως αναμενόταν από τις αρχές του έτους, ο κλάδος των δραστηριοτήτων παροχής καταλύματος και εστίασης (κλάδοι 55 & 56) άρχισε να ανακάμπτει με την έναρξη της διεθνούς τουριστικής κίνησης για τις καλοκαιρινές διακοπές. Έτσι, το β' τρίμηνο του 2013 ο δείκτης του κύκλου εργασιών του διαμορφώθηκε στις 80,0 μονάδες, σημειώνοντας άνοδο της τάξης του 5,0% έναντι του αντίστοιχου περυσινού τριμήνου. Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του 2013 ο κύκλος εργασιών στον τουρισμό υποχώρησε κατά μόλις 2,0%, ενώ ένα χρόνο πριν η πτώση του ξεπερνούσε το 22,0%. Τούτων δεδομένων, καθώς και βάσει των στοιχείων για τις διεθνείς αφίξεις στα μεγαλύτερα αεροδρόμια το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου (+11,0%), θεωρείται ως το πλέον πιθανό να σημειωθεί μεγαλύτερη άνοδος του κύκλου εργασιών στον τουρισμό το τρίτο τρίμηνο φέτος, που θα οδηγήσει σε μικρή διεύρυνσή του στο σύνολο του 2013, για πρώτη φορά από το 2008.

Και οι προσδοκίες στους κλάδους Υπηρεσιών, όπως αποτυπώνονται στην έρευνα οικονομικής συγκυρίας του IOBE, είναι σαφώς λιγότερο απαισιόδοξες από ότι πέρυσι αντανακλώντας την τάση σταθεροποίησης – ανάσχεσης της ύφεσης που παρατηρείται σε πολλούς εξ' αυτών, αλλά και ανάκαμψης σε ορισμένους άλλους. Πιο συγκεκριμένα, κατά τα πρώτο εννιάμηνο του 2013 προκύπτει σημαντική βελτίωση του γενικού δείκτη στο σύνολο των υπηρεσιών (+24,8%) όταν την ίδια περίοδο πέρυσι υποχωρούσε κατά 12,4%.

Σαφώς μικρότερη απαισιοδοξία εμφανίζεται στους κλάδους των τραπεζών (+39,3% αντί 0,4% πέρυσι), στην πληροφορική (+37,0% σε σχέση με -9,9% το 2012) και στα τουριστικά γραφεία – πρακτορεία (+35,0% έναντι -11,6%). Στα ξενοδοχεία-εστιατόρια η καλύτερευση των προσδοκιών ήταν ηπιότερη, καθώς και το 2012 ήταν λιγότερο δυσοίωνες από ότι πρόπερσι (16,3% αντί 10,8%).

Πίνακας 3.7

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1996-2006=100)

	Ιαν. - Σεπ. 2011	Ιαν. - Σεπ. 2012	Ιαν. - Σεπ. 2013	ΠΜ '12-'11	ΠΜ '13-'12
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	63,0	69,8	81,2	10,8%	16,3%
Τουριστικά Γραφεία - Πρακτορεία	75,0	66,3	89,5	-11,6%	35,0%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	51,3	47,4	59,9	-7,6%	26,4%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	51,0	51,2	71,3	0,4%	39,3%
Πληροφορική	48,6	43,8	60,0	-9,9%	37,0%
Σύνολο Υπηρεσιών	63,0	55,2	68,9	-12,4%	24,8%

Πηγή: IOBE

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Οι ελληνικές εξαγωγές προϊόντων (συμπεριλαμβανομένων των πετρελαιοειδών) άγγιξαν τα €16 δισεκ. στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου του τρέχοντος έτους, σημειώνοντας άνοδο 6,1% σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012, όταν ανέρχονταν με ελαφρώς ταχύτερο ρυθμό (+8,5%). Επισημαίνεται πάντως ότι η αύξηση στο α' επτάμηνο του 2013 οφείλεται κυρίως στις εξαγωγές πετρελαιοειδών, καθώς εξαιρουμένων αυτών, σημειώθηκε υποχώρηση των εγχώριων εξαγωγών κατά 2,4%. Σε ότι αφορά τις εισαγωγές αγαθών, παρουσίασαν πτώση της τάξης του 5,4%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €26,8 δισεκ. Ακολούθως, το εμπορικό έλλειμμα υποχώρησε κατά €2,5 δισεκ. (-18,4%). Πλέον, η αξία των εξαγωγών προϊόντων στην Ελλάδα αντιστοιχεί στο 59% των εισαγωγών τους, αναλογία σχεδόν διπλάσια εκείνης μόλις πριν μια τριετία. Τον Ιούλιο σημειώθηκε αύξηση των εξαγωγών της τάξης του 7% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2012, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν στα €2,4 δισεκ. (από €2,2 δισεκ.). Και η αξία των εισαγωγών όμως ενισχύθηκε, αλλά ηπιό-

τερα, κατά 2,6%. Έτσι, το εμπορικό έλλειμμα της χώρας φέτος τον Ιούλιο μειώθηκε κατά 3,4%, στα €1,54 δισεκ.

Πιο συγκεκριμένα, στα Αγροτικά προϊόντα καταγράφηκε ενίσχυση των εξαγωγών κατά 9,9%, με την αξία τους να αγγίζει τα €2,9 δισεκ. (από €2,6 δισεκ.), ενώ μεγαλύτερη άνοδος σημειώθηκε στα Καύσιμα (+21,9%) με την αξία τους να ξεπερνά τα €6,4 δισεκ (από €5,3 δισεκ.). Ακολούθως, το συνολικό μερίδιο των εξαγωγών των δύο κατηγοριών προϊόντων στο σύνολο των εξαγωγών ανήλθε στα 3/5. Κατακόρυφη άνοδος των εξαγωγών καταγράφηκε στα Λάδια και λίπη ζωικής-φυτικής προέλευσης (+128%), με την αξία τους να ξεπερνά τα €450 εκατ. με το μερίδιο τους, ωστόσο, στα Αγροτικά προϊόντα να παραμένει χαμηλό. Σημαντική διεύρυνση εξαγωγών σημειώθηκε στα Τρόφιμα και ζώα ζωντανά, δεδομένου ότι αποτελούν τη σημαντικότερη κατηγορία εξαγωγίμων προϊόντων μεταξύ των αγροτικών, με την αξία τους να υπερβαίνει κατά 3,1% (+€62,3 εκατ.) την αντίστοιχη κατά το προηγούμενο έτος. Στον αντίποδα, υποχώρηση των εξαγωγών κατά 13,6% ση-

μειώθηκε στα Ποτά-Καπνός με την αξία αυτών να διαμορφώνεται από τα €397 εκατ. πέρυσι στο πρώτο επτάμηνο στα €342 εκατ. φέτος την ίδια περίοδο.

Η αξία των εξαγωγών στα Βιομηχανικά προϊόντα διαμορφώθηκε το πρώτο επτάμηνο του 2013 σε €5,8 δισεκ., 5,5% χαμηλότερη από ότι ένα χρόνο πριν, ωστόσο το μερίδιο τους στο σύνολο των εξαγωγικών προϊόντων να παρέμεινε σε σχετικά υψηλό επίπεδο (36%). Αυτή η εξέλιξη ερμηνεύεται κυρίως από τη υποχώρηση των εξαγωγών στα Μηχανήματα-Υλικό Μεταφορών (-12,1% ή €163 εκατ.), καθώς η αξία τους αποτελεί το 1/5 του συνόλου των Βιομηχανικών προϊόντων, αλλά και στα Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά α' ύλη, η αξία των οποίων διαμορφώθηκε στα €2,2 δισεκ., σημειώνοντας υποχώρηση της τάξης του 6,7% σε σχέση με το διάστημα Ιανουαρίου – Ιουλίου του 2012. Εξασθένιση των εξαγωγικών επιδόσεων εμφανίζουν τα Διάφορα βιομηχανικά είδη και τα Μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες αγαθά κατά 3,3% και 10,1% αντίστοιχα, με την αξία τους να αγγίζει τα €908 εκατ. και τα €336 εκατ. αντίστοιχα.

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, ενισχυτικές τάσεις καταγράφηκαν το α' επτάμηνο του 2013 προς την ΕΕ-27 (+4,2%), με την αξία των εξαγωγών να διαμορφώνεται στα €7 δισεκ., ενώ σημαντική αύξηση σημειώθηκε και στις εξαγωγές προς τις χώρες της Ευρωζώνης-15 κατά €445 εκατ. (+10,3%). Στον αντίποδα, έντονη εξασθένιση σημειώθηκε στις

εξαγωγές προϊόντων προς την Κύπρο (-22,8%), η αξία των οποίων δεν ξεπέρασε σε €625 εκατ. από €810 εκατ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012, επίδοση πάντως που τη διατηρεί στην 5^η θέση μεταξύ των σημαντικότερων εμπορικών εταίρων. Οριακή αύξηση των εξαγωγών καταγράφεται προς την Γερμανία (+1,8% ή €18,6 εκατ.), που σταθερά αποτελεί έναν από τους τρεις μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας, με την αξία τους να αγγίζει τα €1,1 δισεκ.. Βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων παρατηρήθηκε προς την Ιταλία, το δεύτερο σημαντικότερο προορισμό των ελληνικών εξαγωγών, με την αξία τους να αυξάνεται κατά 26,7%, στα €1,5 δισεκ.. Επιπρόσθετα, σημαντικά ενισχυμένες εμφανίζονται οι εξαγωγές προς την Ισπανία, κατά 18%, φθάνοντας τα €346 εκατ., καθώς επίσης και προς την Αυστρία (+25%, στα €123 εκατ.).

Η σημαντικότερη ώθηση στο εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας προήλθε από έναν εξαγωγικό προορισμό εκτός Ευρωζώνης. Οι εξαγωγές προς την Τουρκία ενισχύθηκαν κατά 28,9% (+€413 εκατ.) στο πρώτο επτάμηνο φέτος, ξεπερνώντας τα €1,8 δισεκ. και διατηρώντας τη το σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της χώρας μας. Διεύρυνση των εξαγωγών, της τάξης του 5,7%, καταγράφεται προς το Ηνωμένο Βασίλειο, με την αξία τους να ανέρχεται στα €508 εκατ., ενώ υποχώρηση των εξαγωγών σημειώθηκε προς τις ΗΠΑ κατά 4% (στα €580 εκατ.).

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

	Ιανουάριος-Ιούλιος				
	Αξία (εκατ. €)		ΠΜ(%)	Σύνθεση (%)	
	2013	2012	'13/'12	2013	2012
Αγροτικά προϊόντα	2.891,3	2.629,9	9,9%	18,1%	17,5%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	2.098,2	2.035,9	3,1%	13,2%	13,5%
Ποτά & καπνός	342,5	396,6	-13,6%	2,1%	2,6%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	450,5	197,4	128,3%	2,8%	1,3%
Πρώτες ύλες	534,3	660,1	-19,0%	3,4%	4,4%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	534,3	660,1	-19,0%	3,4%	4,4%
Καύσιμα	6.412,9	5.261,6	21,9%	40,2%	35,0%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	6.412,9	5.261,6	21,9%	40,2%	35,0%
Βιομηχανικά προϊόντα	5.772,3	6.107,0	-5,5%	36,2%	40,6%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	1.452,7	1.433,4	1,3%	9,1%	9,5%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	2.224,7	2.384,1	-6,7%	14,0%	15,9%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	1.186,6	1.350,0	-12,1%	7,4%	9,0%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	908,5	939,6	-3,3%	5,7%	6,3%
Άλλα	335,8	373,6	-10,1%	2,1%	2,5%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	335,8	373,6	-10,1%	2,1%	2,5%
Συνολικές εξαγωγές	15.946,6	15.032,1	6,1%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΠΣΕ-ΚΕΕΜ-ΕΛΣΤΑΤ

Οι εξαγωγές στις χώρες των Βαλκανίων εμφάνισαν εξασθένιση κατά 5%, με το μερίδιό τους στις εξαγωγές να υποχωρεί κατά 1,5 εκατοστιαίες μονάδες. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην εκτεταμένη μείωση των εξαγωγών προς την Βουλγαρία (-6,8%), που κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές της Ελλάδας μεταξύ των χωρών της περιοχής, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €782 εκατ. Υποχώρηση των εξαγωγών σημειώνεται και προς την Βοσνία-Ερζεγοβίνη και τη ΠΓΔΜ (-9,6% και -8,2% αντίστοιχα), με την συνολική αξία τους να αγγίζει τα €468 εκατ. και το συνολικό μερίδιό τους ανέρχεται στα 2/9 των εξαγωγών προς τις χώρες της περιοχής. Τη μεγαλύτερη μείωση μεταξύ των βαλκανικών χωρών παρουσιάζουν

οι εξαγωγές προς την Αλβανία και τη Σερβία (-18,2% και -17,2%, αντίστοιχα), με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €201 εκατ. και €119 εκατ. αντίστοιχα. Στον αντίποδα, σημαντική ενίσχυση των εξαγωγών το στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου του 2013 σε σχέση το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012 καταγράφεται προς το Κόσσοβο (+35%), με την αξία τους ωστόσο να μην ξεπερνά τα €49 εκατ., ενώ αμετάβλητες παρέμειναν οι εξαγωγές προς τη Ρουμανία (€341 εκατ.). Ανερχόμενος εξαγωγικός προορισμός αναδεικνύεται η Κροατία, οι εξαγωγές προς την οποία σημείωσαν αύξηση κατά 72,1%, φθάνοντας τα €36 εκατ.

Στις χώρες της Βόρειας Αμερικής, εκτός των ΗΠΑ, ανοδικά κινούνται οι ροές εξαγωγών με κατεύθυνση το Μεξικό (+20,6%), προς το οποίο προσέγγισαν τα €70 εκατ., ενώ πτωτική τάση καταγράφεται προς τον Καναδά κατά 3,5% (στα €51 εκατ.).

Σε ανοδική τροχιά κινούνται οι εξαγωγές ελληνικών προϊόντων προς τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, με την αξία τους να αγγίζει στο πρώτο επτάμηνο του 2013 τα €2,4 δισεκ., 17,3% υψηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους. Μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος στην περιοχή αναδεικνύεται η Λιβύη, με τις εξαγωγές προς αυτή να διαμορφώνονται στα €477 εκατ., καταγράφοντας αύξηση κατά 15,6%, ενώ υπερδιπλασιασμός των εξαγωγών σημειώθηκε προς την Αίγυπτο (+105%), χώρα που αποτελεί διαχρονικά σημαντικό εμπορικό εταίρο της Ελλάδας, με την αξία τους να προσεγγίζει τα €386 εκατ. Παράλληλα, σημαντική ενίσχυση σημειώνεται στις εξαγωγές αγαθών προς την Αλγερία (+32,3%, στα €270 εκατ.), ενώ οι εξαγωγές προς το Μαρόκο ξεπέρασαν τα €152 εκατ., επίπεδο σχεδόν πενταπλάσιο σε σχέση με το αυτό ένα χρόνο πριν. Αύξηση των εξαγωγών καταγράφεται και προς τη Σαουδική Αραβία (+32,8%) με την αξία τους να ξεπερνά τα €244 εκατ., ενώ αντιθέτως, κάμψη σημειώθηκε προς τον Ισραήλ και το Λίβανο (-7,3% και -6% αντίστοιχα), διαμορφώνοντας την αξία τους στα €218 εκατ. και €315 εκατ. αντίστοιχα.

Όσον αφορά στις εξαγωγές προς τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, σημειώθηκε εξασθένηση της τάξης του 9,4% (-€40,8 εκατ., στα 394 εκατ.), η οποία προήλθε κυρίως από τη μείωση των εξαγωγών προς την Ρωσία (-11,4% ή -€32 εκατ.) και την Ουκρανία (-35,7% ή -€27 εκατ.), με τη συνολική τους αξία να προσεγγίζει τα €293 εκατ.. Στον αντίποδα, αυξητικές τάσεις καταγράφουν οι εξαγωγές ελληνικών προϊόντων προς την Γεωργία, κατά 53%, φθάνοντας τα €60 εκατ..

Αξιοσημείωτη είναι η ενίσχυση της διείσδυσης των ελληνικών αγαθών στις αγορές των χωρών της Λατινικής Αμερικής, (+77%, στα €93 εκατ.), με τη ζήτησή τους να ενισχύεται κατακόρυφα προς τη Βραζιλία, προς την οποία η αξία τους σχεδόν τετραπλασιάστηκε, προσεγγίζοντας τα €74 εκατ.. Από την άλλη πλευρά, υποχώρηση των εξαγωγών παρατηρείται στις χώρες της Ν.Α. Ασίας, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται ορισμένες από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες παγκοσμίως, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €371 εκατ., 33,7% χαμηλότερα από ότι στην ίδια περίοδο του 2012. Αυτή την αρνητική εξέλιξη αντιστάθμισε εν μέρει η υψηλότερη κατά 16,6% ζήτηση ελληνικών προϊόντων από την Κίνα, με τις εξαγωγικές ροές προς αυτή να διαμορφώνονται στα €240 εκατ. Πάρα ταύτα, η σημαντική ενίσχυση της διείσδυσης προς τις ανερχόμενες αγορές της Ν.Α. Ασίας που είχε σημειωθεί πέρυσι (+30% το α' εξάμηνο του 2012, εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών), φαίνεται να χάνεται το τρέχον έτος.

Πίνακας 3.9

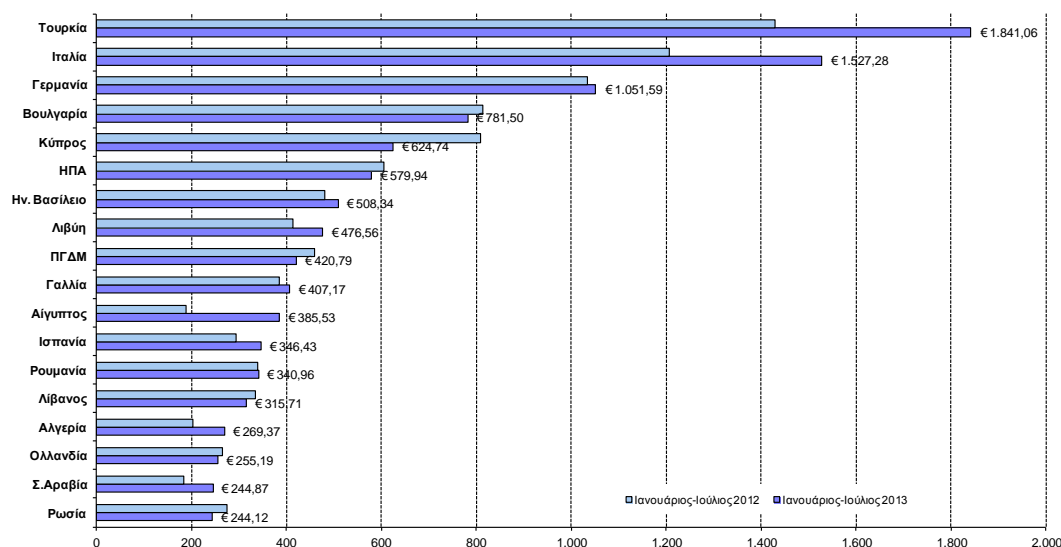
Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2013 και 2012

	Αξία (εκατ. €)		Π.Μ. (%) '13/'12	Σύνθεση	
	2013*	2012*		2013	2012
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	7.929,8	7.065,7	12,2%	49,7%	47,0%
ΕΕ-27	7.042,1	6.760,6	4,2%	44,2%	45,0%
Ευρωζώνη-15	4.753,8	4.308,2	10,3%	29,8%	28,7%
Β. Αμερική	699,9	714,1	-2,0%	4,4%	4,8%
Άλλες ανεπτυγμένες χώρες	100,8	101,5	-0,7%	0,6%	0,7%
Υπόλοιπες ΟΟΣΑ (εκτός Ν. Κορέας)	1.937,8	1.528,2	26,8%	12,2%	10,2%
Βαλκάνια	2.089,5	2.203,5	-5,2%	13,1%	14,7%
Κοινοπολ. Ανεξάρτ. Κρατών (ΚΑΚ)	394,2	435,0	-9,4%	2,5%	2,9%
Β. Αφρική & Μ. Ανατολή	2.375,0	2.024,0	17,3%	14,9%	13,5%
Χώρες Αφρικής (εκτός Β. Αφρικής)	72,3	127,7	-43,4%	0,5%	0,8%
Ν.Α. Ασία	371,2	560,2	-33,7%	2,3%	3,7%
Λατ. Αμερική	93,0	52,6	76,8%	0,6%	0,3%
Λοιπές Χώρες	1.893,2	1.677,7	12,8%	11,9%	11,2%
Σύνολο	15.946,6	15.032,1	6,1%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία
 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΕΜ

Διάγραμμα 3.10

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων (σε εκ. €), κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2013 και 2012

Πηγή: ΠΣΕ Επεξεργασία: IOBE

Ανακεφαλαιώνοντας, η αυξητική τάση των ελληνικών εξαγωγών αγαθών διατηρείται και το 2013, τουλάχιστον στο πρώτο επτάμηνο του έτους, με ρυθμό ελαφρώς χαμηλότερο του περυσινού. Επισημαίνεται

όμως ότι η άνοδος προέρχεται μόνο από τα Καύσιμα και τα Αγροτικά προϊόντα, ενώ εξαιρουμένης της πρώτης κατηγορίας αγαθών οι εξαγωγές υποχωρούν κατά 2,4%. Δεδομένων πρώτον, της εξασθένι-

σης από τις αρχές του έτους του αγοραστικού ενδιαφέροντος από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες της Ν.Α. Ασίας και της Κ.Α.Κ. και δεύτερον της επιβράδυνσης της ύφεσης στην Ευρωζώνη, που αποτελεί το βασικό εξαγωγικό προορισμό για τα ελληνικά προϊόντα και ήδη εμφανίζει σημαντική ενίσχυση της ζήτησής τους, αναμένεται ήπια αύξηση των εξαγωγών στη συνέχεια του 2013. Σε αυτή θα συνδράμει και η σημαντική άνοδος των εξαγωγών προς την Τουρκία. Συνεκτιμώντας το σύνολο των παραπάνω επιδράσεων, **η αξία των εξαγωγών, συμπεριλαμβανομένων των πετρελαιοειδών, αναμένεται να προσεγγίσει τα €29,1 δισεκ. φέτος, από €27,6 δισεκ. το 2012, σημειώνοντας ενίσχυση της τάξης του 5,4%. Αντιθέτως, χωρίς τα πετρελαιοειδή εκτιμάται ότι η αξία των εξαγωγών θα διαμορφωθεί το 2013 στα €16,6 δισεκ. από €17 δισεκ. το προηγούμενο έτος, καταγράφοντας μείωση της τάξης του 2,5%.**

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 στο 27,1% σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, 0,3 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο φέτος, αλλά αυξημένο κατά 3,5 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2012. Ωστόσο, **το ποσοστό ανεργίας παρουσίασε για πρώτη φορά στο δεύτερο τρίμηνο πτώση μεταξύ διαδοχικών τριμήνων για πρώτη φορά από το δεύτερο τρίμηνο του 2009. Ο αριθμός των ανέργων διαμορφώθηκε**

στους 1.350,4 χιλ., έναντι 1.168,8 χιλ. στο δεύτερο τρίμηνο του 2012 αλλά ελαφρώς περισσότερων στο αρχικό τρίμηνο φέτος (1.355,2 χιλ.). Συνολικά στο πρώτο εξάμηνο του 2013 η ανεργία ανήλθε στο 27,2%, σημειώνοντας αύξηση 4,2% ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το αρχικό εξάμηνο πέρυσι.

Παρά την πρωτοφανή τα τελευταία τέσσερα χρόνια υποχώρηση της ανεργίας στην Ελλάδα στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου, το ποσοστό της παρέμεινε για τρίτο συνεχόμενο τρίμηνο το υψηλότερο στην Ευρωζώνη-17, στην οποία η ανεργία ανήλθε σε αυτό το χρονικό διάστημα στο 11,9% από 11,1% ένα χρόνο νωρίτερα. Ακολουθεί η Ισπανία με ποσοστό ανεργίας 26,3% και εν συνεχεία, σε απόσταση, η Πορτογαλία με 16,7%. Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη-17 το δεύτερο τρίμηνο φέτος καταγράφηκε στις Αυστρία (4,5%), Γερμανία (5,3%), και Λουξεμβούργο (5,5%), ενώ στις Ιρλανδία και Κύπρο, χώρες που επίσης έχουν προσφύγει στο μηχανισμό της τριμερούς χρηματοδοτικής στήριξης, διαμορφώθηκε στο 13,9% και 15,4%, αντίστοιχα.

Η άνοδος του αριθμού των ανέργων μεταξύ β' τριμήνου 2013-β' τριμήνου 2012 οφείλεται κατά κύριο λόγο στην μείωση της απασχόλησης κατά 4,2% ή 160,9 χιλ. άτομα (από 3.793,1 χιλ. σε 3.632,2 χιλ.), με το εργατικό δυναμικό να αυξάνεται ηπιότερα την ίδια περίοδο, κατά 20,7 χιλ. άτομα (+0,4%). Επισημαίνεται ότι το επίπεδο απασχόλησης είναι χαμηλότερο τουλάχιστον από το αντίστοιχο του έτους 1998.

Σε ότι αφορά τα επιμέρους χαρακτηριστικά των εξελίξεων στην αγορά εργασίας, **η ανεργία πλήττει περισσότερο τις γυναίκες από τους άντρες**, καθώς σε αυτές το ποσοστό της ανήλθε στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους στο 31,1%, έναντι 27,3% την ίδια χρονική περίοδο του 2012. Σε ότι αφορά την **ανεργία στους άνδρες**, έφτασε στο ίδιο διάστημα το 24,1%, έναντι 20,8% ένα χρόνο πριν.

Από τη σκοπιά της **ηλικιακής διάρθρωσης της ανεργίας**, αυτή είναι πολύ πιο οξυμένη στα άτομα νεαρής ηλικίας. Το δεύτερο τρίμηνο του 2013 το 59% των νέων ηλικίας 15-24 ετών που επιθυμούσαν να εργαστούν δεν έβρισκαν εργασία, ποσοστό αυξημένο κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με εκείνο της αντίστοιχης περυσινής περιόδου (53,9%). Στην ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών το σχετικό ποσοστό διαμορφώθηκε στο 44,4% από 36,8% στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου πέρυσι. Τις επιπτώσεις της παρατεταμένης κάμψης της παραγωγικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια στην απασχόληση υφίστανται-σε μικρότερο βαθμό από τους νέους-και τα άτομα που βρίσκονται στην παραγωγική ηλικία 30-44 ετών, με το ποσοστό ανεργίας σε αυτή την ηλικιακή ομάδα να ανέρχεται στο δεύτερο τρίμηνο φέτος στο 25,5% από 22,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012. Στη ηλικιακή ομάδα των 45-64 ετών, το ποσοστό ανεργίας ήταν σχετικά χαμηλότερο, 18,9%, έναντι 16% στο ίδιο τρίμηνο του 2012. Χαρακτηριστικό των τάσεων στην ηλικιακή διάρθρωση της ανεργίας είναι ότι στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 και του 2012 το 70% περίπου (68% και 67% αντίστοιχα) του συνόλου των ανέργων της χώρας

προερχόταν από άτομα ηλικίας 30 ετών και άνω, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2008, όταν η ανεργία βρέθηκε σε ιστορικά ελάχιστο επίπεδο, δεν ξεπερνούσε το 56,3%. Η αύξηση των ανέργων σε αυτές τις ηλικίες προκαλεί αρνητικές συνέπειες στη συνοχή του κοινωνικού ιστού, δεδομένου ότι τα άτομα αυτών των ηλικιών είναι κατά κύριο λόγο υπεύθυνα για την κάλυψη των υποχρεώσεων της οικογένειάς τους ή του νοικοκυριού τους.

Η παρατεταμένη αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας αντικατοπτρίζεται κυρίως στην αύξηση του αριθμού των ανέργων που βρίσκονται εκτός της αγοράς εργασίας για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους: το ποσοστό των **μακροχρόνια ανέργων** ανήλθε στο 66,8% (902,5 χιλ.) το δεύτερο τρίμηνο του 2013, 7,8 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι ένα χρόνο πριν (59% ή 689,3 χιλ.). Στον αντίποδα, το ποσοστό των νέων ανέργων περιορίστηκε, όπως και στο πρώτο τρίμηνο φέτος, από 23,3% το β' τρίμηνο πέρυσι σε 23% το δεύτερο τρίμηνο του 2013.

Το ποσοστό ανεργίας μεταξύ των **ατόμων ξένης υπηκοότητας** διαμορφώθηκε πολύ υψηλότερα του εγχώριου μέσου όρου (38,4%), παρουσιάζοντας άνοδο 5,8 εκατοστιαίων μονάδων μέσα σε ένα χρόνο, ενώ στους ημεδαπούς η άνοδος ήταν ηπιότερη, από το 22,8% στο 26,1%, με αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας τους να είναι χαμηλότερο αυτού στο σύνολο της χώρας.

Η ανεργία συνεχίζει να πλήττει κυρίως τα άτομα με χαμηλό **επίπεδο εκπαίδευσης**.

Το δεύτερο τρίμηνο του 2013 η υψηλότερη ανεργία (43,5%) σημειώθηκε στα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο (από 35,8% στο ίδιο τρίμηνο πέρυσι) και σε όσους έχουν παρακολουθήσει μερικές τάξεις του Δημοτικού, στους οποίους όμως η άνοδος ήταν η υψηλότερη μεταξύ των κατηγοριών μορφωτικού επιπέδου (39,6% έναντι 25,7% πέρυσι). Έπονται όσοι που έχουν λάβει απολυτήριο από τριτάξιο Γυμνάσιο (32,5% από 25,7%) και τα άτομα με πτυχίο Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (30,6% έναντι 26% πριν ένα χρόνο) και τα άτομα με Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης (29,3% έναντι 26% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012). Πάνω από το 1/3 των απασχολούμενων της χώρας έχει ολοκληρώσει την εκπαίδευση του στο Λύκειο με την ανεργία σε αυτό το μορφωτικό επίπεδο να διαμορφώνεται το δεύτερο τρίμηνο του 2013 σε 29,3% (από 26% το ίδιο τρίμηνο πέρυσι). Αισθητά μικρότερο από το μέσο όρο στο σύνολο της χώρας ήταν το ποσοστό ανεργίας στα άτομα με πτυχίο ανωτάτων σχολών (17,7% από 16,2%) και στα άτομα με μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο (14,2% έναντι 12,9%).

Ως προς τις τάσεις της ανεργίας σε **περιφερειακό επίπεδο**, είναι χαρακτηριστικό ότι σε όλες τις περιφέρειες πλην της Περιφέρειας των Ιονίων Νήσων (16,6%) και του Νοτίου Αιγαίου (19,3%) το ποσοστό ανεργίας ξεπερνάει το 20%. Τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας σημειώθηκαν το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου στην Δυτική Μακεδονία (32,9% από 30% στο ίδιο τρίμηνο του 2012) και στην Κεντρική Μακεδονία, (30,1% έναντι 25,1%). Ακολουθούν η περιοχή της Δυτικής Ελλάδας, με

την ανεργία να ανέρχεται από το 24,6% το δεύτερο τρίμηνο του 2012 στο 28,5% φέτος. Την ίδια περίοδο στην Αττική η ανεργία ανήλθε στο 28,1% (από 23,8%) ενώ στην Ήπειρο, όπου έλαβε χώρα και η μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας σε ποσοστιαίες μονάδες, αυτή διαμορφώθηκε στο 27,7%, 5,6 μονάδες υψηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο. Παραπλήσιο με τον εθνικό μέσο όρο ήταν τα ποσοστά ανεργίας στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (26,9% έναντι 24% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012). Στον αντίποδα, στη Στερεά Ελλάδα το ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει μείωση στο δεύτερο τρίμηνο φέτος σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό, από 28,4% σε 26,7%. Ποσοστά ανεργίας χαμηλότερα του εθνικού μέσου όρου-πέραν των Ιονίων Νήσων και του Νοτίου Αιγαίου που αναφέρονται ανωτέρω-σημειώθηκαν στη Θεσσαλία (25,6% από 21,9% πέρυσι), στην Κρήτη (23,7% έναντι 22,6%), στην Πελοπόννησο (22,2% από 19,9%) και στο Βόρειο Αιγαίο όπου η ανεργία παρέμεινε αμετάβλητη (21,6% στο δεύτερο τρίμηνο φέτος έναντι 21,7% πέρυσι).

Η μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση στον αριθμό των ανέργων σημειώθηκε στο Νοτιο Αιγαίο, όπου αυξήθηκαν κατά 30% (από 20,3 χιλ. στο δεύτερο τρίμηνο του 2012 σε 26,4 χιλ. φέτος). Η δεύτερη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση έλαβε χώρα στην Ήπειρο, κατά 25,2% (από τους 34,1 χιλ. στους 42,7 χιλ.), ενώ ακολουθούν η Κεντρική Μακεδονία με 21% (από 207,3 χιλ. σε 250,9 χιλ.) και η Δυτική Ελλάδα με 18% (από 77,9 χιλ. σε 91,9 χιλ.). Η Κρήτη παρουσιάζει τη χαμηλότερη αύξηση στον αριθμό των ανέργων, κατά 7% ή 4,3 χιλ., ενώ στο Βόρειο Αιγαίο ο αριθμός των α-

νέργων παρέμεινε αμετάβλητος (18,1 χιλ.). Τέλος, στη Στερεά Ελλάδα, περιοχή όπου σημειώνεται σημαντική συγκέντρωση μεταποιητικής δραστηριότητας λόγω της ύπαρξης της βιομηχανικής περιοχής στα Οινόφυτα Βοιωτίας, ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 2,9 χιλ. ή 4,3%.

Σε επίπεδο **κύριων οικονομικών τομέων**, η μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση της απασχόλησης σημειώθηκε, όπως και τα προηγούμενα έτη, στο δευτερογενή τομέα παραγωγής, εξέλιξη ενδεικτική της συνεχιζόμενης αποβιομηχανοποίησης της ελληνικής οικονομίας και της παραγωγικής «στροφής» της στους δύο άλλους βασικούς τομείς, κυρίως τον τομέα των υπηρεσιών. Η απασχόληση στο συγκεκριμένο τομέα συρρικνώθηκε επιπλέον κατά 9% στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, σε συνέχεια της μείωσης της κατά 15% στο ίδιο τρίμηνο του 2012 έναντι του 2011. Πιο συγκεκριμένα, οι απασχολούμενοι μειώθηκαν κατά 56,9 χιλ., από τους 629,6 χιλ. στους 572,7 χιλ. Στον πιο πολυπληθή τομέα της ελληνικής οικονομίας, τον τριτογενή, ο οποίος συγκεντρώνει άνω του 70% της εγχώριας απασχόλησης, η πτώση συνεχίστηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2013, φθάνοντας το 3,9%, έναντι μείωσης 8,1% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2012, με αποτέλεσμα οι απασχολούμενοι να περιοριστούν στους 2.565,4 χιλ. από 2.669,6 χιλ. Ο πρωτογενής τομέας είναι ο μοναδικός στον οποίο η απασχόληση παρουσιάζει για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο σταθεροποιητικές τάσεις σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι, καθώς η απασχόληση διατηρήθηκε στο επίπεδο των 494 χιλ. ατόμων.

Προχωρώντας στα στοιχεία των επιμέρους **κλάδων οικονομικής δραστηριότητας**, παρατηρείται ότι μεταξύ αυτών στους οποίους σημειώνεται αύξηση της απασχόλησης βρίσκονται ορισμένοι οι οποίοι έχουν πληγεί από τη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής και την παρατεταμένη ύφεση. Σε αυτούς συγκαταλέγονται ο κλάδος **Δημόσιας διοίκησης και άμυνας-Υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης** (+3% ή +9,7 χιλ. εργαζόμενοι)¹⁴, ο κλάδος **Ενημέρωσης και επικοινωνίας** (+9,1% ή +6,6 χιλ. εργαζόμενοι) και ο κλάδος **Παροχής νερού, επεξεργασίας λυμάτων, διαχείρισης αποβλήτων και δραστηριοτήτων εξυγίανσης** (+17,2% ή +3,5 χιλ. εργαζόμενοι). Ενδεχομένως στο δημόσιο τομέα να δημιουργήθηκαν ορισμένες εποχικές θέσεις εργασίας τους καλοκαιρινούς μήνες που πέρυσι δεν ήταν δυνατόν να προκηρυχθούν λόγω της προεκλογικής περιόδου. Από την άλλη πλευρά, το ρεύμα συνταξιοδοτήσεων στο δημόσιο τομέα επενεργεί περιοριστικά στην απασχόλησή του. Οι λοιποί κλάδοι στους οποίους παρατηρείται αύξηση της απασχόλησης είναι οι κλάδοι, **Ορυχείων και λατομείων** (+7,8% ή +0,8 χιλ. εργαζόμενοι) και **Παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού** (+5,8% ή 1,5 χιλ. εργαζόμενοι). Από την άλλη πλευρά, στον κλάδο **Δραστηριοτήτων υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης**, παρά τη σημαντική άνοδο της διεθνούς τουριστικής κίνησης από τον Μάιο και τη βελτίωση

¹⁴ Σημειώνεται ότι βάσει του «Μητρώου Μισθοδοτούμενων του Ελληνικού Δημοσίου» προκύπτει ότι αριθμός των απασχολούμενων την περίοδο Απρίλιος 2013-Ιούνιος 2013 μειώθηκε κατά 4.413 άτομα (1.370 άτομα τον Απρίλιο, 1.545 τον Μάιο και 1.498 άτομα τον Ιούνιο). Ωστόσο στη συγκεκριμένη βάση δεδομένων δεν περιλαμβάνεται το προσωπικό των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου.

του ισοζυγίου τουριστικών πληρωμών, δεν καταγράφεται θετική επίδραση στην απασχόλησή του, καθώς αυτή συρρικνώθηκε κατά 3,6% (ή 9,8 χιλ. εργαζόμενους) σε σύγκριση με το δεύτερο τρίμηνο του 2012.

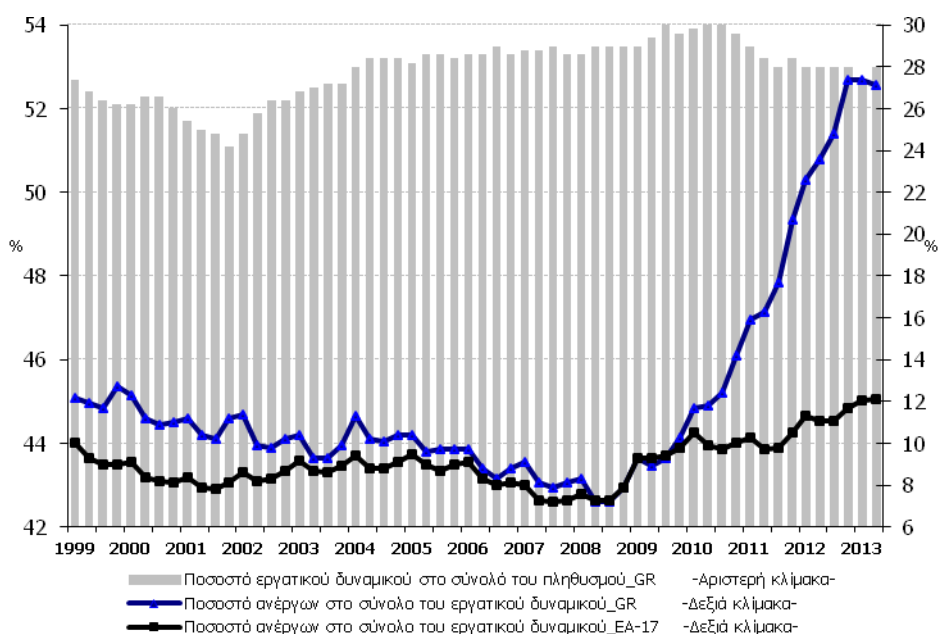
Στους υπόλοιπους κλάδους της Ελληνικής Οικονομίας, η μεγαλύτερη μείωση στην απασχόληση συναντάται στον κλάδο των **Κατασκευών**, όπου η απασχόληση συρρικνώθηκε κατά 19,3% ή κατά 41,1 χιλ. εργαζόμενους, σε συνέχεια μείωσης 18,6% το δεύτερο τρίμηνο του 2012 (-48,7 χιλ. εργαζόμενοι), ενώ μείωση της τάξης του 15,8% ή κατά 11,4 χιλ. εργαζόμενους σημειώθηκε στις **Διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες** (έναντι μείωσης 11,5% το πρώτο τρίμηνο του 2012). Συρρίκνωση στην απασχόληση κατά 10% σημειώθηκε στις **Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες**,

τες, σε αντίθεση με το δεύτερο τρίμηνο του 2012, οπότε και σημειωνόταν αύξηση της τάξης του 3,8%,.

Η χαμηλότερη συρρίκνωση στην απασχόληση παρουσιάστηκε στους κλάδους **Τεχνών, διασκέδασης και ψυχαγωγίας** (-0,5% ή -0,2 χιλ. εργαζόμενοι), **Μεταφορές και αποθήκευσης** (-1,2 % ή 2,2 χιλ. εργαζόμενοι), **Δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας** (-3,3 % ή 7,7 χιλ. εργαζόμενοι) και **Χονδρικού και λιανικού εμπορίου, επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών** (-3,4 % ή 23,2 χιλ. εργαζόμενοι). Τέλος, σε ένα άλλο σημαντικό κλάδο της οικονομίας, τον κλάδο της **Μεταποίησης**, η μείωση της απασχόλησης περιορίστηκε στο 6% (-21,5 χιλ. εργαζόμενοι) έναντι μεγαλύτερης μείωσης 13,8% (-57,5 χιλ. εργαζόμενοι) το Β' τρίμηνο του 2012.

Διάγραμμα 3.11

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό				
		Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του Εργατικού δυναμικού
1998	8.647,1	52,0	3.962,5	88,2	532,1	11,8
1999	8.734,5	52,7	4.040,7	87,8	558,9	12,2
2000	8.813,4	52,1	4.025,7	87,7	565,0	12,3
2001	8.883,5	51,7	4.076,2	88,8	515,4	11,2
2002	8.944,0	51,4	4.076,5	88,6	524,0	11,4
2003	8.996,7	52,4	4.224,5	89,6	487,7	10,4
2004	9.044,8	53,0	4.249,1	88,7	543,8	11,3
2005	9.094,5	53,1	4.325,0	89,6	502,4	10,4
2006	9.136,0	53,3	4.400,0	90,3	473,1	9,7
2007	9.195,4	53,4	4.461,2	90,9	445,7	9,1
2008	9.222,7	53,3	4.511,6	91,7	406,5	8,3
2009	9.252,7	53,5	4.485,8	90,7	462,3	9,3
2010	9.292,2	53,9	4.425,6	88,3	586,8	11,7
α' τρίμηνο 2011	9.329,4	53,5	4.194,4	84,1	792,6	15,9
β' τρίμηνο 2011	9.337,6	53,2	4.156,3	83,7	810,8	16,3
γ' τρίμηνο 2011	9.346,0	53,0	4.079,3	82,3	878,3	17,7
δ' τρίμηνο 2011	9.354,5	53,0	3.932,8	79,3	1.025,9	20,7
2011	9.341,9	53,2	4.090,7	82,4	876,9	17,7
α' τρίμηνο 2012	9.362,3	53,0	3.837,9	77,4	1.120,1	22,6
β' τρίμηνο 2012	9.369,7	53,0	3.793,1	76,4	1.168,8	23,6
γ' τρίμηνο 2012	9.377,2	53,0	3.739,0	75,2	1.230,9	24,8
δ' τρίμηνο 2012	9.384,9	53,0	3.681,9	74,0	1.295,5	26,0
2012	9.373,5	53,0	3.763,0	75,8	1.203,8	24,3
α' τρίμηνο 2013	9.391,8	52,7	3.595,9	72,6	1.355,2	27,4
β' τρίμηνο 2013	9.397,8	53,0	3.632,2	72,9	1.350,4	27,1

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Αναφορικά με την εξέλιξη του **κόστους της εργασίας**, σημειώθηκε σημαντική υποχώρησή του σε αμφότερους τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα της οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο του 2013, κατά 9,4% και 12% αντίστοιχα (Διάγραμμα 3.12), σε συνέχεια της υποχώρησης κατά 4,2% και 14,8% στο ίδιο τρίμηνο πέρυσι. Η φετινή μείωση στον ιδιωτικό τομέα αντικατοπτρίζει την επίδραση των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας που περιλαμβάνονταν στο δεύτερο Μνημόνιο (μείωση κατώτατου μισθού, κατάργηση επιδομά-

των, αναστολή αυτόματων μισθολογικών ωριμάνσεων κ.α.). Στο δημόσιο τομέα η παραπλήσια υποχώρηση προήλθε από τις περικοπές στους μισθούς, καθώς επίσης και από την κατάργηση του επιδόματος του Πάσχα.

Ευρύτερα, από τις αρχές του 2010, οπότε και ξεκίνησε η υποχώρηση του κόστους εργασίας, η σωρευτική μείωση στον ιδιωτικό τομέα έχει φθάσει το 24,1% και στο δημόσιο τομέα το 27,6%. Η ελαφρώς ευρύτερη πτώση στο δημόσιο τομέα προέρχεται εν μέρει από τη σταδιακή κατάργηση

του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού (επίδομα Χριστουγέννων, Πάσχα, καλοκαιρινής άδειας) και όχι μόνο από μισθολογικές περικοπές.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

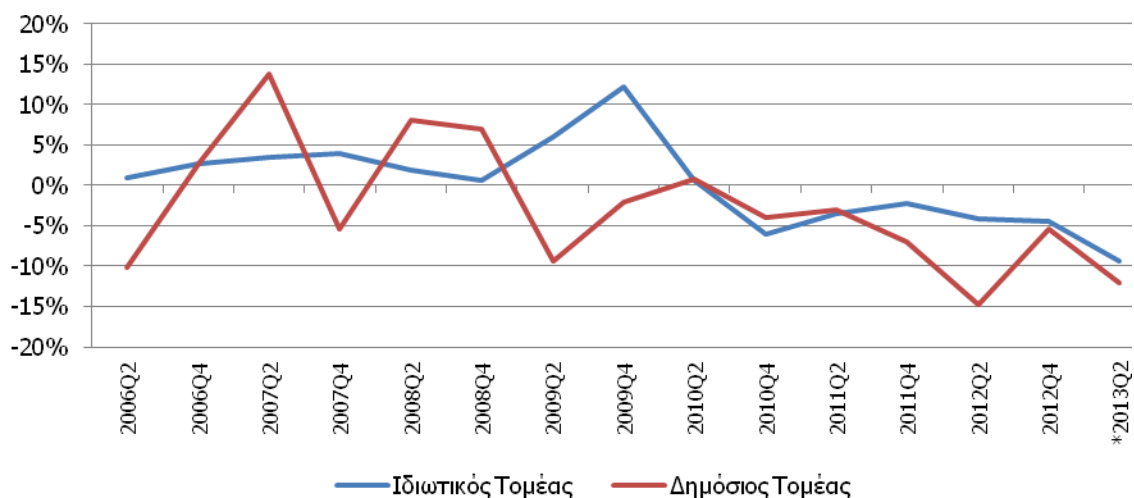
Η εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια είναι στενά συνυφασμένη με την πορεία της οικονομικής ύφεσης. Η συρρίκνωση του ΑΕΠ και κατά το τρέχον έτος, σε μικρότερη έκταση από ότι τα τρία προηγούμενα χρόνια, συνεχίζει να ασκεί πιέσεις στην αγορά εργασίας. Ωστόσο η επιβράδυνση της ύφεσης φέτος έχει αρχίσει ήδη να αντανακλάται στην αγορά εργασίας, στη μικρότερη από ότι το 2012 άνοδο της ανεργίας σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο ένα χρόνο πριν και κυρίως, στην υποχώρησή της μεταξύ διαδοχικών τριμήνων στο περασμένο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, όπως προαναφέρθηκε.

Η μικρή ανάσχεση της ανεργίας εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί στο τρίτο τρίμηνο, καθώς η υψηλότερη διεθνής τουριστική κίνηση θα τονώσει την απασχόληση, τουλάχιστον

στις περιοχές που αυτή κυρίως κατευθύνθηκε. Στήριξη της απασχόλησης προβλέπεται και από την εποχική απασχόληση στο δημόσιο τομέα. Ωστόσο στο τελευταίο τρίμηνο του έτους προβλέπεται επιστροφή της ανεργίας σε ανοδική τροχιά, καθώς η επίδραση των παραπάνω ανασχετικών σε αυτή παραγόντων θα ολοκληρωθεί. Η δημιουργία θέσεων στον ιδιωτικό τομέα το φθινόπωρο εκτιμάται ότι θα είναι περιορισμένη, καθώς η εγχώρια ζήτηση παρουσιάζει έντονη εξασθένηση και το τρέχον έτος, ενώ η ροή ξένων άμεσων επενδύσεων παραμένει μικρή. Υποχώρηση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, πέραν της εποχικά δημιουργούμενης, αναμένεται και λόγω της δέσμευσης έναντι της τρόικας για περιορισμό της κατά 4.000 θέσεις εργασίας το 2013. Την άνοδο της ανεργίας θα μετριάσουν τα περισσότερα σε σχέση με το παρελθόν προγράμματα του ΟΑΕΔ για την απασχόληση ανέργων που θα τεθούν σε εφαρμογή προς το τέλος του τρίτου τριμήνου του έτους.

Διάγραμμα 3.12

Κόστος Εργασίας στο Δημόσιο και Ιδιωτικό Τομέα στην Ελλάδα (2006 Q2-2013 Q2)

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

(*) Τα στοιχεία είναι προσωρινά

Συνεκτιμώντας την ανακοπή της άνοδου της ανεργίας το δεύτερο τρίμηνο, τα αίτια της και τις θετικές προοπτικές που διαγράφονται για την απασχόληση τους καλοκαιρινούς μήνες, η προηγούμενη εκτίμηση για το επίπεδο της ανεργίας (28,3%) αναθεωρείται επί τα βελτίω, στην περιοχή του 27,5%.

Βελτίωση από τα χαμηλά επίπεδα του δεύτερου τριμήνου του 2013 καταγράφεται στην περίοδο Ιουνίου – Σεπτεμβρίου στις προβλέψεις των επιμέρους τομέων της οικονομίας για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησής τους, όπως προκύπτει από τα στοιχεία των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE. Πιο συγκεκριμένα:

Οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις για την απασχόληση παρουσιάζουν ανοδικές τάσεις σε όλους τους τομείς εκτός των Υπηρεσιών, όπου καταγράφεται σταθερότητα στο σχετικό δείκτη. Η βελτίωση κατά το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2013 είναι εντονότερη στο Λιανικό Εμπόριο και στις Κατασκευές, όπου οι σχετικοί δείκτες κινούνται πλέον σε θετικό πεδίο τιμών.

Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, καταγράφεται βελτίωση στις προβλέψεις όλων των τομέων, μικρότερης όμως έκτασης στη Βιομηχανία και στις Υπηρεσίες, όπου οι σχετικοί δείκτες παραμένουν αρνητικοί. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το αρνητικό ισοζύγιο των σχετικών προβλέψεων για την απασχόληση κερδίζει έδαφος το διάστημα Ιουνίου – Σεπτεμβρίου σε σχέση με το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου και διαμορφώνεται στις -5 μονάδες (από -12). Η

επίδοση αυτή είναι λιγότερο δυσμενής σε σχέση και με την αντίστοιχη περυσινή (-13 μονάδες).

Έτσι, το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα αυξάνεται στο 7% (από 10% το β' τρίμηνο), ενώ αντίθετα υποχωρεί στο 12% (από 22%) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν βραχυπρόθεσμα πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (82% από 67%) προβλέπει πάντως σταθερότητα σε επίπεδο απασχόλησης.

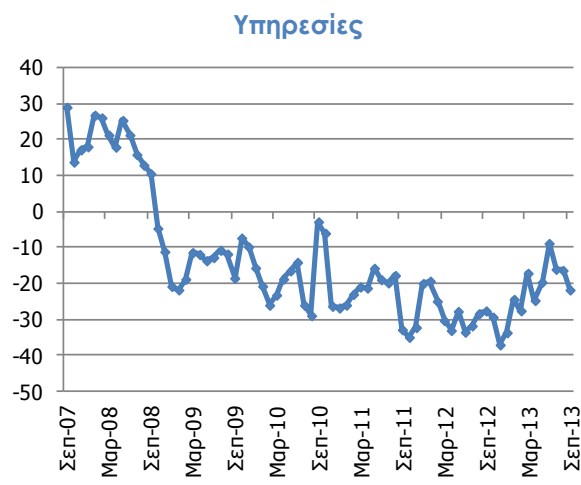
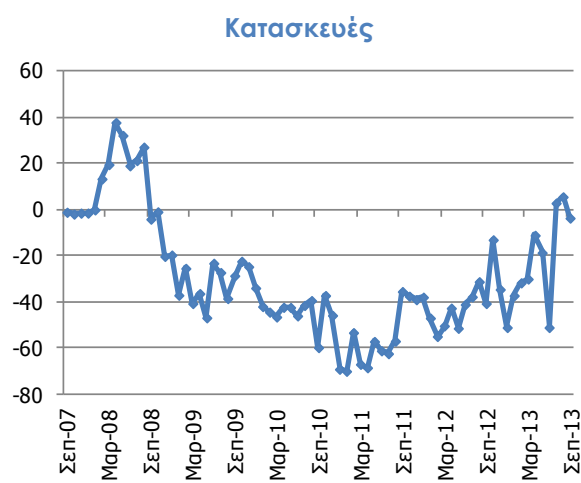
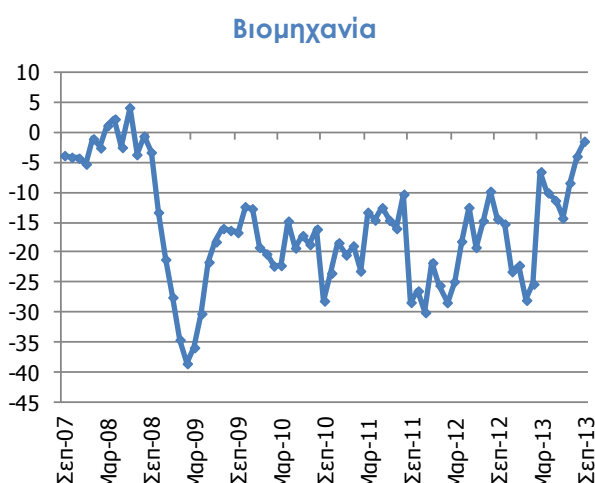
Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις το τρίμηνο Ιουνίου – Σεπτεμβρίου 2013 βελτιώνονται αισθητά σε σχέση με τα επίπεδα του αμέσως προηγούμενου τριμήνου. Συγκεκριμένα, ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται υψηλότερα κατά 12 μονάδες, φθάνοντας στις +2 μονάδες, σημαντικά ανώτερα και σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2012 (-37 μονάδες κατά μέσο όρο). Η άνοδος αυτή είναι εν πολλοίς απόρροια των σχεδιαζόμενων έργων στους μεγάλους οδικούς άξονες της χώρας. Οι επιχειρήσεις του τομέα που προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας περιορίζονται ελαφρά στο 33% (από 36%), ενώ αυξάνεται στο 35% (από 26% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012), το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Από τις τάσεις στις επιμέρους κατασκευαστικές δραστηριότητες προκύπτει ότι η άνοδος του δείκτη εκπορεύεται από τα Δημόσια Έργα, με το σχετικό δείκτη το εξεταζόμενο διάστημα να κερδίζει 16 μονάδες σε σχέση με το β' τρίμηνο του έτους και να φθάνει τις +17 μονάδες. Ο αντίστοιχος δείκτης στις Ιδιωτικές Κατασκευές παραμένει σχεδόν στα ίδια επίπεδα (-34 μονάδες).

Στις Υπηρεσίες, οι αρνητικές προβλέψεις για την απασχόληση παραμένουν το γ' τρίμηνο του 2013 στα επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου, αλλά έχουν βελτιωθεί έναντι του ίδιου τριμήνου του προηγούμενου έτους. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται εκ νέου στις -18 μονάδες (από -29 το γ' τρίμηνο του 2012), ενώ από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 28% εξ' αυτών (από 26%) αναμένει μείωση της απασχόλησης το επόμενο διάστη-

μα, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν άνοδο να αυξάνεται στο 10% (από 8% πέρυσι). Σε κλαδικό επίπεδο, οι σχετικές προβλέψεις έχουν εξασθενήσει στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια – Τουριστικά Πρακτορεία, στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, στην Πληροφορική και τις Χερσαίες μεταφορές μεταφορές, ενώ αντίθετα βελτιώνονται σημαντικά στις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Διάγραμμα 3.13

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Αισθητή άνοδο καταγράφουν οι προβλέψεις για την απασχόληση στο τρίμηνο Ιουνίου – Σεπτεμβρίου σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο στο Λιανικό Εμπόριο, με το σχετικό δείκτη να παρουσιάζει άνοδο 24 μονάδων, φθάνοντας έτσι στις +10 μονάδες, επίπεδο υψηλότερο κατά 48 μονάδες σε σχέση με την τιμή του στην ίδια περίοδο του 2012.

Το 11% (από 23%) των επιχειρήσεων του τομέα αναμένουν μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ αυξάνεται στο 20% (από 9%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδο της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που αναμένουν σταθερότητα να παραμένει στο 68%. Στις επιμέρους δραστηριότητες, σημειώνεται αισθητή άνοδος στο ισοζύγιο των προβλέψεων της απασχόλησης στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός, τα Υφάσματα – Ένδυση - Υπόδηση και τα Πολυκαταστήματα, μικρότερη στα Οχήματα & Ανταλλακτικά, ενώ αντίθετα καταγράφεται περιορισμένη πτώση του σχετικού δείκτη το εξεταζόμενο διάστημα στα Είδη οικιακού εξοπλισμού.

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

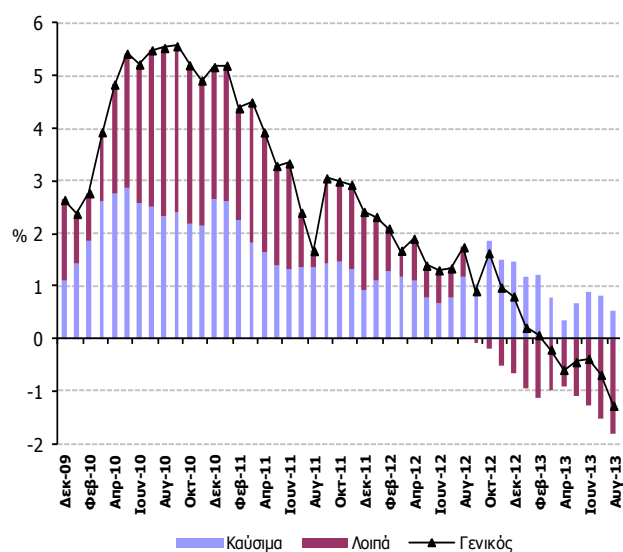
Ο αποπληθωρισμός συνεχίστηκε στην Ελλάδα στην περίοδο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου. Τον Αύγουστο η πτώση του ΓΔΤΚ σε σχέση με τον ίδιο μήνα του περασμένου έτους ξεπέρασε για πρώτη φορά το 1,0%, φθάνοντας το 1,3%, όταν ακριβώς πριν ένα χρόνο σημειωνόταν πληθωρισμός της τάξης του 1,7%. Ωστόσο τον επόμενο μήνα η μείωση των τιμών μετριάστηκε, στο 1,1%, εξέλιξη που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο αποτέλεσμα βάσης από το σχετικά χαμηλότερο σε σύγκριση με τους προηγούμενους μήνες επίπεδο τιμών τον περυσινό Σεπτέμβριο. Οι

έντονες περιοριστικές πιέσεις στις τιμές ασκούνται κατά κύριο λόγο από τη μεγάλη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος και ακολούθως της καταναλωτικής ζήτησης λόγω των δημοσιονομικών μέτρων (μειώσεις μισθών στο δημόσιο τομέα, συντάξεων), της εκτεταμένης υιοθέτησης των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας και –πέρα ταύτα- της διατήρησης της ανεργίας σε διαχρονικά πρωτοφανή επίπεδα, πάρα τη μικρή κάμψη που αυτή παρουσίασε στο δεύτερο τρίμηνο. Ακολούθως, το διάστημα Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους, ο ρυθμός μεταβολής του ΓΔΤΚ στην Ελλάδα διαμορφώθηκε στο -0,5% έναντι 1,6% την ίδια περίοδο του 2012, υποδηλώνοντας για πρώτη φορά εδώ και 45 χρόνια μικρή μείωση τιμών.

Η υποχώρηση του ΓΔΤΚ κυρίως από την πτωτική τάση των τιμών στις υπηρεσίες, καθώς οι τιμές των αγαθών παρέμειναν σε ανοδική τροχιά, αν και με μικρή ταχύτητα.

Διάγραμμα 3.14

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

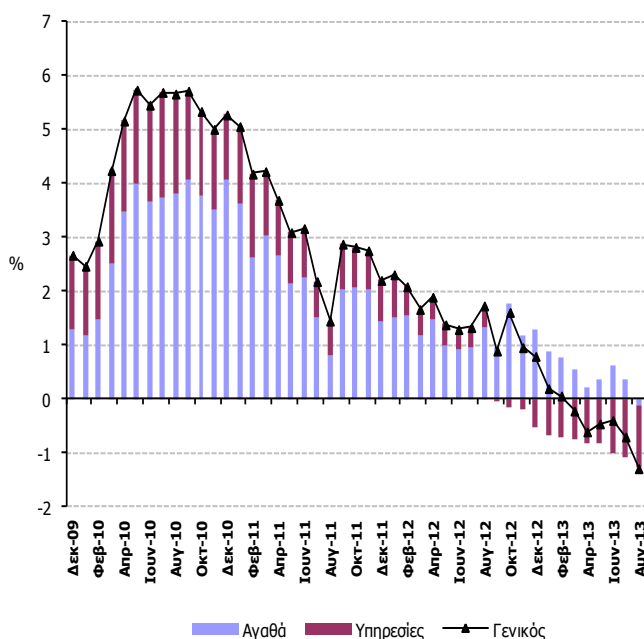

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

Αναλυτικότερα, το επίπεδο τιμών στις υπηρεσίες εμφανίζει πτώση 2% στο πρώτο οκτάμηνο του τρέχοντος έτους, έναντι ανόδου 1% στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2012, ενώ η άνοδος των τιμών στα αγαθά παρουσίασε σημαντική επιβράδυνση, αφού δεν ξεπέρασε 0,8% έναντι αύξησης 2,2% την ίδια περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα. Ελαφρά χαμηλότερη αύξηση τιμών παρατηρείται στα Καύσιμα και στην Ενέργεια, αντανακλώντας τις αυξήσεις του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης και στις τιμές του ηλεκτρικού ρεύματος αντίστοιχα, με τους σχετικούς δείκτες τιμών να διαμορφώνονται υψηλότερα κατά 7,8% και 8,7% στη φετινή περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου, σε συνέχεια των ανόδων τους κατά 10,7% και 11,3% πέρυσι. Στον αντίποδα, υψηλότερη της περυσινής αύξησης τιμών σημειώθηκε στα Οπωροκηπευτικά, με το σχετικό δείκτη τιμών να ανέρχεται κατά 4,5%, σχεδόν 2 ποσοστιαίες μονάδες περισσότερο από ότι το α' οκτάμηνο του 2012.

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη ΓΔΤΚ και επιπτώσεις από επιμέρους δείκτες (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

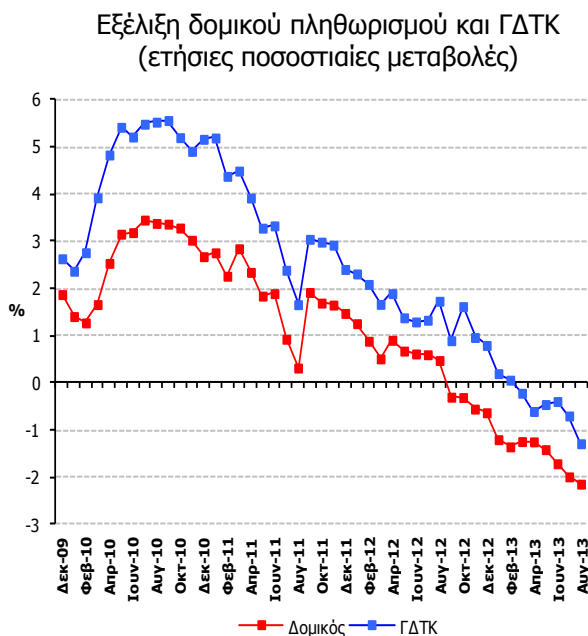
Η υποχώρηση των τιμών στα περισσότερα βασικά αγαθά και υπηρεσίες αποτυπώνεται στην εξέλιξη του δομικού δείκτη τιμών, η οποία ήταν έντονα αρνητική στο πρόσφατο χρονικό διάστημα Ιουνίου – Αυγούστου (-1,9%), ενώ από τις αρχές του χρόνου έως και τον Αύγουστο παρουσίασε πτώση της τάξης του 1,5%, έναντι μικρής αύξησης κατά 0,6% το 2012.

Ισχυρές αποπληθωριστικές πιέσεις καταγράφονται στις Επικοινωνίες, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί στο πρώτο οκτάμηνο φέτος κατά 4,8%, πολύ περισσότερο από ότι ένα χρόνο πριν (-1,3%). Η ίδια τάση αποτυπώνεται στην Εκπαίδευση και στα Διαρκή Αγαθά, με τη μείωση των τιμών να βρίσκεται πλησίον του -4%, 3 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερη από ότι στην ίδια περίοδο του 2012. Ελαφρώς ηπιότερες πτωτικές τάσεις σημειώνονται στην Υγεία (-3,8%), στα Άλλα αγαθά (-3,3%) και στην Αναψυχή (-2,9%), ενώ για πρώτη φορά παρατηρείται μείωση των τιμών στα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια, με το σχετικό δείκτη να μειώνεται κατά 1,6%, αντί αύξησης 2,6% κατά τον περυσινό Ιανουάριο-Αύγουστο.

Αντιθέτως, συνεχίζεται στο πρώτο οκτάμηνο του 2013 η αυξητική πορεία των τιμών στη Στέγαση, με ταχύτερο ρυθμό από ότι πριν ένα έτος (7,7% έναντι 6,6%), εξέλιξη που σημειώνεται και στον κλάδο Καπνού και Αλκοολούχων Ποτών, με το επίπεδο τιμών του να ενισχύεται κατά 3,3% από 1,7% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012. Σχετικά ηπιότερες είναι οι πληθωριστικές πιέσεις στην Ένδυση-υπόδηση, όπου ο μέσος ρυθμός αύξησης των τιμών διαμορφώνεται στο α' οκτάμηνο του έτους στο 1,1%, όταν πέρυσι σημειωνόταν οριακή αύξηση της τάξης του 0,4%. Τέλος, εξασθένιση παρουσιάζει η αύξηση τιμών στον κλάδο Διατροφής και μη

Αλκοολούχων Ποτών, προσεγγίζοντας το 0,4% από 2% όμως πέρυσι, ουσιαστικά υποδηλώνοντας σταθερότητα τιμών στον συγκεκριμένο κλάδο.

Διάγραμμα 3.16

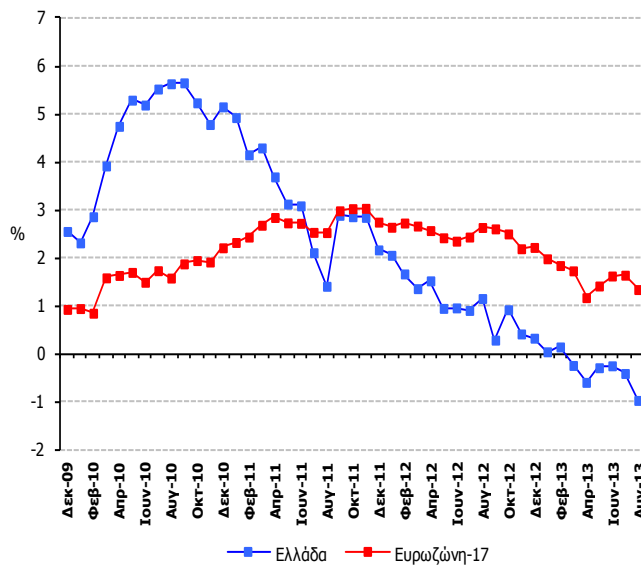
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

Σε ότι αφορά τον εναρμονισμένο πληθωρισμό, διαμορφώθηκε στην Ελλάδα τον Αύγουστο στο -1,0%, που είναι το διαχρονικά χαμηλότερο επίπεδο του, ενώ στο σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου-Αυγούστου του τρέχοντος έτους κατέγραψε μικρή υποχώρηση, κατά 0,3%, έναντι ανόδου της τάξης του 1,2% το 2012. Η φθίνουσα πορεία του εναρμονισμένου ΔΤΚ στην Ελλάδα έχει ως αποτέλεσμα να καταγράφεται πτώση του μόνο σε αυτή μεταξύ των χωρών-μελών της Ευρωζώνης-17, ο μέσος όρος της οποίας κυμαίνεται στο 1,6%, έναντι 2,6% στην ίδια περίοδο του 2012. Χαμηλότερος του μέσου όρου της Ευρωζώνης είναι ο εναρμονισμένος πληθωρισμός στην Κύπρο (0,9%), στην Πορτογαλία (0,6%) και στην Ιρλανδία (0,7%), ενώ υψηλά επίπεδα πληθωρισμού σημειώθηκαν στη Ρουμανία (4,2%) και στην Εσθονία (3,8%), ξεπερνώντας κατά πολύ

και το μέσο ρυθμό αύξησης του δείκτη στην ΕΕ27 (1,7%).

Διάγραμμα 3.17

Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17 (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία: IOBE

Η αποπληθωριστική τάση στις υπηρεσίες και η χαμηλή αύξηση των τιμών στα αγαθά προέρχονται εν μέρει από την υποχώρηση του κόστους παραγωγής, το οποίο διαμορφώνεται το τρέχον έτος σημαντικά χαμηλότερα από το περυσινό του επίπεδο. Συγκεκριμένα, η μεταβολή του γενικού δείκτη εγχώριας αγοράς βρέθηκε σε αρνητικό πεδίο τιμών στο διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου φέτος, καθώς αυτός υποχώρησε κατά 0,7% έναντι του αντίστοιχου χρονικού διαστήματος του 2012, ενώ τότε ανερχόταν κατά 6%. Επιπρόσθετα, στην περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου του 2013, ο γενικός δείκτης εγχώριας αγοράς διαμορφώθηκε 0,5% χαμηλότερα από ότι πέρυσι, όταν στην Ευρωζώνη-17 σημειώθηκε κατά μέσο όρο αύξηση κατά 0,7%, με την Αυστρία και την Πολωνία να παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες μειώσεις (-0,7% και -0,9% αντίστοιχα). Στον αντίποδα, η Εσθονία αποτελεί τη χώρα με τον υψηλότερο ρυθμό αύξησης τιμών παραγωγού (10,2%) και έπεται η Ρουμανία με 5,4%.

Σε κλαδικό επίπεδο, η μεγαλύτερη άνοδος στις τιμές παραγωγού σημειώνεται στο Ηλεκτρικό ρεύμα-Φυσικό αέριο, όπου ο δείκτης τιμών διαμορφώνεται 6,8% υψηλότερα από το περυσινό του επίπεδο, ενώ ελαφρώς ηπιότερη αύξηση καταγράφεται στα Μεταλλεύματα με την άνοδο του σχετικού δείκτη να βρίσκεται στην περιοχή του 6%, παρουσιάζοντας αρκετά μεγαλύτερη ενίσχυση τιμών σε σχέση με πέρυσι (1,6%).

Αρνητική ήταν η μεταβολή του δείκτη τιμών παραγωγού την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου φέτος στα Βασικά μέταλλα (-4% έναντι ανόδου 4,4% το 2012), στον Ηλεκτρικό εξοπλισμό (-4,4% έναντι -4,5% πέρυσι). Πολύ μεγάλη ήταν η μεταβολή της τάσης του δείκτη τιμών στα Προϊόντα Οπτάνθρακα (-6,8% στο πρώτο οκτάμηνο έναντι 13,5% πριν ένα χρόνο), και στα Ενεργειακά Αγαθά (-1,7% έναντι 12,8% πέρυσι).

Περιοριστικές πιέσεις ασκούνται και στην πορεία των τιμών στις εισαγόμενες πρώτες ύλες, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί κατά 2,7% στο διάστημα Ιανουαρίου - Ιουλίου του τρέχοντος έτους, αντί ανόδου 5,6% το 2012. Σε πτωτική τροχιά κινείται και ο δείκτης τιμών εισαγόμενων πρώτων υλών στην Ευρωζώνη-17 (-1,4%), διευκολύνοντας σημαντικά την παραγωγική διαδικασία στην Ευρωζώνη, με τη μεγαλύτερη υποχώρηση να σημειώνεται στην Γαλλία (-3,9% από 3,4%). Στον αντίποδα, η Ισπανία παρουσιάζει την υψηλότερη αύξηση τιμών εισαγόμενων πρώτων υλών, που είναι διπλάσια αυτής στην ίδια περυσινή περίοδο (5,2% από 2,6%).

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Οι πιέσεις στις τιμές από τα χαμηλότερα εισοδήματα και την επακόλουθη αναιμική ζή-

τηση θα συνεχιστούν στο τελευταίο τρίμηνο του 2013. Μάλιστα, καθώς σε αυτό το χρονικό διάστημα έχει συσσωρευτεί η πληρωμή φορολογικών υποχρεώσεων (φόροι εισοδήματος, ΕΕΤΑ, ΦΑΠ), το διαθέσιμο εισόδημα αναμένεται να περιοριστεί περαιτέρω Δεδομένης της σταθερότητας σε σύγκριση με πέρυσι του δείκτη τιμών στα Ξενοδοχεία-Καφέ – Εστιατόρια στο τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου και της υποχώρησής του τον Σεπτέμβριο (-3,1%), παρά την αυξημένη διεθνή τουριστική κίνηση, λόγω και της μείωσης του ΦΠΑ στην εστίαση, εκτιμάται ότι δεν θα προξενηθούν πληθωριστικές επιδράσεις από αυτό το τμήμα της αγοράς. Επιπρόσθετα, από τον Οκτώβριο δε θα υφίσταται και η όποια αυξητική επίδραση ασκούσε στο ΓΤΔΚ η αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης για οικιακή χρήση καθ' όλο τον περασμένο χειμώνα, ενώ και οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου βρίσκονται φέτος σε ελαφρώς χαμηλότερα των περυσινών επίπεδα (στα \$108 έναντι \$113 το βαρέλι Brent). Οι παραπάνω παράγοντες θα ενισχύσουν την αποπληθωριστική τάση που έχει εκδηλωθεί στην Ελλάδα από τον περασμένο Μάρτιο.

Μικρή ανάσχεση στην πτώση του ΓΔΤΚ μπορεί να προέλθει μέχρι το τέλος του 2013 από ενδεχόμενη αύξηση των τιμών στα εισιτήρια των αστικών συγκοινωνιών στην Αθήνα, η έκταση της οποίας δεν θα αναστρέψει τη μείωσή του. **Συνεκτιμώντας τις επιδράσεις που αναφέρθηκαν, εκτιμάται ότι ο ρυθμός μεταβολής του ΓΔΤΚ θα είναι αρνητικός το 2013 και θα διαμορφωθεί στην περιοχή του -0,6%, έπειτα από την αύξησή του κατά 1,5% το 2012.**

Στην Ευρωζώνη-17 ο πληθωρισμός αναμένεται να διαμορφωθεί φέτος χαμηλότερα από το περυσινό του επίπεδο (2,5%), στην

περιοχή του 1,7%. Η οριακή ύφεση στην Ευρωζώνη και η άνοδος της ανεργίας σε πρωτοφανή επίπεδα, θα επενεργήσουν ανασχετικά στην αύξηση των τιμών, οδηγώντας έτσι σε επιβράδυνση του πληθωρισμού.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο διάστημα παρέχουν τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι προβλέψεις για μειώσεις τιμών κυριαρχούν και στο τρίμηνο Ιουνίου – Σεπτεμβρίου, όπως σχεδόν σε κάθε τρίμηνο εδώ και 3 ½ περίπου χρόνια, σε όλους τους τομείς. Οι προβλέψεις αποπληθωρισμού **εντείνονται ελαφρά στη Βιομηχανία σε σύγκριση με το δεύτερο τρίμηνο του έτους, ενώ εξομαλύνονται στις Ιδιωτικές Κατασκευές και λιγότερο στο Λιανικό Εμπόριο, παραμένοντας στα ίδια επίπεδα στις Υπηρεσίες.** Ως προς την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες έχουν ενταθεί ήπια στη Βιομηχανία, ενώ έχουν εξασθενήσει στις Ιδιωτικές Κατασκευές και τις Υπηρεσίες, παραμένοντας στα ίδια επίπεδα στο Λιανικό Εμπόριο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι αποπληθωριστικές προβλέψεις στο γ' τρίμηνο του έτους ενισχύονται σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί κατά 4 μονάδες, στις -10 μονάδες, χαμηλότερα και από την ίδια περίοδο του 2012 (-7 μονάδες). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, κατά το τελευταίο εξάμηνο το 12-13% προβλέπει μείωση τιμών το επόμενο διάστημα, με το 84% των επιχειρήσεων να αναμένει σταθερότητά τους προσεχώς και το 3% (από 6%) μείωσή

τους.

Στο Λιανικό Εμπόριο, οι κυρίαρχες προβλέψεις μείωσης των τιμών των επιχειρήσεων του τομέα εξομαλύνονται ελαφρά το τρίτο τρίμηνο του έτους, με το σχετικό μέσο αρνητικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -22 μονάδες (από -25 μονάδες στο δεύτερο τρίμηνο), παραμένοντας στα ίδια επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα περυσινά. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το ¼ εξ' αυτών (από 28%) αναμένει πτώση των τιμών στο τελευταίο τρίμηνο του 2013 και μόνο ένα 3% προβλέπει εκ νέου άνοδο τους, με τα 73% να αναμένει σταθερότητα (από 70%). Στους επιμέρους κλάδους του λιανεμπορίου, οι προβλέψεις μείωσης των τιμών το εξεταζόμενο διάστημα εξομαλύνονται σημαντικά στα Υφάσματα-Ενδυση-Υπόδηση και τα Είδη οικιακού εξοπλισμού και λιγότερο στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός. Αντίθετα, στα Πολυκαταστήματα οι αποπληθωριστικές προβλέψεις εντείνονται και στα Οχήματα & Ανταλλακτικά παραμένουν αμετάβλητες.

Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες κατά το υπό εξέταση τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο παραμένει στα ίδια επίπεδα, στις -23 μονάδες, που όμως είναι 5 μονάδες υψηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή του επίδοση. Το 23% των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει και πάλι μείωση τιμών το επόμενο τρίμηνο και το οριακό 1% άνοδο. Στους επιμέρους κλάδους, ο σχετικός αρνητικός δείκτης υποχωρεί περαιτέρω στα Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά πρακτορεία, τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και την Πληροφορική και παραμένει σταθερός, σε αρνητικά επίπεδα, στις Χερσαίες μεταφορές

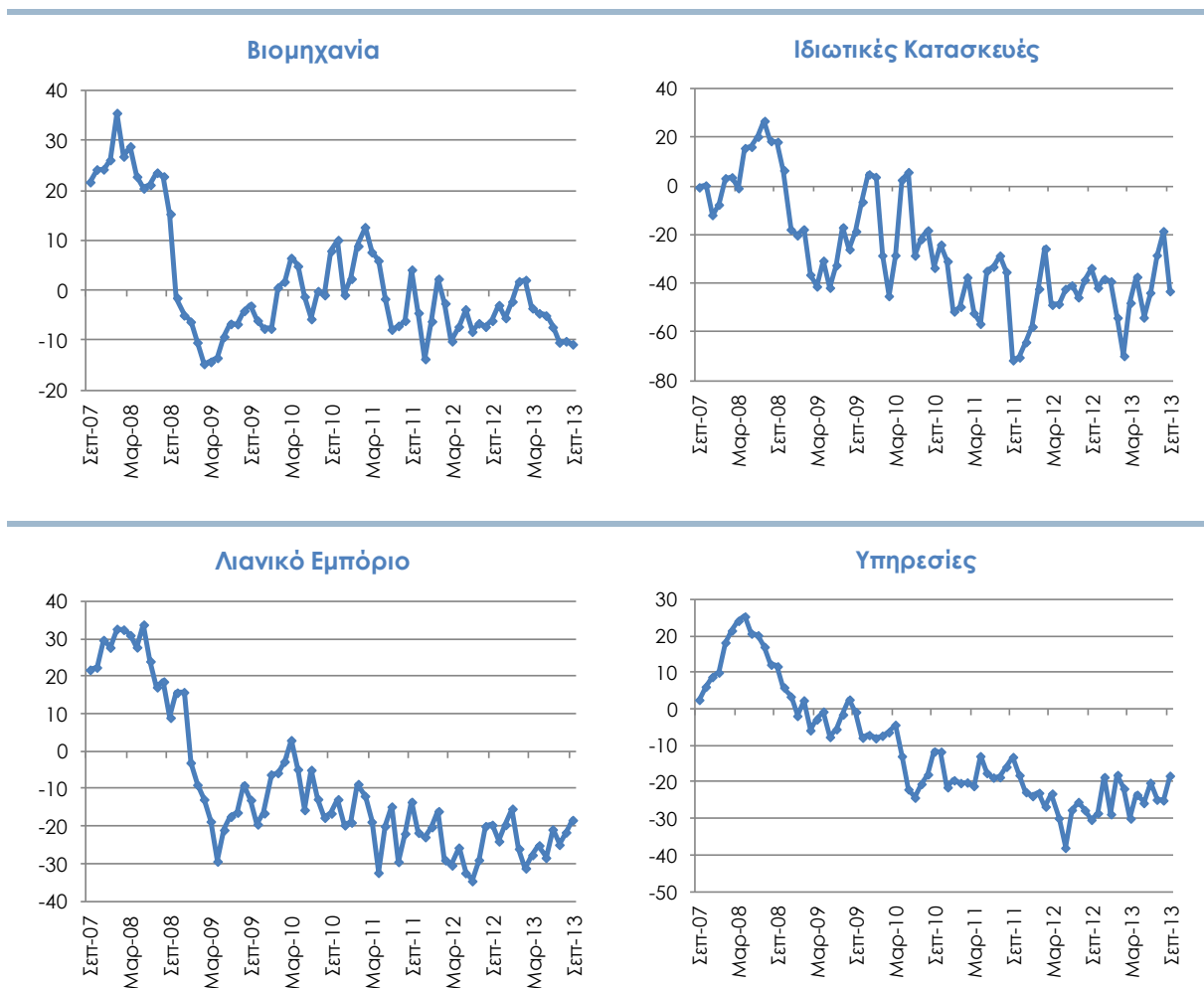
και τις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το έντονα αρνητικό ισοζύγιο τιμών του προηγούμενου τριμήνου σημειώνει άνοδο το εξεταζόμενο διάστημα και διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -30 (από -45) μονάδες, σε λιγότερο αρ-

νητικά επίπεδα σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012 (-39 μονάδες). Το υπό εξέταση διάστημα, το 30% των επιχειρήσεων του τομέα (από 46%) προβλέπει βραχυπρόθεσμα νέα υποχώρηση τιμών, ενώ καμία επιχείρηση (από 1%) δεν αναμένει άνοδο, με επτά στις δέκα επιχειρήσεις (από 52%) να προβλέπουν σταθερές τιμές το προσεχές τρίμηνο.

Διάγραμμα 3.18

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών σχεδόν εξανεμίστηκε στο πρώτο επτάμηνο του 2013, καθώς παρουσίασε μείωση κατά 97%, με όλες τις επιμέρους συνιστώσες του να εμφανίζουν βελτίωση. Η κατακόρυφη πτώση του όμως προήλθε σε μεγάλο βαθμό από μια έκτακτη εξέλιξη στο ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων. Συγκεκριμένα, η καταβολή της πρώτης δόσης των εσόδων του προγράμματος αγοράς τίτλων (SMP) από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αύξησε σημαντικά το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων. Συρρίκνωση του ελλείμματος του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών προήλθε και από τη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου αλλά και των ισοζυγίων υπηρεσιών και εισοδημάτων. Ακολούθως, το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε στα €155,3 εκατ. στο διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου φέτος, έναντι €6,4 δισεκ. το 2012. Κατά την τελευταία διετία έχει συρρικνωθεί κατά €13,4 δισεκ. Χωρίς την επίδραση του προγράμματος αγοράς τίτλων (SMP), το έλλειμμα στο ισοζύγιο θα διαμορφώνονταν στα €1,6 δισεκ, θα ήταν επομένως και σε αυτή την περίπτωση πολύ χαμηλότερο από ότι 2012, κατά 75%.

Αναλυτικότερα, το έλλειμμα του **εμπορικού ισοζυγίου** συρρικνώθηκε κατά 23,6% (€3,0 δισεκ.)¹⁵ στο πρώτο επτάμηνο του 2013, έπειτα από τη μείωσή του 2012 κατά 23,7%, καθώς αμφότερες η ενίσχυση των εξαγωγών και η κάμψη των εισαγωγών παγιώθηκαν, με αποτέλεσμα το έλλειμμα να διαμορφωθεί στο 1/3 περίπου των επιπέδων

του 2008. Στο αμιγώς εμπορικό τμήμα του ισοζυγίου, δηλαδή στο **εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα και πλοία**, το έλλειμμα μειώθηκε κατά 12,4% (€677 εκατ.), καθώς οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 4,2% (€329 εκατ.), έναντι αύξησης 6,4% το 2012. Οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 2,6% (€348 εκατ.), έναντι ισχυρής κάμψης κατά €2,1 δισεκ. το 2012. Στο ισοζύγιο καυσίμων καταγράφεται επίσης ισχυρή μείωση του ελλείμματος, της τάξης του 33,4% (€2,2 δισεκ.), η οποία προέρχεται από τη βελτίωση των εξαγωγών καυσίμων κατά 18,8% (€754 εκατ.) και τη μείωση των εισαγωγών κατά 13,7% (€1,4 δισεκ.). Η αναλογία εξαγωγών-εισαγωγών καυσίμων είχε διαμορφωθεί στο 1/4 την περίοδο 2002-2009, αυξήθηκε στο 1/3 την τριετία 2010-2012, ενώ το 2013 κλιμακώθηκε στο 1/2, αναφορικά πάντα με το πρώτο επτάμηνο του έτους. Επομένως, πλέον οι εξαγωγές καυσίμων αντιστοιχούν στο ήμισυ των εισαγωγών.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών**, επεκτάθηκε στο πρώτο επτάμηνο του έτους κατά 10,3% (€774 εκατ.), ενώ το 2012 είχε επίσης καταγραφεί άνοδος κατά 6,5%. Αιτία της αύξησης του πλεονάσματος ήταν η εκτεταμένη μείωση των πληρωμών κατά €1,1 δισεκ., καθώς και οι εισπράξεις υποχώρησαν, κατά €363 εκατ. Στα επιμέρους στοιχεία εισπράξεων, τα τουριστικά έσοδα ενισχύθηκαν το 2013 κατά 15,5% (€762 εκατ.), ενώ αντίθετα οι εισπράξεις από τις μεταφορές μειώθηκαν κατά -13,5% (€1,1 δισεκ.) και από λοιπές υπηρεσίες κατά -2%. Στο σκέλος των πληρωμών, οι ταξιδιωτικές πληρωμές περιορίστηκαν κατά 7,3% (€82 εκατ.), ενώ και στις μεταφορές σημειώθηκε πτώση -15,4% (€585 εκατ.), όπως και στις λοιπές υπηρεσίες κατά 17,9% (€471 εκατ.).

¹⁵ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2012, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

Υποχώρηση καταγράφεται στο έλλειμμα του **ισοζυγίου εισοδημάτων**, καθώς περιορίστηκε κατά 4,1% (€106 εκατ.) και διαμορφώθηκε στα €2,5 δισεκ. Βασική αιτία της συρρίκνωσης ήταν ο περιορισμός των πληρωμών για αμοιβές, μισθούς, τόκους, μερίσματα και κέρδη, όπου κατεγράφη πτώση 2,6% (-€116 εκατ.), λόγω της μείωσης των διακρατούμενων τίτλων του Δημοσίου από μη κατοίκους εξαιτίας του προγράμματος PSI, ενώ αντίθετα οι εισπράξεις παρέμειναν σχεδόν στα ίδια επίπεδα.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων**¹⁶ κατέγραψε ραγδαία βελτίωση στο πρώτο επτάμηνο του 2013, καθώς διαμορφώθηκε στα €3,8 δισεκ., από €1,4 δισεκ. με ταυτόχρονη αύξηση των εισπράξεων κατά 54,5% (€2,1 δισεκ.) και περιορισμό των πληρωμών κατά 10,9% (€261 εκ.). Το μεγαλύτερο μέρος της βελτίωσης προήλθε από την καταβολή της πρώτης δόσης του προγράμματος αγοράς τίτλων (SMP) από την ΕΚΤ, ύψους €1,5 δισεκ. Οι εισπράξεις της Γενικής Κυβέρνησης αυξήθηκαν στα €5,1 δισεκ., ενώ τα μεταναστευτικά εμβάσματα αυξήθηκαν στα €813,3 εκατ.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** διαμορφώθηκε στα €2,8 δισεκ., αυξημένο κατά 129,6% σε σχέση με το 2012. Οι εισπράξεις¹⁷ αυξήθηκαν στα €3,0 δισεκ. ενώ και οι πληρωμές διευρύνθηκαν στα €220 εκατ.

Το αποτέλεσμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων** συνολικά μεταβλήθηκε από έλλειμμα πέρυσι σε πλεόνασμα το 2013, λόγω της αύξησης των εισροών κεφαλαιακών μεταβιβάσεων και της μείωσης της «εξάρτησης» από τις εισαγωγές. Ακολουθώντας, το πλεόνασμα διαμορφώθηκε στα €2,6 δισεκ. έναντι ελλείμματος €5,1 δισεκ. στο πρώτο επτάμηνο του 2012. Το άθροισμα των δύο ισοζυγίων αντανakλά ως ένα βαθμό τις δανειακές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας από το εξωτερικό, ως εκ τούτου, το θετικό πρόσημό του αντανakλά τη σημαντική ενίσχυση της δυνατότητας αυτοχρηματοδότησής της, μέσω του περιορισμού των ελλειμμάτων και της σταδιακής μείωσης της εξάρτησης από τις διεθνείς αγορές.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** εμφάνισε καθαρή εκροή ύψους €3,5 δισεκ. στο πρώτο επτάμηνο του έτους, από €5,8 δισεκ. καθαρή εισροή το 2012.

Στις **άμεσες επενδύσεις** περιορίστηκε η καθαρή εισροή, στα €1,7 δισεκ., καθώς οι επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα υποχώρησαν στα €909 εκ., έναντι €2,0 δισεκ. στην ίδια περίοδο πέρυσι, παραμένοντας

¹⁶ Οι ακαθάριστες τρέχουσες μεταβιβάσεις από την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις καταβολές από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΓΕ), καθώς και τις καταβολές από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ενώ οι τρέχουσες μεταβιβάσεις προς την ΕΕ περιλαμβάνουν τις αποδόσεις-πληρωμές της Ελλάδος στον Κοινοτικό Προϋπολογισμό)

¹⁷ Οι εισπράξεις κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αφορούν καταβολές από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

όμως ως καθαρή εισροή, ενώ αντίστοιχα οι τοποθετήσεις κατοίκων στο εξωτερικό διαμορφώθηκαν σε καθαρή εισροή €833 εκατ., από €235 εκατ. ένα χρόνο πριν, καθώς οι ελληνικές επιχειρήσεις απέσυραν μέρος των επενδύσεων τους στο εξωτερικό (αποεπένδυση). Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος η σημαντικότερη συναλλαγή τον Ιούλιο αφορά στην εισροή €640 εκατ. από την πώληση δύο θυγατρικών της COSMOTE στην Βουλγαρία, της Cosmo Bulgaria Mobile EAD (Globul) και της Germanos Telecom Bulgaria.

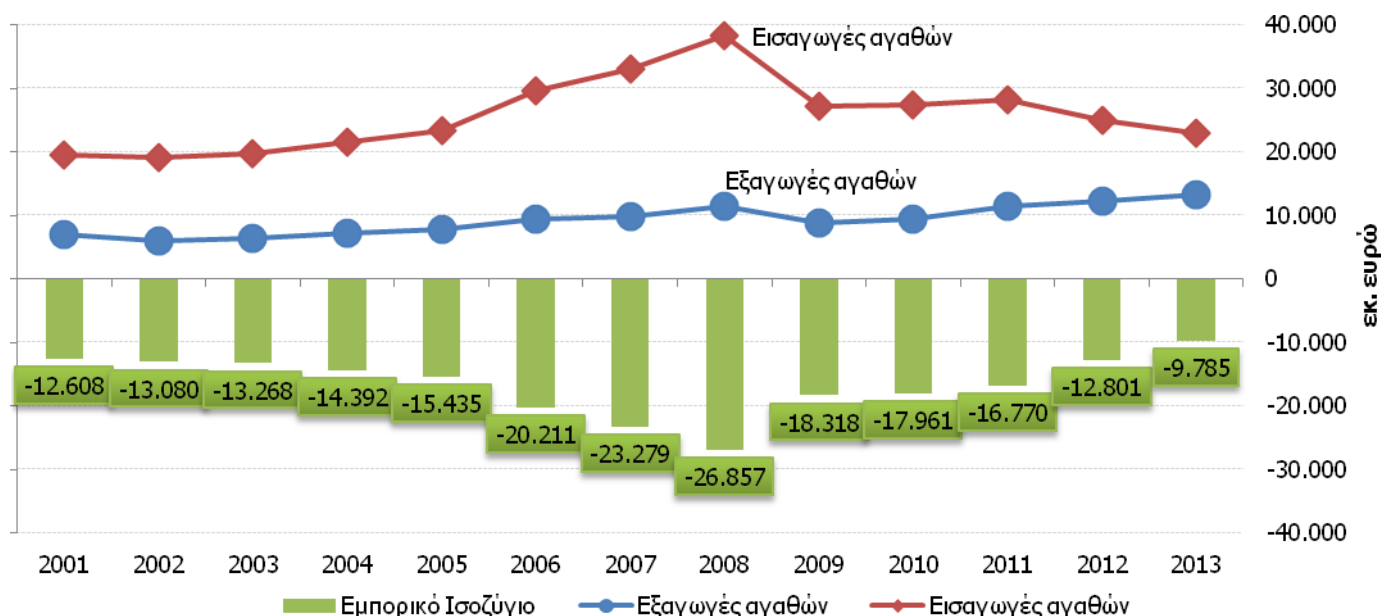
Οι **επενδύσεις χαρτοφυλακίου** διαμορφώθηκαν σε καθαρή εκροή ύψους -€11,3 δισεκ., έναντι -€72,1 δισεκ. το 2012. Οι απαιτήσεις διαμορφώθηκαν στα -€3,2 δισεκ., καθώς μειώθηκαν οι τοποθετήσεις των εγχώριων θεσμικών επενδυτών σε ομόλογα

και έντοκα γραμμάτια του εξωτερικού κατά €3,3 δισεκ. και σε παράγωγα κατά €362 εκατ., ενώ οι υποχρεώσεις διαμορφώθηκαν στα -€8,1 δισεκ., λόγω της μείωσης των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ελληνικά ομόλογα και έντοκα γραμμάτια κατά €8,7 δισεκ. και σε παράγωγα κατά €55 εκατ.

Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων**, στο πρώτο επτάμηνο του έτους, σημειώθηκε σημαντική μείωση της καθαρής εισροής, στα €6,2 δισεκ., έναντι €75,7 δισεκ. το 2012, ενώ τα δάνεια της Γενικής Κυβέρνησης έφτασαν τα €31,1 δισεκ. στο πρώτο επτάμηνο του έτους. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στο πρώτο επτάμηνο του 2013 στα €4,6 δισεκ. από €5,5 δισεκ. στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012.

Διάγραμμα 3.19

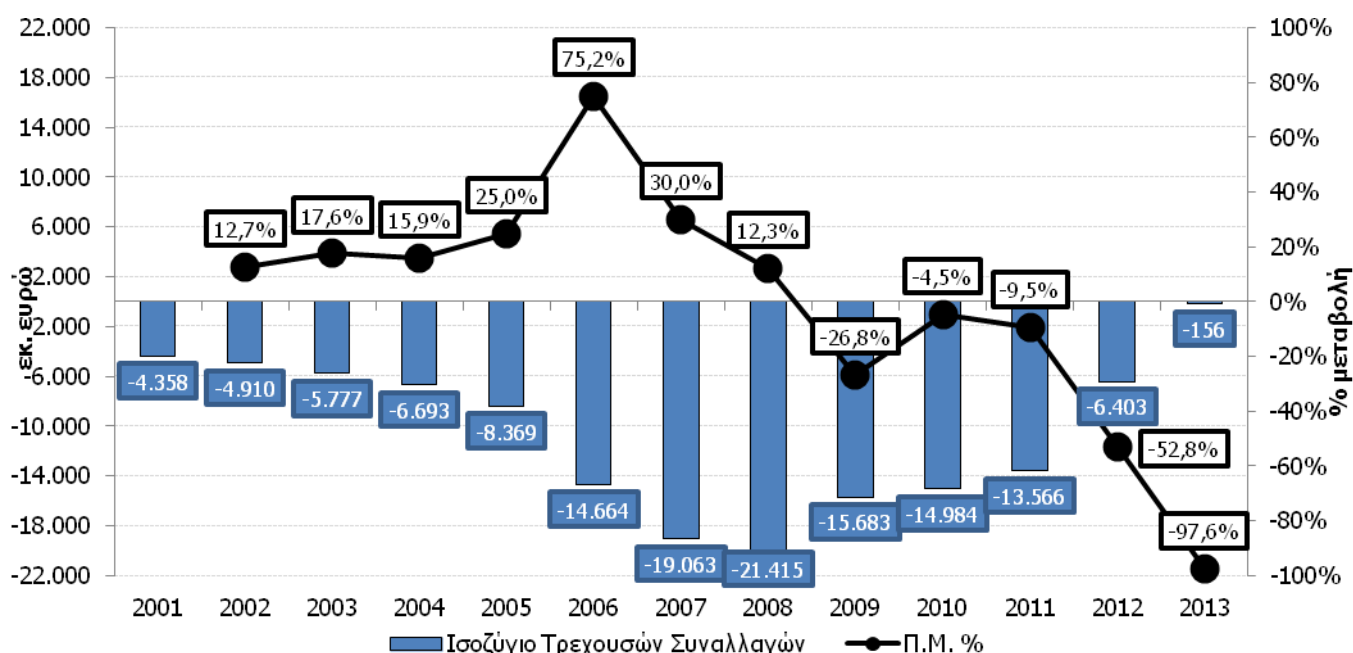
Εισαγωγές-Εξαγωγές Αγαθών 2001-2013 (Ιανουάριος - Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.20

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2013 (Ιανουάριος - Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος-Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Αποτίμηση

Η εξάλειψη των δίδυμων ελλειμμάτων, του δημοσιονομικού και στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για την είσοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής που έχει πυροδοτήσει την ύφεση των τελευταίων ετών στο τελικό της στάδιο και κυρίως για την απαρχή ενός νέου αναπτυξιακού μοντέλου τα επόμενα χρόνια στην ελληνική οικονομία. Αυτή η στοχοθέτηση πηγάζει από την ανάγκη η ελληνική οικονομία να έχει τις ελάχιστες δυνατές διεθνείς εξαρτήσεις για τη χρηματοδότηση του προϋπολογισμού της αλλά και σε σχέση με τις εισαγωγές της. Στο πρώτο σκέλος, αυτό της δημοσιονομικής προσαρμογής, έχουν γίνει τεράστια βήματα τα τελευταία έτη, ενώ οι πρόσφατες εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών για πρωτογενές πλεόνασμα ακόμα και το 2013, δείχνουν ότι ο βασικός στόχος έχει επιτευχθεί. Στο έτερο σκέλος, αυτό της διόρθωσης των μεγάλων ελλειμμάτων στο Ισοζύγιο Τρεχου-

σών Συναλλαγών, η εξάλειψή τους έχει ουσιαστικά ολοκληρωθεί, όπως προκύπτει από τα σχετικά στοιχεία για το πρώτο επτάμηνο του τρέχοντος έτους.

Αναλύοντας τα στοιχεία του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών με αμιγώς εξαγωγικό χαρακτήρα, όπως είναι οι εξαγωγές αγαθών (χωρίς καύσιμα και πλοία) και οι ταξιδιωτικές υπηρεσίες (τουρισμός), μπορεί να εξαχθεί ένα ασφαλές συμπέρασμα για την εξέλιξη της εξαγωγικής δραστηριότητας αλλά και της εξάρτησης από τις εισαγωγές. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο γράφημα 3.21, οι εξαγωγές αγαθών και οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες κινούνται από το 2008 μεταξύ €11-€14 δισεκ., με συνεχή αυξητική τάση μετά το 2010, ενώ αντίθετα σημειώνεται σημαντική διόρθωση στο σκέλος των εισαγωγών. Έτσι, οι εισαγωγές αγαθών και οι πληρωμές για ταξιδιωτικές υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €13,8 δισεκ. στο επτάμηνο Ιανουαρίου – Ιουλίου φέτος και βρίσκονται περίπου στο ήμισυ του

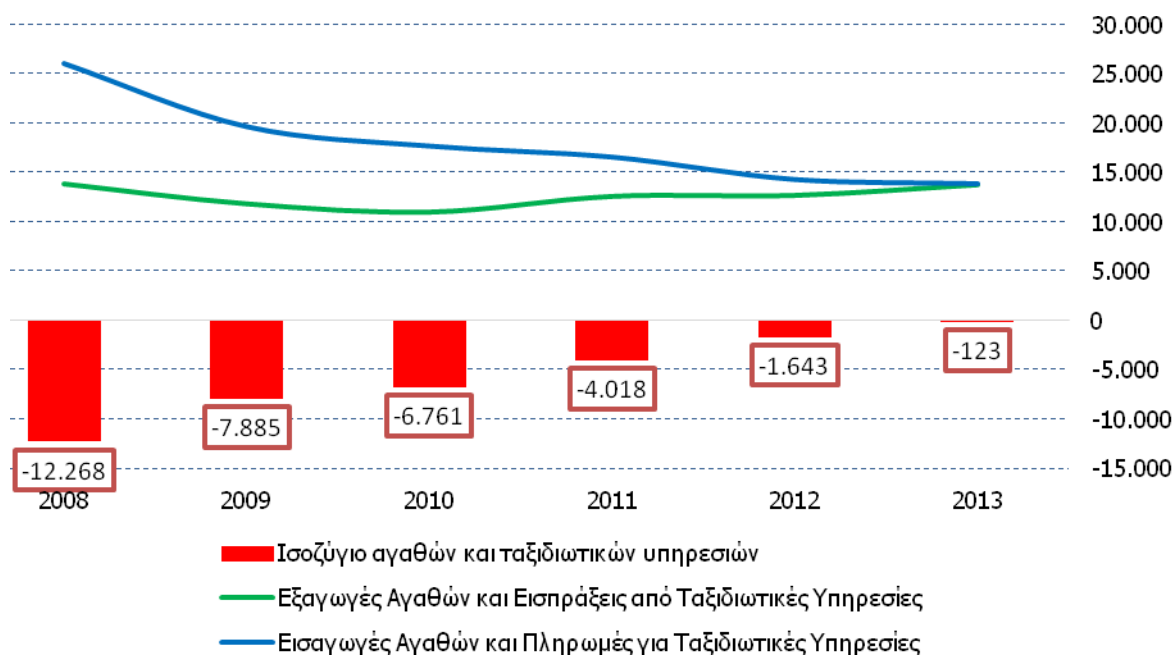
επιπέδου του 2008 (€26,4 δισεκ.). Στο σύνολο της περιόδου 2008-2013 οι εξαγωγές (χωρίς καύσιμα και πλοία) ουσιαστικά δεν παρουσίασαν θετική μεταβολή, καθώς η άνοδος κατά την περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής 2011-2013, στην προσπάθεια των επιχειρήσεων να αναπληρώσουν τη ραγδαία πτώση της εγχώριας ζήτησης μέσω της εξωστρέφειας, αναπλήρωσε την έντονη υποχώρηση των εξαγωγών το 2009-2010, λόγω της μεγάλης ανόδου των τιμών των βασικών εμπορευμάτων το 2008 και της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Αντιθέτως, οι εισαγωγές υποχώρησαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 12% στην ίδια περίοδο, καθώς η κατακόρυφη επιδείνωση του οικονομικού κλίματος και η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος περιορίσαν την ζήτηση προς το εξωτερικό. Συνισταμένη αυτών των τάσεων είναι το αποτέλεσμα του ισοζυγίου

αγαθών και ταξιδιωτικών υπηρεσιών να είναι σχεδόν ισορροπημένο το 2013 (-€123 εκ.), έναντι ελλείμματος €12,3 δισεκ. το 2008.

Η διόρθωση της «εξάρτησης» από τις διεθνείς αγορές αγαθών και υπηρεσιών, έστω και αν προέρχεται σε σημαντικό βαθμό από το σκέλος των εισαγωγών, εκτιμάται ότι μπορεί να αποτελέσει την απαραίτητη και αναγκαία αφετηρία για τον επαναπροσδιορισμό της Ελλάδας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας. Ωστόσο, όπως έχει επανειλημμένα αναφερθεί σε μελέτες του IOBE, μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο, με όλο και ταχύτερους ρυθμούς, διεθνές περιβάλλον, η επίτευξη μόνιμων και σταθερών αποτελεσμάτων στον εξαγωγικό τομέα, μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ισχυροποίησης των εξαγωγικών επιδόσεων, καθώς από μόνη της η πτώση των εισαγωγών δεν μπορεί να τροφοδοτήσει την ανάπτυξη.

Διάγραμμα 3.21.

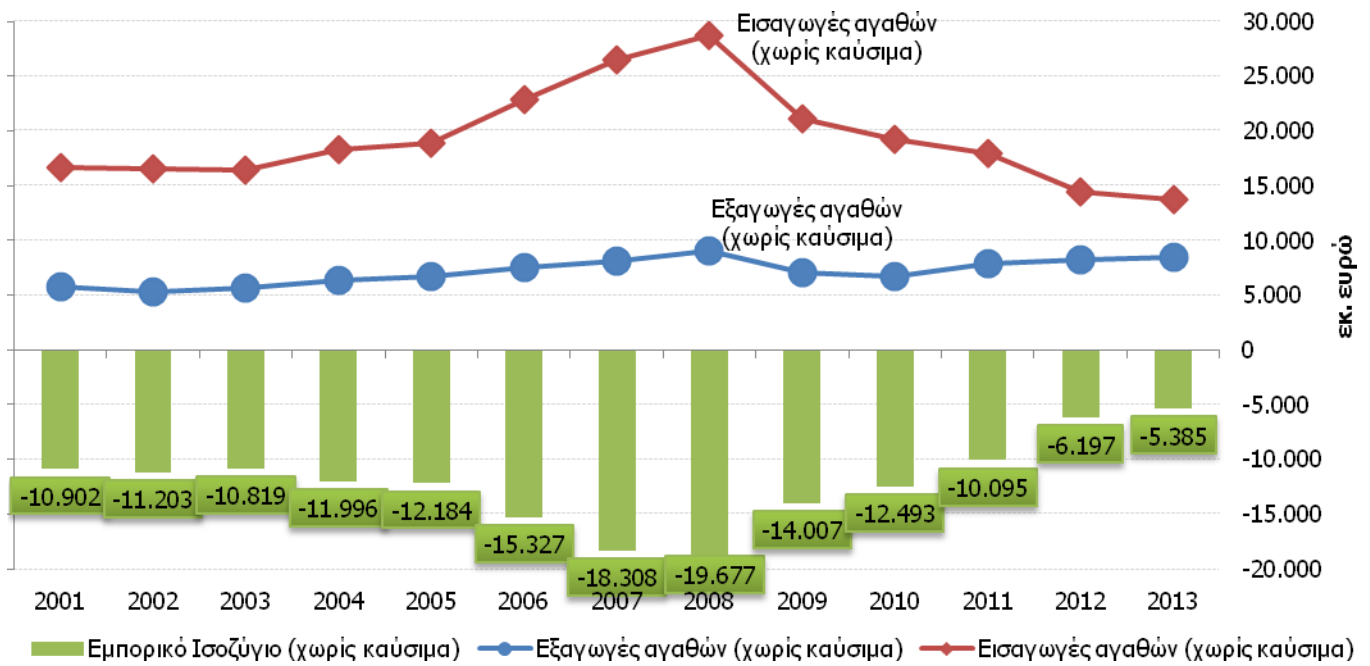
Ισοζύγιο αγαθών (χωρίς καύσιμα και πλοία)-ταξιδιωτικών υπηρεσιών 2001-2013 (Ιανουάριος-Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.22

Εισαγωγές-Εξαγωγές (χωρίς καύσιμα) 2001-2013 (Ιανουάριος - Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.11

Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (Ιανουάριος - Ιούλιος) € εκατ.

		Ιανουάριος - Ιούλιος			Ιούλιος		
		2011	2012	2013	2011	2012	2013
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙΑ+ΙΒ+ΙΓ+ΙΔ)	-13.566,1	-6.402,6	-155,8	-840,2	507,9	2.726,8
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-16.770,0	-12.801,4	-9.784,6	-2.561,1	-1.725,1	-1.517,7
I.A.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία Εξαγωγές αγαθών	-6.675,2 -10.094,9 -2.075,4 -8.019,5 11.345,5	-6.604,4 -6.197,1 -748,5 -5.448,6 12.256,3	-4.399,3 -5.385,3 -614,0 -4.771,3 13.175,5	-1.084,2 -1.476,9 -395,9 -1.081,0 1.878,6	-942,7 -782,4 -90,7 -691,7 1.857,6	-779,0 -738,7 -63,5 -675,2 2.109,1
I.A.2	Καύσιμα Πλοία (εισπράξεις) Λοιπά αγαθά Εισαγωγές αγαθών	3.505,4 550,8 7.289,2 28.115,5	4.016,2 482,1 7.758,0 25.057,7	4.770,6 317,8 8.087,1 22.960,1	690,5 84,5 1.103,5 4.439,7	615,8 95,1 1.146,6 3.582,7	794,3 33,5 1.281,4 3.626,8
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	7.082,5	7.542,2	8.315,9	2.544,2	2.558,9	2.816,3
I.B.1	Εισπράξεις	15.505,5	15.077,1	14.713,7	3.772,6	3.581,7	3.811,8
	Ταξιδιωτικό Μεταφορές Λοιπές υπηρεσίες	5.295,5 8.083,2 2.126,8	4.921,6 8.006,5 2.149,0	5.683,3 6.925,4 2.105,0	2.207,8 1.205,6 359,1	2.100,8 1.170,4 310,6	2.359,2 1.098,7 354,0
I.B.2	Πληρωμές	8.423,0	7.534,9	6.397,8	1.228,4	1.022,8	995,5
	Ταξιδιωτικό Μεταφορές Λοιπές υπηρεσίες	1.294,1 4.380,9 2.748,1	1.116,6 3.789,9 2.628,4	1.034,6 3.205,4 2.157,9	230,2 617,1 381,0	199,6 525,7 297,5	193,4 468,4 333,7
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-4.903,7	-2.581,6	-2.476,1	-853,9	-225,6	-434,7
I.Γ.1	Εισπράξεις	1.871,6	1.889,3	1.879,3	290,3	302,8	260,8
	Αμοιβές, μισθοί Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	111,1 1.760,4	112,2 1.777,2	123,4 1.755,9	16,9 273,4	16,9 285,9	19,0 241,9
I.Γ.2	Πληρωμές	6.775,3	4.470,9	4.355,4	1.144,2	528,4	695,5
	Αμοιβές, μισθοί Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	255,4 6.519,9	278,7 4.192,2	274,5 4.081,0	38,3 1.105,9	36,9 491,5	45,8 649,7
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	1.025,1	1.438,2	3.789,0	30,6	-100,3	1.862,9
I.Δ.1	Εισπράξεις	3.426,6	3.835,3	5.925,1	339,4	254,1	2.145,3
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ) Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	2.724,2 702,5	3.205,2 630,1	5.111,8 813,3	236,4 102,9	163,1 90,9	2.044,9 100,5
I.Δ.2	Πληρωμές	2.401,6	2.397,2	2.136,1	308,8	354,4	282,4
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ) Λοιποί τομείς	1.550,4 851,1	1.723,9 673,3	1.713,0 423,1	209,9 98,9	268,6 85,8	214,0 68,4
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1-II.2)	564,3	1.218,9	2.798,9	254,1	151,3	1.690,6
II.1	Εισπράξεις	699,4	1.358,5	3.019,1	271,7	172,3	1.723,1
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ) Λοιποί τομείς	645,2 54,2	1.313,4 45,1	2.969,6 49,5	258,5 13,2	164,6 7,7	1.716,1 6,9
II.2	Πληρωμές	135,1	139,5	220,3	17,6	20,9	32,5
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ) Λοιποί τομείς	8,1 127,0	6,9 132,6	2,5 217,7	1,2 16,4	0,5 20,4	0,5 32,0
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-13.001,8	-5.183,7	2.643,0	-586,1	659,2	4.417,4
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A+IV.B+IV.Γ+IV.Δ)	13.435,0	5.851,4	-3.471,3	1.121,4	-961,4	-4.148,7
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	-1.570,1	2.286,4	1.743,3	-79,8	2.204,0	692,5
	Κατοίκων στο εξωτερικό Μη κατοίκων στην Ελλάδα	-1.157,7 -412,4	235,4 2.050,9	833,4 909,9	-387,7 307,9	-1,9 2.205,8	685,7 6,9
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	-9.403,0	-72.094,9	-11.345,7	305,0	-516,9	-1.504,7
	Απαιτήσεις Υποχρεώσεις	5.395,4 -14.798,4	-40.350,2 -31.744,7	-3.274,1 -8.071,6	241,7 63,3	-721,9 205,0	-737,2 -767,6
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	24.431,1	75.689,8	6.183,1	915,2	-2.618,4	-3.354,5
	Απαιτήσεις Υποχρεώσεις (Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	-3.492,4 27.923,5 32.156,9	11.494,0 64.195,8 75.153,8	15.461,2 -9.278,1 31.114,4	-3.166,4 4.081,6 11.852,6	909,0 -3.527,4 -141,8	-1.589,4 -1.765,1 4.112,4
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ**	-23,0	-30,0	-52,0	-19,0	-30,0	18,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	-433,2	-667,6	828,3	-535,3	302,2	-268,7
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***	4.609	5.422	5.026			

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή, ** (+) μείωση (-) αύξηση

***Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΚΠΟΜΠΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΕΚΤΕΘΕΙΜΕΝΟΙ ΣΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ «ΔΙΑΡΡΟΗΣ ΑΝΘΡΑΚΑ» ("CARBON LEAKAGE")¹⁸

4.1 Εισαγωγή – Σκοπός μελέτης

Από την 1^η Ιανουαρίου 2013 οι εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι υποχρεωμένες να αγοράζουν το σύνολο των δικαιωμάτων εκπομπής CO₂. Η δαπάνη αυτή αποτελεί πρόσθετο κόστος, το οποίο συντελεί στην αύξηση της τιμής ηλεκτρικής ενέργειας (έμμεσο κόστος εκπομπών).

Η αύξηση του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας έχει δυσμενείς επιδράσεις στην ανταγωνιστική θέση κλάδων και επιχειρήσεων, ιδιαίτερα εκείνων για τους οποίους: α) η ηλεκτρική ενέργεια συνιστά σημαντικό στοιχείο του κόστους παραγωγής των προϊόντων τους και β) οι συνθήκες στις αγορές που δραστηριοποιούνται χαρακτηρίζονται από έντονο διεθνή ανταγωνισμό από επιχειρήσεις τρίτων χωρών οι οποίες δεν επιβαρύνονται με το έμμεσο κόστος εκπομπών.

Οι επιχειρήσεις αυτές είναι εκτεθειμένες στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα», δηλαδή υπάρχει αυξημένη πιθανότητα να μη μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στην επιδείνωση της ανταγωνιστικότητάς τους λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών, με αποτέλεσμα να μειώσουν σημαντικά την παραγωγή τους, ή/και να μεταγκατασταθούν σε χώρες που δεν επιβάλλουν αυτά τα μέτρα με συνέπεια την αύξηση των παγκόσμιων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου ή ακόμα και να παύσουν τη λειτουργία τους.

Αναγνωρίζοντας αυτό τον κίνδυνο, η Ευρωπαϊκή Ένωση στην Οδηγία 2009/29/EK προέβλεψε ειδικά και προσωρινά μέτρα για ορισμένες επιχειρήσεις, όπως η οικονομική ενίσχυση για την αντιστάθμιση των αυξήσεων στις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας που απορρέουν από την ενσωμάτωση του κόστους εκπομπών. Τα μέτρα είναι εθελοντικού χαρακτήρα και η εφαρμογή τους εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια κάθε κράτους μέλους και στον επείγοντα χαρακτήρα προστασίας της βιομηχανικής του βάσης.

Μέχρι σήμερα η Ελλάδα δεν έχει επεξεργαστεί τέτοιο σχέδιο, παρά το γεγονός ότι το ενεργειακό κόστος για τις εγχώριες βιομηχανίες έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια υπέρμετρα (ενώ το «αποτύπωμα άνθρακα» στην ηλεκτροπαραγωγή έχει παραμείνει υψηλό), υποσκάπτοντας σε μεγάλο βαθμό την ανταγωνιστικότητά τους.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι ο ποσοτικός προσδιορισμός των επιπτώσεων στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας από τη μετακύλιση του πρόσθετου κόστους αγοράς δικαιωμάτων εκπομπής CO₂ στις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας. Η ανάλυση επικεντρώνεται στους κλάδους που έχουν αναγνωριστεί από την κοινοτική νομοθεσία ως εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα» λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών και κατά συνέπεια αντιμετωπίζουν σο-

¹⁸ Προδημοσίευση των βασικών σημείων μελέτης του IOBE που ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2013, τον Γιώργο Μανιάτη και Svetoslav Danchev

βαρό πρόβλημα επιδείνωσης της ανταγωνιστικότητάς τους από την αύξηση των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας.

4.2 Ο κίνδυνος «διαρροής άνθρακα» λόγω έμμεσου κόστους εκπομπών

Ο κίνδυνος «διαρροής άνθρακα» λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών θεωρείται σημαντικός για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Ειδικότερα, ένας τομέας ή επιμέρους κλάδος θεωρείται ότι εκτίθεται σε σημαντικό κίνδυνο διαρροής άνθρακα λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών όταν (βλ. C(2012) 3230 Παράρτημα II)¹⁹:

- Το έμμεσο πρόσθετο κόστος λόγω της εφαρμογής του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπής αερίων θερμοκηπίου οδηγεί σε σημαντική αύξηση του κόστους παραγωγής ως ποσοστό της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας, τουλάχιστον κατά 5% και
- Η ένταση των συναλλαγών του κλάδου με τρίτες (εκτός ΕΕ) χώρες (εισαγωγές και εξαγωγές) υπερβαίνει το 10%.

Πίνακας 4.1

Τομείς που εκτίθενται σε σημαντικό κίνδυνο διαρροής άνθρακα λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών

α/α	Nace 1.1	Nace 2	Περιγραφή
1.	2742	2442	Παραγωγή αλουμινίου (αργιλίου)
2.	1430	0891	Εξόρυξη ορυκτών για τη χημική βιομηχανία και τη βιομηχανία λιπασμάτων
3.	2413	2013	Παραγωγή άλλων ανόργανων βασικών χημικών ουσιών
4.	1810	1411	Κατασκευή δερμάτινων ενδυμάτων
5.	2710	2410	Παραγωγή βασικού σιδήρου και χάλυβα και σιδηροκραμάτων
6.	2112	1712	Κατασκευή χαρτιού και χαρτονιού
7.	2415	2015	Παραγωγή λιπασμάτων και αζωτούχων ενώσεων
8.	2744	2444	Παραγωγή χαλκού
9.	2414	2014	Παραγωγή άλλων οργανικών βασικών χημικών ουσιών
10.	1711	1310	Προπαρασκευή και νηματοποίηση υφαντικών ινών
11.	2470	2060	Παραγωγή συνθετικών ινών
12.	1310	0710	Εξόρυξη σιδηρομεταλλεύματος
13.	2416*	2016	Παραγωγή πλαστικών σε πρωτογενείς μορφές
14.	2743	2443	Παραγωγή μολύβδου, ψευδαργύρου και κασσίτερου
15.	2111	1711	Παραγωγή πολτού (μόνο ο υποτομέας παραγωγής μηχανικού πολτού)

*Προσδιορίζονται συγκεκριμένοι υποτομείς

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, C(2012) 3230.

Με βάση τα παραπάνω κριτήρια, προσδιορίστηκαν από την Επιτροπή 15 κλάδοι που εκ των προτέρων θεωρείται ότι είναι εκτεθειμένοι σε σημαντικό κίνδυνο «διαρροής άνθρακα» λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών και για τους οποίους μπορεί να εφαρμοστεί σύστημα αντισ-

¹⁹ C(2012) 3230 Παράρτημα II

τάθμισης συμβατό με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων²⁰ (Πίνακας 4.1). Ο κατάλογος των επιλέξιμων κλάδων είναι οριστικός και δύναται να αλλάξει μόνο κατά την ενδιάμεση επανεξέταση των σχετικών Κατευθυντηρίων Γραμμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής [C(2012) 3230].

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι πρόσφατα το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία, αξιοποιώντας τη δυνατότητα που τους παρέχει το ρυθμιστικό πλαίσιο, εφάρμοσαν μέτρα αντιστάθμισης του έμμεσου κόστους εκπομπών, με την έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Από την εμπειρία των χωρών αυτών προκύπτει ότι η διαδικασία έγκρισης, προαπαιτούμενο για να εφαρμοστεί ο μηχανισμός αντιστάθμισης, είναι χρονοβόρα, καθώς η συγκατάθεση από την Επιτροπή δόθηκε 6-7 μήνες μετά την αρχική υποβολή του αιτήματος.

Το γεγονός ότι κράτη-μέλη όπως τα προαναφερθέντα που στην παρούσα φάση δεν πλήττονται από βαθιά ύφεση εφαρμόζουν μηχανισμούς αντιστάθμισης του έμμεσου κόστους εκπομπών δημιουργεί ζήτημα εξασφάλισης ισότιμης μεταχείρισης των βιομηχανιών εντάσεως ενέργειας ακόμα και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4.3 Οι κλάδοι που είναι εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα» λόγω έμμεσου κόστους εκπομπών και η βαρύτητα τους στην ελληνική οικονομία

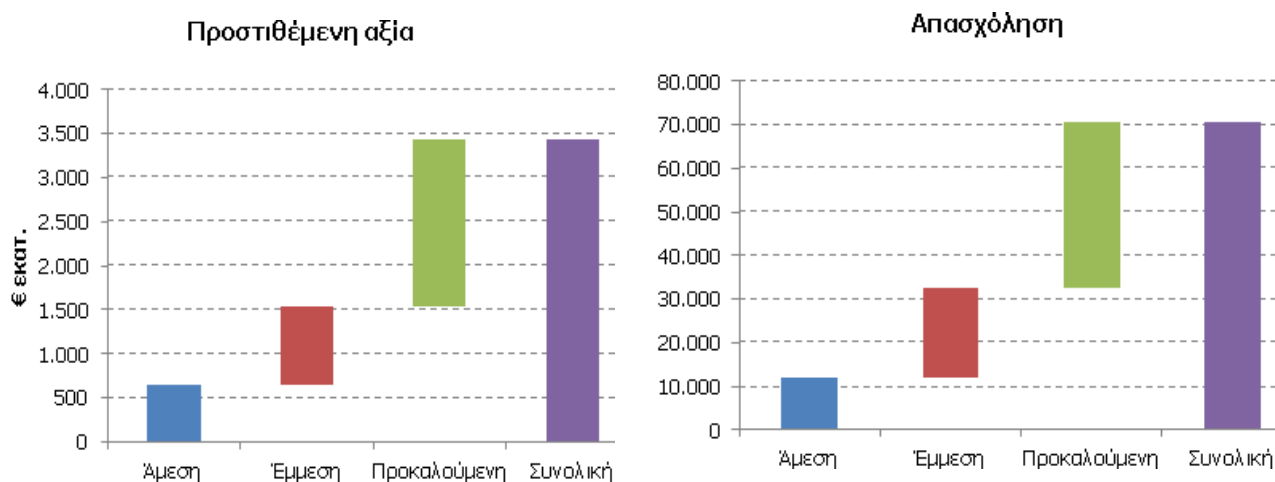
Οι κλάδοι που έχουν προσδιοριστεί ως εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα» λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών συμβάλλουν άμεσα κατά 5,9% στην προστιθέμενη αξία (€639 εκατ.) και κατά 4,1% στην απασχόληση της εγχώριας Μεταποίησης (12 χιλ. θέσεις εργασίας). Επιπλέον έχουν ιδιαίτερα σημαντική συνεισφορά στο εμπορικό ισοζύγιο, καθώς το 2012 οι εξαγωγές τους προσέγγισαν τα €1,5 δισεκ., μέγεθος που αντιπροσωπεύει το 5,4% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών και το 14,3% των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων (εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών).

Λαμβάνοντας υπόψη το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα που προκύπτει από τις διασυνδέσεις των υπό εξέταση κλάδων με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας (έμμεση επίδραση), καθώς και την ευρύτερη επίδραση από τη δαπάνη των εισοδημάτων που δημιουργούνται από την άμεση και έμμεση δραστηριότητα (προκαλούμενη επίδραση), το σύνολο της επίδρασης σε όρους προστιθέμενης αξίας εκτιμήθηκε μεγαλύτερο των €3,4 δισεκ., ενώ σε όρους απασχόλησης έφτασε τις 70.000 θέσεις εργασίας (Διάγραμμα 4.1). Δεδομένων των παραπάνω άμεσων επιδράσεων, αυτό σημαίνει ότι κάθε 10 θέσεις εργασίας στους κλάδους «διαρροής άνθρακα» συνδέονται με περίπου 66 θέσεις εργασίας στην οικονομία (δηλ. πολλαπλασιαστής απασχόλησης 6,6), ενώ κάθε μονάδα προστιθέμενης αξίας συνδέεται με 5,5 μονάδες προστιθέμενης αξίας στο σύνολο της οικονομίας.

²⁰ Η μέγιστη ένταση ενίσχυσης ως ποσοστό του επιλέξιμου κόστους δεν μπορεί να υπερβαίνει το 85% κατά τα έτη 2013 έως 2015, το 80% κατά τα έτη 2016 έως 2018 και το 75% το 2019 και το 2020

Διάγραμμα 4.1

Συνολική επίδραση κλάδων «διαρροής άνθρακα» λόγω έμμεσου κόστους εκπομπών στην εγχώρια προστιθέμενη αξία και στην απασχόληση

Πηγή: IOBE

4.4 Η επίδραση του έμμεσου κόστους εκπομπών στην οικονομία λόγω της «διαρροής άνθρακα»

Η αύξηση των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας λόγω του έμμεσου κόστους εκπομπών αυξάνει το κόστος παραγωγής στους κλάδους που είναι εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα». Καθώς οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν έντονο διεθνή ανταγωνισμό, δεν είναι σε θέση να απορροφήσουν την αύξηση του κόστους. Έτσι, το αυξημένο κόστος παραγωγής οδηγεί σε αύξηση των τιμών των προϊόντων τους. Οι αυξημένες τιμές επιδεινώνουν την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας παραγωγής και κατ' επέκταση τις εξαγωγές. Η αρνητική αυτή επίδραση στην τελική ζήτηση, επηρεάζει άμεσα τους υπό εξέταση κλάδους, ωστόσο έχει και ευρύτερες (πολλαπλασιαστικές) επιπτώσεις που διαχέονται στην οικονομία. Για τον προσδιορισμό των οικονομικών επιπτώσεων χρησιμοποιήσαμε ένα υπόδειγμα εισροών – εκροών για την ελληνική οικονομία.

Για τον υπολογισμό της επίπτωσης χρησιμοποιήσαμε 3 σενάρια τα οποία διαφοροποιούνται ως προς το ύψος της τιμής των δικαιωμάτων (5, 15 και 25 €/tCO₂). Όσο υψηλότερη είναι η τιμή των δικαιωμάτων, τόσο μεγαλύτερη είναι η αύξηση των δαπανών για ηλεκτρική ενέργεια, η οποία μετακυλιεται στις τελικές τιμές και οδηγεί σε μείωση της εγχώριας ζήτησης και των εξαγωγών.

Με την τιμή των δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίων σε 5 €/tCO₂, εκτιμήθηκε ότι η αρνητική επίδραση στη ζήτηση των προϊόντων των εκτεθειμένων κλάδων ανέρχεται σε €70 εκατ. Η άμεση και έμμεση απώλεια κύκλου εργασιών προκαλεί και πτώση του εισοδήματος από εργασία στους αντίστοιχους κλάδους. Λαμβάνοντας υπόψη και την προκαλούμενη επίδ-

ραση στην προστιθέμενη αξία, η συνολική απώλεια προστιθέμενης αξίας στην οικονομία λόγω της «διαρροής άνθρακα» υπολογίζεται σε €95 εκατ.

Σε όρους απασχόλησης οι συνολικές απώλειες στο Σενάριο 5€/tCO₂ εκτιμάται ότι ανέρχονται σε 1.921 θέσεις εργασίας. Από αυτές, το 15% (ή 292 άτομα) αφορούν σε άμεση επίδραση στους εκτεθειμένους κλάδους.

Οι απώλειες αυξάνονται σε περίπτωση ανόδου της τιμής των δικαιωμάτων. Στο Σενάριο 25 €/tCO₂ οι απώλειες σε όρους προστιθέμενης αξίας εκτιμάται ότι ανέρχονται σε €474 εκατ. (Πίνακας 4.2). Σε όρους απασχόλησης, χάνονται περίπου 9.600 θέσεις εργασίας, ενώ τα φορολογικά έσοδα του κράτους υπολογίζεται ότι μειώνονται κατά €75 εκατ.

Πίνακας 4.2

Επίδραση σε κύρια οικονομικά μεγέθη στα σενάρια αύξησης των τιμών των δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου

Οικονομικά μεγέθη	Σενάριο 5€/tCO ₂	Σενάριο 15€/tCO ₂	Σενάριο 25€/tCO ₂
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	-218	-654	-1.091
Προστιθέμενη αξία	-95	-284	-474
ΑΕΠ	-100	-300	-501
Εισόδημα από εργασία	-29	-88	-146
Φόροι και εισφορές	-15	-45	-75
Έμμεσο κόστος των δικαιωμάτων CO ₂	16	47	78
Καθαρές εξαγωγές	-17	-52	-87
Απασχόληση	-1.921	-5.764	-9.607

Πηγή: IOBE

Οι εκτιμήσεις αυτές δεν λαμβάνουν ρητά υπόψη το ενδεχόμενο πτώχευσης επιχειρήσεων λόγω του αυξημένου ενεργειακού κόστους. Ωστόσο ο κίνδυνος πτώχευσης είναι ιδιαίτερα αυξημένος μετά από 6 χρόνια οικονομικής κρίσης. Περίπου το 20% του κύκλου εργασιών στους εξεταζόμενους κλάδους παράγεται από επιχειρήσεις που βρίσκονται σε ζώνη υψηλού κινδύνου πτώχευσης. Το κλείσιμο αυτών των επιχειρήσεων συνδέεται με την απώλεια σχεδόν 20 χιλ. θέσεων εργασίας συνολικά στην οικονομία, όταν λάβουμε υπόψη και τις επιπτώσεις σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις και στην καταναλωτική δαπάνη των εργαζομένων.

4.5 Συμπεράσματα – Προτάσεις πολιτικής

Η κατάργηση της δωρεάν κατανομής δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου στην ηλεκτροπαραγωγή από το 2013 επηρεάζει έμμεσα, αλλά σημαντικά, την ανταγωνιστικότητα των βιομηχανιών έντασης ηλεκτρικής ενέργειας. Ενώ επιχειρείται η αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την απώλεια ανταγωνιστικότητας στις επιχειρήσεις που συμμετέχουν στο Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΣΕΔΕ) σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αντιμετώπιση του έμμεσου κινδύνου «διαρροής άνθρακα» υπόκειται στην ευχέρεια των κρατών-μελών.

Οι οικονομικές επιπτώσεις από το αυξημένο έμμεσο κόστος εκπομπών σε κλάδους της ελληνικής βιομηχανίας είναι σημαντικές. Ακόμα και με τις σημερινές σχετικά χαμηλές τιμές των δικαιωμάτων (κοντά σε 5 €/tCO₂), περίπου €95 εκατ. προστιθέμενης αξίας, €15 εκατ. φορολογικών εσόδων και πάνω από 1.900 θέσεις εργασίας χάνονται λόγω της έμμεσης «διαρροής άνθρακα».

Αυτές οι απώλειες αυξάνονται σε περίπτωση ανόδου της τιμής των δικαιωμάτων. Στο Σενάριο 25 €/tCO₂ οι απώλειες σε όρους προστιθέμενης αξίας εκτιμάται ότι ανέρχονται σε €474 εκατ. Σε όρους απασχόλησης, χάνονται περίπου 9.600 θέσεις εργασίας, ενώ τα φορολογικά έσοδα του κράτους υπολογίζεται ότι μειώνονται κατά €75 εκατ.

Σε μεγάλο βαθμό αυτές οι αρνητικές συνέπειες μπορούν να αποφευχθούν με ένα μηχανισμό αντιστάθμισης του έμμεσου κόστους εκπομπών στους κλάδους που είναι εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα». Μηχανισμοί για αυτό το σκοπό έχουν ήδη τεθεί σε ισχύ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως στη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Νορβηγία.

Το κόστος του μηχανισμού σε μεγάλο βαθμό αντισταθμίζεται από την αποφυγή απώλειας φορολογικών εσόδων λόγω της διαρροής του άνθρακα. Η διαφορά μεταξύ του έμμεσου κόστους εκπομπών και των απωλειών φορολογικών εσόδων δεν ξεπερνάει τα €2,5 εκατ. ακόμα και στο σενάριο υψηλής τιμής των δικαιωμάτων εκπομπής (25 €/tCO₂). Λαμβάνοντας υπόψη και τις σημαντικές απώλειες που μπορεί να φέρει το ενδεχόμενο μαζικών πτωχεύσεων επιχειρήσεων που ήδη αντιμετωπίζουν σημαντικές οικονομικές δυσχέρειες, το καθαρό αποτέλεσμα ενός μηχανισμού αντιστάθμισης του έμμεσου κόστους εκπομπών ενδέχεται να είναι θετικό ακόμα και σε δημοσιονομικούς όρους.

Ο μηχανισμός αντιστάθμισης δεν χρειάζεται να χρηματοδοτηθεί με μετρητά, επιβαρύνοντας τη ρευστότητα του κρατικού προϋπολογισμού. Η αντιστάθμιση μπορεί να πραγματοποιηθεί με δωρεάν διάθεση δικαιωμάτων εκπομπής προς δημοπράτηση από το Ελληνικό Δημόσιο. Επιπρόσθετο πλεονέκτημα της αντιστάθμισης μέσω δικαιωμάτων αποτελεί η αυτόματη διασύνδεση του μηχανισμού με το ευμετάβλητο επίπεδο της τιμής των δικαιωμάτων. Το ύψος της αντιστάθμισης πρέπει να τεθεί στο επίπεδο που προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ ανά εγκατάσταση, το οποίο ελαχιστοποιεί τις απώλειες για την οικονομία, χωρίς να εξαλείφει το κίνητρο προσαρμογής των διαδικασιών παραγωγής, ούτως ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.

Με σχετικά μικρή επιβάρυνση ή/και με θετικό συνολικά δημοσιονομικό αποτέλεσμα, η Πολιτεία έχει τη δυνατότητα να προστατέψει πολλές θέσεις εργασίας σε στρατηγικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Δεδομένης της κρίσιμης κατάστασης πολλών επιχειρήσεων στους κλάδους που είναι εκτεθειμένοι στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα», οι αρμόδιες αρχές πρέπει να κινηθούν με ταχύτητα για τη διαμόρφωση μηχανισμού αντιστάθμισης του έμμεσου κόστους εκπομπών. Η προάσπιση των υφιστάμενων ανταγωνιστικών βιομηχανικών εγκαταστάσεων

πρέπει να συμπεριληφθεί στις άμεσες στρατηγικές προτεραιότητες, σε εξίσου σημαντική θέση με την προσπάθεια εξεύρεσης νέων επενδύσεων στη χώρα μας.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής στο ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Αυστρία	3,7	3,7	1,4	-3,8	1,8	2,8	0,9	0,6 ^(f)	1,8 ^(f)	
Βέλγιο	2,7	2,9	1,0	-2,8	2,3	1,8	-0,1	0 ^(f)	1,2 ^(f)	
Βουλγαρία	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,8	0,8	0,9 ^(f)	1,7 ^(f)	
Γαλλία	2,5	2,3	-0,1	-3,1	1,7	2,0	0	-0,1 ^(f)	1,1 ^(f)	
Γερμανία	3,7	3,3	1,1	-5,1	4,0	3,3	0,7	0,4 ^(f)	1,8 ^(f)	
Δανία	3,4	1,6	-0,8	-5,7	1,6	1,1	-0,4	0,7 ^(f)	1,7 ^(f)	
ΕΕ-28	3,4	3,2	0,4	-4,5	2	1,6	-0,4	-0,1 ^(f)	1,4 ^(f)	
EZ-17	3,2	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,5	-0,6	-0,4 ^(f)	1,2 ^(f)	
Ελλάδα	5,5	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-6,4	-4,2 ^(f)	0,6 ^(f)	
Εσθονία	10,1	7,5	-4,2	-14,1	2,6	9,6	3,9	3,0 ^(f)	4,0 ^(f)	
Ην. Βασίλειο	2,8	3,4	-0,8	-5,2	1,7	1,1	0,1	0,6 ^(f)	1,7 ^(f)	
Ιρλανδία	5,5	5,0	-2,2	-6,4	-1,1	2,2	0,2	1,1 ^(f)	2,2 ^(f)	
Ισπανία	4,1	3,5	0,9	-3,8	-0,2	0,1	-1,6	-1,5 ^(f)	0,9 ^(f)	
Ιταλία	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,7	0,4	-2,4	-1,3 ^(f)	0,7 ^(f)	
Κροατία	4,9	5,1	2,1	-6,9	-2,3	0 ^(p)	-2 ^(p)	-1,0 ^(f)	0,2 ^(f)	
Κύπρος	4,1	5,1	3,6	-1,9	1,3	0,5	-2,4	-8,7 ^(f)	-3,9 ^(f)	
Λετονία	11,0	10	-2,8	-17,7	-1,3	5,3	11,4	3,8 ^(f)	4,1 ^(f)	
Λιθουανία	7,8	9,8	2,9	-14,8	1,6	6,0	3,7 ^(e)	3,1 ^(f)	3,6 ^(f)	
Λουξεμβούργο	4,9	6,6	-0,7	-5,6	3,1	1,9	-0,2	0,8 ^(f)	1,6 ^(f)	
Μάλτα	2,6	4,1	3,9	-2,8	4,0	1,6	0,8	1,4 ^(f)	1,8 ^(f)	
Ολλανδία	3,4	3,9	1,8	-3,7	1,5	0,9	-1,2	-0,8 ^(f)	0,9 ^(f)	
Ουγγαρία	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,1	1,6	-1,7	0,2 ^(f)	1,4 ^(f)	
Πολωνία	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,5	1,9	1,1 ^(f)	2,2 ^(f)	
Πορτογαλία	1,4	2,4	0	-2,9	1,9	-1,3	-3,2	-2,3 ^(f)	0,6 ^(f)	
Ρουμανία	7,9	6,3	7,3	-6,6	-1,1	2,2	0,7	1,6 ^(f)	2,2 ^(f)	
Σλοβακία	8,3	10,5	5,8	-4,9	4,4	3,2	2,0	1,0 ^(f)	2,8 ^(f)	
Σλοβενία	5,8	7,0	3,4	-7,9	1,3	0,7	-2,5	-2,0 ^(f)	-0,1 ^(f)	
Σουηδία	4,3	3,3	-0,6	-5,0	6,6	2,9	1,0	1,5 ^(f)	2,5 ^(f)	
Τσεχία	7,0	5,7	3,1	-4,5	2,5	1,8	-1,0	-0,4 ^(f)	1,6 ^(f)	
Φινλανδία	4,4	5,3	0,3	-8,5	3,4	2,7	-0,8	0,3 ^(f)	1,0 ^(f)	

b=break in time series, p=provisional, f=forecast

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Αυστρία	64,7	64,2	62,3	60,2	63,8	69,2	72,3	72,8	74,1	
Βέλγιο	94	92	88	84	89,2	95,7	95,6	97,8	99,8	
Βουλγαρία	37	27,5	21,6	17,2	13,7	14,6	16,2	16,3	18,5	
Γαλλία	65	66,7	64	64,2	68,2	79,2	82,4	85,8	90,2	
Γερμανία	66,2	68,5	68	65,2	66,8	74,5	82,4	79,9	81,2	
Δανία	45,1	37,8	32,1	27,1	33,4	40,7	42,7	46,4	45,6	
ΕΕ-27	61,9	62,9	61,7	59	62,2	74,6	80,2	83,1	86,9	
EZ-17	69,6	70,3	68,7	66,4	70,2	80	85,6	88	92,7	
Ελλάδα	98,9	101,2	107,5	107,2	112,9	129,7	148,3	170,3	156,9	
Εσθονία	5	4,6	4,4	3,7	4,5	7,1	6,7	6,1	9,9	
Ην. Βασίλειο	40,5	41,8	42,8	43,7	51,9	67,1	78,4	84,3	88,8	
Ιρλανδία	29,5	27,3	24,6	25	44,2	64,4	91,2	104,1	117,4	
Ισπανία	46,3	43,2	39,7	36,3	40,2	54	61,7	70,4	85,9	
Ιταλία	103,7	105,7	106,3	103,3	106,1	116,4	119,3	120,8	127	
Κροατία	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
Κύπρος	70,9	69,4	64,7	58,8	48,9	58,5	61,3	71,1	85,8	
Λετονία	15	12,5	10,7	9	19,8	36,9	44,4	41,9	40,7	
Λιθουανία	19,3	18,3	17,9	16,8	15,5	29,3	37,9	38,5	40,6	
Λουξεμβούργο	6,3	6,1	6,7	6,7	14,4	15,3	19,2	18,3	20,8	
Μάλτα	69,8	68	62,5	60,7	60,9	66,5	66,8	69,5	71,3	
Ολλανδία	52,4	51,8	47,4	45,3	58,5	60,8	63,4	65,8	71,3	
Ουγγαρία	59,5	61,7	65,9	67	73	79,8	81,8	81,4	79,2	
Πολωνία	45,7	47,1	47,7	45	47,1	50,9	54,8	56,2	55,6	
Πορτογαλία	61,9	67,7	69,4	68,4	71,7	83,7	94	108,4	123,8	
Ρουμανία	18,7	15,8	12,4	12,8	13,4	23,6	30,5	34,7	37,8	
Σλοβακία	41,5	34,2	30,5	29,6	27,9	35,6	41	43,3	52,1	
Σλοβενία	27,3	26,7	26,4	23,1	22	35,1	38,7	46,9	54,3	
Σουηδία	50,3	50,4	45,3	40,2	38,8	42,6	39,4	38,6	38,3	
Τσεχία	28,9	28,4	28,3	27,9	28,7	34,2	37,9	41	45,9	
Φινλανδία	44,4	41,7	39,6	35,2	33,9	43,5	48,7	49,2	53,6	

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	-4,4	-1,7	-1,5	-0,9	-0,9	-4,1	-4,5	-2,5	-2,5
Βέλγιο	-0,1	-2,5	0,4	-0,1	-1	-5,6	-3,8	-3,7	-3,9
Βουλγαρία	1,9	1	1,9	1,2	1,7	-4,3	-3,1	-2	-0,8
Γαλλία	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5	-7,1	-5,3	-4,8
Γερμανία	-3,8	-3,3	-1,6	0,2	-0,1	-3,1	-4,1	-0,8	0,2
Δανία	2,1	5,2	5,2	4,8	3,2	-2,7	-2,5	-1,8	-4
ΕΕ-27	-2,9	-2,5	-1,5	-0,9	-2,4	-6,9	-6,5	-4,4	-4
EZ-17	-2,9	-2,5	-1,3	-0,7	-2,1	-6,4	-6,2	-4,2	-3,7
Ελλάδα	-7,5	-5,2	-5,7	-6,5	-9,8	-15,6	-10,7	-9,5	-10
Εσθονία	1,6	1,6	2,5	2,4	-2,9	-2	0,2	1,2	-0,3
Ην. Βασίλειο	-3,5	-3,4	-2,7	-2,8	-5,1	-11,5	-10,2	-7,8	-6,3
Ιρλανδία	1,4	1,7	2,9	0,1	-7,4	-13,9	-30,8	-13,4	-7,6
Ισπανία	-0,1	1,3	2,4	1,9	-4,5	-11,2	-9,7	-9,4	-10,6
Ιταλία	-3,5	-4,4	-3,4	-1,6	-2,7	-5,5	-4,5	-3,8	-3
Κροατία	-4,3	-4	-3	-2,5	-1,4	-4,1	:	:	:
Κύπρος	-4,1	-2,4	-1,2	3,5	0,9	-6,1	-5,3	-6,3	-6,3
Λετονία	-1	-0,4	-0,5	-0,4	-4,2	-9,8	-8,1	-3,6	-1,2
Λιθουανία	-1,5	-0,5	-0,4	-1	-3,3	-9,4	-7,2	-5,5	-3,2
Λουξεμβούργο	-1,1	0	1,4	3,7	3,2	-0,8	-0,9	-0,2	-0,8
Μάλτα	-4,6	-2,9	-2,7	-2,3	-4,6	-3,7	-3,6	-2,8	-3,3
Ολλανδία	-1,7	-0,3	0,5	0,2	0,5	-5,6	-5,1	-4,5	-4,1
Ουγγαρία	-6,5	-7,9	-9,4	-5,1	-3,7	-4,6	-4,3	4,3	-1,9
Πολωνία	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,4	-7,9	-5	-3,9
Πορτογαλία	-4	-6,5	-4,6	-3,1	-3,6	-10,2	-9,8	-4,4	-6,4
Ρουμανία	-1,2	-1,2	-2,2	-2,9	-5,7	-9	-6,8	-5,6	-2,9
Σλοβακία	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-8	-7,7	-5,1	-4,3
Σλοβενία	-2,3	-1,5	-1,4	0	-1,9	-6,2	-5,9	-6,4	-4
Σουηδία	0,6	2,2	2,3	3,6	2,2	-0,7	0,3	0,2	-0,5
Τσεχία	-2,8	-3,2	-2,4	-0,7	-2,2	-5,8	-4,8	-3,3	-4,4
Φινλανδία	2,5	2,9	4,2	5,3	4,4	-2,5	-2,5	-0,8	-1,9

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	17,5	16,8	17,8	16,7	18,6	17	16,6	16,9	:
Βέλγιο	21,6	22,6	21,5	21,6	20,8	20,2	20,8	21	:
Βουλγαρία	:	:	61,3	60,7	44,8 ^(b)	46,2	49,2	49,1	:
Γαλλία	19,8	18,9	18,8	19	18,6 ^(b)	18,5	19,2	19,3	:
Γερμανία	:	18,4	20,2	20,6	20,1	20	19,7	19,9	:
Δανία	16,5	17,2	16,7	16,8	16,3	17,6	18,3	18,9	:
ΕΕ-27	:	25,6 ^(e)	25,2 ^(e)	24,4	23,6	23,1	23,5	24,2	:
EZ-17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Ελλάδα	30,9	29,4	29,3	28,3	28,1	27,6	27,7	31	:
Εσθονία	26,3	25,9	22	22	21,8	23,4	21,7	23,1	23,4
Ην. Βασίλειο	:	24,8	23,7	22,6	23,2	22	23,2	22,7	:
Ιρλανδία	24,8	25	23,3	23,1	23,7	25,7	27,3	29,4	:
Ισπανία	24,4	23,4	23,3	23,1	22,9	23,4	25,5	27	:
Ιταλία	26,4	25	25,9	26	25,3	24,7	24,5	28,2	:
Κροατία	:	:	:	:	:	:	31,3	32,7	:
Κύπρος	:	25,3	25,4	25,2	23,3 ^(b)	23,5	24,6	24,6	:
Λετονία	:	45,8	41,4	36	33,8 ^(b)	37,4	38,1	40,4 ^(b)	36,6
Λιθουανία	:	41	35,9	28,7	27,6	29,5	33,4	33,1	32,5
Λουξεμβούργο	16,1	17,3	16,5	15,9	15,5	17,8	17,1	16,8	:
Μάλτα	:	20,2	19,1	19,4	19,6	20,2	20,3	21,4	22,2
Ολλανδία	:	16,7	16	15,7	14,9	15,1	15,1	15,7	:
Ουγγαρία	:	32,1	31,4	29,4	28,2	29,6	29,9	31	32,4
Πολωνία	:	45,3	39,5	34,4	30,5 ^(b)	27,8	27,8	27,2	26,7
Πορτογαλία	27,5	26,1	25	25	26	24,9	25,3	24,4	:
Ρουμανία	:	:	:	45,9	44,2	43,1	41,4	40,3	:
Σλοβακία	:	32	26,7	21,3	20,6	19,6	20,6	20,6	:
Σλοβενία	:	18,5	17,1	17,1	18,5	17,1	18,3	19,3	19,6
Σουηδία	16,9	14,4	16,3	13,9	14,9	15,9	15	16,1	:
Τσεχία	:	19,6	18	15,8	15,3	14	14,4	15,3	15,4
Φινλανδία	17,2	17,2	17,1	17,4	17,4	16,9	16,9	17,9	17,2

b=break in time series, e=estimated

(*) % ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα μικρότερο 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)				Ιανουάριος-Αύγουστος (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	0,4	1,7	3,6	2,6	3,4	2,4	2,3	-1,0	-0,1
Βέλγιο	0,0	2,3	3,5	2,6	3,5	2,7	1,2	-0,8	-1,5
Βουλγαρία	2,5	3,0	3,4	2,4	3,8	2,1	1,1	-1,7	-0,9
Γαλλία	0,1	1,7	2,3	2,2	2,1	2,4	1,1	0,3	-1,3
Γερμανία	0,2	1,2	2,5	2,1	2,4	2,2	1,7	-0,2	-0,5
Δανία	1,1	2,2	2,7	2,4	2,7	2,4	0,6	-0,3	-1,8
ΕΕ-28	1,0	2,1	3,1	2,6	3,0	2,7	1,7	-0,3	-1,0
ΕΖ-17	0,3	1,6	2,7	2,5	2,6	2,6	1,6	0,0	-1,0
Ελλάδα	1,4	4,7	3,1	1,0	3,4	1,3	-0,3	-2,0	-1,7
Εσθονία	0,2	2,7	5,1	4,2	5,3	4,4	3,8	-0,9	-0,6
Ην. Βασίλειο	2,2	3,3	4,5	2,8	4,3	3,0	2,7	-1,3	-0,2
Ιρλανδία	-1,7	-1,6	1,2	1,9	1,0	1,9	0,7	0,9	-1,2
Ισπανία	-0,3	1,8	3,3	2,4	3,4	2,0	2,2	-1,4	0,1
Ιταλία	0,8	1,6	2,9	3,3	2,2	2,8	3,1	0,6	0,3
Κροατία	2,2	1,1	2,2	3,3	2,5	3,5	1,6	1,0	-2,0
Κύπρος	0,2	2,6	3,5	3,1	3,5	3,5	0,9	0,0	-2,6
Λεττονία	3,4	-1,2	4,2	2,3	4,3	2,6	0,2	-1,6	-2,4
Λιθουανία	4,2	1,2	4,1	3,2	4,1	3,2	1,5	-0,9	-1,7
Λουξεμβούργο	0,0	2,8	3,7	2,9	3,7	2,9	1,9	-0,8	-1,0
Μάλτα	1,9	2,0	2,4	3,3	2,7	3,3	1,2	0,6	-2,1
Ολλανδία	1,0	0,9	2,5	2,8	2,3	2,7	3,1	0,4	0,4
Ουγγαρία	4,0	4,7	3,9	5,7	3,9	5,6	2,1	1,7	-3,5
Πολωνία	4,0	2,7	3,9	3,7	3,8	4,0	0,9	0,2	-3,1
Πορτογαλία	-0,9	1,4	3,6	2,8	3,5	3,0	0,6	-0,4	-2,4
Ρουμανία	5,6	6,1	5,9	3,4	7,1	2,7	4,2	-4,4	1,6
Σλοβακία	0,9	0,7	4,1	3,7	3,8	3,8	1,9	0,0	-1,9
Σλοβενία	0,9	2,1	2,1	2,8	1,9	2,6	2,3	0,7	-0,3
Σουηδία	1,9	1,9	1,4	0,9	1,5	0,9	0,5	-0,6	-0,4
Τσεχία	0,6	1,2	2,1	3,5	1,9	3,8	1,5	1,9	-2,2
Φινλανδία	1,6	1,7	3,3	3,2	3,4	3,0	2,4	-0,4	-0,6

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-27=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	128	126 ^(b)	126	124	125	126	128	129	131
Βέλγιο	122	120 ^(b)	118	116	116	118	120	119	119
Βουλγαρία	35	37 ^(b)	38	40	44	44	44	46	47
Γαλλία	110	110 ^(b)	108	108	107	109	109	109	108
Γερμανία	116	116 ^(b)	116	116	116	115	119	121	122
Δανία	126	124 ^(b)	124	123	125	124	128	126	125
ΕΕ-28	100	100 ^(b)	100	100	100	100	100	100	100
ΕΖ-17	110	109 ^(b)	109	109	109	109	109	108	108
Ελλάδα	94 ^(p)	91 ^(bp)	92 ^(p)	90 ^(p)	93 ^(p)	94 ^(p)	87 ^(p)	79 ^(p)	75 ^(p)
Εσθονία	58	62 ^(b)	66	70	69	63	63	67	69
Ην. Βασίλειο	124	123 ^(b)	121	117	113	111	112	109	110
Ιρλανδία	143	145 ^(b)	146	146	131	128	127	129	130
Ισπανία	101	102 ^(b)	105	105	104	103	100	99	97
Ιταλία	107	106 ^(b)	105	104	105	104	101	100	99
Κροατία	56	57 ^(b)	58	61	63	62	59	61	61
Κύπρος	91	93 ^(b)	93	95	100	100	97	95	91
Λετονία	47	50 ^(b)	53	58	59	54	54	59	62
Λιθουανία	52	55 ^(b)	58	62	65	58	61	66	70
Λουξεμβούργο	253	255 ^(b)	271	275	264	256	268	272	272
Μάλτα	80	81 ^(b)	79	78	81	85	86	86	86
Ολλανδία	130	131 ^(b)	131	133	135	132	132	131	129
Ουγγαρία	63	63 ^(b)	63	62	64	65	65	66	66
Πολωνία	51	51 ^(b)	52	55	57	61	63	65	66
Πορτογαλία	78	80 ^(b)	79	79	78	80	81	78	75
Ρουμανία	34	35 ^(b)	38	42	47	47	47	47	49
Σλοβακία	57	60 ^(b)	63	68	73	73	73	73	75
Σλοβενία	87	88 ^(b)	88	89	91	87	84	84	82
Σουηδία	127	122 ^(b)	123	125	124	120	124	127	129
Τσεχία	78	79 ^(b)	80	83	81	83	80	80	79
Φινλανδία	117	115 ^(b)	114	118	119	115	114	115	115

b=break in time series, p=provisional, f=forecast

Πίνακας 7: Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο (ΕΕ-27=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Αυστρία	120,8	118,3 ^(b)	118,9	116,9	116,3	116,1	115,7	115,8	115,2	
Βέλγιο	132,4	130,3 ^(b)	129	127,5	126,8	127,7	128,4	127,2	127,2	
Βουλγαρία	34,7	35,8 ^(b)	36,4	37,4	39,7	39,7	40,6	42,7	44,3	
Γαλλία	115,3	116,3 ^(b)	115,2	115,4	115,2	117,2	116,3	116,4	115,1	
Γερμανία	107,5	108,4 ^(b)	108,6	108,2	107,7	104,1	106	107,2	106,2	
Δανία	109,1	107,1 ^(b)	106,8	104,6	105,7	106,8	113,1	111,5	111,4	
ΕΕ-27	100	100 ^(b)	100	100	100	100	100	100	100	
ΕΕ-28	99,8	99,8 ^(b)	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,9	99,9	
ΕΖ-17	108,6	108,6 ^(b)	108,5	108,7	108,8	108,9	108,4	108,4	107,9	
Ελλάδα	101,1	95,8 ^(b)	97	95,3	97,5	98,1	92,4	89,2	91,7	
Εσθονία	57,6	60,7 ^(b)	62,3	66,6	65,6	66	68,5	69	68,7	
Ην. Βασίλειο	115,3	114,9 ^(b)	114,3	111,7	108,8	106,9	107,2	105,4	105	
Ιρλανδία	136,6	135,4 ^(b)	135,4	136,2	126,9	132,8	137,6	142,7	142,6	
Ισπανία	102,2	101,3 ^(b)	102,6	103	104,1	109,3	107,1	106,6	109	
Ιταλία	113,1	111,9 ^(b)	110,9	111,4	112,8	112,5	110	108,8	107	
Κροατία	73,4	74,5 ^(b)	73,5	75,6	78,2	76,1	75,2	77,4	80,2	
Κύπρος	82,3	82,8 ^(b)	84	85,3	90,9	92,2	91	90,9	92,8	
Λετονία	45,8	47,8 ^(b)	48,8	51,3	51,5	52,8	53,7	62,3 ^(b)	64 ^(f)	
Λιθουανία	53,8	54,9 ^(b)	56,7	59,5	61,9	57,9	67,5	71,1	72,1	
Λουξεμβούργο	170,3	170 ^(b)	179,2	179,7	168,2	159,3	164,7	165,4	162	
Μάλτα	94,3	94,5 ^(b)	93	92,2	94,3	97	98,1	95,7	92,8	
Ολλανδία	112,7	114,4 ^(b)	114,2	114,3	115,3	112,6	111,7	110,9	108,9	
Ουγγαρία	66,9	67,6 ^(b)	67,7	66,5	70,6	72,3	70,4	70,4	69,8	
Πολωνία	61,7	61,5 ^(b)	60,9	62	62,1	65,3	67,2	68,8	72 ^(b)	
Πορτογαλία	69,8	72,8 ^(b)	73	73,9	73,4	76	76,9	75,5	75,1	
Ρουμανία	34,6	36,1 ^(b)	39,7	43,3	49,1	49,4	48,5	49,3	50,1	
Σλοβακία	65,7	68,7 ^(b)	71,6	76,3	79,7	79,9	81,2	79,9	80,7	
Σλοβενία	81,5	83,1 ^(b)	83,2	83	83,6	80	79	80,4	78,8	
Σουηδία	115,4	111,9 ^(b)	112,9	114,7	114,1	112	114,4	114,9	115,6	
Τσεχία	72,9	72,9 ^(b)	73,9	76,2	74 ^(b)	75,8	73,5	73,8	72,3	
Φινλανδία	113,5	111,1 ^(b)	110,5	113,5	113,2	110	108,8	108,3	107,6	

b=break in time series, p=provisional, f=forecast

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	12/11	13/12
Αυστρία	74,7	74,9	75,2	75,6	75,5	75,9	75,9	0,4	0,0
Βέλγιο	67,1	67,6	67,3	67,2	68,0	67,2	67,5	-0,8	0,3
Βουλγαρία	68,8	65,4	63,9	63,0	62,6	62,6	63,6	0,0	1,0
Γαλλία	69,4	69,2	69,2	69,3	69,5	69,5	69,7	0,0	0,2
Γερμανία	74,2	74,9	76,3	76,7	76,4	76,8	77,2	0,4	0,5
Δανία	77,5	75,8	75,7	75,4	75,8	75,5	76,0	-0,3	0,5
ΕΕ-28	69,0	68,6	68,6	68,4	68,7	68,6	68,4	-0,2	-0,2
ΕΖ-17	68,8	68,4	68,5	69,4	68,8	68,3	67,8	-0,5	-0,5
Ελλάδα	65,8	64,0	59,9	55,3	60,9	55,7	53,5	-5,2	-2,2
Εσθονία	69,9	66,7	70,4	72,1	69,6	72,2	74,1	2,6	1,9
Ην. Βασίλειο	73,9	73,6	73,6	74,2	73,6	74,0	74,6	0,4	0,6
Ιρλανδία	67,1	65,0	63,8	63,7	64,2	63,7	65,3	-0,4	1,5
Ισπανία	63,7	62,5	61,6	59,3	62,3	59,6	58,2	-2,6	-1,4
Ιταλία	61,7	61,1	61,2	61,0	61,5	61,3	59,8	-0,2	-1,5
Κροατία	61,7	58,7	57,0	55,4	56,8	56,3	54,7	-0,4	-1,6
Κύπρος	75,7	75,4	73,4	70,2	74,5	70,7	67,3	-3,8	-3,4
Λετονία	67,1	65,0	66,3	68,2	66,1	67,3	69,4	1,2	2,1
Λιθουανία	67,2	64,4	67,2	68,7	67,0	68,8	69,9	1,8	1,1
Λουξεμβούργο	70,4	70,7	70,1	71,4	69,3	71,5	70,7	2,2	-0,7
Μάλτα	58,8	60,1	61,5	63,1	61,4	62,6	64,5	1,1	1,9
Ολλανδία	78,8	76,8	77,0	77,2	76,8	77,2	76,6	0,4	-0,7
Ουγγαρία	60,5	60,4	60,7	62,1	60,7	62,1	63,1	1,4	1,0
Πολωνία	64,9	64,6	64,8	64,7	64,6	64,8	64,6	0,2	-0,1
Πορτογαλία	71,2	70,5	69,1	66,5	69,8	67,2	65,3	-2,5	-2,0
Ρουμανία	63,5	63,3	62,8	63,8	63,1	64,3	64,4	1,2	0,1
Σλοβακία	66,4	64,6	65,1	65,1	65,1	65,2	65,0	0,1	-0,2
Σλοβενία	71,9	70,3	68,4	68,3	68,6	68,1	67,1	-0,5	-1,0
Σουηδία	78,3	78,7	80,0	79,4	79,7	79,8	80,0	0,1	0,2
Τσεχία	70,9	70,4	70,9	71,5	71,0	71,5	72,7	0,5	1,2
Φινλανδία	73,5	73,0	73,8	74,0	74,4	74,6	74,4	0,2	-0,2

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	12/11	13/12
Αυστρία	41,1	42,4	41,5	43,1	42,1	43,6	45,3	1,5	1,7
Βέλγιο	35,3	37,3	38,7	39,5	40,1	40,3	41,6	0,2	1,3
Βουλγαρία	46,1	43,5	43,9	45,7	44,9	46,0	47,4	1,1	1,4
Γαλλία	39,0	39,8	41,5	44,5	41,5	44,1	45,8	2,6	1,7
Γερμανία	56,1	57,7	59,9	61,5	59,9	61,1	63,1	1,2	2,0
Δανία	58,2	58,4	59,5	60,8	59,2	60,9	61,4	1,7	0,5
ΕΕ-28	46,0	46,3	47,4	48,8	47,4	48,7	50,0	1,4	1,2
EZ-17	45,1	45,8	47,1	50,9	47,1	48,6	49,9	1,5	1,3
Ελλάδα	42,2	42,3	39,4	36,4	40,7	36,4	35,9	-4,2	-0,5
Εσθονία	60,4	53,8	57,2	60,6	56,4	61,3	65,4	4,8	4,1
Ην. Βασίλειο	57,5	57,1	56,7	58,1	56,8	58,0	59,6	1,2	1,6
Ιρλανδία	51,3	50,2	50,0	49,3	50,7	49,5	50,8	-1,2	1,3
Ισπανία	44,1	43,6	44,5	43,9	44,9	44,3	43,2	-0,6	-1,1
Ιταλία	35,7	36,6	37,9	40,4	37,4	40,4	42,1	3,0	1,7
Κροατία	38,5	37,6	37,1	36,7	36,6	36,7	36,1	0,1	-0,6
Κύπρος	56,0	56,8	54,8	50,7	56,3	50,7	49,3	-5,6	-1,3
Λετονία	53,2	48,2	50,5	52,8	50,4	52,3	55,2	1,9	2,9
Λιθουανία	51,6	48,6	50,5	51,8	49,4	51,9	52,6	2,5	0,7
Λουξεμβούργο	38,2	39,6	39,3	41,0	37,7	40,1	44,8	2,5	4,6
Μάλτα	27,8	30,2	31,7	33,6	32,5	32,7	35,7	0,2	3,0
Ολλανδία	55,1	53,7	56,1	58,6	55,6	58,4	59,8	2,8	1,4
Ουγγαρία	32,8	34,4	35,8	36,9	35,5	37,2	38,4	1,7	1,2
Πολωνία	32,3	34,0	36,9	38,7	36,6	38,3	39,9	1,7	1,6
Πορτογαλία	49,7	49,2	47,9	46,5	47,7	46,8	46,8	-0,9	0,1
Ρουμανία	42,6	41,1	40,0	41,4	40,5	42,4	41,9	2,0	-0,5
Σλοβακία	39,5	40,5	41,4	43,1	41,2	43,3	44,0	2,1	0,6
Σλοβενία	35,6	35,0	31,2	32,9	30,6	32,8	34,2	2,2	1,4
Σουηδία	70,0	70,5	72,3	73,0	72,2	73,0	73,3	0,8	0,3
Τσεχία	46,8	46,5	47,6	49,3	48,2	49,1	51,4	1,0	2,3
Φινλανδία	55,5	56,2	57,0	58,2	57,5	58,3	58,9	0,7	0,7

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)						β' τρίμηνο (%)		
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011/10	2012/11	2013/12
Αυστρία	1,8	2	-0,7	0,8	1,7	1,0	1,5	1,2	-0,4
Βέλγιο	1,7	1,8	-0,2	0,7	1,4	0,3	2,3	-0,4	0,5
Βουλγαρία	3,2	2,6	-2,6	-4,7	-4,2	-1,1	-4,1	-1,1	0,9
Γαλλία	1,4	0,5	-1,3	-0,1	0,5	0,1	0,4	0,0	-0,2
Γερμανία	1,7	1,2	0,1	0,6	1,4	0,8	2,7	0,8	1,3
Δανία	2,8	1,7	-2,4	-2,3	-0,4	-0,5	0,0	-0,7	0,1
ΕΕ-28	1,8	1	-1,8	-0,5	0,3	-0,5	0,3	-0,3	-0,3
EZ-17	1,8	0,8	-1,8	-0,5	0,2	-0,3	0,6	-0,8	-0,8
Ελλάδα	1,6	0,8	-0,2	-1,9	-6,7	-8,0	-6,1	-8,7	-4,2
Εσθονία	0,7	0,2	-9,9	-4,8	7	2,5	7,8	3,6	3,3
Ην. Βασίλειο	0,7	0,3	-1,7	-0,7	0,5	1,2	0,8	0,9	1,1
Ιρλανδία	3,6	-1,1	-8,1	-4,2	-2,1	-0,6	-1,7	-1,3	1,8
Ισπανία	3	-0,1	-6,5	-2,5	-1,5	-4,5	-0,9	-4,8	-3,6
Ιταλία	1,3	0,3	-1,6	-0,7	0,3	-0,3	0,4	-0,2	-2,5
Κροατία	:	:	:	:	:	-3,1	-3,5	-1,0	-4,2
Κύπρος	3,2	2,1	-0,5	0,1	0,5	-2,4	1,9	-3,0	-4,2
Λετονία	3,6	0,9	-13,2	-4,8	-8,1	2,8	-8,3	1,0	2,6
Λιθουανία	2,8	-0,7	-6,8	-5,1	2	1,8	-4,7	1,7	0,8
Λουξεμβούργο	:	:	:	:	:	5,0	1,1	6,2	1,0
Μάλτα	3,2	2,6	-0,3	2,4	2,5	2,4	2,6	2,1	3,0
Ολλανδία	2,5	1,5	-0,7	-0,4	0,7	0,7	-0,3	0,9	-0,6
Ουγγαρία	0	-1,4	-2,8	0,3	0,3	1,7	0,8	1,8	1,4
Πολωνία	4,5	3,9	0,4	0,5	1	-3,3	0,7	0,2	-0,5
Πορτογαλία	0	0,5	-2,6	-1,5	-1,5	-4,2	-2,0	-4,2	-3,9
Ρουμανία	:	:	-2	-1,4	0,4	1,4	-2,9	1,7	-0,2
Σλοβακία	2,1	3,2	-2	-1,5	1,8	-1,0	0,3	0,7	-0,3
Σλοβενία	3,3	2,6	-1,8	-2,2	-1,6	-1,3	-3,1	-1,9	-1,8
Σουηδία	2,3	0,9	-2,4	1,2	2,2	0,7	2,5	0,7	0,8
Τσεχία	2,1	2,3	-1,2	-1,7	0,2	-0,3	-0,1	0,2	1,3
Φινλανδία	2,2	2,6	-2,6	-0,1	1,1	0,4	1,3	0,3	-0,7

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας – Σύνολο

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	4,8	4,4	4,2	4,3	4,1	4,4	4,7	0,3	0,3
Βέλγιο	7,9	8,3	7,2	7,6	7,2	7,7	8,5	0,5	0,8
Βουλγαρία	6,8	10,2	11,2	12,3	11,3	12,2	12,9	0,9	0,7
Γαλλία	9,1	9,3	9,2	10,3	9,5	10,1	10,8	0,6	0,7
Γερμανία	7,8	7,1	5,9	5,5	6	5,5	5,3	-0,5	-0,2
Δανία	6,0	7,5	7,6	7,5	7,4	7,9	6,8	0,5	-1,1
ΕΕ-28	8,9	9,6	9,6	10,5	9,5	10,4	10,9	0,9	0,5
ΕΖ-17	9,6	10,1	10,1	11,4	9,9	11,3	12,1	1,4	0,8
Ελλάδα	9,5	12,6	17,7	24,3	16,7	23,9	27,5	7,2	3,6
Εσθονία	13,8	16,9	12,5	10,2	13,1	10,1	8,1	-3	-2
Ην. Βασίλειο	7,6	7,8	8,0	7,9	7,9	7,9	7,7	0	-0,2
Ιρλανδία	11,9	13,7	14,7	14,7	14,5	14,9	13,8	0,4	-1,1
Ισπανία	18,0	20,1	21,7	25	21	24,7	26,4	3,7	1,7
Ιταλία	7,8	8,4	8,4	10,7	8	10,6	12,1	2,6	1,5
Κροατία	9,1	11,8	13,5	15,9	13,6	15	16,9	1,4	1,9
Κύπρος	5,3	6,2	7,9	11,9	7,4	11,5	15,9	4,1	4,4
Λετονία	17,1	18,7	16,2	14,9	16,9	15,6	11,4	-1,3	-4,2
Λιθουανία	13,7	17,8	15,4	13,3	15,9	13,6	11,9	-2,3	-1,7
Λουξεμβούργο	5,1	4,4	4,9	5,1	4,8	5,1	5,7	0,3	0,6
Μάλτα	6,9	6,9	6,5	6,4	6,8	6,6	6,5	-0,2	-0,1
Ολλανδία	3,4	4,5	4,4	5,3	4,2	5,2	6,7	1	1,5
Ουγγαρία	10,0	11,2	10,9	10,9	11	11	10,4	0	-0,6
Πολωνία	8,2	9,6	9,7	10,1	9,5	10	10,5	0,5	0,5
Πορτογαλία	9,6	11,0	12,9	15,9	12,6	15,6	17	3	1,4
Ρουμανία	6,9	7,3	7,4	7	7,4	7,1	7,4	-0,3	0,3
Σλοβακία	12,0	14,4	13,5	14	13,5	13,8	14,2	0,3	0,4
Σλοβενία	5,9	7,3	8,2	8,9	8	8,5	10,6	0,5	2,1
Σουηδία	8,4	8,4	7,5	8	7,8	7,9	8	0,1	0,1
Τσεχία	6,7	7,3	6,7	7	6,9	6,9	7	0	0,1
Φινλανδία	8,2	8,4	7,8	7,7	7,8	7,7	8,1	-0,1	0,4

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	5,0	4,6	4,0	4,4	4,1	4,5	4,7	0,4	0,2
Βέλγιο	7,8	8,1	7,1	7,7	7	7,4	8,7	0,4	1,3
Βουλγαρία	7,0	10,9	12,3	13,5	12,2	13,6	14	1,4	0,4
Γαλλία	5,2	6,0	8,1	10,1	9	9,9	10,7	0,9	0,8
Γερμανία	5,9	6,4	5,8	5,7	6,3	5,7	5,6	-0,6	-0,1
Δανία	6,6	8,4	7,7	7,5	7,7	7,9	6,3	0,2	-1,6
ΕΕ-28	16,9	19,5	13,1	10,4	9,4	10,4	10,9	1	0,5
ΕΖ-17	9,4	10,0	9,9	11,2	9,7	11,1	11,9	1,4	0,8
Ελλάδα	9,0	9,6	9,5	21,4	14	21,1	24,6	7,1	3,5
Εσθονία	8,9	9,1	8,4	11	13,5	11,2	8,1	-2,3	-3,1
Ην. Βασίλειο	8,9	9,0	8,8	8,3	8,5	8,4	8,3	-0,1	-0,1
Ιρλανδία	8,1	7,5	6,2	17,7	17,6	18	15,8	0,4	-2,2
Ισπανία	6,9	9,9	15,0	24,7	20,6	24,6	25,6	4	1
Ιταλία	10,3	11,6	11,0	9,9	7	9,8	11,4	2,8	1,6
Κροατία	8,0	11,4	13,8	16,2	13,7	15,3	17,9	1,6	2,6
Κύπρος	14,8	16,9	17,8	12,6	7,6	12,3	16,2	4,7	3,9
Λετονία	6,8	7,6	7,6	16	19,8	17,1	12	-2,7	-5,1
Λιθουανία	20,3	21,7	18,6	15,1	18,7	15,6	13,3	-3,1	-2,3
Λουξεμβούργο	17,1	21,2	17,8	4,5	3,7	4,5	5	0,8	0,5
Μάλτα	4,4	3,8	3,8	5,9	6,7	6,3	6,5	-0,4	0,2
Ολλανδία	6,6	6,8	6,1	5,3	4,3	5,2	7,1	0,9	1,9
Ουγγαρία	3,4	4,4	4,5	11,2	11	11,4	10,3	0,4	-1,1
Πολωνία	7,8	9,3	9,0	9,4	9	9,3	9,9	0,3	0,6
Πορτογαλία	9,0	10,0	12,7	16	12,3	15,6	16,9	3,3	1,3
Ρουμανία	7,7	7,9	7,9	7,6	7,9	7,8	8,1	-0,1	0,3
Σλοβακία	11,4	14,2	13,5	13,5	13,7	13,4	13,8	-0,3	0,4
Σλοβενία	5,9	7,5	8,2	8,4	8,1	7,9	10,1	-0,2	2,2
Σουηδία	17,7	19,7	21,2	8,2	7,8	8	8,3	0,2	0,3
Τσεχία	8,7	8,5	7,6	6	5,9	5,9	6	0	0,1
Φινλανδία	8,6	8,6	8,7	8,3	8,4	8,3	8,8	-0,1	0,5

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	4,6	4,2	4,3	4,3	4,2	4,2	4,7	0	0,5
Βέλγιο	8,1	8,5	7,2	7,4	7,3	7,9	8,2	0,6	0,3
Βουλγαρία	6,6	9,5	10,0	10,8	10,1	10,7	11,7	0,6	1
Γαλλία	9,4	9,7	9,7	10,5	10	10,4	10,9	0,4	0,5
Γερμανία	7,3	6,6	5,6	5,2	5,7	5,2	4,9	-0,5	-0,3
Δανία	5,3	6,5	7,5	7,5	7,1	7,9	7,3	0,8	-0,6
ΕΕ-28	8,9	9,6	9,7	10,6	9,6	10,5	11	0,9	0,5
ΕΖ-17	9,8	10,3	10,5	11,6	10,2	11,4	12,2	1,2	0,8
Ελλάδα	13,2	16,2	21,4	28,1	20,4	27,6	31,4	7,2	3,8
Εσθονία	10,6	14,3	11,8	9,3	12,7	9	8,1	-3,7	-0,9
Ην. Βασίλειο	6,4	6,8	7,3	7,4	7,2	7,4	7,1	0,2	-0,3
Ιρλανδία	8,0	9,7	10,8	11	10,6	10,9	11,3	0,3	0,4
Ισπανία	18,4	20,5	22,2	25,4	21,4	24,9	27,2	3,5	2,3
Ιταλία	9,3	9,7	9,6	11,9	9,3	11,7	13	2,4	1,3
Κροατία	10,3	12,3	13,2	15,6	13,6	14,6	15,8	1	1,2
Κύπρος	5,5	6,4	7,7	11,1	7,2	10,5	15,5	3,3	5
Λετονία	13,9	15,7	13,8	13,9	14,2	14,3	10,8	0,1	-3,5
Λιθουανία	10,4	14,5	13,0	11,5	13,1	11,7	10,5	-1,4	-1,2
Λουξεμβούργο	6,1	5,1	6,3	5,8	6,2	5,8	6,6	-0,4	0,8
Μάλτα	7,6	7,1	7,1	7,3	7,1	7,1	6,4	0	-0,7
Ολλανδία	3,5	4,5	4,4	5,2	4	5,1	6,1	1,1	1
Ουγγαρία	9,7	10,7	10,9	10,6	10,9	10,5	10,5	-0,4	0
Πολωνία	8,7	10,0	10,5	10,9	10,2	10,9	11,4	0,7	0,5
Πορτογαλία	10,3	12,1	13,2	15,8	12,9	15,5	17,1	2,6	1,6
Ρουμανία	5,8	6,5	6,8	6,4	6,9	6,4	6,6	-0,5	0,2
Σλοβακία	12,8	14,6	13,6	14,5	13,2	14,3	14,6	1,1	0,3
Σλοβενία	5,8	7,1	8,2	9,4	7,8	9,1	11,3	1,3	2,2
Σουηδία	8,0	8,3	7,5	7,7	7,8	7,7	7,7	-0,1	0
Τσεχία	7,7	8,5	7,9	8,2	8,1	8,1	8,3	0	0,2
Φινλανδία	7,6	7,6	7,1	7,1	7,2	7	7,3	-0,2	0,3

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				α' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	33,1	39,9	42,9	24,8	25,6	23,4	21	-2,2	-2,4
Βέλγιο	35,6	42,5	45,2	44,7	48,3	44,5	45,5	-3,8	1
Βουλγαρία	44,2	48,8	48,4	55,2	52,2	53,8	54,9	1,6	1,1
Γαλλία	43,1	46,4	56,1	40,3	40,5	39,7	:	-0,8	:
Γερμανία	30,1	41,0	40,6	45,5	47,3	45	42,7	-2,3	-2,3
Δανία	9,5	20,2	24,4	28	22,9	27,3	24,7	4,4	-2,6
ΕΕ-27	45,5	47,4	48,0	44,6	42,2	42,8	:	0,6	:
ΕΖ-17	27,4	45,3	56,8	44	41,6	42,1	:	0,5	:
Ελλάδα	29,2	49,3	59,3	59,3	44,8	54,7	64	9,9	9,3
Εσθονία	40,8	45,0	49,6	54,1	56,6	58,7	46,4	2,1	-12,3
Ην. Βασίλειο	23,7	36,6	41,6	34,8	34,9	34	36,2	-0,9	2,2
Ιρλανδία	35,2	40,2	41,5	61,7	58,1	64	62,4	5,9	-1,6
Ισπανία	44,4	48,4	51,9	44,5	40,5	42,1	47,1	1,6	5
Ιταλία	10,3	20,3	20,8	53	50	48,9	55,2	-1,1	6,3
Κροατία	56,1	56,9	63,9	64,6	62,2	63,2	61,7	1	-1,5
Κύπρος	26,7	45,1	54,5	30,1	17,2	24,5	34,7	7,3	10,2
Λετονία	23,2	41,4	51,9	51,9	57,4	51,9	53,8	-5,5	1,9
Λιθουανία	23,2	29,3	28,6	49	51	50,4	45,3	-0,6	-5,1
Λουξεμβούργο	41,6	49,3	47,9	30,3	22,5	33,1	34,8	10,6	1,7
Μάλτα	43,5	46,3	46,2	47,4	49,8	49,6	48,5	-0,2	-1,1
Ολλανδία	24,2	27,5	33,5	34	32,1	34	33,3	1,9	-0,7
Ουγγαρία	21,3	25,2	25,9	45	48,1	42,6	42,9	-5,5	0,3
Πολωνία	30,3	31,1	37,2	40,3	34,3	38,9	39,8	4,6	0,9
Πορτογαλία	44,2	52,3	48,1	48,7	48,4	45,3	52,8	-3,1	7,5
Ρουμανία	31,6	34,9	41,9	45,3	39,8	42,9	44,7	3,1	1,8
Σλοβακία	30,1	43,3	44,2	67,3	68,7	66,5	67,8	-2,2	1,3
Σλοβενία	54,0	64,0	67,8	47,9	44,3	44,5	46,9	0,2	2,4
Σουηδία	16,7	24,0	22,2	18,9	20,4	19,5	18,7	-0,9	-0,8
Τσεχία	13,2	17,8	18,6	43,4	40	43,1	43,3	3,1	0,2
Φινλανδία	24,5	32,6	33,4	21,4	21,2	22,4	20,6	1,2	-1,8

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)				β' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	10,0	8,8	8,3	8,7	8,4	8,6	8,6	0,2	0
Βέλγιο	21,9	22,4	18,7	19,8	19,5	20,2	23,3	0,7	3,1
Βουλγαρία	16,2	23,2	26,6	28,1	25,3	28,3	28,7	3	0,4
Γαλλία	23,2	22,8	22,0	24,6	23	23,9	25,5	0,9	1,6
Γερμανία	11,2	9,9	8,6	8,1	8,8	8	7,7	-0,8	-0,3
Δανία	11,8	14,0	14,2	14,1	14	14,5	12	0,5	-2,5
ΕΕ-27	19,9	20,9	21,3	23	21,1	22,7	2	1,7	0,6
ΕΖ-17	19,8	20,6	20,7	22,3	20,3	22,2	22,8	1,9	0,6
Ελλάδα	25,8	32,9	44,4	55,3	43,4	54,2	60,8	10,8	6,6
Εσθονία	27,5	32,9	22,3	20,9	21,1	22,6	15,8	1,5	-6,8
Ην. Βασίλειο	19,1	19,6	21,1	21	20,4	21	21,2	0,6	0,2
Ιρλανδία	24,3	27,8	29,1	30,4	28,4	31,2	28	2,8	-3,2
Ισπανία	37,8	41,6	46,4	53,2	45,4	52,5	55,6	7,1	3,1
Ιταλία	25,4	27,8	29,1	35,3	27,7	35	38,9	7,3	3,9
Κροατία	25,1	32,6	36,1	43	36,2	39,6	52	3,4	12,4
Κύπρος	13,8	16,7	22,4	27,8	20,9	26,5	38,6	5,6	12,1
Λετονία	33,6	34,5	31,0	28,4	32,6	29,5	19,7	-3,1	-9,8
Λιθουανία	29,2	35,1	32,9	26,4	34,2	26,4	22,4	-7,8	-4
Λουξεμβούργο	17,2	14,2	16,8	18	15,5	18,3	18,5	2,8	0,2
Μάλτα	14,4	13,0	13,7	14,2	13,7	14,7	13,7	1	-1
Ολλανδία	6,6	8,7	7,6	9,5	7	9,3	10,8	2,3	1,5
Ουγγαρία	26,5	26,6	26,1	28,1	25,5	28,1	27,7	2,6	-0,4
Πολωνία	20,6	23,7	25,8	26,5	25,3	25,9	26,7	0,6	0,8
Πορτογαλία	20,0	22,4	30,1	37,7	28,7	37,7	39,4	9	1,7
Ρουμανία	20,8	22,1	23,7	22,7	23,4	23,1	23,2	-0,3	0,1
Σλοβακία	27,3	33,6	33,2	34	33,7	33,5	33,7	-0,2	0,2
Σλοβενία	13,6	14,7	15,7	20,6	14,4	18,8	25	4,4	6,2
Σουηδία	25,0	25,2	22,9	23,7	22,9	23,3	23,8	0,4	0,5
Τσεχία	16,6	18,3	18,0	19,5	18,9	19,9	18,7	1	-1,2
Φινλανδία	21,5	21,4	20,1	19	20,2	18,6	20	-1,6	1,4